

סימן א

שאלה

במי שאכל בשר ואח"כ נמלא טריפה בצצ מעיים
אי הוי בגדר שוגג ולריך כפרה או הוי בגדר
חונס, כיון דאין לריך לבדוק אחר הטריפות וסמכונן
חרובא :

תשובה

לכאורה יש להביא ראיה דהוי שוגג מדאיתא פ'
האחרונה (דף ל"א) גמרא שאלה בשרות
צ"ל אלא בעדים חייבין בקרבן, אם אח"כ בא בעלה,
וכיון דגמרא ע"י עדים והוי היתר גמור ואפ"ה חייב
בקרבן, אמנם ממה דאיתא בפסחים פרק ה"ד (דף
ע"א ע"ב) שחטו ונמלא טריפה בסתר פטור, וכן אם
נודע שחטו בעלי' את ידיה' ממנו או שנטמאו ונהי' דמטריפה'
בסתר אין ראיה כיון דעליו לשחוט, ואי אפשר לו לדעת
אם הוא טריפה או לא, ע"כ הוא חונס גמור, אבל
מנמלאו הבעלים או משכו ידיהם, דהתם הוי אפשר
למידע ואפ"ה הואיל ואין לריך לחקור ע"ז הוי חונס
כמ"ס רש"י שם, א"כ מוכח דכעין זה הוי חונס, וההיא
דינמות י"ל דהתם הואיל והיתה בחזקת חיסור, ע"כ
אם נודע אח"כ שהעדים העידו שקר ונשאלה בחזקתה
הראשונה ע"כ חייב בקרבן, אף דסתוריה חמיה לטני עדים
משא"כ לענין נודע שחטו בעלים ידיהם הואיל והי'
היתר ע"כ פטור, והי' בגמלא טריפה הואיל והיתה בחזקת
היתר מטריפות ע"כ פטור, אמנם עדיין י"ל דאין חילוק
ופסח שאני הואיל וממנו בזהל, כדאיתא שם סוף הסוגיא
ע"כ פטור, משא"כ היכא דאין זמנו בזהל, י"ל דחייב
ולריך סליחה וכפרה, והדבר לריך תלמוד.

שוב ראיתי בתוס' פסחים (דף ע"ג ע"ב) ד"ה
שחטו ונמלא טריפה שהוכחו להדיא דאין הטעם
הואיל והוא חונס רק משום טעה בדבר מלוה, וא"כ מוכח
דאפילו בגמלא טריפה הוי שוגג, רק דפטור משום טעה
בדבר מלוה, ודברי רש"י במתניתן שכתב הטעם משום
דהוי חונס ל"ע, וראיתי בהרמב"ם (פ"ב מהל' שגבות) גרס'
ג"כ דס"ל כפירש"י, מדפסק למתניתן להלכ', אע"ג דאיהו
פסק דלריך דוקא טעה בדבר מלוה ועשה מלוה, וא"כ
מוכח דס"ל דפטור משום חונס, אמנם הוא תמוה לכאורה
ממה שהכריחו התוס' דע"כ טעמא משום טעה בדבר
מלוה ממאי שהוכחו צמ"ל דע"כ לא אית' כר"א, שוב
ראיתי בלח"מ שם שהרגיש בזה על הרמב"ם והניח בקושיא
ועי' ר"פ החולץ (ד"ה ונמלאה מעוברת) שכתבו התוס' דאי
לאחר ג' מאי הו"ל למעבד וראיה משבועות (דף י"ח)
שלא בשעת ווסתה חכמים לא לחייב דאנוס הוא, ולכאור'
לפ"מ שהעלו התוס' בפסחים (דף ע"ג) דאפילו בגמלא
טריפה אין הטעם רק משום טעה בדבר מלוה, ולדין
ללריך דוקא עשה מלוה באמת חייב, וכדאוכחו מסוגיא
דפסחים, א"כ אפילו אחר ג' חדשים חייב, ומה שהביאו
ראיה מסוגיא דשבועות, לכאורה י"ל דהתם דנטמאה
לאחר פניסה :

שוב עיינתי שם בפסחים, ונראה ד"ל אף דהעמידו
דברייה' על גמלא טריפה בסתר, מ"מ עיקר ראיית'

לא הוי רק על נודע שחטו בעלים את ידיהם או מתו,
דזה מוכח (שם ע"ב) דטעמ' משום טעה בדבר מלוה, ולפ"ז
י"ל דהיכא בלא הי' אפשר לדעת באותו פעם כלל הוי
בגדר חונס, רק צמטו בעלים ידיהם כיון דהוי אפשר
לדע' אז אף שהוא לא ידע, ולא הי' לריך לחקור ע"ז
אפ"ה הוי בגדר שוגג, ומש"ה בניסחת עפ"י עדים חייבת
חטאת כיון דהי' אפשר לידע שבעלה הי' לא הוי בגדר חונס
ואתיין ד"ת דהחולץ ג"כ שפיר, דהתם בלא הי' נודע
לשום אדם רק אח"כ נמלאה מעוברת ע"כ הוי חונס,
דומיא למה שהביאו התוס' משבועות חכמים לא לחייב,
דהתם ג"כ לא הוי נודע לשום אדם שחטו נדה בשעת
צויה, ועפ"י סברה זו מיושב קושי' הלח"מ על הרמב"ם שם
דלשונת הרמב"ם משכו בעלים את ידיהם מקרי עשה מלוה
כיון דלא בעי עקירה, כמ"ס הלח"מ משנה שם, [ועיין
במה שכתבתי לקמן על דברי הלח"מ משנה] רק עיקר
קושייתו על גמלא טריפה, ובזה שפיר י"ל דמקרי חונס
כיון דלא הי' נודע לשום אדם, וכמו שהוכחתי מדברי
תוס' דפרק החולץ, ועי' צ"ח (דף כ"ה ע"ב) בתוס' ד"ה
אורח ארעה' דמשמע להדיא דלאחר הפסח וניתוח אם
נמלאה טריפה הוי חונס עי"ש, שוב מלאה בתשובת פניס
מחירות (ח"ב סי' מ"א) שאלה זו כדמותו וכללמו, ופסק
דח"ל תשובה, וכפרה וראי' מדברי תוספות הג"ל, ולענ"ד
עדיין יש מקום עיון מהמקומות הנ"ל שהבאתי, והגאון הג"ל
לא העיר מהמקומות הנ"ל :

אמנם לבד דבר זה ה"ט נראה דהנה הרמב"ם
י"ל בעתיד ד"ה דמתניתן שחטו ונמלא
טריפה או שחטו שחטו הבעלים את ידם או שמתו או
שנטמאו פטור מפני שחטו בשרות, ותמה הלח"מ דבגמ'
ס"פ מוכח דמשום טעה בדבר מלוה פטור, וע"כ דאית'
בר"מ דס"ל טעה בד"מ ולא עשה מלוה פטור, וכמ"ס התוס'
(דף ע"ג) ד"ה טריפה) וא"כ קשה על הרמב"ם דפסק
דבעי עשה מלוה, ואפ"ה פסק דפטור, הא לא עשה מלוה
ובשלמא צמדע שחטו הבעלים או מתו ונטמאו י"ל
נדידן דקו"ל אחרים לשם פסח כשר מקרי עשה מלוה,
וקושיית בגמ' לר"א דוקא דס"ל אחרים לשם פסח פסול
אבל בטריפה דאף לדין לא עשה מלוה הקישיא במקומה
עומדת על הרמב"ם והניח צ"ע, והנה אלו לא הי'
הקשיא רק מטריפה לא הי' מקום תימא דבטריפה בסתר
י"ל דהוי חונס גמור, כיון דאי אפשר לו לידע כלל, וע"כ
לא בעי עשה מלוה, ואף דהתוס' העמידו קושייתם
על גמלא טריפה, מ"מ ע"ז אין להם ראיה, דשפיר מלינו
למימר דמשום חונס פטור, וע"כ עיקר קושייתם רק
על נודע שחטו בעלים את ידיהם או מתו ונטמאו, ולזה
שפיר י"ל כתירוצ' הלח"מ, ואף שמהתוס' מוכח דעיקר
קושייתם מטריפה מדלא תירלו כתי' הלח"מ, מ"מ אין
תימא על הרמב"ם א"ס חינו סובר בזה כהתוס' :

ג הוי אפשר לומר דהתוס' דקדקו לשון המתני' דנקט
שחטו ונמלא טריפה פטור, ואח"כ תני נודע שחטו
וכו', וקשה למה לא עריב ותני הכל בצדא אחת, וע"כ
ס"ל להתוס' דשחטו ונמלא טריפה על דישא דמתני' קאי
דאם שחט אחרים לשם פסח, אם ראויין הם פטור
וע"ז תני גמלא טריפה בסתר פטור, וע"ז הקשו התוס'
שפיר כיון דאחרים לשם פסח קשיא אין לפוטרו רק משום
טעה בד"מ, וכיון דגמלא טריפה לא עשה מלוה, והא
דהולרנו התוס' להביא ראיה מסוף הסוגיא דהוי משום
טעה בד"מ הוא רק לראיה דגם סיפא דמתני' מסיק
בטעה בד"מ ועשה מלוה וע"כ הקשו התוס' שפיר, והנה
הרמב"ם

אין רחיה, דהתם קאי לר"מ דס"ל אפילו לא עשה מלא פטור, ע"כ הולך הגמ' לומר משום זמנו בזה, משא"כ לדין דקיי"ל דצעי עשה מלא וכמ"ס הלח"מ שם חליבא דהרמב"ם אין רחיה דצעי זמנו בזה :

ורבאורה ה"ל להוכיח דע"כ צעי טעמא דזמנו בזה ממתניתין דשבת פס"ט צעה"ב חת ידו לחוץ ונתן לתוך ידו של עני חייב, ועיי"ש בהרע"ב, והתווי"ט הקשה למה יחייב חת טעה בדב"מ ועשה מלא כמו בתינוקות ולולב דפטור מהאי טעמא, ותי' דבתינוקא ולולב שאני דניתנה שבת לדחות משא"כ בלדקה דלא ניתנה שבת לדחות כלל יעיי"ש, ונראה דנפלה על התווי"ט מ"ש דלולב ניתנה שבת לדחות יותר ממלות לדקה, דמאי ניתנו לדחות שייך בלולב, דלולב אינו דוחה שבת בשום ענין, ומ"ש לולב מלדקה, וע"כ אינו יודע טעם לדברי התווי"ט, וקושיית התווי"ט בחמה לריך ישוב למה יחייב והנה ה' אפשר לומר דמלות לדקה שאני, כיון דקיי"ל דמתנה לעני אינו רשאי לחזור אפילו גמר בלבו, ח"כ כבר עשה המלו' קודם שנתמוליד העני, כיון דכבר זכה בו העני, [מיהו כיון דעובר בבל תאחר בלדקה לחלוקה, כדחיתא בר"ה (דף ו') ע"כ הוי לא עשה מלא], וגבי לולב מקשה הגמ' מדאגבה נפיק צי' והולך לשנויי כשהפכו, הבל היכא דעשה המלו' קוד' שנעש' האיכור שוב אינו פטור מטעם טעה בדב"מ, וע"כ בלדקה לפמ"ס דהמלו' נגמרת ע"י נדיבת לבו ועשה המלו' קודם שנעשה האיכור ע"כ שפיר חייב.

אמנם הרב בעל כפות תמרים צמ"ס סוכה רלה להוכיח מדלח חילק הרמב"ם גבי תינוקות דאם קדם ומל של שבת חייב, מוכח דס"ל דלעולם פטור וא"כ הדרא קושיית התוס' יו"ט לדוכתי, אמנם חס כימא דצעי דוקא זמנו בזה, והיינו דוקא מלא שקציע לו זמן חבל מלא שאין זמנו קבוע אף שמלא להקדים מאי דאפשר אפ"ה לא מקרי זמנו בזה, ועיי' יצמות (דף ל"ד) דמופח דמלות פרי' ורבי' אף שהוא מלא הנהג' תדיר, אפ"ה לא מקרי זמנו בזה ואין זמנו קבוע כמ"ס רש"י שם, דמיבמה אין רחיה כ"כ, דיל"ל מש"ה לא מקרי זמנו בזה, כיון דאין המלות רק על ביאה ואין נ"מ כ"כ בהקדמה, חבל מלות לדקה שהיא מלות תדירית י"ל דמקרי זמנו בזה, חבל מלות פו"ר שפיר היכא לדמוי' למלות לדקה, ומוכח דצעי טעמא דזמנו בזה ויצמה שאני משום דבזוז מינה כתי' הלח"מ, דהוי כמו זמנו בזה :

אך לפי מ"ש הכ"מ דאף הרמב"ם ס"ל דהיכא דילא כבר חייב, וע"כ ל"ל הא דתינוקות כמו שאכתוב לקמן בעזה"י, וא"כ אין רחיה הנ"ל מוכרחת לומר דצעי זמנו בזה, דאפשר לומר כמ"ס לעיל שקיים המלות קודם שנתנה לעני, וע"כ אין רחיה משם דצעי זמנו בזה, וע"כ לריך ישוב הקושי' הנ"ל על הלח"מ, מנ"ל להרמב"ם דצעי זמנו בזה :

ונראה לענ"ד עפ"י מ"ש [לעיל בחלק א' ח"ס' ד'] בישוב דברי הרמב"ם שהעתיק דינא דתינוקות צמל שניהם, ואפי' ה' לו למו' ח' ב'א' בשבת אפ"ה פטור וכתב הטעם הואיל ועשה מלא בכללן, דהיינו שמל אותה תינוק שזמנו בשבת ג"כ, ובגמ' משמע דלא מל רק אחד ומש"ה מחייב ר"א חליבא דר"מ דהוי לא עשה מלא צמל של אחד בשבת בשבת, ועיי"ש בלח"מ שנתק' מאד בזה והי' נ"ל דהרמב"ם לשיטתו ה' מוכרח דלפי מה דפסק מקלקל בחבורה פטור ומתעסק ג"כ פטור ותינוקות הוי מתעסק גמור, כדמוכח מסוגיא דכריתות שהביאו התוס' בסוגיא

הרמב"ם עריב וחני נמלא טריפה כדרי נודע שמשכו בעלי' או מתו או נטמאו, ולא עוד חלה שהפך לשון במשנה וכתב נמלא טריפה לבסוף, וקאי על פסח, וע"כ פטור שפיר משום חונם, ובחיוב פטור משום טעה בד"מ וכת' הלח"מ :

אמנם תי' הלח"מ תמוה צעיי לשיטת הרמב"ם ז"ל גופי' דפסק דלא כרב רק דצעי עקיר' וע"כ פסק (בה' קרבן פסח) צמתו בעלי' או במשכו ידיהם ישרף מיד, דהוי פסולא בגופי', ודלא כרב בזה דשם שניתק לרעיה ושחטו סתם, חלה צעי שחטו לשם עולה, וכמ"ס הלח"מ (בה' פסולי המוקדשין), וא"כ אף לשיטת הרמב"ם דאחרים לשם פסח כשר מ"מ כיון דשחטו לשם פסח, וכיון דצעי עקירה לא הוי שלמים כלל, והוי קרבן פסול דמש"ה ישרף מיד ולא עשה מלא כלל, והדרא קושיית הלח"מ לדוכתי', ופלא צעיי על הלח"מ שלא העיר מזה וגם דברי רש"י צמתניתן קשים ג"כ שפי' צמשכו בעלים משום דלא הוי ל' לידע ומשמע דמשום חונם פטור ל' ובגמ' מוכח דלא הוי חונם, וכן הניח הלח"מ דברי רש"י צל"ע, והעיקר נ"ל כפי' התוס' הנ"ל, דאי בטרופה בטעם משום חונם מנ"ל להגמ' להקשות דלמא גם צמוד שמשכו בטעם משום חונם ולא משום טעה בד"מ, עכ"פ דברי רש"י והרמב"ם תמוהים כמ"ס הלח"מ.

ונראה לענ"ד ליישב דרש"י והרמב"ם לשיטתי' מוכרח כפירוש' דמשום חונם פטור, והגמ' הקס' ג"כ שפיר, ותחיל' נבחר יתר דברי הרמב"ם המופלאי' וסתומים בהלכה זו, חדא מה שהניח ג"כ הלח"מ בקושי' על הרמב"ם, דלפי מה דמשני בגמ' דמש"ה מחייב ר"י צמתניתן צמחט לשם חימורי ליצור משום שיש להם קלבה וצתינוקות פטור ר' יהושע, ושני הגמ' דמיירי בשכבר קרב חוצת היום, וצתינוקות כה"ג אלו מל של שבת תחילה ה' חייב על השני, וכן צחימורי ליצור אלו הקריב וצח אחר עד שלא קרב חוצת היום פטור, והרמב"ם לא חילק בזה רק בתינוקות כתב דלעולם פטור, וצחימורי ליצור כתב סתם לחיוב, משמע אפילו לא קדם והקריב אפ"ה חייב, והוא נגד הגמ' לכאור', והניח הלח"מ גם כן בלריך עיון :

עוד הקשה הלח"מ על הרמב"ם שכתב גבי תינוקות דמש"ה פטור הואיל וזמנו בזה, וקשה דזה בטעם נאמר בגמ' כדי לדחות דברי ר' יוחנן שאמר יצמתו נדה בעל פטור, ומקשה הגמרא כמאן חי כר"י דתינוקות דלמא התם משום זמנו בזה, חבל לפי האמת דקיי"ל כר"י דאפילו יצמתו דאין זמנו בזה אפ"ה פטור לא לריכין לומר הטעם בתינוקות משום זמנו בזה, דהא אפילו ביבמה דאין זמנו בזה אפ"ה פטור, ותי' הלח"מ דהרמב"ם הוכיח מסוגיא דיצמות דקאמר בפשיטות הלא בתרומת חמץ צע"פ דזמנו בזה, וכן פסק הרמב"ם בהלכות תרומה, ע"כ מוכח דע"כ טעמו משום זמנו בזה, וע"כ הא דיבמתו בזוז מינה דמי לטעמא דזמנו בזה, רק דהגמ' דחי דיל"ל טעמו דזמנו בזה עדיף, אמנם מר"י מוכח דטעמא דבזוז הוי כמו זמנו בזה, יעיי"ש, ולענ"ד דברי הלח"מ ל"ע, דמ"ס רחיה מהרמב"ם מהל' תרומה הא התם מצוה דדוקא לפטור מקרן הולך לטעמא דזמנו בזה, דאע"ג דמשתרשי ל' והי' ראוי אף בלא טעמא דלתא דאיסורא, רק משום גזל הי' ראוי לשלם בקרן, ע"כ כתב דאפ"ה פטור משום זמנו בזה, חבל לענין חומש דחיובא משום כפרה כהרמב"ם שם להדיא דפטור אפילו היכא דאין זמנו בזה, גם מסוגיא דיצמות

בסוגיא זו, אך כ"ז אם נתחלה תינוק בתינוק, אבל היכא
 שטעה ששניהם הגיע זמנם בשבת לא הוי מתעסק, ע"כ
 הולך הרמב"ם אליבא דדינא לכתוב במל שניהם, [ועי'
 לקמן דברים אלו בביאור היטב], ובזה נתיישב לי בעזה"י
 קושיית הלח"מ, דלפ"ז מלין למומר דתינוקות מיקרי חין
 לו קלבה, כיון דטעותו ה' שניהם הגיע זמנם למוט
 והוא דבר שאפשר משא"כ אימורי ליבור לעולם אי אפשר
 יותר מהחייב, ובזה נוחא מה שהרמב"ם העתיק דינא
 האימורי ליבור דלא כליטנא דמתני' בשחט אחרים לשם
 אימורי ליבור, רק כתב שחט יתר על אימורי ליבור
 ותמה בספר לל"ח על שטותו את טעמו מלשון המשנה,
 ולפי מה שכתבתי אתי שפיר, דאלו ה' השגגה שנתחלה
 לו קרבן יחיד בקרבן ליבור הוי מתעסק בקושיית התוס'
 ע"כ הולך לפרש שחט יתר, היינו שה' סובר שלריכיש
 שני טערי חטאת, דאז לא הוי מתעסק דומיא דתינוקות
 וכליטנא דמתני' הוי מלי למטעי דמיירי בשחט לשם אימורי
 ליבור, שה' סובר זה הקרבן הוא קרבן ליבור והוי מתעסק
 [עי' לקמן סוף ענין זה]:

והיוצא

לנו מזה דלשיטת הרמב"ם י"ל דקושיית הגמ'
 למ"ד מקלקל בחבורה פטור מאי תיקון,
 היינו ר' יהודה, ומ"ס התוס' ת"ל לר"י הוי מתעסק לא
 קשה מידי לפי הרמב"ם דהטעות ה' שלריך קרבן יותר
 [ועי' לקמן דיש גונוי דלא הוי מתעסק באחרים לשם פסח]
 והנה לכאורה יפלא במ"ס התוס' הקושיא על שוחט וגמלא
 טריפה דלא עשה מלוה בסוגיא זו דמאי תיקון, ולא העמידו
 קושייתם על המשנה או לקמן בביאור דאשם שניתק לרעה
 דמוכח מהתם דמשום טעה בדב"מ פטור:

ע"כ

נ"ל דהתוס' העמידו דבריהם כאן דמזה מוכח
 כפירושם דלעיל דקושי' מאי תיקון קאי לכ"ע,
 לא רק אליבא דר"י דאף לר"ם בעי תיקון קלת דכיון
 דהוביחו דע"כ סיפא דמתני' ר' מאיר קאמר לה וכולה
 מדברי ר"מ הוא, ה"כ מאי קושיא שוחט וגמלא טריפה
 מאי תיקון מנ"ל דר"מ ס"ל מקלקל בחבורה פטור דלמא
 כר"ם ס"ל דבשלמא אלו ה' מסתם משנה ה"ש דלא נוחא
 להו לאוקמי סתמא דמתני' דלא כר"י ובפרט שהרמב"ם
 פסק כר"י, אבל לפי מה שהוכיחו התוס' שהם דברי ר"מ
 חין מקום להקשות על ר' מאיר ממ"ד מקלקל בחבורה
 פטור, וע"כ מוכח כפ"י דלעיל, דקושי' למ"ד מקלקל
 פטור הוא ר' יוחנן דס"ל אליבא דכ"ע פטור הקשה הגמ'
 שפיר דאף אם מתני' היא סיוס דברי ר' מאיר קשה ג"כ
 כיון דר"י ס"ל דלכ"ע מקלקל בחבורה פטור, ולפ"ז יקשה
 לשיטת רש"י דס"ל דלמ"ד מקלקל פטור הוא ר' יהודה
 ודלא כפ"י התוס' [עי' שם] שבת בסוגיא דמקלקל ובמגני
 שלמה שם], וא"כ קשה כיון דרק לר"י פריך ומתני' ע"כ
 ר"מ כמ"ס התוס' וא"כ מאי קושיא:

אמנם

לענ"ד יש מקום להוכיח ע"כ דלא כהתוס'
 רק דהסיפא אתי ככ"ע, חדא דכן משמע
 מפשטא דשמעתין דמקשה שלא לאוכליו פשיטא, ומשני
 אידי דתני רישא, משמע דרבי תני לי להאג מלתא אידי
 דרישא, דאי ר' מאיר תני לה ה"ל לא איירי ברישא דהא
 איכו ס"ל אפילו אינס רחויים פטור, ותו נ"ל דלר"מ י"ל קשה
 כלל קושיית הגמ' פשיטא דכיון דס"ל אפ"י אינס רחויים
 פטור, והולך הגמ' לעיל לאשמועין דמודה בצעלי מומין
 כדאי לעיל ודאי דלריך לאשמועין שלא לאוכליו דלא ניהא
 דאי כמו אינס רחויים, וע"כ דקושי' הגמ' קאי תי אמרי'
 דסיפא דמלת' אולא בשיט' ר"ם דאינס רחויים חייב:

ועוד

נ"ל להוכיח מקושיית המורה"ה שהקשה למה
 כך

לא מקשה הגמ' על רישא דמתני' שחטו שלא לשמה
 מאי תיקון, ומה שתי המהרש"ה, כבר תמה עליו הכנס
 לבי בתשובה (סי' קנ"ח) ועי' בלל"ח שגדחק מאד בקושיא
 זו, ולענ"ד י"ל דרישא דמתני' כיון דבפלוגתא דר"ה ור"י
 קתני לה חין קושיא כ"כ, ד"ל באמת דס"ל מקלקל בחבורה
 חייב [דהא מפלוגתא דתינוקות מוכח ג"כ לכאורה דס"ל
 מקלקל חייב מדס"ל מתעסק חייב, רק לעיל כתבתי ליישב
 דהרמב"ם ס"ל דמלין לאשטחי גונוי בפלוגתא דלא הוי
 מתעסק ודוק], אבל סיפא דמתני' דרבי קתני לה מקשה
 הגמ' שפיר, וא"כ ע"כ מוכח דסיפא דמתני' כ"ע היא
 ומוכח דלא כמו שתירלו התוס'.

וע"כ

חובה עלינו ליישב קושיית התוס', דמסוגיא דלקמן
 מוכח דטעמא משום טעה בדבר מלוה, וכיון
 דלא עשה מלוה ע"כ ר"מ היא, וגרסה לענ"ד ליישב עפ"י
 מה דפסק הרמב"ם (בהל' תרומות פ"י) באשה שאכלה
 תרומה ואמר לה מת בעלך או גירשך וכן עבד, או שגדע
 שהוא ב"ב או בן חלוה משלם את הקרן ואינו משלם את
 החומש, ואם ה' ע"פ שזמנו שהוא פטור חף מן הקרן
 ועי' שם ב"מ שהקשה דבגמרא נאמרו שני תירולים או כדרכ
 ביצי דמיירי בע"פ, או משום דתרומה חיקרי עבודה, ומשמע
 דתרווייהו בחדא מחתא לפטרו מן החומש, ותי' דהרמב"ם
 ס"ל לדינא שני חוקימות אחת, ובכ"פ פטור חף מהקרן
 ובכל ימות השנה פטור רק מן החומש משום דחיקרי עבודה
 [ועי' שם ב"מ שלא כתב כן דרך קושי' ותי' רק שכתב שכן
 פ"י כוונתו עי' שם] והקשה תיגח ב"ג דגפקא לי' מדרך ד'
 חילו אפילו חללים, אבל נודע שמת בעלה מ"ט דפטור מן
 החומש, ותריך כיון שכבר אכלה, כדאשכחן בגמרא ליתראל
 שפטורה מן החומש אם היא בת כהן הוחיל וכבר אכלה
 ולענ"ד קשה מאד לדמות לבת כהן דהתם לא היתה זרה
 אבל הכא ה' דאכלה רק משום קנין כספו, גם הוא חידוש
 דין דינמא דאלמנה או גרושה מכאן שאכלה תרומה שוגג
 לא תשלם חומש, וממתני' משמע דוקא מחמת שאכלה
 שהיתה סבורה שבעלה קיים.

ע"כ

נראה לפי ענ"ד דכוונת הרמב"ם היא כך, עפ"י
 מה שכתבתי למעלה בינדן השאלה, במי שאכל
 צמר ואח"כ נמלא טריפה צבני מעיים אם לריך כפרה
 או לא, והבאתי ראיה מתוספות ר"פ החולץ שכתבו
 דאם הולד של קיימא חייב בקרבן מיירי דוקא ששחה
 תוך ג', דאי לא מאי או"ל למעבד, מוכח דהיכא דחין
 לו לבדוק מקרי חונס, גם מתוס' צילה (דף כ"ה ע"ב)
 מוכח כן דלאחר הפשט וניתוח חין לו דין שוגג, אח"כ
 ראיתי בתשובת פנים מאירות (ח"ב סי' מ"א) עמד על
 החקירה הנ"ל, ופשיט לי' מתוס' צילה הנ"ל כמ"ס, והנה
 לכאורה תלה הדבר באשלי רבדרי, דלמאי דס"ל לר"ה
 באשה שאמרה לה מת בעלך משלמת קרן וחומש חף דאכלה
 בחזקת היתר אפ"ה חייבת בחומש משום כפרה, מוכח דאף
 כעין זה שאכל בהיתר גמור ולא ה' עליו לבדוק אם נמלא
 אח"כ שהוא חסור לריך סליחה וכפרה, ולר' יח"ש דפליג
 על ר"ה לפי חוקימותא דמיירי בע"פ שזמנו שהוא ובשאר
 ימות השנה גם ר"י סובר כר"ה, מוכח דלר"י ג"כ בכעין זה
 לריך כפרה, ולכאורה יקשה מזה על התוס' במס' צילה
 הנ"ל דמוכח מדבריהם דכעין זה מקרי חונס, ולפי פירושם
 יש ראיה לזה מגמ' ותיקשי מתני' הנ"ל, ואף לפי הכסף
 משנה הנ"ל דהרמב"ם ס"ל דלדינא ל"פ שני חוקימות
 ואף בשאר ימות השנה פטור ר' יהושע, מ"מ הא כתב
 דהוא מטעם שכבר אכלה ולא מטעם חונס, [דבשלמא
 ראית התוס' בהחולץ י"ל דהתם בצבועות מקרי טעה

בדבר מלוה ועשה מלוה, דסוף סוף קודם שנטמאת הי'
מלות עונה או חיוץ לשמוח כדרכה, משא"כ ציבמה כיון
דנמלאת מעיבת חין כחן מלוה כלל, והזדה רחיי' התוס'
משא"כ רחיי' התוס' צביל' היא רחיי' גמור' לפי פירוש'
ע"כ לבי חומר לי דהרמב"ם ס"ל בחמת לפוס חוקימתה
דשני הגמ' משום דתרומה מקרי עבודה וזה לא שייך רק
בזן גרושה, אבל צמת בעלך בחמת הטעם לר"י משום
דהי' חנוס כיון שהיתה מותרת לחבול עפ"י דין כדתנן
האשה שהלך בעלה למדה"י חובלת בתרומה בחזקה שהוא
קיים, [ורחיה לזה מקושיית הגמ' בפסחים ויצמות דלא
מקשה רק מבין גרושה], רק בזן גרושה הואיל והחזקה
בתחילה הי' בטעות, ומעולם לא הי' לו חזקה היתה כי
החזקה הי' בטעות ליכא לפטורה מטעם חנוס, ולא עדיף
מתינוק שנשבה לבין העכו"ם דחייב בקרבן [ועי' בפרק
כלל גדול (דף ס"ח ע"ב) פלוגת' דמונבזורע"ק, ובהרמב"ם
ובכ"מ, והפטר לומר דהירושלמי סבר תינוק שנשבה פטור
ומה שנודע שהוא צ"ג י' לדמותו לתינוק שנשבה, ומגמ'
דידן דמוקי דוקא בע"פ או מטעם דחקרי עבודה י' רחיי'
לפסק הרמב"ם, [ודוק], וגדולה מזה מלינו צנפחת עפ"י
עדים ורח"כ צ"ב בעלה חייבין בקרבן, ומוכח דהיכא דהי'
בחזקה חיסור לא מלינו לפטורה מטעם חנוס, והדברים
ארוכים בענין זה, ובכר הארכתיו בעזה"י בזה בהשיבה
להגאון אבד"ק ליסא י"ו [ויצא לקמן ח"ה בחל' אה"ע] ועוד
ידי נטוי לבאר נקמן הנרה' לעג"ד בזה עכשיו בעה"ש"ת :
וע"כ י"ל דס"ל להרמב"ם דדוקא צ"ג דליכא
למפטרי' מטעם חנוס לריכין לבא לטעמא
דתרומה חקרי עבודה, אבל צמת בעלך או גירשך
פטורה מטעם חנוס לר' יהושע ורח"י דברי הרמב"ם
על נכון, ויש רחיה לזה מירושלמי דשאל בהם על מתניתין
דתרומה, מה בין סבר שהוא חולין ונמלאת תרומה או
סבר שהוא כהן ונמלאת שאינו כהן, ושני מהורחת צ"ד
יעיי"ש, משמע דפטור משום חנוס כיון דהדין כך, רק
דמגמ' דידן מוכח דלא ס"ל כהירושלמי, וי"ל דוקא לענין
צ"ג וב"ח דמעולם לא הי' לו חזקה היתה, ונמלאת דמה
שהחזיק עלמו צלה' הוא בטעות, משא"כ צמת בעלך או
גירשך שפיר מלינו למימר דחף תלמודה דידן ס"ל כהירושלמי
בזה, והנה כ"ז לר' יהושע אבל לר' אה מוכח ע"כ דאפילו
בחזקה היתה גמור חפ"ה לריד סליחה מדמחייב חומש
אפילו צמת בעלך או גירשך, ולפ"א מיושב קושיית התוס'
על הרמב"ם הג"מ מה שהקשו דמוכח צמ' דנמלאת טריפה
או משכו בעלים הוא משום טעה בדבר מלוה, וקשיא
להרמב"ם דפסקה להאי מתניתין, וכן דברי רש"י במתניתין
דמוכח ג"כ דחזיל צמיתת הרמב"ם הג"ל, ולפמ"ש הנה
נכון דלפוס מאי דחוקמי הגמ' מתניתין כר' אליעזר דס"ל
אחרים לשם פסח פסול, ומש"ה ישרף מיד, וכיון דע"כ
כר' אחתי הקש' הגמ' שפיר חי כר' אליעזר חטא' גמי חייב
דהא לית לי' טעה בדבר מלוה ומשום חנוס ליכא לפטור
דהא לר' אליעזר מוכח דהיכא דהי' בחזקה היתה ואין
עליו לבדוק כגון צמיתת כהן שאמרו להמת בעלך חפ"ה
חייבת בחומש, משא"כ לדידן ואליבא דחמת דמתניתין לאו
ר' אליעזר שפיר מלינו לפטור מטעם חנוס, דכיון שהוא
בחזקה קרבן ועומד להקריב אין עליו לבדוק מש"ה פטור
ולא לריכין לדחוקי כתיורן התוס' דסיפא ר' מאיר, כיון
דרישא ע"כ כר"ש, רק סיפא דמתניתין היא ג"כ סתמא
דמתני', וע"כ מקשה שפיר לעיל גמ"ד מקלקל בחבורה
מאי תיקן, וכדמוכח מכולה סוגיא דלעיל מחמת קושיית
מורכס"א דמתניתין לאו יחידתי היא, וע"כ פסק הרמב"ם

כסתמא דפטור מטעם חנוס, ועיין היטב כי הוא צרור
ונכון לעג"ד :

אמנם

עדיון י' לדקדק קלת, מדמקשה הגמרא
בפשיטות חי ר"ה חטאת גמי חייב, דהא
לית לי' טעה בדבר מלוה פטור, ולפמ"ש דיש לפטור
מטעם חנוס, לריד לומר דקושיית הגמ' לר' אליעזר
לשיטתו, וקשה דהוי לי' להגמ' נהביה הא דר"ה דתרומות
ומדמקשה בפשיטות משמע דאין מקום לפטור רק מטעם
טעה בדבר מלוה, וגם רש"י כתב לחוקימתה דיוסף צן
חונתי הוא, ובפטורי סבר כר' יהושע פירש"י בפטורי
דטעה בדבר מלוה, ולפמ"ש הוי מלי לפרש בפטורי היינו
דמשום חנוס פטור ולא הוי לריכין לדחוקי דסיפא ר"מ,
אמנם נ"ל ליישב על נכון בעזה"י, דלר' לשיטתו מיכא דחף
לר"י בתרומה חלו פטור משום חנוס, דציצמות (דף
ל"ד) דשני פסרי הא מני ר"מ היא, מקשה הגמ' ור"מ
אליבא דמאן, אי אליבא דר"י הא ס"ל צמוד שהוא צ"ג
פטור, ומשני הא חתמר עלה אמר רב ציבי צר חזי הכא
בתרומה בע"פ דזמנו צהול, ולכאורה קשה למה לא חסוק
הגמ' האיבעי' אמאי דמשני בפסחים תרומה חקרי עבודה
ועיי"ש בתוס' שהעירומה, אמנם הנה נכון דהירושלמי
תרומות הג"ל פליגי רב ור' יוחנן, דרב ס"ל הא דאגשרה
רחמנא לחלל דוקא בקדשי מקדש אבל לא בקדשי גבול
דהיינו תרומה, ור"י ס"ל דאפי' קדשי גבול :

ורפ"ז

ח"ש, דסוגיא דיצמות חולא אליבא דרב לריד
לשינויא רק בע"פ דזמנו צהול, דליכא למימר
חקרי עבודה הא לרב אין לו עדיפות לענין תרומה, אבל
סוגיא דפסחים דחולא לר' יוחנן ור"י ס"ל דאפי' בקדשי
גבול שרי בדיעבד לחלל שני הגמ' שפיר וחי בעית חימא
וכו', היולא מזה דלר' ע"כ לריד לחוקמי בע"פ דזמנו צהול
ופיון שכן אין לנו רחיי' לפטור לר' יהושע צמיתת ימות השנה
יותר מלר' אליעזר ומה"ת להמליח פלוגתא חדשה בין ר'
אליעזר לר' יהושע, וע"כ מסתמא גם לר' לא פטרינן
ליה משום חנוס, וע"כ אחיין דברי רש"י בדקדוק בפטורי
ס"ל כר' יהושע בטעה בדבר מלוה דמשום חנוס אין לפטור
כלל אפילו לר' יהושע אליבא דרב, וגם הדקדוק על הג"ל
על הגמ' מיושב דלא הולרך לחקשו' מבח ר"ה דתרומות
דלר' אליבא דכ"ע אין לפטור מטעם חנוס, אבל אליבא
דידן דקיי"ל כר' וכליבעית חימא דפטור לר"י בזן גרושה
משום דמותר בקדשי גבול ולא לריכין לחוקמי בע"פ דזמנו
צהול וקשה קושיית הכ"מ צמת בעלך וכו' ומוכח דמשום
חנוס פטור לר'י, וכמו שכתבתי דבכל מידי דלא צעי
למדק ועושה על סמך החזקה פטור מקרבן, חף שטודע
בעשה חיסור שפיר מלינו למימר דמתניתין ר' שמעון,
וטעמא דפטור בנמלאת טריפה או שנודע שמשכו בעלים
משום דהוי חנוס ורח"י פסק הרמב"ם ופ"י רש"י על
נכון :

ורפ"ז

יש ליישב ג"כ קושיית הלח"מ שהקשה על הרמב"ם
דפסק צעי עקירה ודלא כרב, והכ"מ כתב
משו' דמסוק הגמ' לרב חימי שחטו לעול' כשר, ותמה הלח"מ
דמוכ' מכול' סוגי' דלרב מסקי' דלא צעי עקיר' יעוי"ש
(בפרק ד' מהל' פסולי המוקדשין) ולפ"ד י"ל דהתוס' הקשו
לחוקימת' דשני מש"ה ישרף משו' דנדח' והקש' הגמ' הא לרב
אין בע"ח נדחים והקשו תוס' הא מסקי' ציז' דלר' יהוד'
בע"ח נדחים חף אליבא דרב, ומוכח דמתניתין דפסחים
המפריש נקיבה דבע"ח נדחים, וע"כ כר"י חתי', ח"כ
מאי קשיא, דלמא פ"ל כר"י, והנה לריד להבין מאי בעו
התוס' בזה שכתבו דמתניתין דפסחים ע"כ כר"י ולא הקשו
בפשוטו

בפשוטו, דלמא דשרף מיד חתי כר"י דרבייתם סבירא
ממתניתין דפסחים כפר יצו התוס' צומא, דהתם חף
לרב נדחים, וח"כ לא מוכח דמתני' חתי' כר"י, [ועי'
בפסחים במסנה ס"ל בהוס' יו"ט, והלח"מ כתב דהרמב"ם
ס"ל חתי' התוס' צומא] וע' כיוצא בזה"ל לחקשו' בפשיטות
דלמא ברייתא כר"י, דמה"ת לא מליגו לחוקמי ברייתא
כר"י, ע"כ כ"ל פשוט דמשמע לכו להתוס' מדקחמור ותני
עלה בחול ישרף מיד מזה משמע דהצרי' הוא פירושא
דמתניתין, וע"כ דלתנא דברייתא משמע ל' דמתניתין
גופא מוכח דהוי פסולא בגופא, ונראה דהיינו מדתני
טריפה וחתי' תני גודע שמעכו בעלים, ואי נימא דלא
צעי עקירה ואי טעה בדבר מלוה ועשה מלוה הוי זו וחל"ל
זו מטריפה דלא עשה מלוה, ע"כ הוכח בברייתא דמתני'
ס"ל דהוי פסולא בגופי', וח"כ חס' נתרץ בברייתא דס"ל
בע' חנדים, ע"כ דמתניתין ס"ל ג"כ בע' חנדים, וח"כ
הו"מ למימר דדחיקא להגמי' לחוקמי' סתמא דמתניתין
דבע' חנדים, ע"כ הולכו להוכיח ממתניתין דפסחים
דחתי' כר"י, ולפ"ז בחמת לפמ"ש התוס' צומא ליישב
הקושיא ממתניתין דפסחים, מיושב קושיית התוס' כיון
דברייתא פי' דמתניתין לא רלה הגמרא לחוקמי' מתניתין
כר"י, כדקחמר הגמרא צומא דיקא מתניתין כוותיה דרב
[ועי' רש"י שפירש ותני עליו דמתניתין והוא שפת יתר
ולפמ"ש ח"ס], ולפ"ז דהוכחו דברייתא פי' דמתניתין
ח"כ לפ"מ דשני הגמרא לרב דס"ל לא צעי עקירה יוסף בן
חונאי היא, ע"כ מתניתין ג"כ כיוסף בן חונאי, והנה
כבר הוכחו לעיל מקושיית הגמרא מאי תיקון, דקושיית
הגמרא היא דוקא אי נימא דמתניתין לאו יחידאי, אבל
אי אמרת דמתניתין יחידאי חין קשיא, דלמא לא חתי'
כר"י דס"ל מקלקל פטור, כיון דכל יחידאי היא, ורביה
לזה מקושיית הגמרא ח"ל דלא מקשה מרישא דשלא לשמה
כמ"ש לעיל, ח"כ מוכח מכלל סוגיא דלעיל דלא כרב
דלרב ע"כ יוסף בן חונאי היא, כיון דברייתא פירושא
דמתניתין היא, וח"כ מאי קאשיא מאי תיקון, וע"כ פסק
הרמב"ם דגא' כרב :

ועפ"ז יש להסביר דברי הלח"מ במאי שתירץ על
הרמב"ם דפסק כר"י צבא על יצמתו דפטור
ח"ע"ג דחין זמנו צבא, ותני' דס"ל להרמב"ם דטעמא דצו'ז
הוי כמו זמנו צבא, ולכאורה קשה לדמות הא דצו'ז להא
דזמנו צבא כיון דכל טועה בדבר מלוה לא חשכחן דפטור
רק הוכח דזמנו צבא קשה לדמות לזה הא דצו'ז, דנהי
דמס"ה לא ה' לו לשאלה, מ"מ הא חפילו היכא דליכא
ריעותא דשאלה כלל ח"פ"ה צעי זמנו צבא, ולפי מ"ש י"ל
לפ"מ שכתב הב"מ בטעמו של הרמב"ם שלא כתב בחשור
דחייב דוקא בסמוך לווסתה, וכתב הטעם דסבירא ל'י
להרמב"ם לפי מה דחסיק משום דהו"ל לשאלה חין חילוק
והנה לריד להבין, דהא התוס' כתבו כיון דקיי"ל כל
הנשים בחזקת טהרה לצעליהן ח"ל לשאלה, וע"כ הכריחו
דמייירי שכול מסופק חס' היא סמוך לווסתה, וח"כ ל"ל
להרמב"ם דס"ל חפילו שלא צטעת ווסתה חייב ח"ע"ג
דיחא בחזקת טהרה, ול"ל דמ"מ כיון דצא לידו מכשול
והי' אפשר לו לתקן ע"י שאלה לריד כפרה, וכעין סברא
זו כתבו התוס' בגיטין (דף י"ט ע"ב) דח"ע"ג דחינה לריכה
לקרות הגט אחר נתינה ח"פ"ה חס' צא הדבר לידו קלקול
קניסין לה, כיון שהי' אפשר לה לתקן, רק דהגמ' הולך
לחוקמי' בסמוך לווסתה שלא יהא מקרי טעה בדבר מלוה
וחליצא דחמת דצעי זמנו צבא ממילא חין לפטור
משום טועה בדבר מלוה, ומשום חונס חין לפטור, משום

דחי' לו לשאלה, וכיון דצא לידו קלקול לריד כפרה,
וציזמה דחיכא טעמא דצו'ז, וכיון דהי' בחזקת טהרה
ומלך הדין ח"ל לשאלה, רק דהו"ל לעשות על לך היותר
טוב, וכיון דחיכא טעמא דצו'ז חין לו לשאלה הוה כלל
וכדר הו"ל חונס ע"כ פטור מטעמא דחונס, וכמ"ש לעיל
להרמב"ם דמס"ה פטור בתרומה מחומס צאמרו לה מת
צעלך או גירסך משום טעמא דחונס הוהיל וסמכה על
החזקה :

שוב רחיתי בהרמב"ם שכתב להדיא הטעם ציזמתו
משום דעשה מלוה, ע"כ נראה לפי ענ"ד דס"ל
להרמב"ם דטעמא דצו'ז מיינה חינו כדחי לפטור, רק
בלירוף טעמא דעשה מלוה, דחין לנו צו רק מאי צאמרו
חכמים, וכיון דר"י מייירי בעשה מלוה ע"כ חין לנו לפטור
רק בלירוף טעמא דעשה מלוה, וח"עפ"כ נ"ל מוכרח
דמטעם חונס פטור הוהיל וסמך על החזקה, דנהי דצו'ז
מחני דחין כאן ריעותא דהו"ל לשאלה, הא צאמרו טעה
דדבר מלוה ח"ע"ג דחין כאן ריעותא דהו"ל לשאלה ח"פ"ה
לריד זמנו צבא כמו בתרומה דמוקי' לה צע"פ דוקא,
אבל לפי מה שכתבתי ח"ס, דלפי ח"י החיצנית ח"מא
משום דחקרי' עבודה מוכח ע"כ מדפטור צרישא דמתני'
משום חונס, הוהיל וסמך על החזקה, דקיי"ל בכל
התורה דסומכין על החזקה, וכיון דציזמתו מחני טעמא
דמלוה וצו'ז דחין לריד לשאלה, ע"כ ממילא פטור מטעם
חונס, וממילא מוכח דציזמתו לא חיידי הוכח שהי' לו ספק
שמא הוא סמוך לווסתה, דהל"כ ליתא לטעמא דחזקה
ומשום טעה בדבר ח"י חין לפטור דחין זמנו צבא, כן נראה
לפענ"ד נכון בדברים אלו :

והנה כבר הקשינו לפי סברא זו דהיכא דסמך על
החזקה פטור חף שגודע ח"כ טעמה חיסור
למה צנשאת עפ"י עדי' חייבת בקרבן, הא סמכה על העדים
דעדיפה מחזקה, חס' לא שחלק כמ"ש לעיל, הוהיל והיה
בחזקת חיסור גרע טפי, וח"עפ"כ הדבר קשה להבין כיון
דסמך על העדים מה להלעשו, ובתשובתי להגאון הבד"ק
ליס' י"ל [ויבא ח"י ח"ל ח"ע"ג] כהבתי דח"פ"ל דטעמי'
משו' דחוי' דלא דייק' כרתייעווי' צאריכו', ועוד כ"ל דח"ל
דמה שהתיר התורה ע"י רוב או חזקה, ע"כ לא מתורת
ודחי' התיר' התור' רק דהתור' הקיל' לסמוך על רוב או
חזק', וכיון דתיקף ח"י קלת ספק לחיסור ח"פ"ה התיר' התורה
ע"כ ליכא לחיוב' חס' גודע ח"כ שהי' נגד רוב או החזק'
דע"כ התיר' התורה זה הספק, משח"כ מה שנעשה עפ"י
עדים דהיתר הוא מתורת ודחי' ע"כ לא התיר' התורה
כלל צוה, ואס' ח"י חיסור לריד להציה קרבן, ועי' ספ"ק
דחגיגה גבי שבת חגיגות ומעילות כהדרים התלויים
צטערה, ומסיק התם משום דשליח עני' מאי קעביד
דלא חיבע' לעיוני, מוכח ג"כ כמו שכתבתי לעיל דהיכא
שהוא בחזקת היתר חין לחייב אותו בכל התורה כולה
זולת במעילה :

והנה בתרומה מלעו ג"ב המאכיל את פועליו ואת
חורתי תרומה דחייבים לשלם חומס כדחיתא
פ"ו דתרומות, ולכאורה קשה דהא מאי קעביד כיון
דצטע"ב נתן לג' לחטול ול"ש לומר דחיבע' ל' לעיוני
כדקחמר התם בחגיגה, ואפשר לומר דתרומה ילפינן
צו"ש ממעילה דחטא חטא, כדחיתא במסכת מעילה
ובחגיגה שם ע"כ חייב בתרומה כמו במעילה, [וקלת
יש להטעים הדבר, דמה שניתן להטלומין הוי כמו תיקון
הדבר, דמה שמטלס מכניס לקדושה ע"כ במעילה ותרומה
חייב חפילו דלא הוי שוגג גמור], ולפ"ז ל"ל לפמ"ש לעיל
דחפילו

דאפילו בתרומה פטור צמידי דהי' חזקת היתר, וקשה מהא דמעילה, אמנם אין לדמות לשם, דהתם שייך טפ"פ דהו"ל לשילוי, ובעילה מועטת מחייבין במעילה ותרומה, משא"כ היכא דלא שייך הו"ל לשילוי כגון צמת, בעלך או גירשך שפיר י"ל דפטור אף בתרומה:

ולפמ"ש לעיל דהרמב"ם הוכרח לפרש יתר מחימורי ליצור ליישב קושיית התוס' ממתעסק מיושב ג"כ קושיית מוהרש"א במתני' על רש"י שפי' אחרים לשם פסח ששכח שהפרישו לדבר אחר, ולא פי' בפשוטו שהי' טועה וסבר שהוא פסח, ולפמ"ש א"ס דזה הוי מתעסק, ורש"י הוכרח לחוקמי מתניתין כמ"ד מתעסק פטור, ע"כ פי' רש"י שהטעם הי' שלא הפרישו לדבר אחר, וע"כ רוצה לשחטו לפסח, וע"כ לא הוי מתעסק כן ג"ל נכון בעזה"י:

ולפמ"ש בעזה"י יש ראייה למ"ש הרמב"ם, דבע"פ שזמנו בהול פטור אף מן הקרן, ולכאור' אינו מובן, מהיכן הוליא הרמב"ם דפטור אף על הקרן דלמא אינו פטור רק מן החומש משום דהוי טעה בדב"מ וזמנו בהול, ולפמ"ש כיון דלרצ ע"כ לריד לחוקמי רק כתי' הראשון דמיירי בע"פ דזמנו בהול, וקשה למאי דקיי"ל דבעי טעה בדב"מ ועשה מלוה, וכן לר' שמעון דס"ל כן דבעי לר' יהושע טעה בדב"מ ועשה מלוה, קשי' לדיו' מתניתין דתרומות, לרצ דס"ל דתרומה לא איקרי עבודה כיון דס"ל דוקא קדשי מקדש ולא קדשי גבול כמ"ס למעלה וע"כ מוכח ע"כ דבע"פ כיון דזמנו בהול לבער החמץ פטור מלד אחר לא משום המלוה דנראה דוחק לומר דזה גופי' מקרי עשה מלוה מה שביער החמץ דזה אינו מוטל עליו כלל, כיון דאין החמץ שלו והבעלים היו בעלמם וכולי' לבער עדיין כיון דהוי קודם זמן איסורו, וע"כ מוכח דפטור מטעם אחר, כיון דעומד לבער לא הפסידו וע"כ פטור אף מן הקרן, כן נראה לענ"ד נכון בעזה"י:

ועיי"ש בירושלמי דרצ יליף ל' מפועל ידיו תרלה וע"ז מסיים שם הירושלמי, דלרצ דוקא בקדשי מקדש אבל לא בקדשי גבול, ולפ"מ דאיתא בגמ' עבודה מתנה אתן את כהונתכם י"ל דהוי ג"כ בכלל פועל ידיו, ואין ראיה דלרצ לא מהני בקדשי גבול, אך למה דס"ל לרצ ציומא (דף כ"ד) דבתרומה הדשן פטור האר משום דדריש עבודה מתנה ולא עבודה סילוק און רא"י דאפילת תרומה איקרי עבודה, דרש"י פי' עבודה מתנה היינו מחנות כהונה, ולרצ דדריש מיני' ולא עבודה סילוק אין רא"י דאפילת תרומה מקרי עבודה, וא"ס דברי הירושלמי, דלרצ לא מרבינן קדשי גבול, והנה לפ"ז הי' מקום להקשות על הרמב"ם לפמ"ש דהרמב"ם ס"ל דאף בקדשי גבול מהני מדס"ל דפטור מחומש אפי' בשאר יומי לא בע"פ דוקא, הא הרמב"ם פסק (פ"ט מהל' ביאת מקדש) כרצ דדרשי' עבוד' מתנה ולא עבודה סילוק, אמנ' בירושלמי אי' דר' יוחנן יליף ל' מאל הכהן אשר יהי' צימים ההם, ע"כ אתי פסק הרמב"ם שפיר, ודוק היטב בכל זה:

סימן ב

בין"ד בד"מ (סי' ל"א) במעשה דמים בראש שהי' ספק אם המוח מקיפו ואסרנוהו, ויש שהיו

רוצים להכשיר מהא דאמרינן נשחטה הותרה, ול"ל דהואיל והי' כאן ריעותא ברורה מחיים אין להכשיר, וכן משמע מתוס' פ' ד' אחין וכו' יעיי"ש, ובס"י נ' כתב רמ"א בהגה"ס דכל היכא דאיתילד ריעותא מחיים אסורה מספק, וסיים ולא אמרינן נשחטה הותרה רק היכא דאיכ' למימר דנעשה הריעותא לאחר שחיטה שלא ילחא מחזקתה מחיים, והש"ך שם הביא תשובת מוהר"ם לובלין בתמה על הרמ"א, דמתוס' שם מוכח להיפוך, שכתבו הא דחיישין בדרוסה היינו משום דשכיח, וכתב הש"ך ליישב דכוונת הרמ"א הוא אליבא דמסקנ' שם לאב"י ורצא דס"ל תני בקידושין וה"ה לגירושין פליגי בעיקר הסברה על רבא, וס"ל דאין מעמידין על החזקה בריעותא הנוול מחיים, ואף די"ל דס"ל רק מדרבנן מחזירין לחנוך, [ומוכח מדברי הש"ך דס"ל אי הוי מדרבנן לא ילפינן מיני' שאר איסורין, ודלא כדברי הפליתי כמ"ס לקמן חי"ה], מ"מ ס"ל להרמ"א דבעיקרא דמלתא פליגי וס"ל דלא הוליא בתר חזקה בריעותא הנוול מחיים, והפ"ח תמה על תי' הש"ך דא"כ מאי הקשו התוס' שם מדלא אמרינן נשחטה הותרה רק גבי צא זאב וגטל בני מעיי', דלמא זהו במסקנא ומש"ה חיישי' לספק דרוסה:

וראיתי להגאון הפליתי שכתב לחזק דברי הש"ך וכו' ליישב קושיית הפר"ח, דקושיית התוספות לרצ גופא דמוכח דס"ל דחייש לספק דרוסה, יעיי"ש, ולענ"ד נראה דאי אפשר לפרש כן בתוס', דהא לריד להבין מאי בעו התוס' בזה שהעמידו קושיית' אהא דאמרי' נשחטה הותרה, כגון צא זאב וגטל בני מעיי', משמע דבריעותא הנוול מחיים לא חולין בתר חזקה כגון ספק דרוסה, למה לא הקשו בקיבור, מדקיי"ל חיישין לספק דרוסה כמ"ס בחולין ומכ"ס לדברי הפליתי דקושיית' לרצ' הי' להו להקשות בפשיטות על רבא דס"ל חיישין לספק דרוסה ע"כ נ"ל פשוט דבלא הא דרצ הוגא הי"מ למימר כמו דס"ל לרצ בקידושין חוללת מדרבנן, רק בגירושין אי אפשר משום דאי אמרינן חוללת מתיבמת, ה"נ בכל ספק איסור מחזירין מדרבנן ומש"ה חיישין לספק דרוסה, ע"כ הקשו התוס' מהא דר"ה דמוכח דבשאר איסורין לא החמירו, וא"כ אף בריעותא הנוול מחיים הוי לן להחמיר דודאי אין סברא כלל לומר דמדרבנן החמירו יותר בריעות' הנוול מחיים, דבשלמא מדאורייתא שפיר יש לחלק, כיון דהא דחולין בתר חזקה לא הוי מלד הסברה רק דהוי גזה"כ או הלכה למשה מסיני, ע"כ י"ל דלמא בספק הנוול מחיים דהיתה אז ממילא אסורה לא חולין בתר חזקה, אבל אי אמרינן דמדאורייתא אף בריעותא הנוול מחיים חולין בתר חזקה אין סברא כלל לחלק מדרבנן בין ריעותא הנוול מחיים אולאחר שחיטה, כיון דהחזקה היא חזקה טובה מדאורייתא אף בנולד מחיים, א"כ בע"כ הא דהחמירו חכמים היינו לעשות סייגוהרחקה, מה לי בנולד מחיים או לאחר שחיטה, וכיון שהוכיחו התוס' דבריעותא הנוול לאחר שחיטה אף מדרבנן לא החמירו הקשו שפיר דאף בנולד מחיים לא הי' להם להחמיר, וע"כ הוכרחו התוס' להביא הא דרצ הוגא, ולפ"ז נסתר דברי הפליתי דליכא למימר דקושייתם הוא לרצ דוקא, דקשה דלמא באמת ס"ל לרצ דאף בספק הנוול לאחר שחיטה חולין לחימורא דלא כרצ הוגא:

ותו תמי' לי על דברי הש"ך שכתב דאב"י ורצא בעיקרא דמלתא פליגי וס"ל דלא מוקמינן אחזקה כיון שנוול הספק בשעה שהיתה אסורה מחמת איסור ח"א, וה"ה בספק הנוול מחיים, ולענ"ד מוכח מתוס' להיפוך

לפיכך, דהא כתבו התוס' (בד"ה אי צטני כיתי עדים בסו"ד) לפלפל לפי פירושם אי אסורה בכת אחת להתייבס בספק קידושין או לא, די"ל דוקא צ"ב כיתי עדים דהוי ספיקא דרבנן ולא מוקמינן לה אחזקה היתר ליבס, אבל בכת אחת י"ל דמותרת להתייבס, והיינו צ"ב משום דמעמידין בחזקה היתר ליבס, ואף שגולד הספק בחיי בעלה, רק בתרי ותרי הוי ספיקא דרבנן ולא מעמידין אחזקה מדרבנן, ואי כדברי הש"ך לשיטת הרמ"א פשיטא דחוללת דהוי ספיקא דאורייתא דאין כאן חזקה כלל, דודאי לא ניתן להאמר דחזקת פנויה של הערוה מהני להלכה, דה"כ בספק גירושין נמי נימא הכי, דחזקת א"א של הערוה מהני ללכה, ה"ו ל"ל לשיטת הש"ך דס"ל לאצ"י ורבא דלא הוי חזקה, מוכח דחזקת הערוה לא מהני רק להעמידה ללכה על חזקת היתר, וכיון שגולד הספק בחיי בעלה שוב לא הוי חזקת היתר, וא"כ קשה על התוס' פשיטא דאף בכת אחת אסורה, ולשיטת הש"ך ל"ל דכל פלפולם של אצ"י ורבא רק לרבה, אבל חליבא דאמת פשיטא דאסורה אף בכת אחת, ומכ"ש לדברי הפליתי שרולה להוכיח פ"י הש"ך דקשה טובא מדברי התוס' הנ"ל דמוכח דלא ס"ל הוכחתו דא"כ ה"ל להוכיח בפשיטא דחליבא דאמת אף בכת אחת אסור, ולע"ג לענ"ד ע"ד האחרונים שלא הביאו דברי התוספות הנ"ל, [ועי' צ"ב אצ"י ע"י (סי' קע"ג) שכתב צ"ס הרמ"א דבכת אחת לא הוי רק מדרבנן]:

ג מ"ם הפליתי דחליבא דאמת דברי הד"מ מוכרחים דכמו דמחמירין התם מדרבנן ה"ם בשאר איסורי דאורייתא היבא דגולד הספק מחיים, לענ"ד אין דבריו מוכרחים, דהנה באצ"י ע"י (סי' מ"ז) כתב הב"ש הא דמחמירין צספיקא דקידושין ולא מוקמינן בחזקת פנויה וצ"ב ג' לענין תרומה לא אמרינן כן, היינו משום מילי דחיסות שאני, והיינו לשיטת הר"ן דס"ל דאף לענין תרומה דאורייתא מוקמינן אחזקה, וא"כ אין ראית הפליתי רחיה, די"ל מילי דחיסות שאני, וע"כ מחמירין אף לענין חליה, דלא הוי רק איסור לאו ולא לענין טריפות, ומכ"ש לפמ"ש לעיל בפירוש התוס' דמדרבנן אין סברא לחלק בין ספק גולד מחיים או לאחר שחיטה, וכיון דמוכח מר"ה דאמר נשחטה הותרה דאורייתא בתר חזקה ה"ם בגולד מחיים אי הוי חזקה מדאורייתא אף מדרבנן אין להחמיר כאשר הוכחתי לעיל בעז"ה:

ואף דלשיטת הרשב"א שביא הב"י (סי' ג') דלענין תרומה דאורייתא לא מוקמינן אחזקה אצ"י, וא"כ אין סברת הב"ש מוכרחת לומר דמילי דחיסות שאני מ"מ י"ל כן רק דהרשב"א ס"ל מדקאמר סתמא תרי ותרי ספיקא דרבנן, משמע בכל מקום אסור מדרבנן, אבל לענין ספק אחר זולת תרי ותרי אף דנימא דהתם לענין חליה מחמירין, מ"מ בשאר איסורים לא מחמירין דמוכח מדאמרינן נשחטה הותרה, זולת לשיטת הרשב"א צ"ס הרב"ה הביאו הפוסקים דס"ל אף צספק גולד לאחר שחיטה אסור, רק היבא דשכיח להתירא, דאז אמרינן נשחטה הותרה, ועי' צ"ב הש"ך (סי' ל"ז ס"ק כ"ד) שהעתיק תשובת הר"י בן הר"ש, מוכח דס"ל אף בתרי ותרי אמרינן נשחטה הותרה ודלא כהרשב"א הנ"ל, וגם מדברי האחרונים נראה שיקיימו וקבלו התשובה הנ"ל להלכה דמוקמינן אחזקה רק שפלפלו א"ס שייך בריאה לומר נשחטה הותרה, כיון דלר"ך צדיקה עיי"ש, ע"כ לענ"ד דברי הש"ך והפליתי צהצנת דברי הד"מ הנ"ל ל"ע:

ומה שגראה לענ"ד בישוב דברי הד"מ הנ"ל לפי מה

בה

שגראה לו מדבריו שכתב הואיל וא"י כאן ריעותא ברורה מחיים, נראה דטעמו של הרמ"א ז"ל לאו משום סברת התוס' הואיל והיתה בחזקת איסור מחיים מחמת אצ"י דה"כ ה"ל לומר הואיל וא"י הספק מחיים, דמנשון ריעותא ברורה משמע דמטעם אחר אתי עלי, ע"כ נראה לענ"ד דכוונתו הוא כך, דהא דאולינן בתר חזקה י"ל דהיינו דלא אמרינן שבה חזקה השתנות כל-כמה דלא ידעינן בבירור כמו צננע, דל"א אדאורייתא ואתא בליד ל"י שיעורי, אבל היבא דידעינן בודאי שגשתה רק דלא ידעינן איד ומה ה"י השינוי, כיון דמ"מ ודאי נשתנה מקדם כגון הכא בידון דמים בראש, דרוב הבהמות אין להם מים בראש, וא"כ צ"ב צ"ו הבהמה נשתנה חזקתה, רק דלא ידעינן בחיובו אופן נשתנה א"ס נתגלה לקרום או לא ע"כ י"ל דלא מוקמינן צכעין זה בחזקת היתר, כיון דסוף סוף הוחל מעשה הטירוף עכ"פ, רק דלא ידעינן א"ס נגמר או לא, וסברא זו הזכירה הרשב"א בקילור גבי חרותה הביאו הפליתי:

ולפ"ז י"ל דספק דרוסה כגון ארי שנגס וכו' ואיהו שתיק ואינהו מקרקרין דלא גולד ריעותא מחיים לא הוי צכלל זה, דגוף הבהמה לא חיתרע כלל ושפיר שייך לומר העמידנה על חזקתה א"ס לא מטעם דדרוסה שכיח כמ"ש התוס', אבל צ"ב לו קוץ צושט דהוחל עכ"פ מעשה המטריף מחיים הוי שפיר ריעותא גולד מחיים, או צמים בראש כדינו של הרמ"א ז"ל, ומ"ש הרמ"א ז"ל שכן משמע בתוס' פ"י ד' אחין, וגם מה דקדקו עליו דד"ת אלו המה בחולין ג"כ ולמה הביא מפ' ד' אחין נראה לענ"ד כך, די"ל על התוס' שהקשו על הא דקאמר נשחטה הותרה כגון צא זאב ולא נקיט ספק גולד מחיים כגון ספק דרוסה, ות"י דרוסה שכיח, וכן ישב לו קוץ צושט דחיישינן שמא הצריא למאן דחייש לספק דרוסה וכו' יעיי"ש היטב, והנה לכאורה קשה טובא, חדא דפתחו בחדא וסוימו בתרתי, דהקשו מספק גולד מחיים דהיינו ס"ד ולא כתבו כגון ישב לו קוץ וכו', וזה הוי דומיא יותר לצא זאב וכו', דהתם חזינן עכשיו עכ"פ ריעותא, אבל צ"ס דלא חזינן ריעותא כלל, וכמו שסיימו התוס' צספק גולד מחיים כגון ס"ד, דקדקו לשנות לשונם ולא כתבו ריעותא גולד מחיים דס"ד לא הוי ריעותא מחיים, וא"כ יותר הוי להו להקשות מיצב לו קוץ דהוי רבותא טפי דהוי אפילו ריעותא גולד מחיים:

ותי יש לדקדק צתי שכתבו וכן ישב לו קוץ צושט דחיישינן למאן דחייש לס"ד וכו', מ"ש למאן דחייש, קשה טובא, דמשמע דאין לא קי"ל הכי, וצחולין כתבו לדין דחיישינן לספק דרוסה חיישינן שמא הצריא, וא"כ הכי ה"ל לומר וכן ישב לו קוץ וכו', דחיישינן לדין דחיישינן לס"ד, ולייבב כל זה א"ש עפ"ד הרמ"א דריעותא גולד מחיים גרע, וע"כ לא ה"ו התוס' להקשות מיצב לו קוץ די"ל דה"ט דחיישינן משום ריעותא גולד מחיים ולא משום ספק גולד מחיים, ע"כ הוכרחו התוס' להקשות דעכ"פ ה"ל למנקט ספק דרוסה דהוי יותר רבותא מצא זאב וכו', דאף דיש כאן ריעותא לפנינו מ"מ צזה לא ילאה מחזקתה מחיים, וא"כ יותר ה"ו ללמנקט ס"ד, ות"י התוס' דרוסה שכיח, וע"כ לא סוימו לדין דחייש לייבב לו קוץ הוא מטעם שכיח, דלדין י"ל דה"ט משום ריעותא גולד מחיים, ע"כ לא כתבו התוס' לדין מוכח דישב לו קוץ צושט שכיח, דלדין י"ל מטעם ריעותא גולד מחיים, וע"כ לא כתבו רק דמשמע צחולין דחי חיישינן לספק דרוסה ממילא חיישינן שמא הצריא, מדקשו התם לעולת

לעולא מ"ס מס"ד ומאי קושיא דלמא דרוסה שכיח , ואי
 דבישב לו קוץ הוי ריעותא מ"מ מנ"ל להגמי' לסקול סברות
 אלו בלא אגרדומי , ע"כ הוכרחו התוס' לומר לפוס
 סוגיא דהתם דאף ישל לו קוץ בושט שכיח , אבל לדינא י"ל
 דאף בלא שכיח חיישינן בריעותא הנולד מחיים , דכיון
 דחיתרע גופה במקלת טוב חיתרע חזקתה , ולא דמי לספק
 קרוב לה דלא חיתרע חזקתה כלל , דאם הוי הגט קרוב
 לו לא התחיל מעשה הגירושין כלל , וזוה מיושב ג"כ הא
 דהולך הגמי' נומר בהאי חומרתא דהוי משרדן כרעא
 וכו' , שגרונה שכיח , דכיון דחזינן עכ"פ חולי בגופה חיתרע
 חזקתה ע"כ הולך לומר שגרונה שכיח :

שוב

ר"חתי בספר תבואת שור שכתב סברא זו ,
 בהא דשגרונה , ות"ל יתברך שכוונתי לדעת
 הגדול , אמנם מ"ס שם לעיל בפ' התוס' עפ"י שיטת
 הרמ"א , ולחלק בין חזקה שנתבררה , לענ"ד דבריו
 דחוקים וסתומים ביותר בכוונת התוס' , ולפמ"ס נראה
 לענ"ד דברי התוס' מבוארין עפ"י שיטת הרמ"א באין
 גמגום , ולפמ"ס י"ל דאף מדאורייתא חיישינן בריעותא
 הנולד מחיים , [שוב נ"ל ליישב דדברי הרמ"א מוכרחים
 מדנקיט דוקא ספק הנולד לח"מ כגון בא זאב וכו' ולא
 נקיט כגון ספק טריפות חטו לא חשכחן ספק טריפות
 דהוי ספק סקול , אלא מוכח דספק טריפות חיתרע
 מחיים , ולא מלי למינקט רק ספק דרוסה כקושיית התוס'
 וע"ז ה' שפיר דרוסה שכיח , כן נ"ל ברור] :

הן

חמת דעדיין קשי' לי לכל השיטות , כיון דעכ"פ
 מוכרחין לומר דדרוסה שכיח , וכן ישל קוץ בושט
 וא"כ כיון דחזינן דעולא ס"ל חין חוששין שמא הבריא , וא"כ
 נהי דאין לא ס"ל כעולא משום דחיישינן לספק דרוסה
 מ"מ מנ"ל להפליג המחלוקת כ"כ ולחוש אפילו במידי דהיתר
 והאיסור שניהם שוים , כיון דחין לנו ראי' דלא כעולא
 רק מס"ד , וא"כ י"ל דהיינו דוקא במידי דשכיח לאיסור
 כמו בספק דרוסה , אבל בספק הסקול מנ"ל לפסוק דלא
 כעולא , ומכ"ס לפ"מ שכתבתי דס"ד ודאי לאו מטעם
 ריעותא הנולד מחיים אהינן ענ"י , ואף לפמ"ס להוכיח
 כן מד"ת , מ"מ י"ל דהתוס' לא הו"מ להקשות , דהו"מ
 למימר הכי , אבל אליבא דחמת כיון דמוכח מעולא דאף
 בריעותא הנולד מחיים חזינן בתר חזקה מנ"ל לחלוק ,
 וגפי שיטת הס"ד דחיי ורצא פליגי אעיקר דמלתא א"ש
 אף כבר כתבתי לעיל דדבריו תמוהים , ומשמע להדיא
 מתוס' דלא ס"ל הכי , אף י"ל כיון דעיקר הסברא מוכח
 מתוס' י"ל דלהלכה מוכחין כן מסוגיא דשגרונה , ומוכח
 דלא כעולא :

שוב

כזכרתי ללמוד השיעור סוגיא הג"ל במסכת
 יבמות נדחקתי ליישב הקושיא הג"ל על שיטת
 הס"ד במה שכתבו התוס' לפלפל אי אליבא דחמת אסור
 בכת אחת , דו"ל כיון דפשטא דלישנא משמע דמסקנת
 הגמי' לאוקמי דוקא בתרי ותרי , ולפ"ז צאמת היינו לריסין
 למימר דלא הוי ספיקא דאורייתא , ומוקמינן אחזקה בספק
 הנולד מחיים , אף לפ"מ שסיימו התוס' ודלמא בעלמא
 קאמר י"ל כמ"ס הס"ד דהוי ספיקא דאורייתא , אמנם
 המעיין בתוס' שם בפ' השני יראה להדיא דס"ל דפשטא
 להגמי' דלא מוקמינן מתני' בספיקא דאורייתא , דא"כ מאי
 קמ"ל , וגם לומר דהא גופא קמ"ל דהוי ספיקא דאורייתא
 בספק הנולד מחיים , מוכח ג"כ דלא ניחא להו , דא"כ
 מהיכא מוכח דל"מ בתרי ותרי לפי הס"ד דתרי ותרי הוי
 ספיקא דאורייתא , דלמא הא גופא קמ"ל דהוי ספיקא
 דאורייתא , דאלו הוי ספיקא דרבנן אפשר דהוי מוקמינן

הכא על חזקתה , ועיי"ש היטב , עכ"פ דברי הס"ד לע"ג
 מחמת ד"ת הג"ל :

סימן ג

עיינן . בהרמב"ן בחידושיו מסכת יבמות ר"פ האשה
 שהלך וברש"ב"א שם שכתבו דלכאורה משמע
 דתירולו דרבא קאי לר"מ , אבל לדין לא אמרינן סמוך
 מיעוטא לחזקה , ותמהו על הר"ף שכתב מתני' כלורתה
 וכתבו ליישב דעתו , דסוגיא דרבא קאי אף לרבנן אף
 דלא חיישי למיעוטי , מ"מ היכא דאיכא מיעוט וחזקה
 אמרינן סמוך להחמיר , והס"ס הקשה לפ"ז למה הביא
 הר"ף צ"ל מליאה חוששין , הא לכל היותר לא הוי רק
 מיעוטא לחוד , דאדרבא החזקה הוי לשוק , ונהי דמסלקינן
 לי כיון דילאה מליאה מ"מ לא נשאר רק מיעוט להחמיר
 ועיי"ש מ"ס ליישב , וכן הרמב"ן והרשב"א כתבו ליישב זה
 לפ"ז הוי הדין לדין בכל מקום דאמרינן סמוך מיעוטא
 לחזקה להחמיר , וכן הוי ב"ש ע"כ אב"ע (סי' קנ"ו) כדעת
 הר"ף והרמב"ם , אמנם התוס' כתבו דסוגיית הגמרא
 אצ"ל לר"מ , ולפ"ז לתמוכא אליבא דידן לומר סמוך מיעוט
 לחזקה להחמיר , ועיי' במהרש"א (בתוס' ד"ה סיפא חזקה)
 והרשב"א בחידושיו הביא בשם רש"י ג"כ בפ' הר"ף עיי"ש
 והי' נראה לפי ענ"ד דיש להוכיח שיטת הר"ף והרמב"ם
 ורש"י הג"ל לשיטתיהו , אמנם לשיטת התוס' לא יהי' מוכח
 וכל אחד על מקומו יבא בטלום :

דהנה

התוס' והר"ס כאן ובכורות כתבו דליכא
 למימר לגבי חלב אינו פטור משום סמוך מיעוט
 לחזקה , דבהמה בחזקה שלא ילדה , דאדרבא העמיד הולד
 בחזקת שלא נתייב בבכורה כמו שהי' בצטן אמו קודם
 שנולד , והי' קשה לפ"ז על סוגיא דס"פ אלו מומין דפריך
 הגמרא וניחוש שמא נתהפכה וכו' ונתייב , מאן שמעת
 לי דחיישינן ר' מאיר , וקשה לפי סברת התוס' והר"ס
 הג"ל דאיכא חזקה להולד כמו שהי' בצטן אמו , א"כ יש
 כאן ריבא וחזקה , דהא לא הוי רק מיעוטא שנתהפך ,
 וא"כ הוי המיעוט מיעוטא דמיעוטא , ואפילו לר"מ ל"ח ,
 כדמשני רבא הכא , וא"כ הו"ל למימר דאפילו לר' מאיר
 לא חיישינן , והי' נ"ל דע"כ לא קאמרי התוס' והר"ס
 העמיד הולד בחזקת שלא נתייב בבכורה היינו רק לגבי
 חלב , דשם הספק אס כבר ילדה בהמה , וא"כ חין זה
 הולד פטר רחם , שפיר אמרינן כמו שבמעי אמו לא הוי
 פטר רחם , אף עכשיו שנולד לא הוי פטר רחם שכבר
 נפטר רחמה , אבל התם דבמעי אמו הוי פטור מטעם
 שלא נולד עדיין , ולא נקרא פטר רחם , ועכשיו שידענו
 ודאי שפטר רחמה באנו לפטור אותה מטעם שמה הוא
 נקבה , לא שייך להעמיד על חזקה ראשונה , כיון דהחזק'
 ראשונה נסתלקה בודאי :

אך

נראה לפי ענ"ד דזה תלוי במחלוקת שבין רש"י
 לבעלי תוס' בענין בהמה בחייה בחזקת איסור
 עומדת , דרש"י פירש בכ"מ באיסור חבמ"ה , מוכח לשיטתו
 דמחזיקין מאיסור לאיסור , אף דעכשיו נסתלק איסור
 אבר מן החי דהרי מתה לפנינו מחזיקין עכשיו לגבילה ,
 והתוס' הקשו צאמת על דברי רש"י בזה דלא שייך בזה
 לומר העמידנה על חזקתה ראשונה , כיון דהאיסור הראשון
 נסתלק בודאי , ע"כ פירשו בהמה בחייה בחזקת איסור
 חינו

אנינו זכות עומדת, וע"כ שפיר מחזיקין מאיסור לאיסור רחשון לגמרי, ורחיתי בספר טורי חצן להגהון שגת חרי' בסוף חידושי מסכת חגיגה שכתב דהרי"ף והרמב"ם סברי כשיטת רש"י דמחזיקין מאיסור לאיסור, וא"כ דהרי"ף קושי' הג"ל מבטורות לדוכתי' דהוי רובא וחזקה, כיון דבמעו' חמו לא הי' הולד קדוש יהי' מאיזה טעם שיהי' יש לנו להעמיד על חזקתו הראשונה, דמ"ס מאיסור לאיסור, או מהיתר להיתר, דודאי בענין חזקה אין לחלק כלל:

אמנם

לשיטת דהרי"ף והרמב"ם ורש"י לפי מה שכתב הרשב"א בשמו, דאליבא דרבנן אמרינן ג"כ סמוך מיעוטא לחזקה, וא"כ חתי' מתני' ברבנן, ה"כ חינו מוכרח לומר לר"מ דהיכא דהוי רובא וחזקה לא חייס ר"מ למיעוטא, רק רבא חמר כן לרווחא דמלתא די"ל דמתני' חתי' חף לר"מ, ה"כ לא קשה מסוגיא דבכורות, דכיון דל"מ דר"מ לא חייס היכא דהוי רובא וחזקה ע"כ לא הי' יכול להקשות להדיא דחף ר"מ לא חייס, כיון די"ל דמתני' דיבמות חתי' ברבנן, אבל התוס' לשיטתייהו דס"ל אין מחזיקין מאיסור לאיסור י"ל שפיר דמתני' דיבמות חתי' רק בר"מ, ומוכח בזה חמת ר"מ לא חייס למיעוטא היכא דאיכא רובא וחזקה, ואפ"ה לא קשה מסוגיא דבכורות כמ"ס לעיל, דכיון דכבר נסתלק החזקה ראשונה ל"ס להעמידה על חזקה, ולא הוי רק רובא לחוד, וקאמר שפיר מאן שמעת ל"י דחייס ר"מ:

והנה

גוף הסברה הג"ל דמחזיקין מאיסור לאיסור לריכא עיוגא טובא, מסוגיא דהכא דאמרינן רישא בחזקת היתר ליבס וסיפא בחזקת היתר לשוק, וקשה ה"ה כי לה חזקת איסור ח"א, וא"כ נימא אדרבא להחזיקה בחזקה קמייתא, וכמו כן קשה לרבנן דר"מ דקטן מיבס דל"ח למיעוט טריסוס, והא הוי מיעוטא וחזקה, דהא חזקה קמייתא הי' לה חזקת איסור ח"א, עד שמלחתי את שיהיה נפשי להרשב"א בחידושי לעיל בסוגיא דוכון שהי' בהן ספק קדושין וכו' שהקשה שם קושיא זו על סוגיא דהתם דאמרי' חס הי' בערוס ספק גירושין לרתה מותרת, משום העמידה על חזקת היתר לשוק, והקשה הוא אדרבא נעמידה על חזקה קמייתא חזקה ח"א לשיטת הג"ל דמחזיקין מאיסור לאיסור, וכתב ליישב בתחילה בשם י"מ דלגבי חסא שאני, כיון דבדאי תהי' מותרת לשוק לאחר מיתת בעלה ע"כ מוקמינן אחזקת היתר, אבל התם אפשר שתלא מאיסור לאיסור, כגון שנתנבלה, וכתב הרשב"א ולא מחזור דה"ל אפשר שלא תהי' מותרת לשוק חס נפל בגט קרוב לה, עיי"ש:

ולפי

ענ"ד נראה לכוון בדברי י"מ חלו מה שעלה ע"ד טרם ראותי דברי קדשו של הרשב"א ז"ל דלא שייך להעמידה על חזקה הראשונה רק בדבר שאין חזקה מנגדתו, כגון לגבי בהמה בחיי' בחזקת איסור עומדת, דיש לה בודאי חזקת איסור אחר מה"ח ואין לה חזקת היתר כנגדה, לומר דתהי' מותרת בודאי, דדלמא תמות מעלמה לאחר שתזקין, או יקחנה נכרי ויגחירה וא"כ כיון שלא הי' לה מעולם חזקת היתר נגד חזקת איסור בכל ס' השקול הבא לפנינו מעמידין אותה בחזקה קמייתא אבל התם גבי וכולן שהי' בהם וכו' דהי' לה חזקת היתר נגד חזקת איסור חס ודאי אלימא הכי חזקה בתריי' שיש לה שתהי' מותרת לאחר מיתת בעלה מחזקה קמייתא שהיא בחיבור ח"א שבודאי נסתלק:

ולפי

לא קשה קושיית הרשב"א מ"ס ולא מחזור דה"ל אפשר וכו', דגם הי' מלא כוונתו דלא אפשר לגמרי רק דהי' לה חזקה שתהי' מותרת, ולא דמי לבהמה דלא

הי' לה חזקה שתהי' מותרת, וזו מיושבים כל המקומות שהבאתי, כן נראה לפענ"ד נטון בפ"י הי"מ שהביא הרשב"א ז"ל, ולטון אי אפשר שכתבו היינו לפי החזקה דהשתא והרשב"א בעלמא כתב לחלק, דגבי בהמה חסא בזה להחירה מכח המעשה שנעשה בה, עליך דהיה שנעשה כהיגון, אבל הכא הרי מת וקברו מוכיח, כשחלה בזה לאוסרה ולומר שנעשה בה מעשה האוסרה עליך להביא רחיה, והנה לכאורה יש נ"מ בין שני הפירושים הג"ל לענין ספיקא שמה נהפכה זכרותו לנקבותו שכתבתי לעיל דהי' פטור מבטורה קודם שנולד, וכתבתי לעיל דיש להעמידה-חזקה לשיטת דהרי"ף והרמב"ם דמחזיקין מאיסור לאיסור, לפי הי"מ הג"ל ודאי ח"ס, דדמי לבהמה בחי' דהא לא הי' לה מעולם חזקה לומר כשתלד יהי' חייב בבטורה, דדלמא תהי' נקבה, ודמי ממש לבהמה בחי' וכו', אמנם לשיטת הרשב"א יש לדון בדבר, דבשלמא גבי בהמה חסא מסופקין על מעשה השחיטה חס נעשה כהוגן, ע"כ אמרינן עליך להביא רחיה שנעשה כהוגן, אבל גבי בטורה הרי נולדה לפניך:

אך

לפי מה שגראה מסוף דברי הרשב"א שבי' כשחלה בזה לאוסרה ולומר שנעשה בה מעשה האוסרה, עליך להביא רחיה, ה"כ גבי בטורה אדרבא אמרינן שמעולם הי' נקיבה, ולא לריכין למימר שנעשה בה מעשה [אך לפ"ז ל"ע קושיא הג"ל מקטן דמיבס לרבנן נימא סמוך ודלמא הוא סריס מעולם], וגם י"ל דהכא על הלידה נופא מספקין דלמא הוי לידת נקיבה, וע"כ יש להוכיח שיטת דהרי"ף והרמב"ם הג"ל חף לפי הרשב"א מכת הקושיא הג"ל מדפריך מאן שמעת ל"י דאמר חיישינן ר"מ כמ"ס לעיל ואדרבא לפי ענ"ד י"ל דע"כ לא קאמרי התוספות דאין מחזיקין מאיסור לאיסור היינו כגון שני שמות, נבילה ואבר מן החי, אבל הכא דסוף סוף הוא ענין אחד לדון על הבהמה שהיא פטורה מן הבטורה רק דהוי משני טעמים דבמעו' חסא היתה פטורה משום שלא נולד עדיין, ובשנולד באלו לומר דלמא הוא נקיבה ועדיין פטורה, י"ל דחף לשיטת התוס' מחזיקין, [ומחזקת חינו זכות שכתבו התוס' אין להביא רחיה דמחזיקין, דהתם הוי ענין ח' לגמרי דמי ל"י שחי' או שמתה סוף סוף לא נזכרה, אבל הכא שבמעו' חסא היתה פטורה משום דלא נקרא פטר רחיה, ועכשיו באלו לפטור משום דלמא הוי נקיבה, שפיר י"ל דהוי כמו מאיסור לאיסור], ול"ע לשיטת התוס', שוב רחיתי להפרי מגדים (סי' ק"י) בפירושו לכללי הש"ך בדיני ס"ס (ס"ק כ"ט) ד"ה אך הכר'ו, שהעיר בדברי הג"ל, אך אעפ"כ הסכמתו דהוי ספק בשחיטה ולא הזכיר מדברי הרשב"א הג"ל עיי"ש.

והנה

האחרונים החליטו דהיכא דיש ספק חס ניקב הוושט לדעת הרמב"ם דהוי נבילה מקרי ספק בשחיטה, [הכו"פ והפ"מ כמה פעמים], ולדידי ל"ע טובא, לפי שני התירוצי' הג"ל שתי' הרשב"א, לתי' הי"מ הג"ל י"ל דלא דמי לספק הנעשה בשחיטה עלמה, דהתם לא הי' לה חזקה שהשחט כהוגן, אבל לגבי נקובה הוושט הי' לה חזקה בלתי' מכח רובא שלא ניקב הוושט, וא"כ נהי שלא הי' לה חזקה שתשחט כהוגן, מ"מ ע"ז הספק שאלו דנין דהיינו נקובה הוושט הי' לה חזקה להיפוך, וחף לתי' הרשב"א שכתב דמ"ס מחזיקין מאיסור לאיסור משו' דעליך להביא רחיה שנעשה בה מעשה המתירה, אבל התם גבי יצמה עליך להביא רחיה שנעשה בה מעשה האוסרה, ה"כ בנקובה הוושט חס באלו לדייק מסוף דברי הרשב"א י"ל ג"כ דלא נקרא ספק בשחיטה, דהתם אי, חנו

אנו לריכין לומר רק שלא נעשה מעשה המתירה, דהיינו שלא נשחטה כהוגן ע"י ה' דברים הפוסלים השחיטה אבל היכא שהמעשה שחיטה צודאי נעשה כהוגן רק שמלד אחר צאנו לפסול השחיטה, לומר שנעשה בה מעשה המונע הכשר השחיטה, דהיינו נקוצת הוושט זו מנין לנו :

וראיה

גדולה יש לסברא זו, ממה שהקשה הרשב"א בת"ה (דף ז' ע"ב) לשיטת הסוברים דאף לרצון אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה, למה מקשה הגמ' בחולין ר"מ היכא אכל בשרא, הא אף לדין קשה לימא סמוך, והיינו ג"כ לפי השיטה דלגבי ספק נקוצת הוושט מקרי אחזקה איסורא, וכשיטת האחרונים הג"ל, ומש"ה דלא להוכיח דלא כשיטת הר"ף והרמב"ם דאף לרצון אמרינן סמוך, [ועיי"ש מה שיישב בטוב טעם שיטת הראשונים הג"ל], ולפמ"ש י"ל דהרשב"א חז"ל כחן לפמ"ש בחידושי חולין כפי' התוס' בהמה בחיי' בחזקת איסור אינו זבוח עומדת, ולא קשה כלל מסוגיא דיבמות, ולא לריך לבא להחילוקים הג"ל שכתב בחידושי יבמות וע"כ הקשה שפיר, אבל לפמ"ש לעיל בשיטת הר"ף והרמב"ם בשיטת רש"י בחזקת חמ"ה עומדת, וממילא לריכין אנו לבא למ"ש הרשב"א בחידושי יבמות, ולפ"ז י"ל שפיר דלגבי נקוצת הוושט לא הוי ספק בשחיטה, ולא קשה קושיית הרשב"א :

ועפ"ז

לומר חני ליישב דברי רבינו מוהרש"א בצבורי מה שהתפלל עליו הגאון פרי מגדים בשפתו דעת (הלכות טריפו' סי' ל"ג) שהקשה קושיית הרשב"א הג"ל דאף לרצון היכא אכלין בשרא נימא סמוך, ותי' די"ל דאף נקוצת הוושט מטהר מידי נבילה, והקשה הגאון הג"ל דאף דנימא דהתוס' חולקים על הרמב"ם וס"ל דנקוצת הוושט לא הוי נבילה מ"מ מה נעשה בדברי הרמב"ם גופא דקשה עליו קושיית המוהר"ש, ולפמ"ש א"ש, דלשיטת הרמב"ם, דבע"כ לריכין אנו לבא לסברת הרשב"א יבמות, ממילא לא מקרי נקוצת הוושט ספק בשחיטה והמוהרש"א לא הקשה רק לשיטת התוס' דס"ל בחזקת אינו זבוח ול"ל לבא לסברת הרשב"א דיבמות ע"כ הקשה שפיר, והנה לא ידעתי לפענ"ד מקום אף לשיט' התוס' להוכיח דמוקמינן בכעין זה אחזקה קמייתא, דנהי דלא מוכח לדידהו מסוגיא דיבמות, דלשיטת התוס' דס"ל בהמה בחיי' בחזקת איסור אינו זבוח לא הוי מאיסור לאיסור, מ"מ מן הסברא י"ל דע"כ לא מחזיקין רק בדבר דהוי ממילא כדילפינן מנגעים דמעמידין אחזקה קמייתא, דלא בליר זי' שיעורי' ולא נשתנה מכמות שהי', אבל דנימא בשביל שהי' הבהמה בחזקת איסור ועתה נשחטה לפנינו כראוי, נימא בשביל חזקה קמייתא דהעמיד בהמה על חזקתה שאירע מעשה שניקב הוושט לכאורה זו מנין לנו :

אמנם

נראה לפי ענ"ד להוכיח לשיטת התוס' דס"ל דמחזיקין בכעין זה ממ"ש בחולין (דף י"א) אהא דיליף דחזינן בתר רובא מפרה אדומה, והקשו התוס' דלמא התם טעמא משום חזקה, ותירלו דאדרבא העמיד טמא על חזקתו, ואי הוי אמרינן דמשום חזקה לא אמרינן שנתחדש מעשה לקיים החזקה לא היו מתרלין כלום, דבשביל חזקת טמא-המוזה עליו צודאי לא נימא שנתחדש בבהמה מעשה המטריף, א"ו דהתוס' לשיטתם לא סברי סברא הג"ל ע"כ תי' שפיר, וע"כ הקשה המוהרש"א בצבורות שפיר לשיטת התוס', אבל לשיטת הרמב"ם לא קשה מידי כנ"ל, [ועדיין יש לחלק, דיש לומר חזקת טמא מהני לומר דהוא לא מקרי הוזה, והוי כאלו לא הוזה

עליו כלל, כדי להעמידו על חזקת אינו מוזה, ודוק], והנה לכאורה יש ראיה לסברת התוס' מ"ש העמד טמא על חזקתו מסוגיא דריש נדה וקידושין דאמרינן כן דאדרבא העמיד טמא על חזקתו, אמנם עיין בתשובת הר"ם ובפ"י בקידושין סוגי' דקדש' חביה בדרך, שכתבו דהעמיד טמא ל"מ רק דלשו' תרתי לריעותא, ועם זה י"ל קושיית הפליתי (סי' ל"ג) על הפוסקים דל"ח טמא הבריא, ורתייתם מהמסס ובה"כ, וכתב הוא מאי ראיה מהמסס, הא לגבי ושוט הוי ספק בשחיטה ויש להעמידה על חזקת איסור וכתב ראיה לזה מדהקשו התוס' קושייתם על ספק דרוסה ולא על טמא הבריא, עיי"ש :

ומזה

ממילא יש ראיה לכאורה דנקוצת הוושט הוי נבילה ודלא כמ"ש המוהרש"א בצבורות, אך י"ל דלא בריר' להו כולי האי, וזיל הכא קמדחי ל' וכו', ולפמ"ש לעיל לפי סברת הרשב"א הג"ל דנקוצת הוושט לא הוי ספק בשחיטה מטעם חזקה קמייתא דלא תהי' נקוצת הוושט משום רוב, או דלא מחזיקין דנעשה מעשה הגורם לפסול השחיטה שנעשה לפנינו בהכשר, א"כ י"ל דהנהו פוסקים ס"ל כדעת הר"ף והרמב"ם, וע"כ שפיר הביאו ראיה מהמסס לספק בשחיטה, והתוס' לשיטתיהו התי' ג"כ שפיר, דלדידהו י"ל דהוי ספק בשחיטה, ע"כ לא הקשו רק על ספק דרוסה :

ועדיין

חני נבון בדברי הרשב"א הג"ל שכתב לחלק דבספק בשחיטה הם דמעמידין על ח"א משום דעליך להביא ראיה שנעשה המעשה שחיטה כהוגן, אבל לגבי יבמה לשוק הרי מת וצאת לאסור מחמת שנעשה מעשה האוסרה, דהיינו גירושי לרתה עליך להביא ראיה עיי"ש, והנה מ"ש דעליך להביא ראיה שנעשה השחיטה כהוגן ל"ל דאף לענין איסור חמ"ה ודאי היתה מועלת השחיטה, מ"מ כיון די"ל דזו השחיטה לא היתה שחיטה המועלת להוליא מידי נבילה לא נעשה בהכשר מקרי, ולפ"ז ל"ל דהא התם גבי יבמה נמי נימא הכי, נהי דמת ומהני להוליא מידי איסור א"א, מ"מ דלמא לא מהני זו סמייתא להתירה לשוק, ול"ל דשאי גבי שחיטה כיון דהיתה בחזקת של"נ ואנו מסופקין אם נעשה מעשה או לא, אף דנעשה מעשה שחיטה לפנינו, כיון דלא ידעין אם נעשה כהוגן אמרינן דלא נעשה, אבל התם על גוף סמייתא אין להסתפק רק מלד אחר צאנו לאוסרה ע"י גירושי לרתה ע"כ עליך להביא ראיה, וכתבתי לעיל דלפ"ז י"ל גבי ספק דשמא נתהפך זכרותו וכו' יש ג"כ חזקה קמייתא, ואף דעכשו צודאי נסתלק מ"מ דלמא היתה נקיבה מתחילת ברייתא :

רק

דקשה לי ע"ז מקטן דמייצס לרצון נימא סמוך דלמא הוי סריס מעולם, ול"ל דעיקר הדבר תלוי במה שאנו מסופקין אם נעשה מעשה כהוגן אמרינן שגוף המעשה לא נעשה, ומש"ה לא דמי לקטן דמייצס כיון דמת וקברו מוכיח, [וגם לגבי נתהפך י"ל דנסתלק חזקה קמייתא], ולריכין אנו לומר דריש דברי הרשב"א דוקא וסיפא לאו דוקא, ולפ"ז לא ברירא לי עדיין ספק נקוצת הוושט לדברי הרשב"א אס נקרא צפק בשחיטה או לא די"ל כיון דיכול להיות שיש כאן דבר הפוסל השחיטה לא נעשה מעשה השחיטה מקרי והוי כאלו לא נעשה כלל רק מתה מחליה, וי"ל להיפוך ג"כ כיון דעובדא דשחיטה נעשה לפנינו, רק דמלד אחר צאנו לפסול השחיטה, ומכ"ש דלריכין אנו לומר דנעשה מעשה הפוסל השחיטה י"ל דלא מקרי ספק בשחיטה, ואדרבא מוקמינן ל' על הרוב שלא ניקב ולא מקרי כלל חזקת איסור, והדבר לריך תלמוד : ועוד

ועוד חני מסתפק אם נזכר לומר סברת הרשב"א
הנ"ל חף לשיטת התוס' דבהמה בחיי' בחזקת
חינו זכוח עומדת מלד עשה דווצחת, מ"מ כיון שהיה
זכוחה לפנינו כהוגן והמעשה שחיטה ידענו שנעשה בהכרח
באופן דחין להסתפק כלל מלד מעשה שחיטה הנעשה
רק שבחנו לומר לחוס לנקיבת האוסט יש להסתפק דלמא
צכעין זה לא מעמידין חזקה קמייתא, [ע"י לקמן ד"ה
אחר ימים], ונהי שכתבתי לעיל רחוק מדברי התוס'
ממ"ס אדרבא נימא העמיד טמא על חזקהו, וגם ראיתי
הפליתי מדלג העמידו קושייתם על יסב קוץ בושט מוכח
דס"ל דספק נקיבת האוסט הוא ספק בשחיטה, מ"מ
לא ידעתי הכרח בעת מהגמ' לסברא זו, ודאי לא נעלם
מחסי דמלד הסברא יש לחלק, דע"כ לא מלריך הרשב"א
שיהי' הספק דוקא אם נעשה המעשה המכשיר רק לשיטת
הרמב"ם דליכא לחזוקי על איסור קמא דהיינו אבמה"ת
ע"כ ליכא להעמידה על חזקה רק באופן זה דנימא דלא
נעשה מעשה השחיטה, וע"כ לריך שיהי' הספק בגוף
מעשה השחיטה וכמ"ס לעיל, אבל לשיטת התוס' דמלינו
לחזוקי איסור קמא דהיינו חינה זכוחה י"ל דחין סברא
כלל לחלק חף שידעין שמעשה השחיטה נעשה כראוי
מ"מ כיון דיש להסתפק טמא ניקב האוסט והוא דבר הגורם
לפסול השחיטה ונשאר באיסורא קמא, י"ל דחין סברא
כלל שלא להעמיד חזקה קמייתא, מ"מ חינו מוכרח מלד
הסברא ד"ל דאפ"ה ל"ס להעמידה חזקה קמייתא, כיון
דידעין בודאי שנעשה מעשה המולידה מחזקה, רק
דיססתפק אם יש כאן דבר המונע היתר, וע"ז י"ל
דחולין בטר רובא -

ולשיטת הי"מ וכפי שפירשתי דבריהם נראה לפי
ענ"ד דים סברא גדולה לומר חף לשיטת
הסוברים דבהמה בחיי' בחזקת חינו זכוח עומדת, מ"מ
לא מקרי ספק נקיבת האוסט ספק בשחיטה, כיון דים לה
חזקה דחתי' מכח רובא שלא ניקב האוסט, וחזקה איסור
חינו זכוח עכ"פ איתרע, דהרי זכוחה לפנינו, ולע"ג
צפוסקי' ראשוני' ואחרוני' לברר וללבן סבר' זו, ונ"מ מזה
חם י"ל דהרמב"ם סובר ג"כ בהמה בחיי' בחזקת ח"ז עומד'
וס"ל בשיטת התוס' דליכא עשה דווצחת, וכדמשמע פשטי'
דלישנא דהרמב"ם ריש הלכות שחיטה, [ועי' בגזיר פ"ט
משנה ב' שרגלים לדבר, ובתוס' יו"ט שם מוכח לכאורה
דחין מחזיקין מאיסור לאיסור, מדקאמר דוקא לטהר
מטומאת מת, הא מטומאת שרץ לא מוקמינן ל' חזקה
קמייתא], דלפ"ז תיחדר קושי' הנ"ל למה לא מקשה הגמ'
אנן היכא חללינן צהרא, ולפי מ"ס דאפ"ה ל"ס סמוך כיון
דהוי חזקה דחתי' מכח רובא כנגדה ח"ס, גם מלבד לישנא
דהרמב"ם הנ"ל הי' נ"ל להוכיח דסובר דליכא עשה דווצחת
עפ"מ שהקשה הגאון מ"ל בפרשת דרכים (דרך הקודש
דרוש שמיני) על הרמב"ם שכתב חלולי צהא וכו' חם ירעב
ולא ימלא מה יאכל וכו' הותר להם לאכול נבילות וטריפות
והקשה המ"ל מסוגיא דחולין (דף י"ז ע"א) צעירי ירמיו
אברי צהר נחירה שהניסם לארץ ישראל מהו, וקאמר
הגמ' אימת וכו' השתא כדלי דחזירי שריא אברי צהר נחירי'
לפ"ס, והקשה לפי דעת הרמב"ם דלא הותר אלא באין
להם לאכול הא נ"מ צ"ס להם היתרה, והי' נ"ל לפי מה
שפירשתי פ"י האיבעי' דמס"ה הו"א דשרי' אברי צ"ג כיון
דבשעת נחירה הי' מהני הנחירה להוליך מידי אבר מה"ח
ושלא תהי' נבילה חף לאחר שנגנסו לארץ ונתחדשה הלכה
שלריך להיות תיקון אחר להכשירה שלא תהי' נבילה, מ"מ

אותה בהמה שבבד נתקנה י"ל דמהני ההכרח חף אח"כ
דחל"כ חינו מוכן האיבעי', גם הו"מ לאיבעי' חליבא
דכ"ע בכתלי דחזירי הנשאר להם לאחר ז' שבצטו, ולפמ"ס
ח"ס, ות"ל כוונתי בזה הסברא לחידושי הר"ן :

אך לפ"ז לריך להבין, בשלמא לענין איסור נבילה י"ל
שפיר כיון דהי' מהני במדבר לתקן איסור נבילה
מהני ג"כ כשנגנסו לארץ, אבל לענין עשה דווצחת שלא
הי' נוסג במדבר כלל, ולעולם לא הי' מועיל נחירה לזה
מה"ת יהא מותר כשנגנסו לארץ, ול"ל לפ"ז דהאיבעי'
דר"י לא קאי רק לענין מלקות משום לאו דנבילה, אבל
איסור הוא בודאי משום עשה דווצחת, והנה לפי הנראה
שם מלשון הכ"מ (פ"ח מהל' מלכים) שכתב וסובר רבינו
וכו' דאי שכיח היתרה קמי' חין לו להניח היתר ולאכל
האיסור, מלשון זה משמע דלא הוי רק זהירות בעלמא,
דמשמע דטעמא דהרמב"ם דלא דברה תורה אלא כנגד
גור הרע, מדעריב ל' צהדי דינא דיפ"ת, אבל ודאי דחין
לוקין חף הי' לו היתר ואכל איסור, ולא נ"מ רק לענין
לכתחילה, אבל מלקות ודאי דחין לוקין לכ"ע, ולפ"ז
מיושב קושי' המ"ל, דמקשה הגמ' כיון דכל איבעי' דר"י
לא הוי רק לענין מלקות משום לאו דנבילה, אבל ודאי
דאיסור משום עשה דווצחת ע"כ הקשו הגמ' דצ"ו שבצטו
חין לוקין על שום איסור חפילו יש לו היתר כמ"ס לעיל
ולענין לכתחילה חין נ"מ, דסוף סוף איסור משום עשה
דווצחת -

אחר זמן רב עלה ברעיוני על מ"ס לעיל ליישב קושיי'
הפ"ד על הרמב"ם צסוגיא דבשר נחירה הי'
שוב נ"ל דלכאורה יש להקשות דלמא נ"מ להוסיפו לצ"כ
דחי נימא דנחירתה הי' מהני כמו שחיטה מותר להוסיף
משום מי איכא מידי, אבל אי אמרינן דעכשיו שנתנה
התורה שחיט' חפ"י בהמה שנגח' כבר לא נחשבת הנחירה
לשחיטה, ונהי דלישראל שרי' משום כנגד יס"ר לשיטת
הרמב"ם, משום דלצ"ג ודאי איסור איסור לישראל להוסיפו
משא"כ אי אמרינן כיון דאותו עשה שנגחרה בהמה עדיין
לא ניתנה מלות שחיטה הוי הנחירה לגמרי כמו שחיטה
ושרי' לישראל לגמרי דהתיקון הוי תיקון מעליא, רק לישראל
יתן מ"ע של ווצחת כמ"ס, מ"מ לבן נח נראה דודאי שרי'
כיון דהתיקון של נחירה שנעשה נשאר בתוקפו, ואין לגבי
ישראל איסור נבילה ואיסור אבר מה"ח, ובשעת נחירה
הי' מותרת לצ"כ משום מי איכא מידי, ואף דעכשיו נאסר
לישראל משום מלות מחודשת, מ"מ לגבי צ"ג נראה דקיימא
צהיתרה, והי' נראה רח"י מזה להרמב"ם דפסק כראב"י
דחין מזמנין נכרי על בני מעיים וס"ל דלא אמרינן מי איכא
מידי, וע"כ חין נ"מ להוסיף להנפרי אברי מפרנסת של צ"ג
דממ"נ איסור לנכרי, דלדידי' צמיחה תליא מלתא לא
בנחירה ולא בשחיטה :

אך אי קשי' לי האקשי', דלכאורה נ"ל לענ"ד הא דאמר
בגמ' ובתים מלאים כל טוב אפילו כדלי דחזירי נראה
דהיינו דוק דבר שהו' מותר לנכעני' רק לישראל איסור זה
התירה התורה, משא"כ דבר שאף לדידהו איסור נראה
פשוט דחין זה בכל היתר דע"ז ל"ס בתים מלאים כל טוב
דאף לדידהו איסור ואין לנו להתיר יותר ממ"ד קדלי דחזירי
ולפ"ז קשה על קושיית הגמ' הא נ"מ איברי צהר נחירה
שחתכו ממפרנסת, דאי נימא דהוי כמו שחיטה שרי'
לישראל, אבל אי נימא דעכשיו שנתנה תורה מלות שחיטה
חין על הנחירה שם שחיטה ח"כ איסור לצ"ג, וממילא

דאסור גס לישראל, דל"ס למידת בזה וצחיס מלאים כל טוב, ואף אי אמרינן דלא כראב"י ושרי' לנכרי משום מי איכא מידין מ"מ הכא כיון דמלך דדין אסור לישראל ממילא דאסור ג"כ לב"נ אי אמרינן דנחירה עכשו לא מהני אף על מה שנגזר כבר, וכיון דמלך דדין אסור לישראל ולב"נ טוב לא הוי בכלל וצחיס מלאים כ"ט :

ע"ב נ"ל מהכרח קושיא זול"ל דקושיית הגמ' דליכא למימר כלל דווצחת קאי על שבע שכבשו, כיון דשרי' להם קדלי דחזירי והוא דדין נבילה, וע"כ למה צותה התורה לשחוט צחותן השנים דאין מקום לשחיטה כלל, ואף להטיר מפרנסת ע"י שחיטה לא מהני, כי לא שייך לומר אז ישראל בשחיטה תלי' מלתא, ואין סברא לומר דשחיטה תיהי רק לקולא ולא לחומרא, וכיון שכן מוכח דלא כהרמב"ם, דלדידי' ה' מלות שחיטה אז נוהג צמי שאינו לריק לאכול דבר אסור כיון דס"ל דקדלי דחזירי לא הותר רק כשירעבו, וממילא כ"מ אף לענין מלקות צמפרנסת דלא הוי בכלל היתר, דאף לב"נ אסור, ע"כ מחורתא מה שגירא לענ"ד ליישב קושיית הפ"ד הוא דהא שכתב הרמב"ם דלא הותר לחלולי לבא רק כשירעבו הוא חליצא דמסקנא דשלל דידעו לא אשתרי, וס"ל דה"ט דלא דברה תורה אלא כנגד יו"ר, וע"כ לא שרי' חלא כשנכנסו לשלול שלל ולבזבז, וזה נכלל צמ"ס הרמב"ם כשיכבשום ולא ימלאו מה לאכול, דאי ה' היתר גמור אין סברא לחלק בין שלל דידעו לשלל ש"נ, כן נ"ל נכון בישוב דברי הרמב"ם ודוק :

אחר ימים חזרתי ודקדקתי בצערא הנ"ל וגירא לענ"ד מבואר בגמ', דהא דמקשה בסוגיא דה"ב לו קוץ בושת, ולעולא מ"ס משחי חתיכות, הסם חיתחוק אסורא, וכתבו התוס' ולחתיכה אחת ל"ד, דהתם לא חתחוק היתירא אכל הכא חתחוק היתירא, א"כ מוכח להדיא דאף לענין נקוצת הושת מקרי חתחוק היתירא מחמת חזקה דהאי מכת רוצח, ואף דלא קי"ל כעולא היינו משום דקי"ל חוששין לספק דרוסה, וכמ"ס התוס' דדרוסה שכיח, וה"כ י"ב לו קוץ כמ"ס המורה"ם לזבלין ומ"ס הפלית דמקרי חיתחוק אסורא מחמת דקדוקו צחוס' מדלא הקשו על י"ב לו קוץ, המעיין צחוס' יראה דאין התחלה לדקדוקו צמחכ"ה דהא עולה קאמר צחמת דאין חוששין רק התוס' הוכיחו מדמדמה הגמ' לספק דרוסה ואין קי"ל דחוששין לס"ד, ממילא לא קי"ל כעולא וע"כ העמידו קישייתם על עיקר היסוד דקי"ל חוששין לספק דרוסה, וכן משמע מהש"ך (סי' ק"י סוף ס"ק ס"ד) יעיי"ש, ומ"ס הפמ"ג (סי' ק"י) דמוכח ממהרש"א בצבורות דמקרי חתחוק אסורא לא הצנתי ראייתו, דודאי אי הוי אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע רוצח ודאי הוי שפיר חיתחוק אסורא כיון דאיתרע רוצח, אכל חליצא דחמת דלא אמרינן סמוך, ול"ל אחד מהתי' שכתב הרשב"א בת"ס הארוך (דף ח') א"כ הדר הו"ל רוצח מעליא, ואין כאן חזקה אסור, רק הגאון פמ"ג כתב שהחריך בזה צספר גינת וורדים, וספרו אין בידי לעיין בו, ומגמ' הנ"ל נ"ל מוכרח צאין ספק דלא מקרי חתחוק אסורא ודוק, ועיין ש"ך (סי' כ"ה) שכתב להדיא דלענין שמוטה לא הוי חזוק אסורא משום רוב יעיי"ש והיינו כסברא הנ"ל, וכ"כ צפסקי מהרי"א (סי' ר"ה) עיי"ש :

שוב נ"ל בעזה"י כשחזרתי אחר זמן רב הענין הנ"ל בעזה"י לפ"מ דמשמע מחידושי רשב"א בחולין

בהא דצחמה צחזקה אסור אמרינן צחזקה צומאה לא אמרינן, עיי"ש צד"ק נ' משמעות דבריו, דזה לא הוי רק מדרבנן, דצחא הצמירו לחוש למיעוט עיי"ש, רק דאפשר לומר למאן דס"ל נבילה ומטמאה צמשא, משמע דהוי מלך עיקר דדין, ולפ"ז יש מקום ליישב הקושיא כנ"ל בהא דולחוש שמה נהפכה זכרותו לנקבותו, דקשיא לן נימא דהוי רוצח. וחזקה להטיר, די"ל לקולא לא מחזיקינן מחזקה לחזקה, אך מדברי הש"א צספר טורי חזן סוף ח' חגיגה מוכח דס"ל דהוי סברא דאורייתא עיי"ש :

עוד נ"ל די"ל בישוב דברי ה"מ שהציא הרשב"א צחי' יצמות דמס"ה צספק גירושין צלרת ערוה אמרינן צחזקה היתר לשוק, אלא מחזיקינן לאסור מחמת חזקה אשת איש כיון דודאי תהי' מותרת אחר מיתת בעלי' והקשה הרשב"א דהא אפשר ג"כ שתהי' אסורה אס התגרש בערוה תהי' זקוקה ליצום, ולענ"ד י"ל כיון דאף אס תנשא ליצום מ"מ בטל אסור אשת איש מצעלה הראשון דצחיו היתה אסורה או אס יחלוץ לה תהי' מותרת לכל ע"כ עכ"פ ע"י מיתת בעלה תלך צודאי מאסור אשת איש ותהי' מותרת צמה שהיתה אסורה צחיי בעלה, משא"כ צהמה הצחזקה אסור צחי' לה צחיי צהמה נשאר אף לאחר שחיטה פסולה שאסורה צאכילה כמו קידם שנעשה מעשה השחיטה, וע"כ מחזיקינן מאסור לאסור שתשאר אסור צאכילה כמו צחיי ודוק, כן נ"ל נכון בעזה"י :

סימן ד

במסכת חולין (דף י"א ע"ב) מנ"ל דאוליין צתר חזקה, עד דלמא אדחזיל ואתי צליר ל"י שיעורי', והקשו התוס' מנ"ל עדיין היכא דאיכא ריעותא לפנינו, גס מנ"ל היכא דאיכא תרתי דסתרי, וי"ל דגס צנגע י"ל הרי חסר לפניך עיי"ש, ולכאורה תמוה, שלא חי' כלל קושיא שניה, דאכתי מנ"ל היכא דהוי תרתי דסתרי כגון שני צבילין :

ונ"ל דלכאורי' י"ל טעמא דחזקה משום דלא מספקינן כלל שנשתנה הדבר, וע"כ הא דמעמידין על החזקה הוא מתורת ודאי, דמה"ט ניחוש שנשתנה הדבר גס י"ל דלא הוי מטעם צירור, רק דכך גזרה התורה להעמיד כל דבר על חזקתו, וכ"מ צין שני הטעמים היכא דהוי תרתי דסתרי כגון שני צבילין, דע"כ אחד מהן טמא אי נימא דטעמא דחזקה מטעם צירור צזה ודאי ל"ס לומר דהוי צירור דהא ע"כ אחד מהם ילא מחזקתו אכל אי נימא דטעמא לא הוי משום צירור רק דכך גזרה התורה להעמיד כל דבר ספק על חזקתו י"ל אפילו היכא דהוי תרתי דסתרי, מ"מ כל אחד שצא לדון לפנינו יש להעמידו על חזקתו, כיון דממילא לא הוי משום צירור גס נ"מ היכא דהוי ריעותא לפנינו אי נימא דטעמא דחזקה משום צירור דאין עלינו לחדש שום ספק, היכא דהוי ריעותא לפנינו הרי דנתחדש מקום לספק, אכל אי נימא דלא הוי משום צירור, שפיר י"ל אע"ג דאיכא ריעותא לפנינו מ"מ גזרה היתירה לענין מה דנ"מ לרינא להעמידו על חזקתו, וע"כ צקושיית התוס' שהקשו דלמא

היכא דהיריעותא לפנינו אין מעמידין על חזקתו, וממילא י"ל דהוי מטעם צירור ע"כ הקשותו שפיר מנ"ל היכא דהוי תרתי דסתרי דבזה"ל ש' לומר צירור, ותורנו דמוכח מנגע אפילו היכא דהיכא ריעותא, וכיון דמוכח אפילו היכא דהיכא ריעותא, ומוכח ממילא דלאו משום צירור הוא, וע"כ ממילא ת"ש קושי' השניה ג"כ, דאפילו היכא דהיכא תרתי דסתרי אפ"ה מעמידין על החזקה, כיון דלאו משום צירור הוא, כן כ"ל נכון ומוכרח בפ"ה התוס' בעזרת השם יתברך :

ולכאורה קשיא לי מזה על ר"ח דס"ל בשני כיתי עדים הנכחי' זה את זה, בהדי סהדי סקרי למ"ל, וע"כ היינו טעמא כיון דחד מינייהו פסול צורא לא מוקמינן שום אחד על החזקה, ומ"ש משני שבלין דמעמידין על החזקה אפילו היכא דהוי תרתי דסתרי, ואפשר לומר דעדות שאני, כיון דבצי דבר צרור כל היכא דבצי עדות ע"כ לא מהני החזקה, ולפ"ז נ"מ לר"ח היכא דלא לריכין שני עדים כגון בחיסור י"ל דכשר ול"ע, ואפשר לומר דה"ט דר"ח כיון שכבר העידו שני הכיתות צ"ד ולא נתקבלה עדותן, דהא אותה עדות ודאי ה' מוכחשת, ע"כ בזה ילאו מחזקתם כיון שכבר נעשה מעשה שלא לקבלם, וכעין שכתבו התוס' במסכת כתובות (דף כ"ב) דה"ע בנשאת ואח"כ באו עדים כיון שנעשה מעשה כבר ילאה מחזקת ח"א, וכיון דע"כ איתרע חזקת כשרות של שני הכיתות צ"ד דהא הב"ד פסקו דאין כאן עדות כלל ולא נתקבלו שני הכיתות ע"כ כבר ילאו מחזקתם, משא"כ בשני שבלין דמעולם לא ילא אחד מהן מחזקת טהרה שפיר יש לומר דמעמידין כל אחד על חזקתו :

ולפ"ז יש ליישב קושיית התוס' בשבועות (דף מ"ז) שהקשו לרצח לפי מה דס"ד דגמרא דסבר כר"ח, א"כ מאי קאמר עד זמם חידוש הוא, הא מה שהנזומים פסולים לא הוי חידוש כלל עיי"ש, ולפ"ז י"ל לפמ"ש התוס' בכתובות (דף ד' ד"ה אלא אמר ר"נ) להקשות אמאי הוי תרי ותרי, אם עדים אחרים אומרים קטנים היו פסולי עדות היו כיון דאין מעידין שלא לזה הוי לן למימר זו בזה צ"ע ומעידה, וגרסה פשוט כוונתה דכל היכא שא"י להעיד על העין רק שבאים לבטל העדות מכא מה שמעידין על העדים הו"ל למימר זו בזה צ"ע ומעידה, ועי' חסיפת זקנים שם, ותוס' צ"ב (דף ל"א ע"ב) שביארו להדיא, דמ"ש אם העדים אומרים שכבר הכחיסוהו פעם אחר וצאים ואומרים אחס פסולים מחמת שידענו שהעדתם אז שקר דאפ"ה אמרי' זו בזה צ"ע ומעידה, ומקבלין עדות העדים, וה"ה כשאומרים קטנים היו, ותי' התוס' דשם ליכא חזקה עיי"ש, ולפ"ז בהזממה שאומרים עמנו הייתם שג"כ א"י להעיד על העין, רק שאומרים על גופם של עדים, והיכא דאמרינן זו בזה צ"ע ומעידה ה' העדות כשר לגמרי :

ומזה ה' נ"ל להוכיח שיטת הריב"ש המוצא בש"ך (ס' ל"ח) דהזממה של"ב דהוי הכחשה, דהפ"י הוא דהנזומים הוי מוכחשים לגמרי רק שאין עושין בהם כחש זמם, דאל"כ ה' העדות כשר לגמרי עפ"י הסברא ה"ל, ולפ"ז מיושב קושיית התוס' דקאמר הומה חידוש הוא דלולי חידוש של הזממה והוי בגדר תרי ותרי ה' העדות הניזומים כשר לגמרי, ולא ה' התחלה לגרע עדותן והוי עדים כשרים לגמרי, וע"כ לא הוי רק מחמת חידוש של הזממה, ע"כ קאמר רבא שפיר עד זמם חידוש הוא, ועפ"ז יש להוכיח דעדות שלא בפני בע"ד בדיעבד לא

מהני, עיי' צ"י חוה"מ (ס' כ"ח) שהביא רח"ה מהא דהזממה של"ב דלא הוי הזממה, ודחו רח"ה זו, ד"ל דהזממה חידוש הוא, ולפמ"ש להפ"ה דנפסלים הנזומים וזה הוי ג"כ בכלל חידוש ואפ"ה נפסלים, וע"כ משום דלענין פסולתם לא הוי בע"ד וכמ"ש הש"ך שם, ועכ"פ כיון דחזוין דדין הזממה אע"ג דהוי חידוש מהני שלא בפניו למה לא מהני לענין ועשיתם לו כאשר זמם, כיון דבדיעבד מהני קבלת עדות של"ב, ודוק היטב :

עוד הקשו שם התוספות למה לא נימא דהוי תרתי לריעותא, כמו גבי מקוה, הרי חסר לפניך, והעמיד גברא בחזקת טהרה, והניחו בקושיא, ולענ"ד י"ל דהתם במקום כיון דכל כשרות הוא רק לטהר טמאים ואין מקום לדון על המקוה גופי' רק שתהי' כשר לטהר טמאים, וכיון שהיא חסר לפנינו הוי תרתי לריעותא, אע"ג דמקוה גופא לא הוי תרתי לריעותא רק מכת חזקת טמא, מ"מ כל כשרות המקוה לא הוי רק לטהר טמאים, ע"כ מלטרף חזקת טמא לעשות תרתי לריעותא, משא"כ בנגע כיון דגזירת הכתוב הוא להסגיר הבית משום דמעמידין הנגע על חזקתו, ולא אמרינן דלמא אדאזיל ואתי צלור ל' שיעורי' ע"כ ממילא אע"ג דצסוף שבוט חסר לפנינו לא הוי תרתי לריעותא משום חזקת טהרה של הנכנס לתוכו, דעיקר מה שאנו דנין הוא על הבית אם הוא טמא או טהור, וחזקת טהרה של הבית נראה פשוט דלא מהני לעשות תרתי לריעותא כיון דהתרע חזקתו בנגע שנוגד בהבית, רק דקושיית התוס' מכא חזקת טהרה של הנכנס, ולזה שפיר מליין לחלק כמ"ש, אך לפמ"ש התוס' לקמן (ד"ה אלא) דמוכח דאפילו לקולא מוקמינן החזקה היכא שה' נגע גדול וצסוף ה' חסר דמטהרין הבית, וקשה נימא אדאזיל צלור ל' שיעורי' ונמלא הנגע עמד בענינו ולבצי הסגר שני, וע"כ מוכח דאזלינן בתר חזקה חף לקולא, וזה שפיר קשה נימא דהוי תרתי לריעותא הרי חסר לפניך, והעמיד הבית על חזקת טומא ולבצי הסגר שני, [ועדיין אפשר לחלק קלף, דבמקוה תיכף בשעת החסרון ה' נ"מ שלא לטהר הטובל בחוכה משא"כ בנגע שאז בשעת החסרון כיון דעכ"פ ה' נשאר שיעור נגע לא ה' אז שום נ"מ בהחסרון רק לענין אם יעמוד אח"כ בעינו, ע"כ י"ל דלא מהני למיחוי תרתי לריעותא, ויש פנים לסברא זו], אך התוס' בנדה תירלו בפשוטות, דבנגע דרגילות להתחסר צ"ל לכך אמרינן השתא הוא דחסר עיי"ש :

שוב נ"ל דאפשר לומר בישוב הקישיא לר"ח דאמר בהדי סהדי סקרי למה לי, והקשיתי מ"ש משני שבלין דמוקמינן לכל אחד אחד החזקה, אע"ג דהוי תרתי דסתרי, ועי' מ"ש לעיל, ולכאורה אפשר לומר עוד, דהכא הוי כמו בת אחת, דבשני שבלין היכא דבא לשאלו צ"ב"א מטמאין להו והכא כשבאנו לדון על כת אחת לריכין תוכף לדון ע"ש, וע"כ הוי כמו בת אחת, אך לפמ"ש התו' פסח' (דף י') והביאם התו' ט"ש במס' טהרות (פ"ה מ"ה) דאף באו לשאלו צ"ב"א לא הוי רק דרבנן וי"ל דר"ח רק מדרבנן פסיל להו, וגם בזה ה' מיושב קושיית התוספות על רבא דאמר מכאן ולהבא נפסל משום דהזממה חידוש והקשה לרבא דס"ל כר"ת לא הוי חידוש, וכמ"ש דבריהם לעיל, ולפ"ז ה' אפשר לומר דלענין דרבנן ודאי מהני טעמא דפסידה דלקוחות, ודוק :

אך יותר נ"ל ד"ל דהכא מדאורייתא לא מוקמינן אחזקה לרב חסדה, ולא דמי לשני שבלין, דהתם תולדות הספק של כל אחד הוא צ"ע מחמת שהלך ותי' באיזה

בחיזה שזיל הלך, ע"כ י"ל שפיר דמוקמינן לכל אחד אחזקה כיון דאין אחד תלוי בחבירו משא"כ בשני ידעתי עדים המכחישים זה את זה דעיקר תולדת הספק מחמת שתי הכיתות, ע"כ אין מקום להעמיד על החזקה, דהיינו שגורלה להעמיד אלו החזקה, לריבין להוליא האחרים מחזקתן :

סימן ה

עיינ בספר שב שמעתתא (שמעתתא ג' פ"ד) מ"ש במי שנפסל מחמת שער עבירה ולא ידעין אימת שהקשה דליהוי תרתי לריעותא, חזקה ממון ודאי פסול לפניך עיי"ש, ולפמ"ש התוס' בגדה שהחזיקו לעיל, דדוקא בחזקה אמרינן חסר ואתאי, חבל מה שרגיל להיות בפ"ה אמרינן השתא הוא דחסר, א"כ נראה פשוט, דלענין פסול עדות דמי לנגע דקודם שער עבירה לא הוי פסול רק עד שעת עבירה וזהו בפ"ה, שוב ראיתי בקלה"ח (סי' ל"ד) שהגאון בעלמו שם פ"ס, אך שכתב שהתוס' תירלו תירולים אחרים לקושיא זו, ובגדה לא כתבו רק תירוצ' זה ולא ראיתי תירוצ' אחר לקושיא זו.

ובספר נה"מ כתב ליישב הקושיא הנ"ל דחזקה ממון לא הוי חזקה המצוררת, אך עדיין הקושיא צעדי קידושין וגיטין דהוי כמו חזקה טומאה חזקה המצוררת נימא דיהי' פסול מספק מטעם העמיד האשה על חזקה חזקה פנוי, והנה מקום מולא הדין הוא מהריב"ש (סי' רס"ו) ושם מייירי לענין עד קידושין, ע"כ אין מקו' לדחיי' הגמ' דהיינו המספ' לקושיית קלות החסן רק עפ"י הסברא שכתבתי לעיל בס' הקדו' י"ל כיון דנ"מ בכשרותו לענין עדות ממון שוב לא מהני תרתי לריעותא לענין קידושין, [ולא דמי למקו' דאין נ"מ רק לטור טומאים והוי כתרתי לריעותא וכמ"ש לעיל], אמנם נ"ל די"ל לפמ"ש התוס' בכתובות בסוגיא דהוי בה מומין דחזקה פנויה לא חשיבא חזקה לגבי חזקה הגוף, למיהוי תרתי לריעותא נגד חזקה הגוף, ואם נגד חזקה כשרות אשר כל ישראל מלווין על זה, ועדיף מחזקה הגוף שיכול לבא השני מלד עלמותו, ואפ"ה כתבו התוס' דחזקה פנויה לא הוי נגד חזקה הגוף, מפ"ש די"ל דחזקה פנויה לא מהני נגד חזקה כשרות, כנ"ל :

ועפ"י האמור לעיל בפ"ה התוס' נראה ליישב מאי דקשיא לי בהא דס"ד דרבא לעיל להוכיח מליפור המנקה בתלמוד דחיישינן שמה במקום נקב נקב דה"ה צא זאב ונטל בני מעים והחזירן כשהם נקובים חיישינן ג"כ ולא סבירא לוי' חמירא סכנתא מאיסורא, ולכאורה הדבר תמוה, מאי ס"ד דרבא, דבשלמא לענין איסור שפיר י"ל דהתורה התירה לנו ספק זה היכא דשייך להעמידו ע"ה, ואע"ג דלא הוי צירור גמור מ"מ התירה לנו התורה שגורל לסמוך על החזקה ואף אם הוא בלד האיסור באמת מ"מ אין צידו עין בזה, דהתורה התירה לנו ספק זה משא"פ במידוי דסכנה שאם תי' שם נקב מסוכן לחלוט, מה"ת לא ניהוש לסכנה, כיון דהאכלנו יצא לידו סכנה, והדבר תמוה לענ"ד מאי ס"ד דרבא, ועפ"י האמור י"ל דהא ע"כ נ"ל הא דס"ד דרבא דלא ניזול בתר חזקה, וכי יחלוק רבא על כל החזקות מה שהוא פשוט דחזקתן בתר חזקה, ע"כ י"ל דרבא הוי ס"ד כיון דהיתרע

החזקה שהרי נקב לפנינו לא חזקתן חזקה, וע"פ סו"ס"ל דהא דחזקתן בתר חזקה ובדליתא בגיטין (דף כ"ח) המביא גט והניחו זקן או חולה נותנו לה בחזקה שהיא קיים, וכן הסולח חטאתו ממדה"י ופדומה, היינו היכא דלא היתרע החזקה, וי"ל דהוי ס"ל בקושיית התוס' שהיא מתורת ודאי וכמ"ש לעיל בס' הקדום, וע"כ הקשה שפיר דכיון דהוי מתורת ודאי חף בסכנה לא הוי לן לחוש, וע"כ לומר היכא דהוי ריעותא לא מחזיקין לודאי, וע"כ ממילא גם באיסור הוי לן למיחש דהוי ס"ל לרבא היכא דלא נוכל להחזיק לודאי לא מהני, רק דהוי מליין למימר דאפילו היכא דהיתרע מחזיקין לודאי, וע"כ היכא שפיר מליפור המנקה, דבחזקה דהיתרע לא חזקתן בתר, ואין להקשות לרבא הא מוכח מנגע דאפילו בחזקה דהיתרע חזקתן בתר, וכמו שתירלו התוס' לקמן, דלרבא לשיטתו לא מוכח מידי, דהא רבא חקשי לקמן על חזקת דאמר שתי תשובות בדבר על החקפתא דרבא אחא ב"י דאמר דלמא כגון טילא דרך אחוריו עיי"ש, משמע להדיא דלרבא לא מוכח מנגע, ע"כ שפיר י"ל דרבא הוי ס"ל דחזקה דהיתרע לא חזקתן בתר, ודוק :

עוד קשיא לי על דברי התוס' הנ"ל שהקשו דלמא בנגע הטעם משום ספק צרה"י ותירלו בכ"ע טימא הכתוב אפילו הוי רה"ר, עוד הקשו לקמן מנ"ל דחזקה מהני לקיבל, ות"י דמוכח דאי ה"י נגע גדול, עיי"ש, וקשה הא בספק טומאה צרה"י טמא ולא מהני חזקה, וא"כ עדיין קשה צרה"י מה מהני החזקה בגידון זה אח"כ מלאתי קושיא זו בספר ראש יוסף, ואפי' הבית הוי אין צו דעת לשחול, ודבריו אינם מוצגים, דהא התוס' הקשו לעיל דלמא משום ספק טומאה צרה"י מוכח דס"ל כיון דעיקר טומאת הבית הוא ע"י כהן בדכתיב לטהרו או לטמאו וע"כ הוי ספק טומאה הבאה בידי אדם ונשאלין עליה, וא"כ הדרה הקושיא לדוכתי, גם הסברא נראה נכונה, דהוי ספק טומאה הבאה בידי אדם, כיון דעיקר הדבר תלוי בהכנה, עוד קשיא לי בפ"מ שה"י נראה לי לפרש לעיל בתוס' (דף ט"ו ע"ב) שהקשו, מנ"ל לטמא צרה"י היכא דחכא חזקה, דמסוטה ליכא למינף דהיתרע חזקה הוהיל וגסתרה, ותירלו התוס' כיון דעשה הכתוב הספק כודאי ונ"מ לחזקה דאע"ג דהיתרע לוי' חזקה, מ"מ חיי מוקמינן להחזקה לא הוי' להיות ודאי טמאה :

ולכאורה דבריהם לריבין צירור, דהא ע"כ לריד לומר דהא דהיתרע חזקה נסתלקה החזקה לגמרי, דאל"כ מנ"ל לטור ספק טומאה צרה"ר היכא דליכא חזקה כלל, וא"כ הדרה הקושי' לדוכתי' מנ"ל לטמא צרה"י היכא דליכא חזקה, דבשלמא חס היינו יכולין לפרש בתוס' דאע"ג דהיתרע החזקה מ"מ נשאר קלת מהחזקה, שפיר היינו יכולין לפרש כיון דעשה הכתוב כודאי חס"ג דנשאר מהחזקה קלת מוכח דחזקה נ"מ כלל חבל לפ"מ דהקדמו' התוס' להוכיח דמטהרין צרה"ר חפ"י היכא דליכא חזקה מוכח דחזקה סוטה חתרע לגמרי, וא"כ אינו מובן, מנ"ל לטמא היכא דליכא חזקה, והי' נ"ל דסברת התוס' הוא די"ל דחזקה לא מהני רק היכא דלוי' החזקה ה"י נשאר הדבר בספק, וע"כ כדי שגא להניח הדבר בספק מעמידין על החזקה, וכעין שכתב הרמב"ם בפירוש המשניות בגזיר (פ"ח) הביאו התוס' וי"ט, במה שפ"י שחזקה טמא טמא וחזקה טהור טהור שרגלים לדבר עיי"ש, וע"כ תירלו התוס' שפיר, דהכא כיון דבלא חזקה הוא ודאי טמא ל"מ החזקה כלל, והדבר נטון בישוב ד"ת, אך קלת לריד לדחוק בלשון התוספות עיי"ש והנה

והנה לפי ספר זה נראה דבספק טומאה ברה"ר, כיון דבכלל החזקה הוא ודאי טהור שוב ל"מ חזקה לחיסור, כעין הסברא הנ"ל, ולפ"ז תקשי על ד"ת שתי' בנגע דמיירי אף ברה"ר, וקשה ברה"ר כיון דבכלל החזקה הוי טהור גמור נימא דלא מהני החזקה לחיסור, וע"כ ה"י נ"ל ליישב הקושיא הנ"ל לפמ"ס התוס' בגדה דטומאה רחיה לא ילפינן מסוטה, ולפ"ז ל"ל דאף נגע הוי דומי' דטומאה רחיה, דהטומאה בא מגוף הבית, ואין לומר לפ"ז מה הקשו התוס' דלמא משום ספק טומאה ברה"ר, הא טומאה רחיה לא ילפינן מסוטה, די"ל דקושיית התוספות מנ"ל להצליח דחולין בתר חזקה שהוא מלתא חדתא לגמרי נילף מנגע דאף טומאה רחיה טמא ברה"ר, וע"כ תי' שפיר דהא אף ברה"ר טמא, וממילא דלאו משום ספק טומאה הוא, דטומאה זו לא ילפינן מסוטה רק משום חזקה אחינן עלה, וע"כ ממילא תירצו התוס' לקמן שפיר ג"כ דמוכח אף לקולא מהני חזקה ולא ילפינן טומאה זו מסוטה :

סימן ו

ראיתי בספר שז' שמעתתא (סי' ד') שכתב על הספק המוצא בכרית ופליתי שנסתפקו הגאונים מוה"ר ז"ל ובעל ח"מ, בחלי' ללע שפי' מן הקבוע וחלי' ללע נשאר חיד' לדינו, חי נימא להתיר הכל הוחל ונגבי החלי' אמרינן כל דפריש מרובא פריש קודם שגולד הספק, או לאסור הכל כיון דנגבי חלי' השני הנשאר ל"ס כל דפריש, והגאון בעל פר"ח הכריע להתיר מה שפירש ולאסור החלי' הנשאר אף דהוי תרתי דסתרי, ורחיתי בס' שז' שמעתתא הנ"ל שכתב להכריע להתיר הכל, ממה דאמרינן בטהרות פ"ה המסוכן ברה"ר והולילו לרה"ר, כשהוא ברה"ר ספיקו טמא וברה"ר ספיקו טהור, ר"ס חומר רה"ר מפסקת, ולכאורה למאי דקיי"ל כרבנן, י' לדמות דין חלי' ללע הנ"ל דהוי תרתי דסתרי לדין המסוכן הנ"ל, דהוי ג"כ תרתי דסתרי, שזה טעמו של ר"ס דחמור רה"ר מפסקת, וכמ"ס הרמב"ם בפירוש המשניות, ולדידן דקיי"ל כרבנן דל"ח לתרתי דסתרי י' לפסוק כהפר"ח, אמנם כתב דבר נכון די"ל ר"ס לשיטתו למ"ס התוס' ר"ס נדה בסוגי' דשניהם לא למדו אלא מסוטה דר"ס ס"ל כל ספק טומא' ברה"ר לא הוי רק ספק, ע"כ א"ס כיון דברה"ר ודאי טהור הדין נותן שהי' הודאי מכריע את הספק, אבל לרבנן דס"ל ברה"ר ודאי טמא וברה"ר ודאי טהור, ע"כ אמרינן כל חד תיקו אדוכתי, וא"כ בנידון חלי' ללע הנ"ל, דמה דפירש מותר בודאי, והנשאר אינו אסור רק מספק דקבוע כמחלה על מחלה דמי, י"ל דרבנן מודו גר"ס דהודאי מכריע הספק, ע"כ דפח"ח, ות"ל הייתיבן גילו בכל הדברים הנ"ל :

אמנם לענ"ד נראה דעדיין יש לחלק די"ל התם היינו טעמא דאמרינן רה"ר מפסקת, כיון דמה שהי' טמא ברה"ר הן מתורת ספק הן מתורת ודאי עדיין לא היו יכולין להחליט הדבר כיון שהי' ספק חי והי' אפשר שיחי' ויעמוד על רגליו ויתברר שהנגע ברה"ר הוא טהור, וא"י להחליט הדבר עד שימות בודאי ויהי' קבצו מוכיח, או יש מקום לטמא מי שנגע בו ברה"ר ולטהר מי שנגע אח"כ ברה"ר, ולזה שפיר י"ל כיון דעדיין לא נחלט

כו

הדין צמי שנגע בו ברה"ר, ומי שנגע ברה"ר הוא בודאי טהור, דזה לא יוכל להיות נחלט בהיפוך דאף אם יהי' ודאי מת י"ל שח"כ מת, ע"כ ס"ל לר"ס רה"ר מפסקת משא"כ בנידון הללע הנ"ל דתיכף בשעת לידת הספק הוי מוחלט לאסור בפנים משום ספק, ולא הי' עומד להתברר י"ל דאף לר"ס אין הודאי מכריע הספק, ודוק היטב כי יש סברא גדולה לחלק, גם שפ"י המקרה ניקח הללע מקודם לחץ, ובעת שגולד ידיעת הטריפות היו באים שני הספיקות ביחד לאסור מה שצפנים ולהתיר מה שבחזן מכל מקום אין הספק תלוי בהמשך הזמן, מה שאין כן התם הדבר תלוי בהמשך הזמן כל זמן שלא נתברר שמת בודאי לא הי' הנגע ברה"ר נחלט לטומאה, ובעת שנידון הנגע ברה"ר לטהור עדיין לא נברר הטמא הנגע ברה"ר לספק טמא, משא"כ בנידון הללע ודוק היטב :

ועיינ בחידושי הרמב"ן ר"ס נדה (בד"ה ושניהם לא למדוהו) שכתב דודאי ר"ס ס"ל ג"כ ספק טומאה ברה"ר טמא ודאי ונסתר לכאורה דברי השב שמעתתא הנ"ל, אך לפי מ"ס שס, דמקום הוחל והוי בדוקה לא הוי רק ספקים לקיים דברי הש"ס הנ"ל, אך לפי מ"ס הרמב"ן בתי' השני ה"ט דר"ס דגמר סוף טומאה מתחילה טומאה, וכתב שס הרמב"ן דר"ס ס"ל ברה"ר טהור מדינא ורה"ר דטמא הוא מנה"כ, ע"כ אין לך בו חלל חידושו דוקי' תחילת טומאה ולא סוף, אע"ג דסוף טומאה הוא חמור אפ"ה מטהרין יותר בסוף טומאה, [ולכאורה הוי כעין אין דנין ק"ו מהלכה], עכ"פ לפי דברי הרמב"ן שפיר ס"ל רה"ר מפסקת, כיון דרה"ר הוא מלד הדין ורה"ר הוא מלד גזה"כ, ע"כ יותר ראוי ליתך אחר שורת הדין, משא"כ ברוב וקבוע דגראה פשוט דהיכא דלא הוי קבוע לא חששה התורה דאינו חשוב, משא"כ היכא דהוי קבוע דהמיעוט חשוב, [דוגמא לדבר דדבר חשוב הוי קבוע דרבנן], וע"כ אין רחיה דהרוב יכריע הקבוע, כיון דשניהם מלד הדין ואדרבא יש מקום לומר, כיון דבאחרו ללע בעלמא הוי המיעוט חשוב שוב לא נתבטל המיעוט אף נגד מה שפירש :

ומלבד זה יש לחלק טובא, דהתם היינו טעמא כיון דלידת הבת בא מכא האם ע"כ דנין על האם, משא"כ בנידון דידן דאין תולדת הספק מה שצפנים נברר כלל ממה שילא לחץ, ע"כ נראה לענ"ד דאין ראיה הגאון הנ"ל מכרעת נגד דעת הפר"ח והפליתי :

שוב ראיתי דלכאורה דברי חיי' הרמב"ן אינם מוציאים צמ"ס דברה"ר הוא מלד הדין טהור מטעם חזקה ומה בטמא ברה"ר הוא חידוש, ע"כ מה שהוא חידוש לא ילפינן סוף טומאה מתחילת טומאה, וקשה חי נימא דברה"ר מלד הדין טהור, א"כ ברה"ר אפי' ספק לא הוי מלד הדין רק גזה"כ, וכיון דלא יליף ר"ס סוף טומא' מתחלת טומאה מה שהוא גזה"כ, א"כ למא ס"ל לר"ס ברה"ר תולין גבי מקום שגמיר, הוי לי' לטהר לגמרי כמו ברה"ר, ע"כ דברי הרמב"ן ז"ל ל"ע, אס לא דנימא דס"ל להרמב"ן דהא דלא מוקמינן אחזקה ברה"ר לא הוי חידוש כ"כ, דחזקה גופא לא הוי מלתא דסבר, וע"כ אין לחלק בין סוף טומאה לתחילת טומאה, רק מה דהוי טמא ודאי ברה"ר זהו חידוש גמור ולא ילפינן מיני' סוף טומאה, וע"כ ברה"ר תולין

בב"ק (דף ע"ז ע"ב) ואזרח לטעמי דאיתמר המוכר
טריפה לדברי ר"ש יוחנן אמר חייב ור"ל אמר פטור מידי
דליתא בטביחה ליתא במכירה, עיי"ש, וקשה לי למה
פליגי בלא חליצה דהלכתא הא מלי לפלוגי חליצה דרבנן
בגונב בהמה שסימנים שלה עקורים, דזה ליתא בטביחה
אף חליצה דרבנן, דהא בגוחר ומעקר מודו רבנן דפטור
מד' וה', וזהו מעקר לשיטת הבה"ג, ופטור לר"ל וחייב
לר' יוחנן, ודוחק לומר דנקטו מלתא דשכיחי בכל פריפות
ובחמת ג"מ לרבנן בעיקור סימנים, מלכד דזה דוחק קשה
ג"כ דלפ"ז למה מקשה ר"י שם לר' ל' נעריבנהו וליתינהו
דקשה דלמא מש"ה נקט טריפה שמכרה לאשמעין דיוקא
דוקא טריפה שמכרה, אבל עיקור סימנים שמכרה פטור
דזה לא הי' מוכח אס הי' עריב ותנא, גס לפמ"ש הבה"י
צו"ד (סי' כ"ד) ודברי הרמב"ם כדעת הבה"ג, קשה על
הרמב"ם למה לא הביא דיו של ר' יוחנן בהלכות גניבה
חליצה דרבנן דחייב בסימנים עקורים ומה ראה
למ"ש הפלתי (סי' כ"ד) ליישב קייטת הט"ז, דלשיטת
הבה"ג יכול לחזור להכשירתו, ולפ"ז א"ש הקיפא הג"ל :

ויש להביא ראיה מזה לשיטת הרמב"ם דנקיבת הושט
ופסוקת הגרגרת הוי נבילה מחיים דאל"כ עדיין
הקושיא במקומה עומדת, למה לא נקטי הפלוגתא בנקיבת
הושט ופסוקת הגרגרת דכ"מ לרבנן וכנ"ל, אבל לשיטת
הרמב"ם דהוי נבילה מחיים י"ל דהוי דבר שאין בו רוח
חיים כיון דנקרא נבילה מחיים, אבל לשיטת הבה"ג לא
הועלנו בזה, דלדידי' אינה אסורה מחיים כלל, ולריבין
לכא לסברת הפלתי הג"ל, ודוק בכל זה :

לפום ראייתא לריד לי שיון בהא דליתא (דף ד' ע"ב)
אמר ל"י חביי לרבא ותקשה לך שילת העוף
דבעי צ' סימנים וכי מתה עומד ומולק, ופרש"י דבעיף
דחיותא זוטא ודאי בחד סימן מיעשב מתה, והנה מזה
ראה דבנקיבת הושט אינה מטמא מחיים, דאל"כ קשה
וכי מתה עומד ושוטט עיי"ש ברש"י, אך הא קשיא לי,
לפי מה דמוכח מכאן דעוף ודאי צסי' אי חשיב מתה
ולשיטת הרמב"ם מוכח בע"כ דמטמא חפ"י מחיים, דאל"כ
הדרא הקישי' לדוכתי' מכל השחיטות לענין נקיבת הושט
וגם ממאי דבעי צ' סימנים, וגם בלא שיטת הרמב"ם
מוכח לכאורה כן, דאל"כ מאי מקשה וכי מתה וכו', כיון
דעדיין לא הוי מתה לגמרי לענין טומאה, ולפ"ז קשה
בהא דמקשה הגמ' לקמן על ר' יצבב ואדה לז' ר' עקיבא
ורמינהו אלו טריפות, ומשני רבא אלו אסירות, י"ש מהן
וכי, וליחשב נמי דזעירי כי קתני נבילה דלא מטמא מחיים
ולפ"ז קשה מאלו טריפות דעוף דקתני ג"כ פסוקת הגרגרת
וסם הוי נבילה מחיים כדמוכח מהא דמקשה ל"י חביי לרבא
וכי מתה וכו', וזה י"ל קלת ולומר דנקט פסוקת הגרגרת
בעוף אידי דנקטה בצבחה, ובחמת אלו אסירות קתני
ואסורה משום נבילה, אך ר' יוחנן דמשני התם כהן קודם
חזרה ומשנה לא זה ממוקמה קשה יותר, כיון דלדידי'
אלו פריפות דוקא לא נבינות, א"כ היכא קתני פסוקת
הגרגרת בעוף, כיון דשם הוי נבילה, וזה לא תלוי כלל
בפלוגתא דר"י ורע"ק כיון דמטמא חפ"י מחיים, ובע"כ
דאינו כמ"ש רש"י כיון דחיותא זוטא, מש"ה מיעשב מתה
צסי' אי, א"כ קשה אף קידם חזרה היכא קתני אלו
טריפות בעוף פסוקת הגרגרת, הא הוי נבילה :

והנה לשיטת רש"י י"ל קלת דלפמ"ש המג"ש צדף הסמוך
דלשיטת רש"י מדאורייתא צפי שחיטת כל הסימן
לכתחילה, ולכאורה קשה לאחר שמתה עומד ושוטט, ע"כ
י"ל דלא מקרי מתה לגמרי רק בשחיטת כל הסימן וקושיית
הגמ'

חולין אף בסוף טומאה, ולפ"ז דמוכח להרמב"ן דטומאת
ספק לא הוי חידוש ואפ"ה ס"ל לר"ש רה"ר מפסקת וברה"י
מעיקרא טהור לגמרי, ע"כ דלא הוי מטעמא שכתבתי לעיל
דרי"י הוי מלך גזירת הכתוב ורה"ר הוי מדינא דספק
טומאה לא הוי גזה"כ וכמו שהיכתי, וע"כ דהוי מטעם
דהודאי מכריע הספק וכסברת הגאון בעל קלות החושן,
ע"כ שפיר י"ל דלדידן ג"כ הודאי מכריע לבטל הספק, ודוק
היטב :

מיהו עדיין אינו מוכרח, כיון דע"כ הא דהוי ספק
ברה"י אפילו מספק הוא נגד הדין הפשוט בכ"מ
דאולינן בתר חזקה, נהי דלא הוי חידוש כ"כ, כיון דחזקה
גופא לא הוי מלך הסברה, עכ"פ הוי מלתא חדתא, ע"כ
מסתבר דרי"י מפיסק, כיון דבכל התורה אולינן
בתר חזקה, משא"כ לגבי רובקבוע י"ל כמו שכתבתי לעיל
ודוק :

סימן ז

קשה לי לדעת בה"ג דעיקור סימנים היינו שנקרו
הסימנים וכמ"ש התוס' עיי"ש, א"כ אמאי
קאמר שמואל כל טבח שאינו יודע הלכות שחיטה, ואלו הן
וכו' ומנה עיקור בהדיהו, למה אסור לאכול משחיטתו
הא יש לן למיזל בתר רוב, דמסתמא לא נעקרו הסימנים
כמו רוב בהמות, שוב ראיתי בר"ן שמביא בשם ה"ג
דבדיקת סימנים הוי כמו בדקת הריאה, וס"ל דגם
בדיקת אסור בלא בדיקה, וא"כ אחי שפיר, אך לכאורה
עדיין קשה קלת מאי מקשה הגמ' על שמואל מאי קמ"ל
כולהו תנינא, דלמא הא קמ"ל דאסור לאכול משחיטתו ולא
סמכין על הרוצ דלא נעקרו הסימנים וכסברת בה"ג, ול"ל
דמ"מ מקשה הגמ' שפיר דאין לזה שייכות לטבח שאינו
יודע הלכות שחיטה, רק הו"ל לאשמעין דיו של ה"כ
להדיא דאסור לאכול מבהמה בלא בדיקת סימנים, בשגס
דבה"ג סובר דהא דאמר שמואל הטבח לריך שיבדוק
בסימני' קאי ג"כ על עקירות סימני', עיין בהר"ן :

אמנם לדעת הר"ן בסובר בפירוש עיקור כדעת
הה"ג וזה חולק עליו דאסור לאכול בלא
בדיקה, ולכאורה משמע דהפינו לכתחילה א"ל לבדוק
בסימנים, וכן פסק הרמ"א להדיא (צסי' ק"ב) וצסי' י"ח
פוסק ג"כ כדעת הה"ג ולפע"נ נד' אינו מבין זה, דאל"כ
דסמכין על הרוב, וזה אפינו לכתחילה, וא"ל לבדוק צסי'
אמאי אסור לאכול משחיטתו, ואין לומר דלמא זה גרע
טפי כיון דאינו יודע הלכות עיקר יותר יש לחוש לעיקור
וכמו ששמעתי בעין זה מעמיתי הרב מוהר"א יל"ו והיינו
ד"ל מן הסתם יוכל השוחט לזהר שלא יבא לידי עיקור,
הגם דזה דוחק ולא מלינו סברה זו בפוסקים שום זהירות
לשוחט זולתי בתרנגול, אך אם נרלה לסבול זה הדוחק אי
אפשר לומר כן, דאל"כ הדרא קושי' שני' הג"ל לדוכתי'
דמאי מקשה הגמ' מאי קמ"ל כולהו תנינא, דלמא הא
גופא קמשמע לן, ול"ש לומר דהו"ל לאשמעין צבחי
נפשי', זה אינו, דהא השתא קיימין דבכ"מ אין לריך
לבדוק רק בטבח שאינו יודע הלכות שחיטה, וזהו הולך
שמואל לאשמעין, וגם מנ"ל לפרשו כבה"ג כיון דבה"ג
גופא אפשר דלא הוי מפרש כן אי הוי סבר דא"ל בדיקה
ולע"ג :

ויש לי עוד מקום עיון על שיטת הה"ג מהא דאיתא

א"ו מוכח דנשתלק איסור חזמ"ה תיכף לאחר שחיטת
הרוב אף שגמר כל הסימנים , ול"ע ודוק :

סימן ח

עיינ במשנה למלך סוף הלכות מקואות , שכתב ביסוד
דברי הרמב"ם שפסק במקום שנמדד ונמלא חסר
דטמא בין בר"ה ובין בר"ה ומוכח דהוי ודאי , וקשה
קושיית הגמ' מחציות ול"ל מאן תגא חציות ר"ש היא
דגבי מקוה משום לי' ספק חבל לרצון הוי ודאי טבל ,
והרמב"ם פסק דהוי ספק , וכן הקשה הרשב"א והריטב"א
בקידושין , וכתב הוא ליישב דל"ל כתי' חב"ע דרצון לא
ילפי סוף טומאה מתחילת טומאה , וע"כ מטמאו בר"ה , דסוף
טומא' בר"ה הוי כמו תחילת טומאה בר"ה דהוי ודאי טמא
ודוקא לגבי טומאה אמרינן כן אפי' בר"ה , חבל בתרומה
הוי ספק אפילו לרצון , ועיי"ש שכתב שכן משמע ג"כ
מדברי רש"י דלחב"ע ל"ל לבא לתרתי לריעותא :

והנה מ"ם דסוף טומאה בר"ה הוי דינו כתחילת
טומאה בר"ה , הדבר לריד טעם , דנהי דלא
ילפינן לקולא בספק טומאה , מ"מ חומרא מנ"ל למילף בר"ה
ולכאורה ה"ל דל"ל לפמ"ש רש"י , דעיקר הוכחת הגמרא
דרצון משוי לי' ודאי מדטמאין בר"ה , דאלו הוי ספק
ה"ל רחוי להיות טהור בר"ה , וע"כ לפי תי' הגמ' דרצון
לא ילפי סוף טומאה מתחילת טומאה , וע"כ הוי כמו שאר
איסורין , והוי ספק אפילו בר"ה , ולא מוכח כלל דרצון
משוי לי' ודאי , וממילא לא קשה מחציות , גם לא מוכח
כלל טעמא דתרתני לריעותא , כיון דל"ל דאף לרצון לא
הוי רק ספק בר"ה , אף התוס' לעיל כתבו דהוכחת הגמ'
דרצון משוי לי' ודאי , מדפליג ר"ש , ואמר בר"ה י' תולין
בר"ה טהור , משמע דרצון משוי לי' ודאי בר"ה , ועיי'
מוכר"ס לובלין שם דהתוס' לא רלוג פרש"ר דהוכחת הגמ'
מר"ה , דל"ל כמו בגדה דטמא אף בר"ה כמ"ס התוס' לעיל
ה"כ במקוה , ע"כ הולכנו להוכיח מר"ש דאמר בר"ה י' תולין
משמע דלרצון ודאי טמא , ולפ"ז ממילא ח"ש דהתוס'
לשיעתייכו הולכנו לפרש אליבא דמסקנא לרצון טמא
משום תרתני לריעותא , כיון דהוכחת הגמ' מלישנא
דטמאות משמע ודאי ממילא אף בר"ה ודאי טמא , כיון
דלישנא דקאמרי רצון בין בר"ה בין בר"ה י' טמאות הוי
ודאי טומאה בר"ה , ממילא אף ברשות הרבים הוי ודאי
טומאה :

והנה הא דהכריחו התוס' דאף בר"ה שייך לומר
תולין הוא מטומאת מעל"ע דטמא אף בר"ה
מוכח דאף בר"ה שייך ספק טומאה , וכתבו התוס'
דהטעם משום דעכשיו ודאי טמאה , ולכאורה גם במקוה
שייך סברא זו , ונקמן נדבר בזה ח"ה] אמנם במסכת
סוטה פ' כ"ט (דף כ"ח ע"ב) כתבו התוס' , דמ"ס הטומאת
מעל"ע הוי חפ"י בר"ה משום דרתיי' גופא היא בטוף האשה
שהיא רה"י , ולפ"ז לא מוכח דשייך תולין בר"ה , ושפיר מלינן
למומר כפ"י רש"י , דהוכחת הגמ' הוא רק מדטמאין חפ"י
בר"ה , ולפ"ז שפיר י"ל דלתי' חב"ע דרצון לא ילפי סוף
טומאה מתחילת טומאה , וע"כ סוף טומאה בר"ה הוי
דינו כמו ספק איסור , וע"כ טמא מספק כמו בחציות
ולישנא דטמאות דקאמרי י"ל דהוי ללדין בר"ה י' טמא
ודאי ובר"ה י' תולין , דלא נחוי רצון רק דלעולם טמאות
ור"ש

הגמרא לאחר שמתה עומד ומולק , אודא לרצון דסברי
הבדלה בשני הסימנים לגמרי ולא לרצב"ש , ואף דזה דוחק
קלת , כיון דחזוין דדדיעבד סג' ברוב סי' ח' מוכח דהחיו'
של העוף חזיל ברוב סי' ח' , וא"כ למה לא תהי' נבילה
בסימן ח' , אפ"ה יש לדחוק כן ולומר דלא מקרי מתה ברוב
סימן ח' , והא דנקט פסוקת הנרגרת בטרופות
היינו רוב , רק דהתורה הכשירה רוב סימן ח' ,
ותדע דמפרנסת לגבי ב"ג מקרי חיה ולישראל הכשירה
בפך , חבל בסי' ח' לגמרי י"ל דהי' פשוט להגמ' דמקרי
מתה , אף התוס' כתבו להדיא דהקושיא קאי אף לרצב"ש
מוכח דברוב מקרי ג"כ מתה הדרה הקושיא הנ"ל לדוכתי'
ועיי"ש בתוס' שכתבו כן בשם רש"י דהקושיא קאי אף
לרצב"ש , אמנם לא נחברר לי כעת לפוס רהיטא היאך
מוכח מרש"י דקושיית הגמ' קאי אף לרצב"ש , ועיי' ח' רשב"א :

והוא"ל ואני עסוק בדברי רש"י כלו דמדאורייתא
בעי שחיטת כל הסי' לכתחילה , ועיי' בהבואה
שור שכתב דמ"ס ח"צ"י' בגמ' שיהא במיעוט בתרא
דליהוי פסול דאורייתא , דכיון דגמר שחיטת כל הסי' גלי
דעתו דרלוגו לשחוט כל הסי' מש"ה י"ל דשיהא פסולה
עיי"ש , ולפ"ז הייתי מסתפק אימתי נשתלק איסור חזמ"ה
היכא דגמר שחיטת כל הסי' , מי נימא דלאחר שחיטת
הרוב תיכף נשתלק איסור חזמ"ה דהא ה"ל רולה לא
ה"ל שוחט , או נימא כיון דגמר שחיטת כל הסי' לא נגמר
השחיטה עד לאחר שחיטת כל הסימן , וכמו דהא שיה
לאחר שחיטת הרוב פסול ללד האובע"י בגמ' ה"ל לא
נשתלק איסור חזמ"ה לאחר שחיטת הרוב כיון שגמר
שחיטת כל הסימן , ולכאורה מסתבר יותר דהיכא דגמר
שחיטת כל הסימן לא נשתלק איסור חזמ"ה עד לאחר
גמר השחיטה לגמרי , דהא נימא אף שגמר כל השחיטה
נשתלק איסור חזמ"ה לאחר שחיטת הרוב , לא ידעתי
מקיס ספק למה יפסול שיהא במיעוט בתרא כיון דכבר
נשתלק איסור חזמ"ה בשחיטת הרוב , ואדרבא אף דנימא
דשיהא לא פסולה במיעוט בתרא י"ל דהיינו טעמא כיון
דשהא כבר הפסיק השחיטה , והוי כמו חותך חת"כ ברגלה
ופמ"ס התוס' לענין הגרמה , חבל כל כמה דלא שיה מקרי
שחיטה ולא נשתלק איסור חזמ"ה עד לאחר גמר כל
השחיטה :

אך לכאורה יש להביא ראיה אף היכא שגמר שחיטת
כל הסימן אפ"ה נשתלק איסור חזמ"ה לאחר
שחיטת הרוב , מהא דליתא לעיל , סכין טריפה פלוגי
בס"א וכו' מאי חירי' סכין טריפה בשירה נמי קבלעס
חזמ"ה , לאימתי קבלעס לכו חיימא אימתי קחיימא לכו
גמריה שחיטה הוה שעתא היתירה הוי , ואם אין ספק
דקחיימא חיו תלוי בדעתו , רק דלאחר שחיטת הרוב
דלא הוא עיקר מיעוט חיותא , ולפ"ז קשה , שיהא שגמר
השחיטה אף סכין כשירה ליבעי הכשר , דבשחיטת הרוב
הוי חיימא ואז עדיין חסור משום חזר מן החי כיון
דגומה השחיטה ובלע הסכין , ואף היכא דלא גמר השחיטה
לגמרי , מ"מ איך אפשר ללמלס דשחט רוב מלמלס , דהא
שחט משהו יותר עדיין , לא נשתלק איסור חזר מן החי ,
בשחיטת הרוב , [מיהו בזה אפשר לומר כיון דסוף סוף
לא גמר השחיטה , ובע"כ דבהמה זו ניתרת ברוב ע"כ
מותרת תיכף לאחר שחיטת רוב מלמלס , אף לפ"ז יש
מקום עיון ג"כ בצע"י הגמ' שיהא במיעוט סימנים חס לא
גמר כל המיעוט לבסוף חס נאסרה ודוק] , ועכ"פ היכא
דשחט כל הסימנים כמלוותם לכתחילה לבעי הסכין הכשר

חמדת חלק יו"ד ח שלמה

ור"ס דס"ל בר"ה טאורות לריד לחלק בין רה"ר לרה"י
 ע"כ קחמר בר"ה תולין, משא"כ לפי התוס' דעיקר
 ההוכחה היא מדקחמר ר"ס תולין משמע דרבנן מטמאין
 בודאי, ממילא משמע חף בר"ה, וע"כ הולכין התוס'
 לומר דחף חליצא דאמת טעמא דרבנן משום תרתי לריעותא
 וע"כ חף בחציות הוי ודאי, חבל לפי רש"י ח"ס, דו"ל
 חליצא דאמת בר"ה הוי ספיקא משום דסוף טומאה
 מתחילת טומאה לא ילפינן, וע"כ גס בחציות הוי ספיקא
 וח"ס פסח הרמב"ם ז"ל, [ולקמן אכתוב ח"ה דלשיטת
 הרמב"ם אתי שפיר פי' רש"י, דקושיית הגמ' לא הוי רק
 מר"ה, דלפמ"ס המורה"ס לזבלין דמ"ה לא פירשו התוס'
 ברש"י משום דמלחנו טומאת מעל"ע טמא חף בר"ה מספק
 וע"כ חין רח"י מר"ה, וע"כ הולכין לפרש דקושיית הגמ'
 מדחמר ר"ס תולין מוכח דרבנן הוי טומאת ודאי, ומוכח
 לשיטת התוס' או דקושיית הגמ' דמשמע לרבנן בר"ה טמא
 ודאי, או דלא מחלק בין רה"י דנדה לרה"י דמקוה, וע"כ
 חף חליצא דאמת ז"ל סברת תרתי לריעותא ומוכח מאן
 תנא חציות ר"ס ודוק]:

והנה זה זמן רב בלמדי מסכת גיטין פ' כל הגט
 נתקשיתי בסוגיא דס"פ כל הגט המניח פירות
 להיות מפרים עליהן תרומות ומעשרות מפרים עליהן
 בחזקת שהן קיימין, חבדו חושש מעל"ע דברי ר' אוקאמר
 שם זאת חומרת חלוקין עליו חבדו על ר"ה, דתנן מקוה
 שנמדד ונמלא חסר עד סוף הסוגיא שם, וקשה לי הא
 במקוה דשייך חסר ואתאי הוי תרתי לריעותא, משא"כ
 בחבירה דל"ס חסר וחבד, וא"כ מהיכן פשיטא לי להגמ'
 דחלוקין עליו חבדו עד דמקשה הגמ' פשיטא, הא התם
 ז"ל חסר ואתאי, וכ"כ התוס' להדיא בנגע הוחיל וז"ל
 חסר ואתאי לא הוי תרתי לריעותא, אח"כ ראייתי בשעה"מ
 בזהל תרומות פרק ה' על הא דהמפרים פירות שכתב ג"כ
 דשם ל"ס חסר ואתאי ולא הוי תרתי לריעותא, ותימא
 על שלא העיר בקישיית הגמ' פשיטא:

ע"כ נראה לענ"ד דהא דלריכין לפא נסברת חסר
 ואתאי ולא פפשוטו דמ"ה הוי תרתי לריעותא
 משום דהוי חסר לפניך, והעמיד טמא על חזקתו, היינו
 משום דנגד חזקת הגוף לא הוי לן לומר דניזל בתר חזקת
 טומאה, דלא הוי חזקת הגוף, וכמ"ס כפר להפיוח מקושי
 הגמ' דמקשה אדרבא העמד יין על חזקתו, ואומר לא
 החמיץ, והקסו התוס' על לשון אדרבא, עיי' קדושין
 בגי' התוס', ולפמ"ס ח"ס דפשיטא להגמ' דחזקת הגוף
 עדיף, וע"כ הולך לומר החמיץ ואתאי ולא הוי
 חזקת הגוף, ושוב הוי תרתי לריעותא, וח"ע"ג דעכ"פ
 הוי חזקה לומר השתא הוא דאיתרע כמו כל החזקות, מ"מ
 כיון דלא הוי חזקת הגוף ואיכא ריעותא לפנינו מהני
 חזקת טבל או חזקת טומאה לעשותו ודאי, ונפ"ז ממילא
 ח"ס הכיח דפרק כל הגט דלענין חבירה דלא הוי חזקת
 הגוף, דגוף הפירות לא נשתנו רק שגלגלו ממקום למקום
 בזה ז"ל לומר חסר ואתאי, דחף במקוה דאמרין חסר
 ואתאי, מ"מ לא גרע מכל החזקות, [ועיי' בתרומות
 הדשן (סי' ס"ג) שכתב להדיא דהך חזקה דהמניח פירות
 לא הוי חזקה חלימיתא]:

ובזה נסתרת'י השעה"מ על הרמב"ם שפסק בהמניח
 פירות דהוי ספק, וכתב הוא דטעמא משום
 דל"ס חסר ואתאי, ולפמ"ס מוכח מקישיית הגמ' פשיטא
 דהוי דומיא דמקוה, ודוחק לומר דקושיית הגמ' פשיטא
 הוא דעכ"פ כיון דבמקוה משום תרתי לריעותא הוי ודאי
 וע"כ בהמניח פירות הוי להיות ספק עכ"פ, ח"ע"ג דלא

הוי תרתי לריעותא, וכעין שכתב הרשב"א בקושיית הגמ'
 ודלמא הגם הגם חזית', דקושיית הגמ' דעפ"פ ראויה
 ספק, וכעין זה כתבו התוס' ד"ה ח"כ חציות ומקוה,
 חדא דשם הוי רק הקושיא דר"ה לריעותא בטריות ופמ"ס
 התוס' להדיא, העיקר הקושיא הוא לשמאי, מוכח דלגלג
 לא קשה ח"ע"ג דלחלוין מודה הלל לשמאי, וח"כ חין זה
 ענין להמניח פירות, ועוד דעכ"פ חינו בגדר פשיטא
 והא גופי' קמ"ל דחלוקין עליו חבדו מטעם הל' ע"כ
 נראה כמ"ס דחסר ואתאי לא מהני, רק דלא הוי חזקת
 הגוף חזקה חלימיתא, כיון דאיכא ריעותא מגופי' חבל
 עכ"פ לא גרע מחזקה דעלמא, וע"כ הקשה הגמ' שפיר
 ועיי' רש"י בנדה ד"ה חסר ואתאי, ואיתרע לה לחזקה
 מקמי הכי טובא ולא ידעין מחימת, ולכך ריעה טפי
 מאשה, מסוים לשון רש"י משמע ג"כ רק דריעה טפי
 מחזקת אשה, וזה י"ל ג"כ קושיית הרשב"א דמקשה
 ודלמא הגם הגם חזיתא, כיון דעלילא לכך לא הוי חזקת
 הגוף מעליא, ודוק:

ולפ"ז נסתרת' תירוצ' השעה"מ על מ"ס הרמב"ם שם
 בהמניח פירות דהוי ספק, וכתב הטעם משום
 דל"ס חסר ואתאי, ולפמ"ס דמדמה הגמרא הכיח דהתם
 למקוה, מוכח דהתם חף חסר ואתאי הוי תרתי
 לריעותא משום דלא הוי חזקת הגוף, וז"ל או כתיב
 המ"ל דחליצא דאמת לא ילפינן סוף טומאה מתחילת
 טומאה, וע"כ בסוף טומאה בר"ה הוי ספיקא ודאי טמא
 חבל בחיסור טבל לא הוי רק ספק, וזה ח"ס קושיית
 הגמ' פשיטא, דעכ"פ מוכח דהוי ספק, אך השעה"מ תמה
 שם על תי' המשנה למלך מהיח' דשני מקוריות, ולפמ"ס
 ד"ל בחמת דבר"ה לא הוי רק ספק, ובאמת לרבנן בר"ה
 תולין, רק דקושיית הגמ' הוי מר"ה כפי' רש"י למה דלא
 חסיק לחלק בין סוף טומאה לתחילת טומאה, חבל חליצא
 דאמת י"ל דרבנן בר"ה לא הוי רק ספק לפ"ז ח"ס פסקי
 הרמב"ם ז"ל:

והנה נראה להוכיח דהרמב"ם סובר כפי' רש"י
 דקושיית הגמ' מדמטמאין חף בר"ה, ולא כפי'
 התוס' דהקושיא הוא מדחמר ר"ס תולין, דכבר כתבתי
 לעיל פי' המורה"ס מלובלין מה הולכין התוס' לפרש
 דהקושיא הוא מדחמר ר"ס תולין, ולא כפי' רש"י מהוכחה
 הגמ' מדמטמאין בר"ה משום דאשכחן טומאת מעל"ע דהוי
 ספק חף בר"ה, ולפי מ"ס התוס' בסוטה דראיית נדה
 דהוי בגוף האשה חינו ענין לר"ה כלל, ודאי דשפיר
 מצינן למימר כפי' רש"י דקושיית הגמרא הוא מרשות
 הרבים, דשפיר י"ל דלא מלינו ספק טומאה ברשות
 הרבים:

ונראה להוכיח להרמב"ם דס"ל כעין ס' ההוספות
 בסוטה, דהנה הרמב"ם פסק ריש הלכות
 פ"ט דאם קינא משני בני אדם כחד ונסתרה עם שניהם
 הוי קינוי, ואם נסתרה עם שניהם כחד חסירה עד
 שתשה, והקשה בקרבן עדה על דבריו מהירושלמי דשם
 סוטה, והקשה הגאון הל' דהא הרמב"ם כתב ספק
 טומאה ילפינן מסוטה, וכמו התם חין שם אחר רק
 הבועל והנבעלת, וכדאיתא בפ' שני גזירין, ה"ל בספק
 טומאה ברה"י טמא, חבל חס"ס שם שלשה הוי רה"ר
 וספיקו טהור, וא"כ קשה היחך כתב הרמב"ם דאם
 נסתרה עם שנים כחד חסירה, הא הוי שם שלשה
 והוי רה"ר, עיי' שם הניח הדבר בל"ג, ונכחורה בחמת
 היא תמי' עלומה על הרמב"ם, [ועיי' בתורה' הרשב"א
 והרמב"ן, ואכתוב דבריהם לקמן ח"ה]:
 ונראה

דספק משא עמא ברה"ר וספק היסט טכור ברה"ר, ולפי
ממילא מוכח דהך ספק חס נשא כלל חפ"ה טומא ברה"ר,
ולא כמ"ס לעיל ד"ל דוקא חס נשא ודאי רק דלא ידעינן
חס נשא הטומאה או הטכור, ולפי מ"ס מוכח מכלל דהפי'
הספק הוא חס נשא כלל חפ"ה הוא ספק טומאה ברה"ר,
דהא הכא הוא ספק חס עשה שום דבר או לא, וחפ"ה ל"ת
רק נגע וקוסט והוא, ולפי"ז בסוטה ג"כ ח"ה חק חס יס
שכ הרבה חגשים, כיון דעינן ביאה הוא צנוף הצועל
והנבעלת, ע"כ הוא ספק טומאה ברה"ר היחיד, ועיין
היטב:

אך לפמ"ס הרמב"ם בפירוש המשניות, ובחיבורו,
לפרש הא טומאה ברה"ר וטכור ברה"ר, דטכור
ברה"ר לא קאי חגוגת רק דמיררו בטומאה וטכור ממס
דהיינו שרץ ולפרדש שחמד מונח ברה"ר ואחד מונח ברה"ר
ונגע באחד מהם ואינו יודע באיזה מהם נגע, ולפי"ז ח"ה
הא דלא נקט משא, דכיון דנשא אחד בודאי והספק הוא
איזה נשא לא הוא ספק טומאה ברה"ר, דזה ודאי מוכח
ממתינתו ו' פ"ד דהוי ספק טומאה ברה"ר תכל ספק חס
נשא כלל י"ל דלא הוא ספק טומאה ברה"ר [ח"ה מ"ג חס
פ' ו', חנות שהוא טמא וקפוח לרה"ר ספק נכנס ספק
לא נכנס ספק נגע ספק גח נגע, ולא נקט רבותא טפי
ספק נשא, מוכח לכאורה חק לפי' הרמב"ם דספק נשא
הוי ספק טומאה ברה"ר חפילו הספק הוא טמא לא נשא
כלל עיין היטב] אך מלד הסברה י"ל כן, כיון דטומאה זו
לעולם הוי רה"ר ע"כ הוי ספק טומאה ברה"ר, ואין קושית
על הרמב"ם בזה כי דאמרי, וממילא דה"ה טומאה נחש
דהוי צנוף האשה, הוי ספק טומאה ברה"ר, ואין הכרח
לפרש קושית הגמ' מדפליג ר"ס, רק כמ"ס ר"ס דמוקח
דהוי ודאי דטמא ברה"ר, ומלכד זה דברי תוס' תמוהין
צמ"ס דר"י וקושי' הגמ' מדאמר ר"ס בסיפא הולין דהא
קושית הגמ' היא ממתיני' פ"ב דמקולות ושם לא פליג ר"ס
בלי, והא דר"ס הוא בתוספת ור"י דנקמן דמשני מלן הגי'
ה"ה ר"ס מיינת כל דבריה מריחא לסיפא, ומוכח דלא
הקשה הא דמקשה לעיל, וא"כ איך סמך הגמ' להקשות
מדפליג ר"ס בסיפא דצמתינתן לא פליג כלל, ולומר דהוסי'
ס"ל דקושיא חלוקה היא ג"פ מהתוספת ח"כ הו"ל גלהי'
הא דר"ס דפליג בסיפא דצמתינתן חלוקה שוה פליג גמ'
דמדרש הו"ל לתרץ בקיור הא מני ר"ס הוא, ולפי"ז על
דברי תוס' דה"ה חס

וקצרה יש להסתייע סברה זו שכתבתי דבסוטה ג"ה
רה"ר כלל משניות הגמ' וטוהרם לא למדוהו
הלא מהא דהי מה שיטה רה"ר התם משום ספירה ופ"ה
כל ספק טומאה הא ילפינן מסוטה, שאני הכא דהוי תרתי
גריעותא, ולכאורה לשון הגמ' תמוה מיה עלה על דעת
המהרש"ל לומר משום ספירה הא צאמת העשם משום ספק
טומאה ברה"ר, גס בתי' השני לא קאמר חלל הכא תרתי
גריעותא, הא מלתא בחידושי רמב"ן שתמה על לשון
הגמ' ע"ה שכתב שהוא תמוה, דחור הגמ' מתני' ברה"ר
בשתיקה ולא קאמר חלל, ולפי"ז ח"ה חס, דגס חגי' דחמה
הא דסוטה לא הוי צד"ה הוא דוקא באופן דל"ה ספירה,
הכל היכא דשייך ספירה כגון בקינת לה משנים חק דהוי
רה"ר חפ"ה חסורה וכן"ס הרמב"ם, ע"כ משני ל' האמת
דבסוטה אין הטעם רק משום ספירה, והא דילפינן חליצא
דחמה מה סוטה רה"ר, היינו דהלכתא גמירי הוי לדון
מגיף טומאה סוטה דל"ה רק צנוף הצועל והנבעלת דהוי
רה"ר ודוק היטב בכל זה:

וצר הדא לענ"ד ליישב עפ"מ דחיתא בטכרות (פ"ד
משנה ו') שני דוקין תולין על מגען ועל
משאן ועל הסוטה ברה"ר, ועל מגען ברה"ר צומן שהן לחין
ועל משאן צין לחין צין יבשין, וכחצ שם הרע"ב דה"ט
צמחאן טומא ברה"ר הואיל שגשגת על גוף האדם, דין
רה"ר יס לו, והרמב"ם בחיבורו ביאר הדבר, דכל מה
שכח על גוף דין רה"ר יס לו, ולפי"ז י"ל דעינן ביאה כיון
דחינו רק צנוף האיש והאשה והם שנים דין רה"ר יס לו
חק שים הרבה חגשים שם אין להם ענין לטומאה זו, מה
שבין הצועל והנבעלת, ומ"ס הרמב"ם שאין שם רק הצועל
והנבעלת היינו בענין טומאה זו, וע"כ הוי תמיד ספק
טומאה ברה"ר, והנה עדיין יש להסתפק ולומר דלא דמי
לסחי' דינא דעל משאן, דהתם כיון שש"פ ודאי נשא אחד
מן הרוקין על עלמו, רק דלא ידעינן חס נשא הטמא או
הטכור ע"כ הו"ל דין רה"ר, משא"כ בספק שמא לא נשא
כלל, י"ל דלא הוי ספק טומאה ברה"ר:

ולכאורה יש להביא ראיה גמולת זה ממ"ד בטכרות
(פ"ו משנה ג') חנות שהוא פתוח לרה"ר
ספק נכנס ספק לא נכנס ספיקו טכור, הוי שם שתי
חניות אחת טמא ואחת טכור נכנס לאחד מהן, ספק לטמא
נכנס ספק לטכור נכנס ספיקו טמא, וא"כ מוכח דבריה
ח"ה"ג דהטומאה הוא ברה"ר כיון דהספק שמא לא נכנס
לשם לא מקרי ספק טומאה ברה"ר, רק צסיפא דודאי
נכנס לחנות אחת ס"ט, וא"כ הדין דרוקין יס לדמיו
לשתי חניות, ואין מזה ראיה לסוטה, ד"ל דמי להדיא
דחנות אחת, והנה מלד הסברה יש נחלק צין הדין לחנות
אחת דשם, כיון דעינן עסק הטומאה שייך צו רה"ר שיכול
לאירע הטומאה ברה"ר כמו ברה"ר ע"כ שפיר אמרינן
כיון דספק נכנס לא מקרי ספק טומאה ברה"ר, משא"כ
בטומאה דל"ה ברה"ר כלל כיון משא או טומאה סוטה
דל"ה בשום פעם רה"ר, כיון דהוי צנוף האדם י"ל דלעול'
הוי ס"ט ברה"ר, ועיין ספירת תוס' בסוטה שכתבו
כטעם, דמס"ה מקרי טומאה זעל"ע ספק טומאה ברה"ר
הואיל שאין אחד יכול לידע מזה, וח"ה"ג דהספק הוא חס
פי' טומאה כלל, ס"ל י"ל לפי הסברה הנ"ל דדבר הש"ך
צנוף האדם הוי ספק טומאה ברה"ר, ח"ה"ג דהספק היא
חס ב' טומאה כלל, ולא חמי' להדיא דהני, כיון דהטומאה
ניפא שייך ברה"ר:

והרי נ"ל להביא ראיה לזה, דהתוס' יו"ט צמנה ו'
פ"ד דטכרות שהבאתי כתב צד"ה ועל משאן
צין לחין צין יבשין, ולא חמי' ועל חסין, דלמא היסט
צבש טכור, כיון דלחאי עלי' וכו', מנשין דלמא
משמע דמספקא לוי, ד"ל דהיסט דין משא יס לו, ואני
תמה, דצד"ה מ"ה חיתא להדיא חפית אחד מהן וחיו
ידע איזה מהן היסט, רע"ק מטמא וחכמים מטהרין,
מוכח להדיא דהיסט לא מקרי רה"ר, ול"ע ענ לשון תוס'
יו"ט שהעתיק בשם הר"ם וכו' ברה"ר, ואפשר דלשון
דלמא הוא ט"ס ברה"ר, וכן גראה להוכיח ממנה
צ"פ דטכרות, ד' ספיקות ר"י מטמא וחכמים מטהרין
כילד וכו' עד הטומאה ברה"ר וטכור ברה"ר ספק נגע
ספק לא נגע ספק האביל ספק לא האביל ספק חסין ספק
לא חסין ר"י מטמא וחכמים מטהרין, ופי' הרע"ב צטומאה
ברה"ר וטכור ברה"ר כגון חנות פתוחה לרה"ר ספק נכנס
ספק לא נכנס, וכ"כ הר"ם ע"י תוס' יו"ט, וממילא טכור
ברה"ר וטומאה ברה"ר אי ג"כ הפי' שאלם עמד ברה"ר
וספק חס נגע בטומאה ברה"ר, וקשה כיון דנקט כל
ספיקות טומאה למה לא נקט ספק משא, חלל מוכח

סימן ט

עיון צהרמז"ס פ"ה מהל' תרומות שפסק יין וחומץ מין אחד ואפ"כ הביא בריית' דהבדוק את החביו' כל ג' ימים וכו' והיינו במ"ס התוס' דלע"ג דין וחומץ מין אחד

אפ"ה כיון שה' דעתו לתרום יין הוא תרומה בטעות ולא כרס"י, אך הרמז"ס האסף עוד דלשיטת התוס' י"ל דוקא בבדוק חביון שה' קפידה דוקא לתרום מן היין, אבל בתור' סתם י"ל דלא הוא קפידה, וכן משמע בתוספת' דר"י ע"ס התורם חביות של יין ונמלא חומץ אם ידוע עד שלא תרמה החמילה אין תרומתו תרומה, ואם משתרמה החמילה תרומתו תרומה, ואם ספק תרומה יחזור ויתרום, דברי רבי שרבי אומר חומץ ויין שני מינים [בתוספתא א' דברי ר' יוסי, אך הר"ם העתיק דברי רבי, וכן משמע דר"י בירושלמי ס"ל חומץ ויין מין אחד], עכ"פ משמע מהתוספתא דבסתם תורם לא הוא קפידה, ודוקא לרבי לא הוא תרומה ודאי רק בידוע שלא החמילה אבל לרבנן לעולם הוא תרומה ואילו חומץ ויין מין אחד אבל בבדוק דתני' אפ"כ בתוספתא סתם, משמע דלכ"ע לא הוא תרומה מטום קפידה, וכ"כ הר"ם להדיא, וזה ג"כ כוונת התוס' שכתבו דמשמע בהוספתא דאפילו למ"ד חומץ ויין מין אחד אפ"ה לא הוא תרומה מטום קפידה :

וראיתו צספר שנות אלף שכתב בפשיטות דלא בהתוספתא, וסיפא דהבדוק קאי דוקא למאן דס"ל חומץ ויין שני מינים וכמ"ס רש"י נמלא יש כאן ג' שיטות, לרש"י לא אמרינן קפידה כלל למ"ד חומץ ויין מין אחד, ולשיטת הרמז"ס אפילו בסתם אמרינן דהוא קפידה, אפילו למ"ד חומץ ויין מין אחד, ועי' בכ"מ מהקד' לצהרמז"ס מהתוספתא דמוכח על כל פנים בסתם לא הוא קפידה מדתני' דברי רבי, ות"י דהרמז"ס ס"ל דתוספתא משכשתא, ושיטת הר"ם והתוס' הוא דרך ממולי דבסתם לא הוא קפידה, וזהו דינא דתוספתא ברישא דתני' עלה דברי רבי, אבל בבדוק לכ"ע הוא קפידה, והי' נראה לענ"ד להוכיח בשיטת הר"ם והתוס', דלכאור' קשה טובא על קושית הגמ' דהקשו מחביות מבריייתא דהבדוק, ולמה לא הקשו ממתניתין דתרומות פ"ג, התורם חביות של יין ונמלא של חומץ אם משתרמה החמילה תרומתו תרומה וכו', ואם ספק יחזור ויתרום, ואפ"כ הו"ל להקשות נימא העמיד יין על חזקתו, דתורם של יין ודאי הי' ידוע שהי' פ"ה יין, טוב ראיתי בשעה"מ שהביא קושי' זו בשם הפר"ח צספר מים חיים ושהניחו בל"ע :

ורפי שיטת הר"ם י"ל, דהנה בירושלמי א"י ה"ה דחומץ ויין שני מינים לרבי הוא רק מדרבנן, וכתב הגאון הג"ל צספר שנות אלף מתלמודא דידן מוכח דהוא מדתוריייתא דאי נימא דהוא מדרבנן לא הוא מקשה הגמרא חביות המקוה, ד"ל בחביות כיון דלא הוא רק חששא דרבנן ע"כ לא מחמירינן כ"כ [ועי' ש"ד תפס בגי' דזה לשיטתו דס"ל דדינא דבדוק לא הוא רק למאן דס"ל חומץ ויין שני מינים], ולפ"ז יש ליישב הקושיא הג"ל לשיטת התוס' דכיון דהגמ' מייתי הכא להקשות ה"ה דהבדוק, ודאי הי' כוונתו להקשו' חביו' המקוה, וע"כ לא הוא מלי להקשו' ממתניתין דתרומות דהו"מ למימר כיון דע"כ אתי' כמ"ד חומץ ויין שני מינים לא הוא רק מדרבנן, לא הוא קשה ממתניתין, וע"כ הביא ברייתא דלשיטת הר"ם והתוספות

מוכח דאתי' אליבא דכ"ע, ומטום קפידה והוי' דתוריייתא ע"כ יקשה צפיר חביות המקוה, וא"ס, אך לשיטת הרמז"ס דס"ל אפילו בסתם שייך קפידה, וע"כ דל"ג בתוספתא דברי רבי, וא"כ הדר' הקושי' לדוכתי', דכמו דאיכא לחוקמי מתניתין כרבי ה"נ מלי לחוקמי ברייתא דהבדוק כרבי ולאו מטום קפידה, ונסתר הכרח הר"ם שכתב דברייתא דהבדוק אתי' ככ"ע ואילו דברייתא דתני' דברי רבי וסיפא תני' סתם, אבל לצהרמז"ס דע"כ כל"ג ס"ס ברישא דברי רבי וכמ"ס הב"מ א"פ הדר' הקושי' לדוכתי' מהי חילמא להקשות מבריייתא דתוספתא ולא הקשה ממתני' דתרומות :

אך לענ"ד נראה דלפמ"ס הרמז"ס ס"ס דין כ"ה ונמלא בידו יין, תרומה, ועי' בכ"מ שכתב דבתוספתא אי' דלא הוא תרומה, וכתב הכ"מ דהרמז"ס ס"ל דבתוספתא יש טעות עי"ס, ולפ"ד י"ל דהרמז"ס גרס בהאי דינא דברי רבי ואתי' הכל שפיר, דרישא בסתם תורם הוא קפיד' ואתי' אליב' דכ"ע, וכן סיפא דתוספתא הבדוק אתי' ג"כ אליב' דכ"ע, וע"כ מיושב ג"כ הקושי' הג"ל דלא מלי להקשו' ממתני' דתרומות, דהו"מ למימר דאתי' כמ"ד חומץ ויין שני מינים, והוי' רק מדרבנן ולא יקשה חביות המקוה, ע"כ הקשה מתוספתא דמוכח דאתי' אליבא דכ"ע, וכמ"ס ומטום קפידה והוי' דתוריייתא, ע"כ הקשה שפיר :

עוד הי' אפשר לומר בישיב הקושיא הג"ל דלא מקשה ממתני' דתרומות עפ"י הדרך הג"ל עפ"מ שהי' ג"ל כבר, דאפשר לומר בישוב דברי הרמז"ס שפסק בחביות דלא הוא תרתי לריעותא לענין שיאי' ודאי טבל עפ"י סדרת התוס' בסיגיא דהוי' בה מומין דחזקה פנויה לא חשיבא נגד חזקת הגוף להיות תרתי לריעותא, ועי"ס צפ"י שכתב לפרש ד"ה כיון דהקדושין הוי' ודאין אלא הספק אתי' מעלמא אם יש בה מומין או לא מש"ה כיון דחולין בתר חזקת הגוף שאין בה מומין, א"כ הוי' קידושי ודאין, והדברים סתומים מאד, ה"ה במקוה הוא ג"כ חזקת הגוף, ואם כוונתו דבמומין ל"ס חסר ואתי' קשה חדא דאין זה במשמעות לטון התוס' שגלו דבר בחזקת הגוף דלא הוא חזקה נגד חזק' הגוף, משמע דעיקר השע' דחזקת הגוף היא חזקה טובה, לא מטום דחזקת הגוף חלים הכא עפי' ה"ה ול"ס חסר ואתי', גם דברי הפ"י אין סובל פ"י זה כמובן :

ע"כ הי' ג"ל דעיקר החילוק כיון דמעשה הקדושין נעשים בשלימות, ואילו הי' רולה לקדשה בלתי תנאי שלא יהי' בה מומין היתה מקודשת, ואין המומין מלד עלמותם מגרעים ענין הקדושין, ע"כ שייך לומר דחזקת פלוני' ל"ח כיון שמעשה הקדושין נעשה בשלימות, משא"כ במקוה אם במקוה חסר טבל לא הוא עבילה כלל, ע"כ הוי' שפיר תרתי לריעותא ודוק, ולפ"ז הי' מקום ליישב דברי הרמז"ס דס"ל דסוגיא דהכא דמשני דהוי' תרתי לריעותא, ע"כ ס"ל דחומץ ויין שני מינים כפ"י השני, דאלו הי' מין אחד רק דמש"ה לא הוא תרומה מטום קפידת המפרשים שלא הי' רולה לתרום מחומץ על יין, וע"כ לא הי' תרומה, ואלו הי' כן הי' דומה ממש למומין כיון דמעשה הפרשה נעשה כראוי, ואין דבר חולץ רק קפידתו, וא"כ טוב לא הוא תרתי לריעותא כמו במומין, ע"כ ל"ל דסוגיא זו אלא למ"ד חומץ ויין שני מינים, וע"כ א"ס לדין דחומץ ויין מין אחד לא הוי' תרתי לריעותא, ואתי' פסק הרמז"ס שפיר דפסק דהוי' ספק :

אך לכאורה עדיין קשה, דהא גס נקושה כראשונה דמקשה על חביות דהוי' ספק משני דהוי' תרתי לריעותא, משמע דלולי זאת אף ספק לא הוי', וא"כ תקשי

תקשי לדין, ואע"ג דהקושיא לא הוי רק לשמאי, דהא להלל הוי צנדה ג"כ ספק, מ"מ ה"ל לה החמיר רק לטהרות, אמנם נראה פשוט דהלל כיון דס"ל עכ"פ מחמת ריעותא מגופי לא הוי חזקה אלימתא, הדבר פשוט דהתם כיון דאיכא למימר העמיד טבל על חזקתו הוי ספק מעניא וע"כ עיקר הקושיא לא הוי רק לשמאי, דס"ל דחזקת חשה הוי חזקה מעליה, וה"ל בחצות, ע"כ ס"ל להגמרה דהו"ל למיזל בתר חזקת הגוף מעליה, והולך לשינויא משום תרתי לריעותא, ול"ל דחומץ ויין הוי שני מינים, אבל לדין חף דלא הוי תרתי לריעותא דחומץ ויין מין אחד, חפ"ה חסדיו ספק, מכ"ס דא"ש עפ"י הדרך הג"ל שכתבתי, דא"ל דחמת לשמאי דטעמא משום הרגשה, די"ל דחף לשמאי לא הוי חזקה אלימתא, והארכתי בזה בעוה"י במקום אחר.

א לפי הדרך שכתבתי לעיל דלתי' בתרא דלא ילפינן סוף טומאה מתחילת טומאה י"ל דחף במקום צר"ס ספיקא הוי, וכתבתי בזה ליישב שיטת הרמב"ם בהנניח פירות, י"ל יותר, די"ל עפ"מ דלכאורה יש לדקדק כיון דכבר שני ל"י דבמקום הוי תרתי לריעותא מה התחיל להקשות מחצות ה"ל התי' פשוט דהוי תרתי לריעותא ובחמת י"ל עפ"י הדרך הג"ל דהי' מוכרח דחומץ ויין מין אחד, וע"כ לא הוי תרתי לריעותא למהוי ודאי, רק בתר דשני ל"י דהוי תרתי לריעותא ובחמת חומץ ויין שני מינים הקשה לו בחמת קושי' דחצות חמקה, עד דהולך לומר מאן תגא חצות ר"ס היא, כך ה"ל כבר, אמנם לפי הדרך שכתבתי ליישב שיטת הרמב"ם בההיא דהנניח פירות, דאליבא דחמת לא מק"י תרתי לריעותא למחשב ודאי, ובחמת במקום צר"ס הוי ספק משום דלא ילפינן סוף טומאה מתחילת טומאה, י"ל ע"ד הג"ל דקושיית הגמ' מחצות הוי אליבא דידן דחומץ ויין מין אחד, וע"כ הוי ס"ד דגמ' דלא הוי תרתי לריעותא, כיון דרק בקפידא תליא מלתא, והתירן שני ל"י דאפ"ה הוי תרתי לריעותא ודלא כסברת הג"ל.

וע"כ מיושב היטב דלא הוי מלי' להקשות ממתני' דתרומות, דהו"מ למימר דחתי' כמ"ד חומץ ויין שני מינים, ע"כ פשיט דהוי תרתי לריעותא, וע"כ הקשה ממתני' דתוספתא דבבבא, דנישנית בתר הכי דתני עלי' דברי רבי שאמר חומץ ויין שני מינים, ומשמע להגמ' מזה דבריי'תא זו חתי' אפילו למ"ד חומץ ויין מין אחד ובפסק הרמב"ם דפסק להדיא דבבבא להלכה, וע"כ הקשה שפיר דהוי ס"ל למ"ד חומץ ויין מין אחד לא הוי תרתי לריעותא, והתירן שני ל"י דאפ"ה הוי תרתי לריעותא אבל ממתני' דתרומות ה"י פשיטא ל"י דמלי' לחוקמי חומץ ויין שני מינים, וע"כ לא הו"מ להקשות על שמאי ממתני' דתרומות, וגם מהתוספתא דנישנית ג"כ דינא דמתני' דתרומות, התורם חצות של יין וגמלא של חומץ ונישנית קודם הדיא דבבבא חין להקשות למה לא הקשה מרישא דתוספתא די"ל פשוט לפי גי' הרמב"ם נישנית קודם צבא דתני עלה בתוס' שם דברי רבי, ואין מקום להקשות מזה דלמא חתי' כרבי, ע"כ הקשה מסיפא דבבבא דנישנית קודם לזה דברי רבי, ומוכח דהדיא דבבבא חתי' ככ"ע כשיטת הרמב"ם ז"ל, ואין להקשות לפ"ז דמוכח דאפילו למ"ד חומץ ויין מין אחד ולא תלי' רק בקפידא, ודמ"י להדיא דהו"מ מומין, א"כ תקשי קושיית התוס' להוי תרתי לריעותא משום חזקת פנויה וברי מוס לפניד, אך לפמ"ס דאליבא דחמת דשני דלא ילפינן סוף טומאה מתחילת טומאה, וע"כ י"ל דחף צר"ס טמא מספק בסוף טומאה

ול"ל לבא לתרתי לריעותא, א"כ לא קשה קושיית התוס' דשם אליבא דחמת:

ובזה ה"י אפשר לומר ולייבש מה דקשה לכאורה טובא על הרמב"ם דפסק כמתני' דתרומות חף לדין דק"י"ל חומץ ויין מין אחד אפ"ה לא הוי תרומה א"ס ה"י סובר שהוא יין משום קפידא, ובירושלמי היתא להדיא להדיא מהני' דתרומות דר' יוחנן מוקי לה כרבי דחומץ ויין שני מינים, ומוכח להדיא דלדין הוי תרומה ולא רחיתי מי שהעיר על הרמב"ם מהירושלמי, ול"ע גדול ולפמ"ס ה"י אפשר לומר דס"ל להרמב"ם כד"י שלא להוליך סתמא דמתני' מהלכה, ע"כ ס"ל די"ל דשיטת הירושלמי ה"ל כס"ד דגמ' בת"י הרשון, דא"ל לא הוי תרתי לריעותא הוי לן למיזל בתר חזקת יין דהוי חזקת הגוף, ותרתי לריעותא לא הוי רק ח"י נימא חומץ ויין שני מינים, ולולי זאת לא הוי תרתי לריעותא, כיון דלא חלה רק בקפידא כעין סברת התוס' בכתובות וכמ"ס לעיל, אבל לפוס סוגיא דתלמודין דמוכח דחז"י אפילו ח"י חומץ ויין הוי מין אחד ואפ"ה הוי תרתי לריעותא, שכן מוכח מקושיית הגמ' דמס"ס לא רלה לומר דהוי תרתי לריעותא, אע"ג דכבר שני ל"י כן במקום וכמ"ס לעיל, והתירן ע"כ ס"ל דאפ"ה הוי תרתי לריעותא, ע"כ שפיר מלינן למימר דמתני' דתרומות חתי' אליבא דהלכתא דחומץ ויין הוי מין אחד רק טעמא משום קפידא וכמ"ס הרמב"ם ז"ל, ומכ"ס דא"ש למה שכתבתי דאליבא דחמת ל"ל לבא להדיא דהתרי לריעותא, וטעמא דשמאי משום הרגשה, וחמת כי דברי ירושלמי סתום מאד לפי זה, אך עכ"ז חין סתירה מהירוש' א"ס נראה לפרש כן ליישב דברי הרמב"ם, ועיין הדק היטב בכל זה.

ולפ"ז ה"י לריבין לומר לפי הירושלמי דמתני' דתרומות חתי' כר"ס דמס"ס לא הוי רק ספיקא, וע"כ חף דהוי תרתי לריעותא לא הוי רק ספק, ורבי דשיטת ר"ס דבבבא חמרה, ע"י מנחות (דף ע"ב) גס י"ל דשיטת ירושלמי ה"ל כשיטת הרמב"ם, דאליבא דחמת חף לרבין ל"מ ס' תרתי לריעותא להיתודאי וכת"י הגמ' טעמא דר"ס דיליף סוף טומאה מתחילת טומאה, ולרבין לא ילפינן, ואפ"ה לריד לסברת תרתי לריעותא לעשותו ספק, דלולי זאת הוי לן למיזל בתר חזקת הגוף של היין ולהיות ודאי תרומה ויש מקום להוכיח מזה כשיטת הרמב"ם, מדלא קאמר ירושלמי דחתי' כרבי, וזכר"ס, ודוק:

סימן י

ע"ד הקושיא שהקשה ר"מ ידידי כרצ ש"י על שיטת התוס' שהכריחו דלר"י צ"ע חד בתרי בטל, ולא רלו לומר ה"ל ידידי ה"ל דרבי' וקשיא מסוגיא דנדה דלר"י שאור של תרומה שחמלו עיסה של חולין חייב בחלה ולא הוי דימוע דחוריי', וע"כ דהיינו משום דחד בתרי בטל והתם הוי לח, ואין לומר דמייירי במין בשחינו מינו דממכ"פ ח"י איכא ס' מאי טעמא דר"י ור"ס דפטרי וא"י ליכא ס' הוי דימוע דחוריי', וא"י משום מעמיד ה"ל קיימין בשיטת ר"ת ולדידי' חף מעמיד בטל צ"ס, ע"כ תורף דבריו:

והנראה לענ"ד, דה"ל לריד להבין חף ח"י מייירי במין במינו מ"מ ה"ל כבר פסק בס"ד ז"ל ואחריו החזיק הפ"ח ברה"י נטונה דלענין טעם כשיקר ודאי

הגמ' לרצח הס' למה לי, ומשני מצע' לי לעולין דהין
מבטלין זח"ז, ואב"י נפקא לי' מולקת דס' הפד וכו', ורצח
ס"ל כר"י מזה צפ"ע ומזה צפ"ע, וא"כ לא מצע' למאי
דהחליטו הפוסקים דעיקר ילפותא דמצ"מ לא צביל הוא
מולקת דס' הפד, אף דאסיק הגמ' דברי ר"י צפ"י הקומץ
צקטיא, א"כ לרצח דס"ל מזה צפ"ע אף חפסר לומר
דמצ"מ ל"צ כיון דלדל"י לית לן ילפותא לזה, והף ה"ס
נימא לרש"י דממקום אחר ילפינן לרצח דמצ"מ ל"צ מ"מ
כיון דמוכח צפ"ע לרצח דמצ"מ ל"צ, א"כ צפ"ע ה"ס דס"ל
דילפינן מהס' דעולין אין מבטלין הייט מין צשא"מ, א"כ
מאי קשי' לי' להגמ' דמוכח מולקת, ולריד' לדחוק ס"ל
מזה צפ"ע ודלא כסת' מתני' דיומא תיפוק לי', דמולקת ל"מ
כלל רק דעולין צא"מ לא צטנ:

וגם קשיא לשיטת רש"י דס"ל דאב"י ורצח
צפלוגתא דבתר שזא וטעמא צשא"ר היסורין
מיירי מוכח לאב"י ג"כ דמצ"מ לא צטיל, וא"כ ה"ך יליף
מולקת דעולין א"מ, תיפוק לי' דהתם משום מצ"מ לא
צטיל, ולא דמי לקושיית הגמ' פ' הקומץ דהתם י"ל דלרצח
ס' מצ"מ לא מעלה כלום ולר"י ס' עולין ל"מ כלום, אבל
לאב"י דס"ל להדיא לשיטת רש"י דמצ"מ בכל היסורין לא
צטיל, א"כ אף מוכח מולקת דעולין א"מ צא"מ, דודאי
אין מקום לדחוק כלל דהו"ל לכתוב סתם וקת' וין הדס
ובא"ס אינו ענין ילפינן לעולין דמצ"מ לא לריד' דנפקא לי'
מדרשא אחרת, דאי הוי כתב סתם לא הוי ידעין
דלריד' ליקח משני הדמים כחד דמס' תה"ה, גס הוי
אפשר למיטעי, טיקח מדס' השעיר לחוד כיון דסליק מי"י
צהזאת הפרוכת וא"כ מ"ל למילף לעילן, ולע"ב
לעג"ד:

והגה מסוגיא זו יש מקום אחי להוכיח ג"כ כתי'
התוס' הא דידא הא דרצ"י דלפי מאי דמסיק
הגמ' מזה צפ"ע, ודלא כסתם מתני' דיומא, וס"ל ה"ך
מערצין לקרנות קשיא טובא פסק הרמב"ם דפסק כרצח
לדעת כמה פוסקים, ואפ"ה פסק כסתם מתני' דיומא
וכבר הקשה כן בתשובת שער תפריס הביאו הגאון בית
מאיר בתשובה, וק"י נראה לעג"ד לישב דהנה שס' ציומא
קאמר הגמ' לר' יונתן י"ל דנפקא לי' מאחת צט"ה ולא
שתים צט"ה, ונראה לעג"ד ד"ל צט"ה אף נפיק מולקת
דס' הפד ודס' השעיר דכמאן דכתיב יחדיו דמי, מוכח שפיר
דלא צטיל כיון דהתירה קראו כשהוא יחדיו דס' הפד ודס'
השעיר, אבל אי נפקא מאחת י"ל דצחמת לאחר בעירב
צטיל דס' השעיר, רק דמלות התור' ה"י כד ליקח מדס' הפד
צפ"ע ומדס' השעיר ולערבם יחד וליתן אחת על הקרנות
ולתן לומר כיון דסוף סוף צטיל למה לותה התורה ליקח דס'
השעיר כלל, דזה ודאי לא קשה דצ"ל הקצו התוס' שס'
ציומא למה לא נילף מהזאת שעל טהרו של מוצח, דודאי
ה"י דס' ביחד, ותי' ד"ל דמלות צכך רק דעיקר הילפותא
מדקראו הכתיב דס' השעיר, וא"כ ל"ש זה רק ה"י המרינן
דהוי כמאן דכתיב יחדיו, וכתבה התורה ליקח ביחד מס'
טיקרא דס' הפד ודס' השעיר מוכח דלא צטיל דס' השעיר
דח"כ לא הוי קראו התורה דס' השעיר כשהוא יחדיו,
אבל אי ילפינן מאחת י"ל דהפ"י ולקח מדס' הפד צפ"ע
ומדס' השעיר צפ"ע רק דמוכח דלריד' לערבן ח"כ מדחינו
יכול ליתן רק אחת כדכתיב אחת צט"ה, ואז לאחר עירוב
י"ל דצחמת לא נקרא בזהות פעם דס' השעיר רק דחפ"ה
לריד' דמלות צכך יע"י ש צתוס' וצתוס' יע"י

ורש"י י"ל הא דמשני התם מזה צפ"ע וכו' יונתן
הייט דלא ה"י כמאן דכתיב יחדיו, אבל לעולם
ס"ל

ודאי אוליין צתר טעמא, א"כ אף צמצ"מ קושיא דמר
קשה, דכיון שנתחמץ צשא"ר של תרומה, א"כ ל"ש לו טעם
תרומה וטכ"ע דאורייתא, וע"כ ל"ל דנהי שנתחמץ צשא"ר
של תרומה מ"מ החמץ ל"ה טעם גמור רק דהוי כמו כל
מידי דלטעמא עבד, דאסור אף ביותר מס' ואפ"ה לא
כוי טעם גמור ואינו אסור רק מדרבנן וכמ"ס האחרונים
(בס"י ל"ח) יע"י ש ובפר"ח, וכ"כ התוס' להדי' צפ"י ג"ה
(דף ל"ט ע"ב) ד"ה לא צמאה, וז"ל ומשום דחימוץ לא
הוי טעם גמור כשאר נותן טעם קשיא לי' אמאי לא צטיל
צק"ה דלא הוי אלא כמו העמדה דחלב צעלמא וכו' יע"י ש
ונהי דמשני שאני שאור דחימוץ קשה היינו דלא צטיל כיון
דמ"מ נרגש קלת אף דלא הוי טעם גמור, מ"מ מדרבנן
אסור, דודאי דוחק לומר דלהמקטן ה"י מותר לגמרי
ולסתכלן טמא דה"י היסור דאורייתא, ולעג"ד שמכאן ראי'
לדברי החו"ה מידי דלטעמא לא הוי רק מדרבנן, ומסולי'
כשנת הפד"ח כיון דחזינן דס"ד דגמ' אף שנתחמץ לא הוי
טעם לאסור, ויע"י ר"מ צהנהת אש"י ס"פ ג"ה שכתב אף
למ"ד חג"ג חפ"ה צשא"ר שחימץ עיסה ונפל לעיסה אחרת
א"ל צטיל רק נגד השאור, דל"ש לומר חג"ג דכיון
שהחמילו אינו ט"ט וכו' רק מחמת הריח, וכיון שהוכחנו
דטעם החימוץ לא הוי רק מדרבנן, ומוכרח לומר כן
אף הימירי צמצ"מ, א"כ שפיר מלינן למימר דמיירי צמין
צשא"מ כמו שרלה ר"מ לומר ואפ"ה לא הוי טכ"ע דאורי'
דטעם החימוץ לא הוי טעם גמור ואי רק דמוע דרבנן:

אך מלכד זאת לא ידעתי למה לא ניחא לי' כמ"ס התוס'
שם לסתור שיטה הריב"א דהוכיח דק"א לא הוי רק
מדרבנן דאל"כ למה הוי דימוע דרבנן וכ' התו' שם דאין ראי'
דנהי דהתרומה לא צטילה מ"מ מה שכל העיסה נחשב בתרומ'
להיות פטור מן החלה הוי רק מדרבנן, וא"כ אף נר"י
לא קשה דנהי דמצ"מ מדאורי' לא צטיל מ"מ היתר אינו
נהפך להיות אסור היכא דליכא טעמא, וכמ"ס להדיא
לשיטת ר"ת דאפילו חג"ג לא אמרינן צבד שנתחמץ צמאה
כן חמת דצחמקפה ראשונה ה"י נ"ל דנהי דאין היתר
נהפך להיות אסור מ"מ נ"מ היכא דלא הוי רק ה' רביעי'
עם ההערובות של תרומה, וכיון דלא צטילה מדאורי'
אינו משלים להשיעור, ולפ"ז לא הוי מלי לאוקמי צמצ"מ
נר"י, וגם ראיית הריב"א נכונה לפ"ז, ות"ל מלחתי
צפ"י המטיות שהביאן מדברי צמס הירושלמי, מ"מ כיון
דחזינן דהתוס' אינם סוברים דמיירי צשיעור מלימלס
שפיר מלינן למימר דמיירי צמצ"מ ואפ"ה לא מלי לפטור
מחיוב חלה, כיון דהחולין שבתוכו לא נעשו תרומה, רק
אי הוי מדרבנן אפ"ה מלי לפטור, וצ"ה י"ל ג"כ מה שהקש'
על הפלתי דמוכח מכאן דלר"י תרומה דאורייתא ד"ל
דצחא סברא פליג על ר"י וס"ל אף אי חלה דרבנן אפ"ה
א"י לפטור דאין על החולין שס' חלה כלל, רק דלר"י מוכח
צפ"כ דחלה דרבנן, דאי הוי מדאורייתא ודאי לא הוי
פטור דמוע דרבנן, אבל לר"י לא מוכח דתרומ' דאורייתא
ד"ל אף אי הוי מדרבנן ל"מ לפטור, דאין על הדמוע שס'
תרומה כלל, רק דאסור משום ההערובות עכ"פ דברי
ר"ת מיושבים היטב כמו שכתבתי כן נראה לפי עג"ד
נכון:

ואגב דהיירינן צהאי עניינא אמרתי לכתוב לר"מ
מאי דקשיא לי טובא לשיטת רש"י דפסק כר"י
דמצ"מ לא צטיל, ואחד מהרש"י דרצח דס"ל דחזינן בבתר
שמה מוכח דס"ל לא צטיל וכן מרצח דפסחים יע"י ש,
וקשיא לי טובא אף אפשר לומר דרצח סובר מצ"מ לא
צטיל, הא בתמורה צסוגיא דאי עבד לא מהי מקשה

ס"ל דמערבין לקרנות וכסתמה דמתני' דיומא, והתי
 שפיר פסק הרמב"ם בפסק כהנא, והפ"ה פסק דמערבין
 נקרות, וקנה מדוקדק בזה לשון הגמ' דלאבוימיתו מקרה
 דונקח היינו שהם מערבין כדר' יחסי' ולמה לא מיייתי
 ממתיני', ולפמ"ס ה"ה דממתני' היכה למימר דלפינן מהסת
 ונ"מ דה"מ דעלין למימר כמ"ס לעיל, דלחחר העירוב
 בהמת לא נקרה דם השעיר, ע"כ מיייתי מדר' דס"ל
 כמאן דכתיב יחדיו מופה שפיר דה"מ, היולא לנו מזה
 דמאן דליקף מחתת ל"מ דה"מ דמבטלן, וקשה לפ"ז קושיית
 התיס' במנחות וביומא שהקשו נר"י, איך אפשר נר"י לליקף
 וליקח מדם הפר דמב"מ לא בטל הא מוכח גבי חושטין
 לא י"ז הכ' דל"ה ס"ל כר"י, ותי' דמ"מ ס"ל דמערבין מדכתיב
 חתה ולפמ"ס ה"ה ילפינן מחתת ל"מ כלל, ומוכרח לפ"ז
 נומר הא דר"י הא דרבי' כן נראה לענ"ד נכון :

דעיי

ביומא פ' הוליו לו בסוגיא דמערבין לקרנות
 ונפ"ה מה שהעלו התוס' שם חפ"י נר"י יחסי' לא
 נפקא ל"י דמערבין לקרנות רק מחתת, דהל"כ הוי ילפינן
 חוץ מפנים, וע"כ כתבו דטעמא דר' יודא הוא ג"כ
 מחתת ודל"ה כמ"ס לעיל, אך לענ"ד יש לפקפק ע"ד מ"ד
 התם תני' דל"ה כב"י, ומשמע דהדר הגמ' להסתתיס
 דקאמר הגמ' דר' יחסי' ס"ל מערבין דהוי כמאן דכתיב
 יחדיו, ולפ"י התוס' דהרבה נסתר התסתית כיון דרק
 מחתת יליף ר"י דמערבין, ועכ"פ דחיית הגמ' הוא שפיר
 דנחו משום דמאן דכתיב יחדיו ס"ל נר"י יחסי' מערבין
 ודוחק הנסיון תני' דל"ה כב"י, דהא חף למאי דקאמר
 טעמא דר' יונתן מחתת לחו דרך ודאי חמר כן, רק
 דמלין למומר הכי לסתור התס"י, והתני' דמיייתי בזה
 ודאי נסתר התסתית, ע"כ נראה דל"כ כיון דמיייתי ונקח
 מדם הפר ומדם השעיר שיהיו מערבין דברי ר' יחסי' מזה
 משמע דמזה גופה יליף סיהיו מערבין דהוי כמאן דכתיב
 יחדיו, והא דסיים דרשא דלחח היינו לדבריו של ר' יונתן
 וכמ"ס התוס' ג"כ דליכא למימר הכי, וגם בחידך ברייתא
 דסיים הגמ' סתמא בר' יחסי' היינו ג"כ דתחילה יליף מולקח
 שיהיו מערבין דהוי כמאן דכתיב יחדיו, והדר קאמר הו
 חיו ופילו יומא כר' יונתן דמשמע מזה דפ"ה חפ"ה היכה
 למילף מחתת וסיינו ממש כר' יחסי' דלעיל, ולעולם דלר'
 יחסי' גופי' נפקא ל"י מולקח דהוי כמאן דכתיב יחדיו, וע"כ
 יקאמר הגמ' שפיר תני' דל"ה כב"י דמוכח דר' נפקא
 ל"י דהוי כמאן דכתיב יחדיו ונשאר התסתית, ולפ"ז שפיר
 מלינן למימר כמ"ס לעיל, דר' נפקא ל"י מדהוי כמאן
 דכתיב יחדיו ומוכח דעלין חניס מבטלן זה חת זה, מדקרי'
 רחמנא בהערוכות דם הפר והשעיר, משא"כ למאן דליקף
 מחתת י"ל כמ"ס לעיל דל"מ דה"מ דמבטלן, די"ל דהתורה
 לוותה ליקח מזה ומוזה וליתן מהם אחת, ואז בהמת לא
 נקרה דם הפר והשעיר כמו שזכר שכל טהרו של מוצח
 וכן משמע בתמורה דמיייתי לחבי' דליקף עולין מולקח, וס"ל
 כר' יחסי' ונ"ה מיייתי כלל דרשא דלחח, משמע דמזה נבד
 יליף, דבשלמא ביומא דקפני ונקח שיהיו מערבין דברי
 ר' יחסי' י"ל דדינת קתני, והילפותא הוא מחתת דמיייתי
 לבסוף, משא"כ בתמורה דל"ה סיים דרשא דלחח משמע
 דמולקח יליף ולפמ"ס ה"ה :

וגם

לפי דברי התוס' דלר' יחסי' נפקא ל"י ג"כ מחתת
 היינו משום דלולי דכתיב אחת הוי חמרינן חפ"ג
 דכתיב מדם הפר ומדם השעיר חפ"ה הוי מפל אחד דפ"ע
 דומיה דמתנות שצפנים, ע"כ הולך לכתוב אחת, מ"מ
 עכשו דכתיב אחת דע"כ לא הוי מהנות המוצח דומית
 דפנים ממילא הדרין לכללן דמשמע שיהיה ביחד, ומוכח

נר' יחסי' שפיר דעלין חין מבטלן זה חת זה, משא"כ
 למאן דס"ל מזה דפ"ע דהיינו נר' יונתן חפ"ג דהוי דרש
 חת, ומוכח דמערבין, מ"מ לא מוכח דעלין חין מבטלן
 זה חת זה, די"ל כמ"ס לעיל כיון דמדם הפר ומדם השעיר
 דכתיב בחורייתא לא משמע מערבין, י"ל דהפירוש שיקח
 מכ"ה דפ"ע ויערבנו דהוי גזס"כ כמו על טהרו של מוצח
 וכמ"ס התוספות ישינים וכמ"ס לעיל, וקנת רחיה לזה
 מלשון הגמ' דזבחים (דף פ"ה ע"ג) דשם פריך למ"ד דליקף
 דעלין חין מבטלן מדם דם לא יליף מדם הפר
 ומשני דסבר חין מערבין לקרנות, ובתמורה משני הגמ'
 סבר לא כר' יונתן דאמר מזה דפ"ע ולא קאמר דסבר
 חין מערבין לקרנות, ולפמ"ס ה"ה, דלרבה לא ר"ה
 לשנוי הכי דל"כ יחסי' קשה על רבה מסתם משנה דיומא
 דס"ל מערבין לקרנות, מה שאין כן כהן דזבחים דסוגיא
 חולא לחרץ בברייתא, ע"כ משני בקיבור דס"ל חין מערבין
 לקרנות :

גם

רחיה גדולה לפי מקושיית התוס' התם דזבחים
 דמשני דמס"ה לא יליף מקודש הם, משום דס"ל הם
 קריבין וחין תמורתן קריב, וחידך יליף ל"י מכוה ועיי"ג
 בתוס' (ד"ה וחין תמורתו קריב) שהעוהו בתני' על סוגיא
 דתמורה כיון דליכא תנאי דילפי מקודש הם וחין תמורתם
 קריב ח"ס לרבה, אך לפ"ז יגדל התנאי דל"כ לפי תי' זה
 יהי רבה נגד התם משנה דתמורה ומשום זה פסקין דל"ה
 כרבה, וה"כ יגדל התנאי למה לא משני כמו דזבחים ופמ"ס
 התוס' כי ליכא דל"ה יהי רבה נגד סתם משנה, ולפמ"ס
 ח"ס, גם מסוגיא דזבחים נראה מוכח דהלכתא כרבה
 מדל"ה משני התם דמאן דנפקא ל"י מדם הפר לא יליף
 מקודש הם, דהתי' לרבו' דלא מהני דיעבד כמו דמשני
 בתמורה לחבי', חבל לפמ"ס ח"ס דסתמא דגמרא ס"ל
 דהלכתא כרבה, ע"כ ר"ה לחוקמי דהתי' תנא מלי סבר
 פלגתא ודוק היטב :

אחר

זה נתעורר ברעיוני מה שיש לפקפק על מ"ס
 דהי נפקא מחתת לא מופה דעלין חין מבטלן
 זה חת זה עפ"י ד"ת, ללאוריאש דדקדק ע"ז דהלו הוי מהב
 ונקח דם הפר ודם השעיר שפיר הו"מ למומר שחול רק
 החיית' הנקחה שנקח מזה דפ"ע ומוזה דפ"ע ואז נקרה
 שפיר דם הפר ודם השעיר, חבל בשעת הוי' שגשג
 ח"כ דלריך גערבין י"ל בהמת דהו לא נקרה דם השעיר
 רק דמלוותן בך כמ"ס התוס' ישינים לעין מתן על טהרו
 של מוצח, חבל עכשו דכתיב מדם הפר ומדם השעיר
 נראה דהו על שעת הזזה דטעל רק מקלת דם
 בחלצו, וליין דמדם הפר הוא שעת הזזה דלפקח
 מחתת מוכח דעלין חין מבטלן זה חת זה, והדרת הקושי
 לרבה למה ל"ה הם, וע"כ מוכח דלרבה חין מערבין ודל"ה
 הקושיא על הרמב"ם סלדוכתי' :

אמנם

ל"ל דלכאורה קשה על מה דמוכח דעלין
 חין מבטלן זה חת זה מולקח מדם הפר ומדם
 השעיר הדבר ידוע שדם הפר מרובה, דלמא הכי קאמר
 ונקח מדם הפר ומדם השעיר, הינו שטעל מתוך המזרקות
 במדה שיש דם פר ודם שעיר ומערבין יחד, ואח"כ ליתן
 מזה על הקרנות וזוהי חין דם הפר מרובה, ועיי' זבחים
 (דף כ"ה) ונקח מדם הפר המקבל לריך שיקבל כל דם
 של הפר, היינו מלואר' הבהמה, חבל ממזרק למזרק
 נראה פשוט דיכול ליקח מקלת דם, וע"כ ל"ל כיון דלא
 כתיב שיקח מד"ה ומדם השעיר מכ"ה דפ"ע רק מדם הפר
 ומדם השעיר קאי על שעת זריקה דהו שניהם יחד משמע
 פשוט דמערב שניהם יחד כמו שהם, ומוכח כיון דדם הפר
 מרובה

אפ"ה דחי, י"ל ה"ה הכא דע"כ דחי העשה הל"ת כדושתהי' ראו' להקרות חי בחי האי נסיב, ודוק היטב בכל זה כי היא חקירה גדולה, עכ"פ התמיה, קיימת ממתניתן דכריתות :

ולבאורה נ"ל להוכיח מזה כתירוצ' הריטב"א שהירץ לקושית התוס' דטעמא דרע"ק ח"ף דס"ל בעלמא איסור חל על איסור אפ"ה בשבת ויה"כ אינו חייב חלל אחת, משום דשם שבת אחת היא, רק לפ"ז ל"ע על הר"מ שפסק דשבת ויה"כ חייב שתיס ולפמ"ש התוס' דאליבא דאמת ל"ל לומר איפוך, וכיון דרע"ק ס"ל דחי חייב חלל אחת הו"ל למפסק דרע"ק דהל"ה דרע"ק מחזירו, ובשלמא חי הו"ל דטעמא דרע"ק משום חין איסור חל על איסור הוי א"ש, כיון דפסקין איסור חל על איסור ממילא לא קיי"ל בהא דרע"ק, חלל לפי מה שהוכחתי דטעמא דרע"ק לאו משום חין איסור חע"א רק משום דשניהם שם שבת עליהם הדרא הקוש' לדוכתי' למה פסק הר"מ כריה"ג ולא דרע"ק :

ע"כ ליישב הר"מ הג"ל נ"ל כמ"ש התוס', דהמקשן שהקשה וסבר ריה"ג חין איסור חע"א והוי ס"ל דויה"כ הוא איסור כולל ולא ב"א, היינו דהוכיח לומר לריה"ג שבת קביעא וקיימא, דחל"כ לכתוב רק יו"כ היא וממילא נימא דטעמא משום ב"א, וממילא יתחייב משום שבת ולמה לי שבת היא, ה"ו דשבת קביעא וקיימא, והא גופא נפקא לן מדכתיב שבת היא ויה"כ היא, משמע דכל אחד הוא מטעם אחר, דהיינו על שבת חייב משום קביעא וקיימא ויה"כ משום כולל, חלל חי נימא דיה"כ היא משום ב"א קשה דהוי לן לכתוב רק יו"כ היא לחיד, רק חב"י הוי ס"ל חף למאי דמפסקין דריה"ג ס"ל אינו חייב חלל אחת ולא דרש הגאון דרשות, אפ"ה ס"ל מלד הסברא שבת קביעא וקיימא, ורצא פריך סוף סוף תרומתו בדהי' הדדי קארתו, היינו דמלד הסברא חין לומר שבת קביעא וקיימא חלל למאן דדריש שבת היא ויה"כ היא חף רצא מודה דמוכח מדאילטרך תרומתו דגלי לן דחמנא דלא נימא תרומתו בדהדי קארתו, חלל דשבת קביעא וקיימא וע"כ הא דיה"כ חל הוא משום כולל, ולפ"ז חף חליבא דרצא לריבין למימר, איפך, דליכא למימר חייב שתיס לריה"ג דח"כ בע"כ דרש שבת היא ויה"כ היא, ומוכח ממילא דשבת קביעא וקיימא, וא"כ הוי יו"כ כולל, ה"ו דאמרין איפך וחייב אחת לריה"ג כמ"ש הריטב"א דשבת ויה"כ שם אחד ולרע"ק חייב שתיס, וא"ש פסק הר"מ ז"ל ודוק :

וביושב בזה מה דאמר הגאון מ"ט שבת קביעא וקיימא ולשעת התוס' הא על זה סובב כל קוטב הסוגיא ומאי חדית חב"י, ועוד קשה למה לא אמר רצא למלתא על תחילת הסוגיא תיכף כשתירץ איפך הו"ל לרצא לומר דל"ל לאפוכי דתרומתו בדהדי קארתו והוי איסור ב"א, ולפמ"ש א"ש, דחב"י חדית דחף למאן דלא דריש שבת היא חפ"ה מלד הסברא אחרין שבת קביעא וקיימא ועל זה פליג רצא דלמאן דלא דריש שבת היא אמרינן דתרומתו בדהדי קארתו, ועי' בחידושי הריטב"א שכתב דמס"ה לא רצא דה"י לפרש כפירוש התוס' משום דתחילת הסוגיא חלל לרצא, דאמר הא מגי ריה"ג היא, וע"כ דלרצא אמרינן איפך ולפמ"ש א"ש, אמנ"ס נראה דהתוס' לא רלו לפרש כן דמאן דמחייב שתיס ס"ל חף חליבא דאמת שבת קביעא וקיימא, דהתוס' נשיתייסו למה שהעלו ביבמות סוף הסוגיא דזר שטימם בשבת דאיסור קל ע"ת לכ"ע לא חל בכלל, וא"כ ליבא למימר דיה"כ חייב משום כולל דהוי קע"ת דשבת היא בסקילה ויה"כ

בכרת

מרובה דעולין חין מבטלין זה את זה, חלל למ"ד מזה צפ"ע ומזה צפ"ע כר' יונתן הו"ל ולא כתיב יחדיו שפיר מלינן למימר ולקח מדם הפר ומדם השעיר שני שיעורין שוים כדי שלא יתבטלו ונתן על קרנות המזבח היינו שמערבין קודם נתינה כדי לקיים אחת בשנה, וע"כ ל"מ דעולין חין מבטלין זה את זה, וע"כ לריך קודם הם לעולין דחין מבטלין זה את זה, ולעולם דס"ל מערבין לקרנות :

סימן יא

בסוגי' דחין איסור חל על איסור חולין דף ק"ב, וסבר ריה"ג חין אחע"א, והתני' שבת ויה"כ וכו', ת"ל שבת היא ויה"כ היא וכו' עד אמר רצא סוף סוף תרומתו בדהי' הדדי קארתו וכו', וכתבו התוס' דלפ"מ דס"ל לרצא תרומתו בדהי' הדדי קארתו תו לא מפסקין, ולבאורה לפ"ז ה' ראו' להיות הלכה דרע"ק דחינו חייב חלל אחת והר"מ פסק דחייב שתיס, חף לכאורה לק"מ, דהא כתבו התוס' דחי לא מפסקין ולרע"ק חייב אחת ה"ט דס"ל חין איסור חל על איסור, ח"כ לדידן דקיי"ל איסור חל על איסור חייב שתיס, אמנ"ס דברי התוס' תמוהים לענ"ד, חף אפשר לומר דרע"ק ס"ל חין איסור חל על איסור באיסור ב"א, הא חיתא בכריתות (דף ט"ו ע"א) אמר רע"ק שאלתי את ר"ג ור"א הבא על אחותו ועל אחות חביו ועל אחות חמו מאי, ומפרש שם בגמ' אחותו שהיא אחות חביו ואחות חמו קמבעי' לי וקפשיטלה התם מאחותו היא לחיוב ח"כ מוכח דרע"ק ס"ל איסור ב"א, ח"כ חף אפשר לומר דרע"ק לית לי' איסור ב"א, גם ה' נ"ל להוכיח דרע"ק ס"ל איסור ב"א חל על איסור, דהא רצא אמר ביבמות (דף י"ג ע"ב) טעמא דצ"ט דס"ל חין איסור חע"א, מש"ה ל"ל לרת ערוה מתייבמת, והא רע"ק ס"ל לרת ערוה פטורה מן החלילה, כדאיתא התם (דף י"ז ע"א) וא"כ מוכח לרצא דס"ל לר"ע איסור חע"א, מיהו זה י"ל ולומר דס"ל כר"ש דילוף לי' מולקח ולקחה כל היכא דאיכא תרי לקוחין וכו', ומש"ה לרת ערוה אסורה, ובזה י"ל דרך חידוד ליישב קושית התוס' יבמות (דף ט"ו ע"א) שהקשו מג"ל דלרע"ק חייבי לחיין לא אחי עשה ודחי ל"ת, ולפ"ז י"ל דהיכא דאיכא ח"ל ולרה, ודחי דחינו רשאי לייבס הח"ל דהא יכול לקיים שניהם ע"י יבוס הלרה, וממילא הלרה ג"כ אסורה משום דאיכא תרי לקוחין, וליבא למימר חי בעי האי נסיב, וכיון דכך ממילא מוכח דחייבי לחיין לאו בני יבוס נינהו כיון דאפי' הלרה חי אפשר לייבס לפי משמעות הפסוק, חף חי נימא דחתי עשה ודחי ל"ת דסוף סוף ליבא למימר חי בעי האי נסיב ואי בעי האי נסיב, וכיון דמלשון הפסוק מוכח דח"ל גורמת אפי' לאסור הלרה מכ"ש דל"ת היא גופא היכא דליבא לרה חף דאיכא למימר דחתי עשה ודחי ל"ת, משא"כ למאן דס"ל קדושין תופסין בח"ל קרינן ב"י חי בעי האי נסיב כיון דקדושין תופסין כמ"ש התוס' (דף ח' ע"ב) ועי' היטב בזה, ובמה שכתבתי במקום אחר ביוצב קושית השע"מ על הר"מ לענין חופת נדה מכ"ג ביו"כ, ולפי נד' הספק שכי שם די"ל דעשה דוחה ל"ת כדי שיבי' אפשר לעשות, וחף דא"ל לעשות כמ"ש, די"ל שהכהן רשאי לבעלה ביו"כ כדי שיבי' נשוי, וחף דא"ל לבעלה רק שתחי' ראוי לביאה

זכרת, וכן מוכח מהרמב"ם דכתב דחייב שתיים משום דהוי
 צב"א, ה"כ מוכח דהך דמאן דמחייב שתיים ס"ל דהוי צ"א
 וא"כ ל"ל לאפוקי, וא"כ טעמא דרע"ק דס"ל אינו חייב
 אלא אחת כמ"ס הריטב"א דשם שביטה הוא חד, והדרת
 הקושי לדוכתי על הר"מ דפסק דחייב שתיים דלא כרע"ק:
ואפשר ליישב לשיטת הר"מ, דבתחילה איפסיקא
 להגמ' דע"כ שבת קביעה וקיימא, מדס"ל
 לרע"ק דאינו חייב אלא אחת, וכיון דרע"ק ס"ל איסור
 חל על איסור צבת אחת כמו שהוכחנו לעיל והכא אינו
 מחייב אלא אחת ע"כ משום דשבת קביעה וקיימא והוי
 דין כולל קל על חמור ע"כ אינו חל לרע"ק, אבל אי
 הוי תחת חתף לרע"ק חייב שתיים, והולך הגמ' לומר
 חיפך, וכיון דחמרינן חיפך ורע"ק מחייב שתיים שפיר
 מלינן למימר דהוי צ"א, ולר' יוסי לית ליה צ"א, ושלחומתם
 דלריה"ג הויד צבת חייב, הקשה הגמ' שפיר מ"ט, דהא
 עכשיו לית לן הוכחה דשבת קביעה וקיימא, ותירץ חב"י
 דאפ"ה ס"ל לריב"ז דשבת קביעה וקיימא מלך הסברה
 וע"ז פליג רבא דעכשיו דמפכינן תו ל"ל למימר דשבת הוי
 קביעה וקיימא, ומסברא חמרינן דתרווייהו בהדדי קתו
 ונפ"ז ה"ס לשון הר"מ שכתב חייב שתיים משום דהוי איסור
 צ"א, דמשום דהוי איסור צ"א ע"כ ל"ל חיפך, וא"כ
 דקדוק הס"ה מ"ד למאי דמפכינן לריה"ג ולא בקלרהלמאן
 דמחייב אחת שגג צבת וכו', דלרע"ק אי הוי מחייב אחת
 פשיטא דשבת קביעה וקיימא רק עיקר חיפוש דהך למאי
 דמפכינן וריה"ג מחייב אחת חפ"ה חמרינן שבת קביעה
 וקיימא וע"ז פליג צהמת רבא.

וחיזי לדרכינו הנ"ל ה"י אפשר ליישב קושיית התוס'
 שבת היא למה לי, די"ל אי לא הוי כתיב רק
 יוה"כ היא הו"א דאיתי לאורוי דיוה"כ חל על שבת, ונ"מ
 אי עשה מלאכה ציוה"כ שחל להיות צבת והביא חטאת
 לאחר שיודע מיוה"כ ולא משבת, דילכא צזה, דאי לא הוי
 חל יוה"כ לא הוי ידיעת החטא כלל, ע"כ קמ"ל דיוה"כ חל
 ולעולם דאינו חייב אלא אחת, והאיל דשם שבת היא חד
 ע"כ כתב רחמנא שבת היא להורות דחייב שתיים, רק
 לפ"י נסתר מ"ס לעיל דהוכחת הגמ' דלא הוי צ"א מדס"ל
 לרע"ק אינו חייב אלא אחת, ולפ"י דאסיק הגמ' הדעת
 די"ל דשם שבת הוא חד חין רא"י מזה, די"ל טעמא דרע"ק
 משום דשם שבת הוא חד, [ואי הוי חמרינן דקרא
 חתי לאורוי דלא נימא דהוי שם אחד מיושב קשיית הס"ה
 למה לי שבת היא, וע"כ רלה להוכיח דשבת לא הוי כולל
 דכ"מ האסורים צבת אסורים ג"כ ציוה"כ, ולפמ"ס לא
 מוכח מזה, ואפ"ה לריב"ז שבת היא לומר דחייב שתיים]
 ולפמ"ס דהגמ' הוכיח דע"כ קביעה וקיימא מדס"ל לרע"ק
 דאינו חייב אלא אחת, וע"כ תיבא דחמת דחמרינן חיפך
 שפיר חמרינן תרווייהו בהדי הדדי קתו, י"ל קושיית
 הגמ' על הר"מ (פ"ו מהל' שגגות) שכתב בחמותו ואם חמותו
 ואם חמיו אינו חייב אלא אחת שגגתו שגגתו הנה זמה
 היא הכתוב עשאן זמה אחת, ואח"כ כתב בחמותו שהיא
 אחותו ואחותו חמו ואחות חביו שחייב שלש וכן כל כיוולא
 צזה, והקשה הגמ' מנ"ל להר"מ למיילף מאחותו לילף
 מחמותו ואם חמותו, ומדסיים הר"מ וכן כל כיוולא צזה
 משמע דס"ל דילפינן מאחותו והניח בקושיא, וה"י אפשר
 ליישב בפשיטות למאי דחיתא שם צכריות (דף ט"ו
 ע"ה) רנב"י חמר חפ"י תימא סומכס וכו' כדרי אבובו ח"ר
 יוחנן ס"ל דחמר שגגת הנה זמה היא הכתוב עשאן זמה
 אחת, וא"כ מוכח דס"ל לרנב"י דלא ילפינן מזה לעלמא
 דה"פ נילף מיני' דבעלמא ג"כ ח"ה אלא אחת, רק לכאורה

נראה דרצח לא סבר הכי מדלא חמר ג"כ דלמא לא היא
 ע"כ לא קחמר סומכס התם כדחמר רנב"י:

אמנם לפמ"ס יש להוכיח מסתמא דגמ' דמקשה
 מדריה"ג דס"ל שבת ויוה"כ חייב שתיים,
 וקשה דלמא הוי צ"א כקושיית רש"י, ול"ל דהוכיח הגמ'
 דלא הוי צ"א, מדס"ל לרע"ק דאינו חייב אלא אחת, ורע"ק
 הא ס"ל בחיותו שהיא אחת חביו ואחות חמו חיי' שלש
 ומוכח דס"ל איסור צ"א, וקשה דלמא מ"ס אינו חייב אלא
 אחת כסברת הריטב"א דשם שביטה הוא שם אחד, ה"י
 מוכח דס"ל להגמ' דילפינן מאחותו שהיא אחת חביו ואחות
 חמו דהך בשם אחד חייב שתיים, והקשה הגמ' שפיר,
 ולפמ"ס הריטב"א דסוגיית הגמרא חזלא לרבא דמשיני
 תחילה הא מני ריה"ג היא, וא"כ מוכח דהך חליבא דרבא
 ס"ל להגמ' לסברא פשוטה דילפינן מאחותו לחומרא דחייב
 שתיים, רק דאפ"ה ס"ל לרע"ק דאינו חייב אלא אחת
 משום דחמרינן שבת קביעה וקיימא וחין איסור חע"ה
 צאיסור כולל קל על חמור, אבל חליבא דחמת דחמרינן
 חיפך שפיר חמרינן דהוי איסור צ"א, וע"כ ס"ל לרע"ק
 דחייב שתיים, [וקלת יס לעי' למ"ל לרע"ק שבת היא ויוה"כ
 היא לחייב שתיים כיון דמוכח מאחותו שהיא אחת חביו
 ואחות חמו שחייב שתיים מוכח דאיסור צ"א חל וחייב
 שתיים, ה"כ ממילא צבת ויוה"כ ג"כ, ע"י בחי' הריטב"א
 שכתב דהוי אסמכתא בעלמא], ולפ"י יש לסתור הוכחת
 הס"ה מה שהוכיח דע"כ כל החסורים נזהרים ציוה"כ כמו
 צבת דחל"כ שבת היא למ"ל, דהי נימא דהוי איסור צ"א
 ח"כ קשה לרע"ק ול"ל כמ"ס הריטב"א דשם שבת ויוה"כ
 היא אחת, ולא ילפינן מאחותו, וכיון שכן י"ל שפיר דשבת
 הוי כולל וחמור שישנם איסורים שגוהגים צבת ואינם
 נזהרים ציוה"כ ואפ"ה לריב"ז שבת היא לומר דחייב שתיים
 דאי הוי כתב יוה"כ היא הו"א רק דשם יוה"כ חל כמ"ס
 לעיל, [גם ל"מאס הויד צבת חייב משום יוה"כ], וע"כ
 כתב שבת היא לחייב שתיים, תמנן לפמ"ס דיה"כ הוי קל
 ע"ה י"ל דחין רחיה מהתם צכריות, דשם הוי שניהם
 שוים, תמנן התוס' והריטב"א נראה דלא נחתו כאן
 לסברא זו, דחל"כ לא הוי קשה מפרק כל הכשר דהתם לא
 הוי קל ע"ה, [ול"ל דס"ל דכולל ודאי הוי עכ"פ לד חמור
 ונהי דס"ל להתוס' דבכל ע"ה לא מחייב משום כולל, היינו
 דע"י שהוא קל נסתלק החומר של כולל והוי כמו שוין,
 אבל דלחוי גרע משוין ודאי חין סברא כלל, וע"כ הקשה
 שפיר מפרק כל הכשר, דהתם נמי הוי שוין, דהך דצב"ח
 חסור בהנאה והוי חמור מ"מ חלב דזכרת הוי ג"כ לד
 חמור והוי שניהם שוים, וע"י (לקמן דף ק"ג ע"ה) חמרה
 תורה יבא איסור נבינה ויחול על איסור חלב]:

העולה מזה בקיבור די"ל לפוס ס"ד דרע"ק אינו
 מחייב אלא אחת, ה"י קשה להגמ' קושיית
 התוס' מפרק כל הכשר, וגם קושיית מכריות, וע"כ
 הוכיח הגמרא דע"כ שבת קביעה וקיימא דליכא למימר
 כתירוצ' הריטב"א דשם שבת אחת היא, קשיא לרע"ק
 אחותו, ה"י דשבת קביעה וקיימא וכולל לחוד ל"ל לרע"ק
 ולא קשה קושיית התוס' שבת היא למ"ל, די"ל דס"ד דאינו
 חייב אלא אחת דהואיל דשם שבת אחת היא, וכמס"ל
 ואף דכבר מוכח מאחותו דכעין זה חייב שתיים י"ל דחמת
 דהגמ' נקטי הני קראי לאסמכתא, ור"ה לזה דהרמב"ם
 לא הביא הני קראי רק דאפ"ה בל"ז קושיית התוס' חזקה
 היא, כיון דשבת קביעה וקיימא ח"ל לאסמכתא, משא"כ
 ח"ה דהו"א דהוי שם אחד, חף דנפקא מאחותו חפ"ה
 מאסך ל"י לקראי דשבת גופא, וע"כ הוכרח הגמ' לומר
 חיפך

הרי"ף משום דרפרס אמר חין עירוב והולאה ליוה"כ
 והוא תמוה, דהא מסיק הגמ' דרפרס בדוה"ה הוא,
 ועיי"ש בתוס' ורי"ף ומפורשים, ועיי"ש ש"ח שתמה על
 סוגיא דיומא דלח סיים הא דרפרס בדוה"ה, ועיי"ש מ"ש
 ועיי"ש בתוס' ישיגים שכבר קדמוה וזה נחל' להו להרץ
 בחופן זה יעיי"ש, ועפ"י הדברים שכתבתי לעיל יש ליישב
 דברי רש"י, דלפי מה שהקשיתי לעיל דאליבא דחמת דהסיק
 רבא סוף סוף תרומתו בהדי הדדי קתו, ולפ"מ דמוכח
 ביצמות דחיסור בת אחת חמור מכולל, ול"ל לומר חיפוד
 וכמ"ס התוס' והי' ראוי לפסוק הלכה כר' עקיבא דחינו
 חייב חלה אחת לפ"מ שאכחתי כתיבון הריעב"ה דהתם
 ויוה"כ הוי שם אחד, ומש"ה ס"ל לרע"ק דחינו חייב חלה
 אחת, ולפ"ז י"ל דלרש"י ה' קשה ג"כ סתירת סוגיא דיומא
 עם סוגיא דכריתות כקשיית התוס' והש"ח ע"מ דלח
 סיים בסוגיא דיומא הא דרפרס בדוה"ה, וע"כ ס"ל
 לרש"י לתרץ כיון דאשכחן בסוגיא דחולין דשני חיפוד,
 ולפוס סוגיא דיצמות דב"ה חמור ל"ל לומר חיפוד, וע"כ
 י"ל דסוגיא דכריתות ויומא מחולקים ג"כ בזה, וסוגיא
 דכריתות דשני דרפרס בדוה"ה, והא דקתני חס' כי' שבת
 לחפשי חטאת דחייב משום שבת ומשום יוה"כ, ואי לא
 אמרינן חיפוד, ולרע"ק חינו חייב חלה אחת ודאי דוחק
 לדחויי הא דרפרס ולחוקמי סתמא דמתני' דלח כרע"ק
 [בפרט תלמיד] דרע"ק כדאיתא בעירובין פ"ק (דף
 י"ג ע"ה) גבי משום ר' אמר תלמיד אחד לפני רע"ק
 יעיי"ש], ול"ל דסוגיא דכריתות ס"ל כסוגיא דחולין דחמרי'
 חיפוד ולרע"ק חייב שתי, ע"כ קתמר שפיר הא דרפרס
 בדוה"ה היא, משא"כ סוגיא דיומא י"ל דאולה בשיטת
 סוגיא דיצמות דבת אחת חמור ול"ל לומר חיפוד וחינו
 חייב רק אחת לרע"ק משום דשם שבת אחת היא, והוי
 הלכה כרע"ק וא"כ מוכח שפיר הא דרפרס ממתני'
 דכריתו' דליכא למימר לחפשי בחטאת כיון דל"ח חלה אחת
 וע"כ אף דמהא דרב ששת הו"מ לדחוי' מלותו בכה,
 מ"מ כיון דסוף סוף ליכא לדחוי' הא דרפרס מהלכה
 מכח מתני' דכריתות לח' רלה הגמ' להאריך ולדחוי' הא
 דרפרס, כיון דסוף סוף מוכח כדפרס ממתני' דכריתות
 והנה אותה סוגיא דיצמות שפירש רש"י דחין עירוב
 והולאה ליוה"כ חולה לפוס סוגיא קמיתא דהתם דבת
 אחת חמור, דשני התם ח"כ ואב"ע ר"ש ובחיסור בת
 אחת יעוי"ש, מוכח דס"ל דבת אחת חמור, וכבר כתבתי
 דחי אמרינן ב"ה חמור ול"ל לומר חיפוד הלכתא כרע"ק
 דשבת ויוה"כ חינו חייב רק אחת משום דשם שבתה
 אחד הוא, וכמ"ס הריעב"ה, ומוכח ע"כ כדפרס דחין
 עירוב והולאה ליוה"כ, דליכא למימר לחפשי חטאת דהא
 חינו חייב חלה אחת, וע"כ הולך רש"י לפרש באותה
 סוגיא דחין עירוב והולאה ליוה"כ, והולך לדחוק דחיסור
 אכילת יוה"כ וחיסור שבת הוי חיסור ב"ה, והנה הרי"ף
 לח' נחל' לי' בפי' רש"י, וע"כ פירש דסוגיא זו ס"ל עירוב
 והולאה ליוה"כ, ומזה ראיה לפסק הרמב"ם דחייב שתי
 משום שבת ויוה"כ ועפ"י הפי' שכתבתי לעיל, ודוק
 [והי' נ"ל ליישב הקושיא מה דקשיא לן למא' הוי יוה"כ
 כולל נגד שבת דהוי כולל בשני שבות, ח"כ רחיתי בספר
 ראש יוסף שהקשה כ', וכן משמע מתוס' יצמות (דף ל"ב
 ע"ב ד"ה חיסור כ"ל) ולפני"ד י"ל לפי"מ דהתם ביומא ס"פ
 יוה"כ דליקף חזרה ליעיגוי מדכתיב שבתון, וכ"כ הרמב"ם
 בספרהמלות (מליקס"ד), שפיר הוי שם אחד, וזה
 ראיה לשיטת הרמב"ם בתוספות יום הכפורים, ולעת
 הפנאי יש לי להאריך בזה בעזה"י, ובזה יש להקדים
 להבין

חיפוד, ומוכח מזה שיטת הרמב"ם דילפינן מהחיותו לכל
 כיוולת בזה, דאל"כ קשה דלמא טעמא דרע"ק כסדרת
 הריעב"ה, ולעולם דהוי ב"ה, ותי' הגמ' חיפוד, ועכשיו
 נוכל לומר שפיר דהוי ב"ה, ושלחו לריה"ג למחי' דלפנינן
 אפ"ה חינו חייב רק משום שבת, דשבת קביעה וקיימא, לח'
 מצעי' לס"ד דרע"ק חינו מחייב חלה אחת ודאי מוכח
 דשבת קביעה וקיימא, כיון דס"ל חיסור ב"ה בכריתות
 וגם ס"ל דשם אחד חייב שתי ודאי מוכח ע"כ דמש"ה
 ס"ל חינו חייב חלה אחת משום דשבת קביעה וקיימא
 חבל לריה"ג הולך לחשמעין אף ד"ל דהוי ב"ה וס"ל
 דאפ"ה חינו חייב חלה אחת, וע"כ חייב על חוזה שיהי'
 שוגג, אפ"ה מסתבר להו לומר דשבת קביעה וקיימא
 דאל"כ הוי לי' לחייב שתי דב"ה חמור מחיסור
 חמור מכולל, ורבא ס"ל דחין סברא כלל לומר דשבת קביעה
 וקיימא רק דהוי ב"ה, והאפשר דס"ל טעמא דריה"ג משום
 דהוי שם אחד, וע"כ חינו חייב רק קרבן אחד, חבל
 היכא דהויד באחד שפיר חייב על השני, ומיושב בזה
 קשיית הריעב"ה על שיטת רש"י שפירש דעל חוזה שהויד
 חייב על השני, והקשה כיון דחין חט"ה חף בהויד הוי'
 לו לפטור על השני, שאינו יכול לחול, ובחמת דברי רש"י
 ל"ע, ולפמ"ש י"ל טעמא דריה"ג משום שם אחד :

וראיתי בשאגת ארי' שמחמת קושיא הנ"ל למא' לי
 שבת היא היכיח דלחו דמחמר חל ביה"כ
 רק שבתה בהמה ס"ל דחינו חל למד"ס דחינו חייב ביו"ט
 הואיל ולא נאמר בו לחו, עיי"ש, ואפ"ה לא הוי שבת כולל
 משום זה, דג"מ למי שאין לו בהמה ולא דמי למחמר
 דחייב אפי' בהמה דעלמא וכמה בהמות היכא בשוקא,
 משא"כ לענין שבתה בהמה נ"מ שפיר למאן דלית לי' בהמה
 ותף דלמאן דלית ליה בהמה הוי חיסור כולל, מ"מ למאן
 דלית ליה בהמה לא הוי חיסור כולל, עיי"ש, ואני תמה,
 כיון דלמאן דלית לי' בהמה הוי חיסור כולל ח"כ למאן
 דלית לי' בהמה להוי חיסור מוסיף מגו דחיתוסף חיסור
 למאן דלית לי' בהמה, וחל חיסור שבת על מאן דלית
 לי' בהמה, יחול גמי על מאן דלית ליה [ועיי' בהרי"ף פרק
 ד' אחין דמש"ה חל חיסור חשת אח על אחות חשה הואיל
 ולשאר אחין חל ע"י בת אחת עם חשת חיש חייל ע"ז האח
 משום מוסיף דשאר אחין], והנה לפי מה שעלה על רעיוני
 לומר דלח הוי חיסור מוסיף רק היכא דהחיסור חל על
 חפלא כגון חשת אח או מוקדשין דהחיסור חל על האדם שלא
 משא"כ שבתה שבת ויוה"כ דהחיסור חל על האדם שלא
 לעשות מלאכה או שלא יאכל ביוה"כ י"ל דלח הוי מוסיף
 אף הש"ח בעלמו לא סבירא לי' כן, דרולה לומר דיוה"כ
 הוי מוסיף על נבילה משום שלא כדרך חילתן, [עיי' סי' ע"ב
 בהל' יו"כ] ולפי סברא הנ"ל נסתר דבריו, הן חמת שאני
 הבאתי ראיה דכעין זה לא הוי מוסיף וכתוב אללי במק"א
 עכ"פ דברי הש"ח תמוהים בעיני, ועיי' רש"י יצמות (דף
 ל"ג ד"ה מגו דמהסר במלאכה) משמע דכעין זה הוי מוסיף
 אף לפמ"ש לעיל קושיית השאגת ארי' מעיקרא ליתא, דחי
 הוי כתיב יוה"כ היא לחוד הו"ה דקמ"ל דשם יוה"כ חל
 ואם נודע לו מיוה"כ והביא חטאת ילא, דהוי ידיעת
 החטא, ולעולם לא הוי ידעין דחייב שתי ד"ל דהוי שם
 אחד, ע"כ כתב רחמנא שבת היא להורות דחייב שתי אף
 שהם שם אחד, וכמ"ס הרמב"ם וכן כל כיוולת בו :

ועפ"י מה שכתבתי יש ליישב דברי רש"י פ' ד' אחין
 (דף ל"ד ע"ה) שפ"י שם דשבת ויוה"כ הוי
 חיסור ב"ה חינו חיסור אכילת יוה"כ וחיסור הולאת שבת
 ולא רלה לפרש חיסור הולאת שבת והולאת יוה"כ וכמ"ס

לחבין קלת דברי רש"י שכתב דאסור אכילה ואיסור
הוא איסור צ"ח, ע"י מ"ש תוס', וזוהי יש מקום
לישב קלת, כיון דאכילה נאסר משם שביטה צ"ח כ'
ע"כ הוי כעין איסור אחד:]

סימן יב

עזר בסוגיא דאחצ"א פ' ד' אחין (דף ל"ב ע"ב) :

שאל מליקה חייב שמים וכו', יש כאן משום זרות
משום נבילה, לכהנים הותרה לישראל לא הותרה
וקשה לי, הא מסקינן בחולין (דף כ"ח ע"א) חותך שדרה
ומפרקת בלא רצון בשר כדי שלא תעשה נבילה קודם מליקה
כלומר רצון בתם לאחר שמתה עומד ומולק, וכיון שכן
למה יתחייב משום נבילה הא איסור טריפה קדים, דבשלמא
לגבי כסן כיון דהכשרה בכך הוי כמו תחילת שחיטה דלא
נעשית טריפה בכך, משת"כ לגבי ישראל, כמו דאמרונך
דהוי נבילה לגבי ה"ל לומר דהוי טריפה כיון דבתחילה
נעשה טריפה, ושוב לא יחול איסור נבילה לגבי ישראל
דלא הוי כולל או מוסיף, מיהו לזה י"ל לפי"מ שפירש"י
למש"ס הוי זרות ומליקה איסור בת אחת דשניהם חונס
תלים עד אחר הזאתה שנחלק איסור מעילה וכ"כ התוס'
וכיון שכן כיון דאין איסור טריפה חל עד אחר הזאתה
ואז כבר מתה וחל איסור נבילה, אך לא ידעתי למה לא
יתחייב משום שניהם, ויהי חייב שלש משום זרות, ונבילה,
וטריפה, ואין לומר כיון דטריפה ג"כ משום נטילת חיותה
היא, וע"כ הוי בכלל נבילה, ולא חייב חלל אחד, דהא
כתבו התוס' בחולין (דף ל"ב ד"ה ורמינהו) דהיכא דהוי
טריפה ונתנבלה אח"כ חייב אף משום נבילה, ומשום טריפה
ודאי חייב, עיי"ש, במ"ש דעיקר עמא אין במינו טריפה
היינו לחייבו משום טריפה לחוד, דחייב אף משום נבילה
ואפשר לומר דוקא היכא דחל איסור טריפה מחיים אח"כ
כשנתנבלה י"ל דחייב שמים, משת"כ הכא דאיסור טריפה לא
חייל עד אחר הזאתה ואז כבר נעשה נבילה לגבי ישראל
ע"כ כיון שבא איסור נבילה שוב אינו חייב משום טריפה
המנס לפי"מ דמשמע מדברי תוס' שם שכתבו דאף בטמאה
דלא מהני שחיטה, ומשמע דליכא להאטורי טריפה בלא
נבילה אפ"ה חייב שמים, וא"כ ה"ל אמאי לא יתחייב
משום טריפה ג"כ ולחייב שלש, וכן משמע במנחות (דף מ"ה
ע"א) כהנים חילטרכא ל"י הוהיל ואשתרי מליקה נבילה
וטריפה נמי שרי, משמע במליקה עוף חובא משום
נבילה ומשום טריפה :

וראיתי בהרמב"ם (פ"ד מהל' מחללות אסורות)
שכתב אם חלל חלי זית מנבילה וחלי זית
מטריפה מלטרף למלקות, וכתב הר"מ משום דטריפה
תחתיתא דנבילה הוא, עיי"ש, ול"ל דמש"ס חייב דנבילה
ודאי לא גרע מטריפה, וע"כ הוי נבילה בכלל טריפה
ולפ"ו נראה דאין לחייב שמים צנידון דידן משום נבילה
ומשום טריפה, אע"ג דנטרפה קודם שנתנבלה אפ"ה הוי
שם אחד, דכיון שנתנבלה לצסוק הוי טריפה בכלל נבילה
וא"ש מה דתני ר"ח יש כאן שמים, גם א"ש הא דנקיט
משום נבילה אע"ג שנטרפה קודם, מ"מ כיון דלא חייל
איסור טריפה עד אחר הזאתה ואז הוי נבילה לגבי ישראל
מש"ס נקיט נבילה, ולדבריהם שכתבו דחייב משום נבילה

ומשום טריפה ל"ע למה נקיט שמים, ול"ע בסוגי' ובתוס'
שם דלכאורה נראה דדבר זה חלוי במ"ש שם דנבילה אין
לך חסרון גדול מזה, ולפ"ו נראה פשוט דאין לחייב
שמים בנבילה וטריפה, ואפשר דמ"ש התוס' (דף ל"ב)
חלוי לפי שיטת רש"י דאין לנקט נבילה מטריפה, עכ"פ
לפי שיטה זו ל"ע, ולפ"ו קשה לפי"מ שכתבו הראשונים
הרמב"ן והרשב"א בשם הראב"ד דמש"ס הוי מליקה איסור
צ"ח משום דתיכף כשהביא שתי שערות נאסרו עליו כל
הנבילות ואין לו לריכס לדון על החתיכה זו שנתנבלה
עכשיו, וכן כל הקדשים נאסרים עליו משום זרות, וע"כ
הוי איסור בת אחת, ולפ"ו נראה ליישב מה שפסק הראב"ד
(פ"ד מהל' מ"א) דנבילת בהמה טמאה חייב שמים, ונמארו
עליו דלא הוי איסור כולל או מוסיף, ולפי שיטתו ה"ל
אחי שפיר דהוי איסור צ"ח, דתיכף כשהביא צ' שערות
נאסרו עליו נבילה ובהמה טמאה, אך הראשונים הג"ל
תמארו עליו, עיי' בחידושי הרשב"א, אך לפי"מ ש' שלחמוס
עליו מסוגיא זו גופי' דלפי דבריו נמא דאמרין דאיסור
נבילה חל עליו משנעשה גדול ה"ה איסור טריפה חל עליו
אז, וכיון דבתחילת מפרקת בלא רצון בשר נעשה טריפה
א"כ חל תיכף איסור טריפה קודם שנעשה נבילה, וא"כ
למה יתחייב משום נבילה, ה"ל לומר דחייב משום טריפה
ולריך עיון בכל זה, [ואפשר לומר דמש"ס נקט משום נבילה
כיון דעכשיו הוי נבילה ג"כ ונבילה ודאי חיל, דאף נבילה
הוי איסור בת אחת לשיטת הראב"ד דכמה נבילות חובא
בשוקא, ע"כ נקט נבילה, וכ"כ תוס' בחולין שם לפרש
קושיית הגמ' ורמינהו חלוי טריפות וכו' דקושיית הגמ' היא
דיותר הוי ל"י למנקט נבילה דהוי עיקר החיוב, ואף ד"ל
לחלק דהתם כיון דחייב אף משום נבילה כתבו התוס' דה"ל
למנקט נבילה משת"כ הכא דהינו חייב חלל אחד לשיטת
הראב"ד י"ל דשייך יותר למנקט טריפה אפ"ה י"ל כן,
ולפ"ו יש להביא ראיה לשיטת הרמב"ם דפסוקת הגרגרת הוי
נבילה מחיים כדי ליישב לשיטתו דטריפה ונבילה חינו חייב
חלל אחת, ויקשה קושיית התוס' דשם] :

והנה ראיתי שהלש"מ כתב שם דהראב"ד מפרש כפי'
התוס' שם, ועיינתי שם, ולהדיל עיון הראיה
שהביאו, דמש"ס חיל נבילה על טמאה כמו דחיל על חלב,
וקשה דעל חלב הוי עכ"פ כולל, ונהי דל"ל דה"ל חלל
וחלב הותר מכללו, דאל"כ הוי ל"י קל על חמור ולא מהני
כולל, מ"מ הבתא דגלי לן רחמנא דחיל על חלב, מ"מ י"ל
דש"ס משום כולל משת"כ נבילה על טמאה דלא הוי כולל
מנ"ל לחלל, והדרה הקושיא לדופת' על הראב"ד, ולפ"מ ש'
דהראב"ד לשיטתו דש"ס הוהיל ויש נבילות וטמאות צעולם
חיילי בצת אחת ח"ש, ולפ"ו י"ל דש"ס דבסברא זו פליגי
רב ולוי, וכיון דהתם קאמר הגמ' תני' כוותי' דלוי ע"כ
פסק הראב"ד בלוי, וזוהי נתיישב קושיית הרשב"א על
הראב"ד דמסוגיא דלקמן מאן הא חנא דאית ל"י איסור
כולל ואיסור מוסיף ואיסור בת אחת ר"מ היא, ויקשה
הא אף לת"ק הוי איסור בת אחת עיי"ש שנדחק ליישב,
ולפי מה שכתבתי ח"ש, דהתם ר"י אמר רב הוה דאמר הא
מני ר"מ היא ורב לשיטתו דש"ס אין נבילה חל על טמאה
מוכח ממילא דלות ל"י סברת הראב"ד וע"כ הולך לומר
הגמ' ר"מ היא, אך מלבד זאת לא הבנתי קושיית הרשב"א
דהא בגמ' קאמר מאן הא חנא דאית ל"י חובא דלא הוי
מוסיף כגון דאשת אח ואשת איש הוי צ"ח ולא הוי מוסיף
דאשת אח אינו מוסיף על א"ח, וע"כ לא קשיא קושיית
הרשב"א, דמת"ק דש"ס מוקדשים חל על חלב אין ראיה,
נהי דלשיטת הראב"ד הוי ג"כ צ"ח מ"מ לא גרע ממוסיף

ובגמ' ר"ל להוכיח מאן תנא דאית לי' צ"א בלא מוסיף וזה לא מוכח רק לר"מ מדמחייב על שבת ועל יום"כ, דשבת על יום"כ לא הוי רק צ"א בלא מוסיף, אך שאר הקטיות שהקשה הרשב"א ממסכת חולין י"ל דסוגיא דהתם הולא לר"ב והוא פסק כלוי מחמת דכדוכתי' חייתי לי' תני' כוותי' וגם מסוגיא דיבמות דאמר זר שאכל מליקה צ"א משכחת לה ס"ל להראב"ד דזה הויל אליבא דלוי.

והנה עוד י"ל טעמו של הראב"ד דס"ל דנבילה חל על טריפה, די"ל דס"ל כמ"ס התוס' בחולין, דכמו דאמרינן בהמה בחייה לאו לאיזריס עומדת ה"ה דלאו לבשר עומדת ומש"ה הוי איסור טריפה קדים לאיסור בשר מן החי משום דלאו לבשר עומדת, ול"ל דה"ט דטריפה חייל קודם חף דחינה עומדת לבשר, דכל היכא שיאכלנה יבוי' איסור טריפה חף שיאכלנה, וע"כ חל איסור טריפה משא"כ בשר מן החי חיינו חל שאינה עומדת לזה שיחפוך בשר בחייה, וע"כ כל כמה שלא חתך הבשר בחייה לא חל פלל איסור בשר מן החי, דמאן יימר שיבא לידי כך, הויל וחינה עומדת לזה, משא"כ איסור טריפה חף שיאכלנה לאחר שחיטה לא ימלט מאיסור טריפה וע"כ מקרי איסור טריפה קדים, ולפ"ז ל"ב בהמה טמא' כיון דשחיט' לא מהני לה לטמא' מידי נבילה, וכיון דבחייה לאו לבשר עומדת, א"כ עיקר חלות האיסור הוא לאחר מיתה או לאחר שחיטה, והו' הוי ג"כ נבילה וחלו שניהם צ"א, ולפמ"ס כבר בחידושי חולין בענין דלשיטת הרמב"ם דס"ל דאיסור בשר מן החי הוא משום דהוי או כמו טריפה ונעשה או כשחותך החתיכה כמו טריפה חין ראיית התוס' ראה, די"ל חף לבשר עומדת מ"מ האיסור חין עדיין בעולם והוא פשוט לענ"ד, ע"כ א"ש פסק הרמב"ם לשיטתו דלא כהראב"ד, כיון דלדידי' י"ל לבשר עומדת איסור טמא' קדים והראב"ד י"ל דס"ל כמ"ס התוס' שם:

והנה לפמ"ס דה"ט דלהראב"ד נבילה חל על טריפה כיון דלאו לבשר עומדת, י"ל דהיינו דוקא בזכרים, משא"כ בנקיבות ודאי חייל איסור טמא' בחייהן לאיסור החלב, וכיון דאיסור טמא' קדים י"ל דלא חל אח"כ איסור נבילה, ולפ"ז י"ל דקדוק נאה במעילה התם דתני בבבביתא מיתת פרה וחי' גמל חיינם מלטרפים לאחריו הדיוק דמיתת שניהם מלטרפים, וקשה דהו"ל למתני או מיתת שור וחי' גמל או מיתת פרה וחי' גמל, ולמה שביק תנא אורחי' דהתחיל בפרה וסיים בגמל, ולפמ"ס י"ל דהאי תנא דייקנא הוא, דכיון דבשי' לאורחי' דמיתת שניהם מלטרפים, וזה דוקא בזכרים כמ"ס דהוא איסור צ"א, ע"כ נקט מיתת פרה ואפ"ה סיים וחי' גמל לאחריו הא דבמיתת שניהם מלטר פיש דוקא כסדר זה דהיינו בזכרים דוקא, אבל בנקבות טמאות לא, ואי הוי תני מיתת שור וחי' גמל לא הוי מוכח מידי דהו"א ה"ה בנקיבות טמאות דדין הוא כן, משא"כ השתא דשביק לאורחי' מוכח דחי' גמל דוקא לאחריו דמיתת גמל מלטרף, משא"כ מיתת גמל נקיבה י"ל דחינו מלטרף, משום דבגמל איסור טמא' קדים לענין חלב:

ומסוגי' זו ה"י ג"ל להוכיח לפמ"ס דה"ט דזר ששימש בשבת לא הוי איסור מוסיף, פירש"י דבשלמא חס ה"י נאסר העבודה לכהנים בשבת ה"י שייך לומר מוסיף הויל ואיתוסף לכהנים, אבל השתא דלכהנים מותר לעשות עבודה חין כאן מוסיף חלל כולל, ולפ"ז ה"י ג"ל להוכיח דלא כהגאון ש"א בזה"ל שבת, שכתב לאסור שני מוהלים בשבת אחד למול ואחד לפרוע, וב' הטעם לא משום הויל ואפשר נעשו' ע"י אדם או אסור לעשו' ע"י שני' חרף הטעם

הוא דכל מה שעשה בעשי' אחת חין על הגמר שם חילול כלל, וע"כ לא הוי רק חילול אחד, משא"כ ע"י שני בני אדם דהשני עושה מעשה חדש הוא מוסיף בחילול, וכתב דלפ"ז אפי' ע"י מוהל אחד חינו רשאי לסלק ידיו, דכשם שלק ידיו ואח"כ חוזר עושה חילול חדש, והביא ראייה לזה מדקיי"ל לילין שאינם מעכבים כ"ז שלא סילק ידיו חוזר עליהם, א"כ בע"כ דלא הוי חילול כלל מה שנעשה במעשה אחד, וע"כ חף מוהל אחד חינו רשאי לסלק ידיו, ונחידעל לילין המעכבים חוזר היינו משום דנסי דגרס חילול צפ"ע מ"מ מלות מילה דוחה שבת, ואיסורא דעביד עביד, שגרס להביא לידי חילול אחר עיי"ש, ולדידי' קשה על דבריו לפמ"ס דה"ט דריבוי בשיעורין מדאורייתא חסיר בשבת, ומש"ה מדמי הגמ' שלשה בעוקץ אחד לשנים בשני עיקלין ולא מספקא לי' להגמ' רק אי מיעוטא בשיעורא עדיף אי מעוטא בצלירה עדיף, ופשיט דאפ"ה מיעוטא בצלירה עדיף, משא"כ אלו ה"י ריבוי בשיעורא מדרבנן לא הוי קמייבועי דפשיטא שלש מיייתין דריבוי בשיעורא הוא מדרבנן, וריבוי בצלירה הוא מדאורייתא, א"ו דריבוי בשיעורא הוא מדאורייתא [עיי' בהר"ן במסכת ביצה פרק שני] ולפי דברי הגאון בעל שאגת ארי' הג"ל לא ידעתי היאך אפשר לומר דריבוי בשיעורא הוא מדאורייתא, כיון שנעשה במעשה אחד מה במילה שכל משא של חבלה היא מלאכה צפ"ע, אפ"ה כיון שלא סילקידי' ונעשה בני הפסק שרי חף דטובה רגע יותר צלילין שאין מעכבין ועושה חבורה חדשה אפ"ה שרי, מכש"כ דריבוי בשיעורא דהתם שאינו שיהיה כלל רק הכל נעשה בפעם אחד נראה דהיי' כש"כ, ואף כי על דל הדוחק ה"י אפשר לחלק דהתם תחילת עשיה היא באיסור כיון דהוי ריבוי בשיעורא, משא"כ במילה כיון דהתחלה הוא היתר גמור נגרר הכל בתר ההתחלה, אעפ"כ קשה דדבר לחלק כיון דמה שנעשה בעשיה אחת חין הוספת חילול דריבוי אפי' במה ששיה' בעשיית החילול, מכש"כ התם דנימא דאין כאן חילול כלל דריבוי, כיון דהכל נעשה בפעם אחד:

ועיינותי שם ברש"י וסר"ן שפירשו הא דלילין שאינ מעכבין מש"ה חוזר עליהן דכילה חדא מלחא והרי ניתנה שבת לרחות חללה, וסנה מכתבו הרי ניתנה שבת לרחות חללה משמע דאף הגמר מקרי ג"כ חילול, רק דאפ"ה כיון דכילה חדא מלחא חין לריד לדקדק לעשות רק המלטרך, דהויל וניתנה שבת לרחות מותר לעשות הכל, ויש להסביר זה מכמה טעמי', חדא דלא ניתנה תורה למלאכי השרת שיהי' מקום לדקדק שלא לפזע משא יותר מהמעכב וא"כ בקל יוכל לבא לידי חיוב חטאת, וע"כ אמרינן דניתנה תורה לרחות חף לילין שאינ מעכבין, ועוד די"ל דכ"מ שעושה בפעם אחת הוי הכל מן המלוה, וכמו דאשכחן מלוה למרק, ומותר לעשות חף ע"י כהן אחר חף דחינו מעכב עיין חולין (דף ק"ט) ואף שאינה מתה עדיין ומקרי חובל [ואף לשיטת הרמב"ם דהוי נבילה מחיים מ"מ לענין טומא' ודאי דלא הוי מתה], א"כ ה"י ג"ל נסי דחינו מעכב, כיון דרוב עטרה מנינה, אבל לכתחילה לריד לגלות כל העטרה כן ג"ל מדקדוק לשון רש"י וסר"ן שכתבו והרי ניתנה שבת לרחות, ולפ"ז א"ש מ"ס דה"ט דריבוי בשיעורא חסור מדאורייתא, דכיון דמה שנעשה בעשיה אחת הוי איסור דאורייתא הוסיפה, רק במילה שרי דמשום דניתן לרחות לגוף המילה ע"כ מותר לגמור הכל חף דהוי חילול יותר, משא"כ התם כיון דנעשה חילול יותר דריבוי בשיעורא חינו רשאי להתחיל לעלור אותו עוף שיש בו ג', כן נראה נכון ומוכרח לענ"ד וקללת סעל יא להביא לזה מ"ס רש"י דמש"ה לא הוי מוסיף.

מוסיף חיסור שבת בעצורה משום דלכאנסי שריא, והנה נשיטת הגאון בעל ש"ח פשיטא דאין הכהן המתחיל לשחוט רשאי לסלק ידיו חף פחות משיעור שהיה עד שגמור השחיטה, דבמה שמסלק ידיו גורם לחילול חדש, וכמ"ס במילה דאין המזבח שרי לסלק ידיו דבזה גורם חילול חדש ולפ"מ ש' התי' דלריך ע"כ לומר דמירי בפרו של השרן ע"י במהרש"ל ודברי מהרש"ח תמוהים עיי"ס, ולפ"ז קשה הא הוי מוסיף דאף לכהן איתוסף חיסור מחמת שבת דאינו רשאי לסלק ידיו עד גמר השחיטה מחמת חיסור שבת דגרם חילול חדש לפי דברי הגאון בעל ש"ח, אך לפמ"ס א"ש דאינו מוסיף חילול כלל בזה שמסלק ידיו דכל משהו ומשהו הוי חילול בפ"ע, ואפ"כ שרי לחזור על לילין שאינם מטבחים כמ"ס ועיי' היטב, ועיי' בירושלמי פ' הערל (סוף הלכה א'), דלר' יוסי חזר אפי' על לילין שח"מ, ומדר"י נשמע לדירן דעכ"פ כל זמן שעוסק חזר ולא משום דלא הוי חילול כלל, ונראה דאשתמט בירושלמי הזה מהגאון בעל ש"ח ז"ל, ובבבלי מיקי ג"כ להא מתני' דלא כר"י עיי"ס ועיי' ב"ש ש"ס פ' הערל דס"ג ג"כ דאין שני מוהלים רשאים למוט בשבת, מיהו טעמא דידהי הוא משום כיון דמל ולא פרע כאלו לא מל, א"כ הע"ה החיתוך אינו עושה מליה כלל, וליכא לחקווי לדידי' גמי הא איתוסף חיסור לענין שאין שנים רשאים לשחוט, הא לית, כיון דחייירי בפרו של השרן ואפי' כהן הדיוט זר אלנו כדמסיק לקמן בלח"ה ה' אפר ע"י שנים משום זרות ובלח"ה אין שנים שוחטין זבת אחד בקדשים, משא"כ נשיטת השחנת חרי' הוי חיסור מוסיף לגבי כה"ג גופי' במאי שאינו רשאי להפסיק ולסלק ידיו אפי' פחות משיעור שהיה או לאחר חתיכת העור קודם חתיכת סימנים, ודוק היטב :

עיי' תוס' קדושין (דף ע"ז) ובכריתות (דף כ"ג ע"א)
 שהקשו במאי דקאמר הא מני ר"ש היא דאמר האוכל נבילה ביום"כ פטור, והקשו התוס' מאי ראי' מייתי מנבילה ביום"כ דלמא כולל לית ליה ומוסיף אית ליה, ולכאורה ה' נ"ל כמו דאמרין דאשת אח הוי מוסיף משום דגאסרה על שאר אחין וכתב רש"י לקמן בסוגיא דהחלפו משום דבפעם אחת נאסרו על האחין משום אשת איש ואשת אח, והוי על האחין חיסור בת אחת ועל האח נאסר כבר אחותה אף שהיתה חסורה לו משום אחות אשה הוי חיסור מוסיף, ולפ"ז נראה פשיטא ח' אשתא אחד שהביא שתי שערות ביום"כ לאחר שנתבטלה בהמה א"כ הוי לדידי' חיסור יום"כ וחיסור נבילה בת אחת, ולגבי כ"ע הוי חיסור מוסיף מגו דאיתוסף לגבי האי גברא דהוי לדידי' חיסור בת אחת כמו בחזין, ולפ"ז י"ל מדר"ש פטור סתם, ונהי דלא מיירי היכא דהביא הוא שתי שערות ביום"כ דמסתמא מיירי ברוב צ"ח, מ"מ כיון דאי היכא אחד בעולם שהביא שתי שערות ביום"כ הוי חיסור מוסיף וחייבים כ"ע משום יום"כ ונבילה, ולח"ה הוי ל' לר"ש למסתמי כיון דליכא לצרורי דלמא היכא אינש שהביא שתי שערות ביום"כ, א"ו דר"ש אף מוסיף לית ליה, ולפ"ז יש לעיין במאי דפסק הרמב"ם כר"ב דאין חייב משום נבילה בבהמה טמאה אי אשתכח אינש שהביא שתי שערות אחר שנתבטלה בהמה טמאה נימא דהוי מוסיף :

סימן יג

בשיטת מכ"ע : לשיטת הסוברים טכ"ע לאו דאוריין

הייתי נצרך חס הוא מטעם ביטול, ונ"מ של"ל עכ"פ בהיתר רוב מדאורייתא, או דטעמא לאו כלום הוא כיון שאינו חובל ממשו של חיסור, עד שמלאתי רחיתי דברי הרשב"ה בחידושו פ' ג"ה בשמעתין דכחל בס' שכתב ח"ל וי"ל דבקה"ה שבלעה מאיסורי תורה ודאי אית לן ע"כ למימר דבדידי' משערין היכא דליכא יותר מאחד בדידי' מיהו, דאי במאי דנפיק מיני' מנה ידעין היכא דליכא יותר מאחד בדידי' יעיי"ס בשנינו לשון, וכמ"ד טכ"ע דאוריית' מוכח מזה דלמ"ד טעם בעיקר לא"ד לא צ"י אפי' רוב נגד הטעם, דטעמא לאו מלמא ה"ה כלל כיון שאינו חובל ממשו של חיסור, [עיי' במוהרי"ק שורש קמ"ד דף קי"ג ע"ד] :

ודבריו הרשב"ה שם ל"ע קלת, דפתח אפי' באיסורי תורה שיעור ס' הוא מדרבנן, ול"ל דקאי למ"ד טכ"ע לא"ד, וסיים למ"ד טכ"ע דאורייתא, ול"ל דקשייתו קאי בזמן בינו, ולפ"ז אף במצ"מ כ"מ בין למ"ד טכ"ע דאורייתא או לאו דאורייתא, דלמ"ד דאורייתא לריך עכ"פ רוב בהיתר, ולמ"ד לא"ד טעמו בלא ממשו לאו כלום הוא ולא לריך רוב כלל, [עיי' ט"ז סי' ק"צ סק"י בסופו שמחלק בספירה זו בין מינו לאינו מינו, ול"ע שם ועיי"ס בפ"מ, ועיי' פ"ח ל"ח מ"ס לחלק בדינו של הרשב"ה בענין סלק שאינו מינו שכתב להדי' בה"מ כשי"ס ה' לא מקרי ביטול כלל] :

גם יש להביא ראיה לזה מתוס' במס' ע"ז (דף ס"ה ע"ב) שהקשו גבי בנד שחבד צו כלאים ליצטל, ות"י דהיתר בהיתר ל"ש ביטול, כיון דכל חיסורו ע"י תערובות והקשו מצ"ח ות"י דהתם ע"כ תלי בטעם כיון דד"צ חסרה תורה, ולפ"ז קשה היכא צ"י למפסגה הגמ' צ"י אלו עיברין טכ"ע מצ"ח דלמא התם שאני דל"ש ביטול, ה"ו דהספק לא ה' רק חס הטעם חסרה תורה או דוקא ממשו של חיסור, ולפ"ז שפיר יתיף מצ"ח דאי אין הטעם נחשב כלום לא שייך חיסור צ"ח :

שוב מלאתי ראיה זו בפ"מ בשער התערובות, וכן משמע בשמעתין דזרוע בשילה דקאמר הגמ' ל"כ אלא לטכ"ע דבקדשים חסור, והקשו התוס' ובר"ן דהא התם הוי מצ"ח, ותו דליכא נתינת טעם כיון דהוי ס' או מאה, ות"י בר"ן דרצח חזיל ג"כ אליבא דר"י דבמינו ל"כ, וקשה לפ"ז למה לריך לומר טכ"ע דבקדשים חסור, דאפי' בחולין יהי חסור לר"י, א"ו היכא דטכ"ע לא"ד לא מטעם ביטול אחינן עלי' רק דאינו כלום דלא חסרה תורה רק ממשו של חיסור, וגם מת"י התוס' שם יש להביא כן שתי דפעימ' אפי' רוב ליכא בחיל, ולפ"ז קשה ג"כ מאי ל"ל דבקדשים חסור אי נימא דטכ"ע לא"ד הוא מטעם ביטול, א"ו דהוי מטעם הג"ל דלא חסרה התורה רק ממשו של חיסור ומש"ס ל"ל אפי' רוב נגד הטעם :

ומדבריו הרשב"ה נראה שחולק בזה על הר"ן שהקשה עלרש"י שפסק כר"י ופסק דטכ"ע לא"ד, הא מוכח מר"י דטכ"ע דאורייתא, דסובר כיון שנתנה טעם בחתיכה חתיכה עלמה נ"ל, [ודברי הרשב"ה אלו עדיין לריכין הסבר ודוק שם, ולפי ע"ז נראה דכיון שצ"ח הטעם למינו עומד בחשיבותו הראשון וגקרא ממשו של חיסור] ות"י דלר"י כיון דהוא גז"כ דמצ"ח לא צ"ל ממילא אף חסור, עיי"ס סוף הסוגיא דזרוע בשילה, וזה שלא בדברי הר"ן הג"ל, דרצח חזיל אליבא דר"י ואפ"ה חמר לטכ"ע דבקדשים חסור, אך עיקר הסברה הג"ל מוכח ג"כ מדברי הרשב"ה דטעמו ול"מ לא"ד היינו דלא נחשב

לא חשיב, ואינו אוסר כלל, ואף אם יש לחוש שגססר חלב
בעין חוד הצער ע"ז שייך שפיר ביטול ולא דמי לכלאים
דזהו בעין אינו אוסר הצער, ואפשר לכונן זה בפירוש
שכתבו דרך ביטול אסרה תורה, היינו דאין האיסור משום
הבעין שכתבו, וזה יכול לסבור אף חביי דלא חסיק דרך
ביטול אסרה תורה, היינו לענין דלבעי דוקא כדי נתינת
טעם, אבל מ"מ הי' יודע דאין האיסור משום הבעין
שנבלע בתוכו, ודוק היטב בכ"ז :

סימן יד

עוד בסוגי' ה"ל

ראיתי בפ"מ בשער התערובות הביא בשם המ"כ
שכתב לשיטת הרמב"ם בפחות מכזית בכא"פ
לא אוסר רק מדרבנן, ואף דקיי"ל ח"ס אוסר מן התורה
היינו בעינו לא ע"י תערובות, ומוכח שם מדבריו אף
היכא דליכא רוב בהיתר, וקשה לי דלפ"ז מאי מקשה הגמ'
בסוגיא דזרוע בשילה על ר"י דיליק מ"מ לא בטל מדם
הפר לילק מו"צ דבטל, ולפ"מ הרמב"ם הג"ל קשה הא
בז"ל לכל הפחות הי' ס' בהיתר נגד האיסור והיו ח"ס ע"י
תערובות, דהא היו פחות מכזית בכא"פ ואין כאן איסור תורה
כלל, בשלמא על הא דקאמר זה היתר הבא מכלל איסור
ל"ק דיל"ל דנ"מ לענין דרבנן אבל על הא דמקשה וליגמר
מהך קשה שפיר, וא"ל כמ"ס התוס' לשיטת רבא דבכ"ע
התיר הכתוב אף אם לא הי' רוב נגד האיסור, חדא
דלשיטת הרמב"ם אין לנו מוכרחים לפרש כן אף אליבא
דרבא כיון דפוסק טכ"ע לא"ד, ומכ"ס דלא מקשה כלום
על חביי, ועוד לפ"ז לא מקשה כלום דלילק מהבא דלכטל
דהא הכא אף רוב ל"ל, ובע"כ משום דהבא לא חש רחמנא
לטעמו ולא ממנו וכמ"ס התוס' והר"ן ז"ל אליבא דרבא,
א"ו דאליבא דחביי סובר הגמ' בפשיטות דל"א בכ"ע התיר
הכתוב, א"כ קשה שפיר קישי' הג"ל הא הי' ח"ס ע"י
ול"ע, ומידי דברי בו זכור אזכרנו שכתב שם הפ"מ שלא
מלא לאחד מהראשונים שדברו בזה לומר דח"ס ע"י ישי'
מוקדמן התור', והתימא שלא הביא דברי הרשב"א בחידושו
בשמעתין הג"ל שכתב בשם הר"י שפי' טעמו ולא ממנו
היינו פחות מכזית בכא"פ הלכך אין לוקין עליו, אבל
איכא איסורא דח"ס דאורייתא וכ"כ הר"ן להדי' בסוגיא
דז"ב, שוב בא לידו ספר מ"כ הג"ל וראיתי שהביא דברי
הרשב"א בשם התוס' דחלב הנבלע בצער מקרי ממש ורלה
להלום דצריהם צה"ן ז"ל והקשה עליהם דלפ"ז מאי מוכיח
חביי טעמו ולא ממנו דאורייתא דלמא התם שאני, דחלב
הנבלע מקרי ממש, הן אמת שמ"ס המ"כ אליבא דהר"ן הוא
תמוה לפ"ד דאין הכרח צה"ן לפרש טעמו ול"מ דדבר
הנימוח, די"ל דמיירי בדבר שאינו נימוח שעומד בעינו
רק שאינו ניכר בתוך התערובות וגם אליבא דרש"י
י"ל כן :

ובזה נתיישב הרבה קושיות שהקשה המ"כ על שיטת
רש"י והר"ן, וראיתי להפ"ח בא"ח (סי' תמ"ב)
שמפרש כמ"ס אליבא דהר"ן, וגם ראיתי שם שהקשה
הקושיא הג"ל על רבותינו בעלי התוס' שהביא הרשב"א ז"ל
מהא דהוכיח חביי ממנה דטיפת חלב, והנה לפי מ"ס
לעיל כיון דבאמת קיי"ל דאף החלב נאסר, א"כ צע"כ
הטעם גורס הוכיח חביי שפיר, רק דקשה דהו"ל לחביי
להוכיח מקודם דהחלב נאסר, דהא ס"ד לומר אליבא
דרב

נפסד לפלוס, דאין מטעם ביטול לא הי' מתחיל להקשות
כלל מר"י כיון דלדידי' מ"מ לא בטיל, ונ"מ בסברא הג"ל
לשיטת הסוברים טכ"ע לא"ד, בירקות שקבלו טעם צער
ואח"כ קבלו טעם חלב אי הי' אמרינן מ"ס טכ"ע לא"ד
דטעמא בטיל רק לגבי צ"ח גלי רחמנא דלא ליבטל, א"כ
הבא שנתבטל בירק קודם שבא לידי איסור צ"ח כבר פקע
מיני' שם צער, אבל אי אמרינן דטעמא לא בטיל לכ"ע רק
מ"ס טכ"ע לא"ד, דלא אסרה תורה רק ממנו של איסור
א"ב בנידון הג"ל הי' א"ד ודוק בזה, [שוב נ"ל דזה אינו
מוכרח, די"ל דטעם לא נקרא צער כיון דטכ"ע לא"ד, וע"כ
אינו נאסר אח"כ אם בא לו טעם חלב] :

ועפ"י הסברא הזאת שהוכחנו דהא דטכ"ע לא"ד
היינו דלא אסרה תורה רק ממנו של איסור ולא
טעמו י"ל מה שהי' קשה לי על תוס' במס' ע"ז שהקשו
עפ"י מה שהוכחנו דהיכא דע"י התערובות נאסר כמו
בכלאים ל"ס ביטול, א"כ למה לריק צ"ח טעמא אף בלא
נתינת טעם ליתסר כיון דל"ס ביטול, ותירלו דרך ביטול
אסרה תורה, והי' קשה לי על תי' זה זמן רב לפי מה דלא
חסיק חביי הא סברא דדרך ביטול אסרה תורה, ורלה
להוכיח טעמו ולא ממנו דאורייתא בסוגיא דטיפת חלב
א"כ קשה לדידי' נהי דטעמו ולא ממנו דאורייתא מ"מ
צ"ח לאסור אף בלא נ"ט משום דל"ס ביטול כסדרת התוס'
כיון דלא חסיק הא דדרך ביטול אסרה תורה, ולפי מ"ס
לעיל נראה דקושיית התוס' מצ"ח מעיקרא ליתא, כיון
דכבר הוכחנו דמ"ס טעמו ול"מ לא"ד למאן דסובר הכי
דטעמא לא אסרה תורה, ומאן דסובר טכ"ע דאורייתא
לריק ילפותא לזה לאסור טעמא, ורלה הגמ' ללמוד זה
מצ"ח אף דהתם ל"ס ביטול, וכ"כ התוס', רק לחתוי'
ר"י דהתורה אסרה טעם בלא ממש, ולפ"ז י"ל מלד הסברא
היכא דהוי טעמו ול"מ אינו אוסר כלל בלא סברא דביטול
כי היכא דהוי אמרינן טעמו ול"מ מותר אילתהוי לן ילפותא
לאסור אף דל"ס ביטול בטעמא וכ"ס לפ"מ דבעי למילק
מצ"ח, א"כ נהי דילפי' דטעמא אוסר מ"מ בלא טעמא
שפיר ס"ל מלד הסברא דמותר בלא ביטול ולק"מ מכלאים
דהתם חוט של פשתן הוי ממנו, ובע"כ משום ביטול חתין
להתירו, ושפיר י"ל כתי' התוס' דהיכא דע"י התערובות
נאסר ל"ס ביטול, אבל צ"ח כיון דלא הוי ממש לא
נאסר כלל היכא דלא יתיב טעמא בלא שום ביטול, אחר
שענו דברים הג"ל דרעיוני ראיתי בפסקי תוס' במס'
המורה (סי' כ"ב) וז"ל וטיפת חלב דבטילה בצער משום
דהוי טעמא אבל כלאים אוסר מעט בהרבה, ולדעתו
כוונתם בדיבורם הקלר למה שכתבתי :

וראיתי בחידושי רשב"א בסוגי' דזרוע בשילה שכתב
וז"ל, ומלאתי בתוס' דמשום איסור החלב
קרי לצ"ח טעמו ולא ממנו דבחלב אין יכול להיות כי אם
טעם אבל בצער אפשר להיות עיקר, דממשו של חלב נבלע
בצער, ועפ"ז לכאורה הקשו התוס' שפיר דהבשר לאסור
כיון דיוכל להיות שיש ממשות של חלב בתוכו, אבל באמת
נראה דהרשב"א שכתב בשם התוס' דחלב הנבלע בצער
הוי ממש היינו דמזה לא היינו יכולין להוכיח טעמו ולא
ממנו, דלמא משום הממש אסרה תורה והוי דומי' דכלאים
אבל באמת כיון דקיי"ל דאף החלב נאסר צע"כ עיקר
האיסור הוא משום הטעם, א"כ אף מה שנאסר הבשר הוא
משום שקבל טעם חלב, והחלב הנבלע בתוכו אוסר צפ"ע
משום טעם צער שיש בו לא משום התהוות החלב והבשר
יחד, וא"כ ממילא ל"ק קושיית התוס' מצ"ח, דאם אין
בחלב כדי נתינת טעם הבשר מותר דפחות מנתינת טעם

דרב גלי חסרה תורה ולא חלב, אך לפמ"ס לעיל נראה ליישב בפשיטות, דלפ"מ דלא חסיק חביי דרך ביטול חסרה תורה והי' קשה לו קשייתת התוס' בע"ז כיון דשניהם היתר היאך יתבטל החלב, ובע"כ לומר דאין האיסור משום הצעין שבתוכו רק משום הטעם הנבלע מהחלב תוך הבשר, ותו ל"ק האך יתבטל חפילו כי ליכא ג"ט ד"ל כמ"ס לעיל, אם נאמר טעמו ולא ממנו דאורייתא י"ל היכא דליכא לא טעם ול"מ אין האיסור, אבל אם נאמר דהחלב הצעין אוסר ח"כ הוי ממש כמו כלאים, דהחוט של פשתן אוסר כל הבגד, ח"כ מכ"ס דקשה חפילו ליכא ל"ט, [וגי' בחידושי הרשב"א סה"צ דברי רבותינו בעלי תוס' נראה שלא החליטו דהחלב נקרא ממש רק היכא שגשאר מהחלב צעין תוך הבשר, מדכתבו אבל בבשר אפשר להיות ממנו של חלב, ועי' בפ"ח (ס"י תמ"ב) במה שהסכים דברי רש"י לדעת רבותינו בעלי תוס' מוכח כדברי] וזה נראה לפי ענ"ד ישר ונכון בישוב קושיית הגדולים ה"ל :

ומכאן

יש להציא היכחה לשיטת הרמב"ם ה"ל, דאם חלב פחות מכזית בכדא"פ חף שיה' בתערובות כזית בכדא"פ רק שלא חלב כל התערובות אין האיסור כלל מדאורייתא, דאל"כ קשה מאי הוכיח חביי טעמו ול"מ דאורייתא דלמא מיירי היכא שיה' חלב כזית בכדא"פ, ח"ו כיון דסם לוקין ע"כ כזית הוכיח ספיר, אבל אם נימא דמ"מ מקרי חלי שיעור, ח"כ צ"ח לוקין ספיר דמניהם נעשים גוף האיסור, ח"ו כיון דלא חלב שיעור שלם מהדבר הנאסר ל"מ בעינו, וזה שלא כדברי הגדולים ה"ל המ"כ והפ"מ שהבינו טעמו של הרמב"ם משום דחלי שיעור לא חייבה התורה רק בעיני' אבל לא ע"י תערובות [ועי' בפ"ח ח"א (ס"י תמ"ב) דלפמ"ס שם להרמב"ם דוקא בשרה פתו ביין נקרא טעמו וממנו, אבל שרה ענבים ביין חפ"י בכזית בכדא"פ ל"מ ממנו חתי שפיר שיטת המ"כ והפ"מ, חוץ הקיסא מורוע בשילה עדיין לא נתיישב] אבל לפמ"ס טעמו אחרונה חית ב"י, דכיון דהרמב"ם סובר טעמו וממנו היינו כזית בכדא"פ לילפינן ל"י ממשרת, וכמ"ס הרמב"ם (בהל' גזירות פ"ה) ואי לא דגלי לן רחמנא הא הוי בכלל טעמו ולא ממנו, שאין בו איסור תורה כלל, מסתייע דילפינן היכא דאובל שיעור חשוב דבהא חיידי קרא, אבל היכא שאובל פחות מכל הפרס שאין באכילתו כזית מהאיסור י"ל דבטל כמו כל טעם כעיקר לשיטת הרמב"ם :

ולפ"ז נתיישב שפיר הקושי' ה"ל מצ"ח, כיון דכל

חיובי תורה הוא על כזית ממילא ה"ה צ"ח וכיון דבע"כ אין בו כזית חלב הוי כמאן דליתא, ח"ו מוכח דטעמו ולא ממנו דאורייתא, אבל לפי מה שהבינו הגדולים ה"ל הטעם משום דח"ס עי"ת ל"ח רחמנא אבל לעולם נחשב הטעם כעיקר היכא דהוי כזית בכדא"פ, ח"כ שפיר יש נחייב צ"ח היכא דהוי כזית בכדא"פ חפילו אם היינו אוכל רק כזית, דצ"ח הוי שיעור חשוב דהכל נהפך לאיסור, אבל לפמ"ס ח"ס, ומי שצ"ג"כ הקושי' שהקשיתי לעיל מו"צ דפריך על ר"י וליקא מו"צ דבטל, דלפ"ד אין חילוק בין ח"ס עי"ת ח"ו בעינו, ובין דחביי סובר טכ"ע דאורייתא חפילו היכא דליכא כזית בכדא"פ, ודוק הדק היטב צ"ז :

שוב

ראיתי בהס"מ (פ"ב דטבול יוס) שרלה לומר סברה זו דחלי שיעור עי"ת הינו חסור מה"ת ודחה אותה מהא דפגגא ויתא דתרבא לא תזול בשיעור דרבנן וכו', ועוד חר"י ח"ס חסור מה"ת ולפענ"ד ה' רא

נראה דמזה אין ראוי כ"כ, דמלבד זה קשה לשיטת ר"ת דטכ"ע דאורייתא מאי ס"ד לזול, עי' פלתי (ס"י ל"ב) דלר"ת אין חילוק בין אם קבלה מכזית או מפחות, ואם נימא דהוי מצ"מ צטר ותרבא ח"כ מאי קאמר ר"ח ח"ס חסור מה"ת הא מדאורייתא נתבטל ברובא, ע"כ נ"ל ד"ל עפמ"ס הר"ן דיש דברים המתבטלים בעשרים רק דחכמים גזרו משום לא פלוג, ע"כ י"ל דהכא לפי הבנתו של מר בר ר"א נתבטל בהתערובות רק משום גזירת חכמים דהלריכו ס', וסבר דלא גזרו רק בחיסור חשוב, דהיינו בכזית שנפל ולא צ"ח"ס, והשיב לו ר"ח ח"ס חסור מה"ת ח"כ הוי חסור חשוב, ותדע דס"ד דמבר"א דחולין בתר שעת נפילה דח"כ חף בכזית שנפל למה לן ס' הא צלשים ודאי הוא יותר מכדי ח"פ ושוב הוי ח"ס גרוב הפוסקים זולת לשיטת ר"ת ומכ"ס לשיטת הסוברים דחלב ובשר מצ"מ ח"ו מוכרח לומר כמ"ס כנ"ל, [שיב ראיתי בתה"צ הארוך (דף ק"א ע"ב) דברים צענין זה הלריכו עיון] :

שוב

ראיתי בפ"י צ"ח חלו עיברין צסוגי' דמשרת הקשה קושי' ה"ל, דמ"ל להוכיח מצ"ח דלמא מיירי התורה בכדא"פ, ותו ד"צ חסרה תורה וסתם ביטול הינו כ"כ עי"ש, אמנם נאצי קשה דלא חסיק ד"צ חסרה תורה, ואפשר נומר דזה חסיק חביי דהתורה מיירי בכל עיניי ביטול, או דחביי לשיטתו דס"ל כזית בכדא"פ לאו דאורייתא, ובזה יש מקום ליישב קושיית התוס' שם למאלי' לחביי משרת כיון דסובר צ"ח לחו חידוש הוא מלימניק מצ"ח, וחביי חיידי שם צסוגי' דהתם עי"ס בתוס', ולפ"ז י"ל דסם חאדרי' ר"ד לומר דכזית בכדא"פ דאורייתא, וא"כ תו לא מוכח מצ"ח, ובה דבעי הגמ' להוכיח שם מצ"ח היינו משום דכזה חסיק רבא בחולין ד"צ חסרה תורה וכת' הפ"י, אמנם חף לפי תו' הפ"י ה"ל ח"ו ד"צ חסרה תורה לענין זה חסיק חביי ח"ו דס"ל כזית בכדא"פ לא"ד, מ"מ נראה לפענ"ד רח"ו ברור דאין חילוק בין ח"ס צענין ח"ו עי"ת לשיטת הרמב"ם, דממ"נ בחיובו ענין רלה חביי להוכיח טעמו ולא ממנו דאורייתא דלמא לעולם לא"ד ולא משום דבטל ח"ו דל"ח, רק משום דח"א לחשכחי טעמו ולא ממנו דנחלובי ח"ס עי"ת, דאם סובר כזית בכדא"פ דאורייתא ח"כ נקרא ממנו בשיטת הרמב"ם ואם סובר לא"ד הוי ח"ס עי"ת, וזל"ל דמיירי צענין שהצליע זית האיסור בהיתר ובלע צ"ח וכמ"ס צנז"ח למ"ד כזית בכדא"פ לא"ד, מ"מ הא ודאי דזה נקרא ממנו לשיטת הרמב"ם, וזה ח"ל לפניס, דנלמד מכ"ס מכזית בכדא"פ לדידן, ופאר טכ"ע הכה הוי ח"ס עי"ת חף דלא בטל האיסור, אבל צ"ח כל כמה דלא בטל החלב מלטרף לשיעור עם הצסח מ"ה חסור, אבל לפמ"ס צטעס הרמב"ם דצ"ח אין הטעם חשוב, אבל אם נימא טכ"ע דאורייתא חסור ח"ס חף עי"ת היכא חביי שפיר דטעמו ולא ממנו דאורייתא עכ"פ נענין דלבו ח"ד :

והנה

לפי מה שהעתיקו בתי' הפ"י ה"ל דח"ל חף חביי חסיק לענין זה ד"צ חסרה תורה ולעולם דחביי סובר ג"כ כזית בכדא"פ דאורייתא צסוגי' דחולין י"ל בדוחקא לשיטת הגדולים ה"ל דחביי רלה להוכיח צענין זה טעמו ולא ממנו דאורייתא היינו היכא שאובל כזית היתר שנתערב בו טעמו ולא ממנו, עד"מ שגיס זית האיסור וא"כ בתוך ח"פ אוכל עוד צ' שלישי זית צענין של אוסור ואף דח"ס עי"ת מותר מן התורה מ"מ לא גרע מחלי שיעור לריס לקיס דכל ח"ס מותר מה"ת וא"פ המלטרף צ"ח"פ, אך זה דוחק דלא הו"ל למסתם, ואף הדבר בעלמותו דוסק מה שרליתי לפרש בכוונת הפ"י ולומר דזה חסיק חביי ד"צ מיירי

מיידי צכל הביטולים, בשגם הפ"י עלמו לא כתב כן, ומוכרח לבא דחיי סובר כשיטתו פ' אלו עוזרין, דכזית בכדא"פ לא"ד, א"כ בע"כ דאין נ"מ לענין מלקות רק דהשלים הצעין להתעוררות ובלע בפ"א, וזה נקרא טעמו וממשו לשיטת הרמב"ם, א"ו מוכרח לומר כמ"ס, דח"ס ע"ת חסור מן התורה, רק דאין חמרינן טעמו ולא ממשו לא"ד בטל בתיך התעוררות כיון דאין אוכל חשיבה חכילה מן הדבר המעורר, ע"כ הוכיח אצ"י שפיר מצב"ח, וי"מ להתעוררות שאר איסורים חק דהוי ת"ש ע"ת חסור מן התורה.

וראיתי

בהר"ם שם פ"ב דטבול יום שרולה להוכיח מסוגי דמשרת דחיי סובר ח"ס מותר מה"ת, ולפ"ד הג"ל יקשה לשיטת הרמב"ם דלענין מה הוכיח אצ"י טעמו ולא ממשו דאורייתא, חמנ"ס לפוס רהיטא לא הצנתי שם ראייתו, דו"ל דלרבנן בכותח הצבלי בחמת איסור דאורייתא, וכמו שתי' הוא בעלמו על טכ"ע, ומקופות ומדוכות אין ראי' דו"ל לדודי' ניחא כיון דאיירי צמינו לא גזרו רק היכא שכנגדו לוקה באינו מינו, וכן הוא להדי' האי ליטא בתוס' חולין (דף ל"ט) וצפרט לפמ"ס דמוכח מהא דמקשה הגמ' על אצ"י בשמעתין דו"צ לר"י דיליק מזורע בשילה דמצ"מ בטל מוכח ע"כ דח"ס חסור מן התורה וכמ"ס לעיל להוכיח דחק ע"ת חסור מן התורה מכת קושי' זו, ודוק בכל זה:

נחזור

אל הראשונות לענין החקירה שהתחלתי בו, דהא דטעמו ול"מ לא"ד היינו דהטעם הוי כמאן דליטא ול"ל מדאורייתא חפ"י ביטול צרוב היכא דהוי טעמא בעלמא, והנה בסוגיא דו"צ יקשה לכאורה ע"ז, מדקאמר התם לא נלרכה אלא לטכ"ע וכו', אטו אכן לקולא גמרינן לחומרא וכו' מדאורייתא צרובא בטל משמע לכאורה דבטעם צעי מדאורייתא רוב, ועי' רס"י שם שגרה לכאורה להדי' כן מדבריו, חמנ"ס נראה לפענ"ד דאי משום הא לא ארי' דו"ל כיון דלפינן מו"צ כל עניני תעוררות דלצטני צבי חק תעוררות לח בלחא דבר הנימות דכל כמה דליכא רובא בהתירא ממשו מקרי ולא טעמו, ועיין בהרשב"א סוגי' דו"צ שכתב ופי' טעמו ולא ממשו היינו היכא שלא נתערב שום גופו של איסור אלא טעמו בלבד וכדנתי' משרת וכו', וא"כ י"ש בו יין שאצד צמיטוטו וכו' ואין בו מרה"י יין שאצד ממשו מחמת מיעוטו וכו' עי"ש היטב, מדלא כתב בהיכא שנתערב טעמו שאצד צמיטוטו מוכח כמ"ס דטעמו לא צעי רוב רק משום הממש צעי רוב, כן נראה לפענ"ד צרור:

וראיתי

(ס"י ק"ג) צטור וט"ע בשם הרשב"א דנטל"פ צעי רוב היתר, [עי"ש צט"ז ס"ק ח' ובש"ך סק"ה העתיק דברי הרשב"א, ומוכח להדי' דצעי רוב היתר רק צמאי דנפיק מקלין, ועי' צפ"מ] כיון דלא נפסלה עדיין מאכלת כלב, ולכאורה קשה מדדי' אדידי' דכיון דכתב לעיל דמוכח מיני' דבטעמא לא צעי רוב למ"ד טעמו ולא ממשו לא"ד, וא"כ ה"ה דנטל"פ כיון דל"א תורה זה הטעם א"כ הוי בטעמו ול"מ למ"ד לא"ד, חק בחמת לק"מ, הן לשיטת הסוברים טכ"ע דאורייתא וכן לשיטת הסוברים טעמו ול"מ מדרבנן חסור, א"כ כיון דטעמא חסור רק דהכא הוא לפגם וסובר רשב"א כיון דעדיין לא נפסלה מלאכול לכלב לא פקע שם איסור מיני' רק דלא חשיב כמו טעם משובח דלא לבטיל כל כמה דנרגש טעמו אצל עכ"פ ביטול לריד, אצל אי' הו"א טעמו ולא ממשו לא"ד שפיר י"ל דמה"ת לא הוי לריד חפ"י רוב, ועי' בפלגיה שרלה להסכים לדינא עם הרשב"א דבקדירה מותרת ולא

מטעמי' סובר דודאי איכא רוב אלא אפילו גא הוי רוב שרי, וזהו כמו שהקשיתי לכאורה על הרשב"א, אצל לפמ"ס אין להתיר צביל זה, וגם הוא לא פי' רק בדרך חפסר אצל עכ"פ ראי' יש מדברי הפלתי לדברי דהיכא דליכא לא טעמו ולא ממשו שרי חק צביל ביטול, ובמ"ס בתחילת הענין ביטוב קושיית התוס' בע"ז, דהא כ"ס הוא מנטל"פ, כיון דעדיין לא נפסל מאכלת כלב, ועפ"י שקלא וטרי' של הפלתי שם נתייב לי קושיית העולם על תוס' שרלו להוכיח שיטת ר"א מגיעולי מדין, דאל"כ חק הגעילו יורה גדולה וא"ל כשאצ"י הגעילו הא לא חסדה תורה אלא קצ"ו, ומקשין מאי צעו תוס' בהא דלא חסדה תורה, הא חק חס גימא שהגעילו כשאצ"י ח"כ בע"כ דנטל"פ חסור וא"כ מ"מ אכטו צהגעלת יורה גדולה, הא המ"ס נעשים נצילה, [והערה דושי למס' חולין כתבתו יישוב נכון לקושי' זו עי"ש] ועפ"י דברי הפלתי הג"ל ניחא דו"ל מ"ס הגעילו כי היכא דליטא רוב עכ"פ וכן קושיית הפלתי שם, והוא דלא כתב הפלתי דודאי אינו פולט מכל הכלי עי"ש כ"ל לא רייתי להעתיק דבריו ואי הוי חמרינן הכי לא קשי' כיון דהגעילו ביורה מליאה מים ודאי הוי רוב ולא נעשה נצילה כיון דהוי נטל"פ, מ"ס ה' הירשו להקשות מהא דלא חסדה תורה רק קדצ"י:

וראיתי

להרשב"א בזה"כ הארוך (דף ק"א) ריש (ע"ב) נראה מדבריו דהא דהוכיח אצ"י טעמו ולא ממשו לאו דאורייתא י"ל דמיידי' בכזית צדא"פ, ואח' לשיטת הסוברים דזהו נקרא ממשו, מוכח מדבריו דאצ"י ה"י קורא לו טעמו ולא ממשו, וז"ל לדבריו דלענין עיקר הדין שרלה אצ"י להוכיח דטעם חסור אין חילוק בין כזית בכדא"פ לפחות מדא"פ דאלו הוי חמרינן טכ"ע לא"ד לא ה"י חילוק בין כזית בכדא"פ לפחות, רק אחר דק"ל דטעמו ולא ממשו דאורייתא היינו טכ"ע מחלקין בין כזית בכדא"פ לפחות לענין מלקות [ועי"ש דברי הרשב"א כי דבריו ל"ע מה שהקשה על אצ"י, דהלמא רלה להוכיח לענין איסור וכמו ח"ס, ולומר שכונן לדברי הר"ם שהצנתי לעיל דחיקא לי שאין דרכו של רבינו לכסות כל כך, ועי' בתוס' נזיר (דף ל"ו ע"ב) דאכילת לחשכתי היכא דהצליע וזה חסור צרוב היתר ובלע צב"א, ואין הזמן מסכים כעת לשום עיוני דבריו כראוי] עכ"פ לפי דברי הרשב"א י"ל שיטת המ"כ במ"ס דלשיטת הרמב"ם ח"ס עי"ת מותר מן התורה וזה י"ל הקושיא שהקשיתי על שיטה זו, ות"ל כך עלתה במחשבה לפני טרם ראייתי הרשב"א בזה"כ הארוך, חמנ"ס מדברי הפ"י צפ"י אלו עוזרין מוכח דלא רלה לפרש כן, מקושייתו שהקשה דלמא מיידי' בכזית צבדא"פ:

סימן טו

עוד בסוגי' דמשרת

ליישוב שיטת הרמב"ם דכתב דמשרת חתי לארזי' חס נבלע רביעית יין צפת צבא"פ, ותמה הלח"מ (צפ"ה מהל' נזירות) דהוא דלא כחד, דלתנא דברייתא חתי לטכ"ע דהיינו שרה ענבים במים [משא"כ יין צפת י"ל דהוי עיקר כדמשמע מרש"י (ד"ה ורע"ק) היכא דליכא מידי עיקר] ולרע"ק חתי להיתר מלטרק לא חסור עי"ש שהניח בתימא, וז"ל דו"ל צמחני' דקתני רע"ק הומר אפילו שרה פתו ציין ויש בו ללרק כזית, כיון דעיקר מלתא דרע"ק חתי לאפוקי ממשה ראשונה דס"ל עד שישהה רביעית הו"ל לומר סתם דחייב בכזית, ומאי שחייבי' דהיתר

היתר מלטרף לחיסור להכא, ונ"ל די"ל כיון דרע"ק הי' מקובל הפי' משרת ענבים ששרה דבר החר צענבים לא כמו רבנן ששרה ענבים רק ששרה פת ציין, וכיון דמזה מוכח דהפת מלטרף, וכיון דשיעור חכילה הוא בכזית, [ומוכח מזה שיטת ר"ת דשיעור חכילה אף למשנה ראשונה בכזית בנזיר] איך אפשר להלטרף הפת להיין שבתוכו כיון דאין שיעורם שזה, וכיון דחכילה אף בנזיר הוא בכזית ע"כ מוכח דגם שתייה הוא בכזית, וע"כ שפיר מלטרף הפת והיין, וע"כ שפיר הוכיח רע"ק מזה כפי פירושו במשנת דשיעור שתייה הוא בכזית [והא דהולך בגמרא ללמוד מוענבים י"ל דלא נימא להיפוך תרומתו ברביעית חבל מתני' כיון דמשנה ראשונה מודה דחכילה בכזית וכמ"ש התוס' מוכח ממשרת דאף שתייה בכזית ודוק]:

אד לפי"ז י"ל לפי מה דס"ל להגמ' די"ל כרע"ק דמתני' דלמא מיין לחודי, וקשה איך אפשר לומר מיין לחודי' דר"ה הקושיא ה"ל לדוכתי' דעבשו ל"מ מזה דהיי בכזית וע"כ דבנ"ז ס"ל לרע"ק דהיי בכזית וה"ל לומר בקילור, אמנם אפשר לומר עפ"י מה שיש לדקדק דבנזיר קאמר הגמ' וב"ה מאי קמ"ל הא קמ"ל לאפוקי מת"ק ועיי"ש בחי' שכתבו דליכא למימר דקמ"ל דאע"ג שאינו צעין יעיי"ש, ובפסחים קאמר הגמ' הא קמ"ל דאע"ג דתערובות ול"ע, ונ"ל עפ"י שפסק הרמב"ם (בהל' ש"ע) דשיעור שתייה אינו מלטרף רק בשיעור שתיית רביעית ועיי' (סי' תרי"ב) ב"ה (וסי' ת"ע) ולפ"ז י"ל דאם רביעית יין נבלע צפת ודאי דאי אפשר לחלו בשיעור רביעית, ועיי' תוס' נזיר דמשמע דלפחות הפת הוא שנים ציין, וע"כ מוכח ג"כ דהיי בכזית ואז מלטרף בכדי ח"פ, חבל חי הוי ברביעית או אפשר לרופי, וע"כ שפיר הוכיח רע"ק מזה דהיי בכזית, ולפ"ז י"ל דכוונת הגמ' בפסחים הוא ג"כ כמו בנזיר לאפוקי מת"ק רק דקשה ע"ז מאי שחייטוי דשרה פת ציין להכא, ע"כ קאמר אע"ג דתערובות דהיינו שיערב עם הפת וא"ל לרופי בכדי שתיית רביעית, וע"כ מוכח דהיי בכזית ונמלא שני התירולים שבפסחים ובנזיר לריסס והכל עולה בקנה אחד.

ועפ"ז נתיישב לי פליאה עלומה דמקשה הגמ' מדרבנן נשמע לדרע"ק, ולכאורה קשה לרע"ק דס"ל שיעור שתיית נזיר הוא בכזית כמו חכילה, וכל חיסורין שבתורה הוי שיעור השתייה ברביעית, וא"כ מלינו חומר בנזיר מה דליתא בכל התורה, [דשיעור ודאי ליכא למילף מנזיר לכל התורה דשיעורין ה"מ] וא"כ היכא מלין למילף מנזיר לכל התורה, ורבנן דילפי ע"כ דס"ל כמשנה ראשונה עד ששתה רביעית, חבל לרע"ק י"ל דל"מ למילף מנזיר דליכא למיפריך בנזיר יש חומר לענין שתייה, ולפמ"ש ח"ש די"ל להגמ' הוכיח רע"ק בנזיר דילפי לטכ"ע ולשיטת הפוסקי' דאין היתר נהפך להיתר חיסור, וצעי כזית בכח"פ, וכיון דשיעור שתי' היא רביעית ח"כ טעם היין הנפלט מן הענבים ודאי דמקרי שתי' והיאך אפשר לרופי עם המים דהיינו יותר מכדי שתיית רביעית [ועיי' בהרמב"ם (פי"ד מהל' מ"ה) דמוכח אפילו המחש חמץ שיעורו ברביעית, דכל דבר הנמחה דין שתי' יש לו], וה"כ מוכח דגם רבנן סבירא להו בזה בר' עקיבא דשיעור שתי' בכזית, ועיי' בהרמב"ם (בהל' תרומות) דשתיית תרומה שיעורו בכזית ואפ"ה לענין שיהיה בדי שתיית רביעית מיהו י"ל כיון דלפינן מוענבים להקיש שתי' לחכילה י"ל דלגמרי הוקשה אף נענין שתייה, גם כזית בכדי שתיית רביעית חכילה להשכוחי חס הטעם הוא שלש מהמים, וע"כ דלא הוי פרכא הא דשיעורו בכזית כמו דלא ס"ל לפרכא דחרלן אסור, וע"כ הקשה הגמ' עיי'

מדרבנן נשמע לרע"ק ומחוקק בזה לשון הגמ' מדרבנן נשמע לרע"ק, היולא מזה דצין לרבנן דברייתא וצין לרע"ק דמתני' מוכח דשיעור שתי' הוא בכזית בנזיר:

ועפ"ז יש ליישב הסוגיא דמקשה בפשיטות ורע"ק טעם כעיקר מנ"ל, ולפמ"ש רש"י בסוף הסוגיא דרבנן דר"ה לית להו טכ"ע, וכן ר"י ורשב"א לפמ"ש רש"י בסוגיא דזרוע בשילה, וה"כ מאי מקשה ורע"ק טעם כעיקר מנ"ל דלמא לית לי' טעם כעיקר ונ"כ המוכרש"א בסוף הסוגיא וא"ל דאי לית לי' טעם כעיקר הו"ל לחוקמי יקדש לטכ"ע ולא הוי נזיר ש"כ לענין היתר מלטרף לחיסור, דה"כ תקשי לרבנן דר"ה דלית להו טכ"ע ואפ"ה ס"ל דנזיר וחטאת הוי ש"כ לענין היתר מלטרף לחיסור וכמ"ש מוהרש"א, ולפמ"ש י"ל דהרשב"א כתב צטט הרמב"ן בסוגיא דזרוע בשילה די"ל מחטאת חשמעין תרומתו טכ"ע והיתר מלטרף לחיסור, וס"ל לסוגיא דפסחים דאפ"ה לא חמרינן דהיי ש"כ רק להיתר מלטרף לחיסור ולא לטכ"ע דמסתבר יותר, ור"י דס"ל טכ"ע לאו דאורייתא ס"ל דהיי אף לטכ"ע דס"ל דשניהם שקולים עיי"ש, ועפמ"ש י"ל מלתא צטעמא דלפמ"ש יש לדקדק למשנה ראשונה דס"ל שתייה ברביעית איך הוא הפי' במשרת, דצין לרע"ק וצין לרבנן דברייתא מוכח דשיעור שתי' בכזית וכמ"ש, וע"כ לומר דרבנן ס"ל משרת היינו שרה ענבים ציין וס"ל דאף המים מלטרפים להטעם הנפלט מהענבים, ואז שפיר חייב ברביעית, ולפ"ז מוכח ממשרת תרומתו היתר מלטרף לחיסור וגם טכ"ע דטעם ענבים הוא רק טעמו ולא ממש, וכיון דהמים מלטרפים, מוכח היתר מלטרף לחיסור, [והא דאמר הא דאמר כרע"ק היינו דלרע"ק אשכחן להדיא דרשא דמשרת להיתר מלטרף לחיסור, ולעולם דמלי סבר כמשנה ראשונה], ולפ"ז אף חי נימא דחטאת לא הוי ש"כ רק להיתר מלטרף לחיסור שוב לא מלין למילף ממשרת טכ"ע צעלמא כיון דליכא חומר בנזיר דאפילו היתר מלטרף לחיסור, וזה ע"כ לא הוי בכל התורה, דמוכח דחטאת הוי ש"כ, וע"כ לא מלין למילף לטכ"ע מנזיר, וע"כ ס"ל שפיר דאף צעלמא לא חמרינן טכ"ע משא"כ לרע"ק דלא מוכח מנזיר רק היתר מלטרף לחיסור הקשה הגמ' שפיר, דע"כ חית לי' ילפותא לטכ"ע, דהל"כ הו"ל לרבוי' מיקדש טכ"ע וממשרת היתר מלטרף לחיסור לכה"ת כולה, ולענין טכ"ע אף בנזיר לא מוכח, וע"כ שפיר מלין למילף מנזיר לכה"ת להיתר מלטרף לחיסור, משא"כ למשנה ראשונה דע"כ מוכח תרומתו מנזיר, וכיון דעכ"פ לענין אחד הוי ש"כ תולא מלי נמילף כלל מנזיר דאחושא הוא ש"כ הוא פירכא לחידך, ועיי' היטב כי הוא כפתור ופרח צעוסי'.

ובזה נתיחמ"ד בירושלמי ערלה חר"י כל נותני טעם שבתורה אין לוקין עליהם חוץ מאיסורי נזיר ונדחקו התוס' בסוגיא דזרוע בשילה, דכוונת בירושלמי הוא להיתר מלטרף לחיסור, [ועיי' בוצחים (דף ע"ט) שכתבו התוס' שדוחק לפרש בן בירושלמי] ועיי' בירושלמי דביתר הכי מיתתי היתר מלטרף לחיסור משמע דג"ע היינו טכ"ע, לפמ"ש ר"י דהלמודן ודירושלמי שניהם לדבר אחד נתכוונו, דלפוס משנה הראשונה מוכח תרומתו מנזיר, והנה כ"ז לפי הגמ' ה"ל ברביעית אינו מלטרף בכח"פ וכמ"ש הרמב"ם, ומקור דברי הרמב"ם הוא מהתוספתא הביאה ה"מ (בהל' ש"ע) אף הלח"מ תמה שם על הרמב"ם שהוא נגד משנה ערוכה דכריתות דס"ל לרבנן דהתם דשיעור שתייה הוא בכח"פ, ונהי דלענין טומאת נכרי יישב שם ה"מ אף מנכנס למקדש דהיי ענין דאורייתא הוא תמוה עיי'

חמדת חרק יו"ד שו שלמה

ע"י ביאורי הגאון מוהר"א ווילנא (ס"י תרי"ב) שכתב על הרמב"ם שדברי שגנה הם נגד מתני' הג"ל, ואף דר"א פליג התם וקיי"ל כר"א, אך התם מטעם אחר, דבצי דרך שכרות יעיי"ש, ולפמ"ש יש ראייה מחמת הקושיא הג"ל דקיי"ל דשיעור שתיה הוא כדי שתית רביעית, דעפ"י הגהה זו נתיישבו כל הקושיא הג"ל.

אמנם

הרמב"ם דפסק דאף בגזיר צעי טעמו וממנו וגם דלא אמרינן בגזיר היתר מלטרף לחיסור, נראה לענ"ד דס"ל ליישב הקושי' הג"ל דלמסנה ראשונה אין מקום למילף ממסרת היתר מלטרף לחיסור כרע"ק דאף אפשר ללרף, וגם טכ"ע ליכא למידרש כרבנן דאף אפשר ללרופי כמ"ש, וע"כ ס"ל דדרשינן ממסרת נמשנה ראשונה היכא שנבלע רביעית צפת והוי טעמו וממנו רק דבעלמא אינו מלטרף, דשתי' ח"מ ציורת מכדי שתית רביעית, וגלי רחמנא בגזיר דמלטרף בכדי ח"פ, ובזה מיושב התמיה הג"ל ממתני' דכריתות דס"ל לרבנן דשיעור שתי' בגנבם למקדש הוא בכדא"פ, ד"ל כיון דמסיק התם הגמ' דרבנן ילפי שכר שכר מנזיר, וכיון דבגזיר מלטרף בכדא"פ ה"ה לציאת מקדש, ולעולם בכל חיסורים השיעור הוא צשתית רביעית כדס"ל להתוספתא. וע"כ לא ראה הרמב"ם לפרש דלמסנה ראשונה ילפינן תרומתו מנזיר וכמ"ש לעיל, דלפ"ז הוי קושיא מדרבנן דכריתות ולפי' הרמב"ם ח"ש ודוק היטב :

ועיי"ש

סוף הסוגיא חר"א כל רביעית שבתורה אין היתר מלטרף לחיסור חוץ מרבעי' שבגזיר מוכח דר"א ס"ל דאף למסנה ראשונה דשיעורו ברביעית ח"פ היתר מלטרף לחיסור, ולדרך הראשון שכתבתי ח"ש, אך לשיטת הרמב"ם ל"ע דאיהו ס"ל דלמסנה ראשונה לא אמרי' היתר מלטרף לחיסור וקשיא הא דר"א, ואפשר לומר דר"א ס"ל בעלמא טעמו ולא ממנו חסור ולוקין, ע"כ ניחא ל"י אף למסנה ראשונה למידרש ממסרת היתר מלטרף לחיסור אבל לדין דקיי"ל טעמו ולא ממנו לאו דאורייתא, ונהי' לריבין לומר שני חידושים ממסרת, טכ"ע וגם היתר מלטרף לחיסור, עדיף יותר לומר דאף ברביעית בכדא"פ [וכ"מ ממה דאמרינן היתר מלטרף לחיסור, משמע דעכ"פ האיסור מקרי חיסור אף בשאר חיסורין ומוכח דס"ל טעמו ולא ממנו חסור] :

ובזה

מיושב הקושיא ממסנה דכריתות ונוכל לקיים התוספתא אליבא דהלכתא, וראיה לזה מסוגיא דמסרת מכח הקושיא שהקשיתי לעיל, דמוכח דס"ל להגמ' בפשיטות דרבנן דדרשי לטכ"ע ס"ל ג"כ בכזית דאל"כ לא מקשה הגמ' על רע"ק ולילף מנזיר דלמא שאני הכא היאיל וחמור בשיעורו לעטון שתי', גם הדקדוק הג"ל דקאמר ח"ע דתערובות ובגזיר קאמר לאפקי מת"ק, וקלת ראייה לזה מפי' המשניות להרמב"ם בגזיר שכתב ואין הלכה כרע"ק דס"ל הג"ל, ולענין גוף הפלוגתא אם הוא בכזית או ברביעית לא ביאר כלום, ולגמ"ש ח"ש, דעיקר הוכחת רע"ק הואיל ומלטרף עם הפת מוכח דהוי בכזית דאל"כ ח"א ללרופי, אבל לרבנן דבאמת אינו מלטרף לא מוכח ממסרת רק דברביעית מלטרף בכדא"פ, וקושיית מוהר"ם ח"ה הג"ל מיושב לדרך זה ג"כ, דלרע"ק מקשה שפיר טכ"ע מנ"ל דאל"כ לא הוי ש"כ עם יקדש, דמה"ת לומר ש"כ דלמא יקדש לטכ"ע, ח"ו דס"ל בג"ז טכ"ע, אבל לרבנן דכותח הבבלי שפיר מלינן למימר דלית להו טכ"ע ומסרת אחי לרביעית בכדי ח"פ וליכא למילף בעלמא מיני' דשיעורין הל' מויקדש באמת לטכ"ע :

ובזה

ח"ש דהרמב"ם לא כתב בחטאת להיתר מלטרף

לחיסור, וכן כתב הכסף משנה (בהלכות חמץ ומלא) דהרמב"ם לא סבר היתר מלטרף לחיסור אפילו בחטאת ולפמ"ש ח"ש, דכיון דס"ל טכ"ע לאו דאורייתא ס"ל דיקדש אחי לטכ"ע לחוד ולא להיתר מלטרף לחיסור, ובזה יש ליישב קושיית הגדולים ע"מ דקאמר הגמ' גזיר וחטאת ש"כ הא חסיק רבא יקדש הוי עשה ולריך לעשה ולא הוי ש"כ [כמ"ש לעיל בחלק ח"א בשם השע"מ ומוהר"ם ברבי], ולפמ"ש י"ל דאף אמרינן יקדש להמ"ל הקושי' התם מעיקרא ליתא, דנימא דאף עשה ודחי ל"ת, דכיון דהיתר מלטרף לחיסור ואף על היתר ח"כא שם חיסור וכיון דאיכא עליו שם חיסור ממילא ליכא עשה בחילתן וע"כ ל"ל לבא דיקדש הוי עשה רק דקושיית הגמ' התם אליבא דידן דקיי"ל דיקדש אחי לטכ"ע ואין היתר נהפך להיות חיסור, וכיון דהיתר עומד בהתירו חל עליו מלות חכילה, וקשה שפיר ליתי עשה ולידחי ל"ת כיון דמלך עלמותו שם היתר עליו, ואין החיסור רק מלך הבלוט שבתוכו, ועיי"ז אי אפשר לחכיל מה שהוא היתר גמור ע"כ הולך יקדש הוא עשה, אבל אמרינן היתר מלטרף לחיסור הקושיא מעיקרא ליתא, ויש ראי' מזה לפסק הרמב"ם ורש"י דטעם פשיקרא לאו דאורייתא רק בקדשים ודוק היטב :

ולפ"ז

יש ראייה לשיטת רש"י בסוגיא דזרוע בשילה דס"ל טכ"ע בקדשים חסור אפילו בק' וס', דלפ"מ דס"ל לרש"י אי אמרינן טכ"ע חסור כל היתר נהפך לחיסור וכמ"ש רש"י בפסחים דאיתעביד ל"י כולי חיסור תיקשי מאי פריך רבא ליתא עשה ולידחי ל"ת כיון דאיתעביד ל"י כולי חיסור אין כאן עשה כלל, וע"כ ל"ל דיקא היכא דאיכא נתינת טעם י"ל דאיתעביד כולי חיסור היאיל ונשתנה טעמו לטעם החיסור, אבל היכא דליתא נתינת טעם ל"ש לומר דאיתעביד כולי חיסור ואין החיסור רק משום הבלוט וע"כ הקשה הגמ' שפיר

ועפ"ז

יש מקום ליישב תמיהת מוהר"ם ח"א על מה שתמה הרשב"א דהו"ל לומר גזיר וחמץ ש"כ ותמה המוהר"ם ח"א דח"כ תקשי לר"י למה לא חשיב חמץ, [מה שתמה למה לא נקט שאור ה"י ל"ל פשיט דר"י לשיטתו דס"ל בזבחי' כאב"י ל"ש הקדשה פזו' מכות ול"ש שום היתר מלטרף לחיסור, ואח"כ מלאתי כן בשע"מ עיי"ש], ולפי מ"ש י"ל דהא דהכריח הגמ' דרע"ק ס"ל טכ"ע הו"ל דאל"כ אין כאן חסור כוונתו ל"ל למילף לכל התורה היתר מלטרף לחיסור ויקדש לטכ"ע דלרע"ק ליכא למימר דילף תרומתו ממסרת דלרע"ק דמיירי בשורה פת ציין ועדיין הוא צעין מקרי עיקר כמ"ש רש"י ורש"ק טכ"ע מנ"ל היכא דליכא מידי עיקר, וכיון דלא ילפינן ממסרת רק היתר מלטרף לחיסור ח"א דיקדש אחי לטכ"ע לית לן ש"פ על היתר מלטרף לחיסור ומלינן למילף לכה"ת, אבל למסנה ראשונה ד"ל דילפינן ממסרת תרומתו היתר מלטרף לחיסור וטכ"ע שוב לכל מאי דילפינן מיקדש והוי ש"כ לא מלינן למילף אידך מנזיר לכה"ת, דהשני הוא פרכא לאידך, כיון דלענין אחד הוא ש"כ כמ"ש לעיל, ולפ"ז הקשו התי"ס שפיר מנ"ל להגמ' דהוי ש"כ לרע"ק מחמת יקדש, ומוכח דרע"ק ס"ל טכ"ע דאורייתא, דלמא לרע"ק הוי גזיר וחמץ ש"כ דאיהו דריש כל, ור"י לא דריש כל, ואפ"ה לא מלי למילף מנזיר דס"ל כמסנה ראשונה, וילפינן תרומתו מנזיר, ותי לא מלי למילף לכה"ת דלכל מאי דמוקמינן יקדש הוי לענין אחד עכ"פ שני כתובים או לטכ"ע או להיתר מלטרף לחיסור, ולא מלי למילף אידך מנזיר דהשני הוא פרכא לאידך, ועיי' היטב בכל זה :

סימן פז

עוד בסוגיא הנ"ל :

קשיא לי לפמ"ס התוס' (זבחים דף ק"ט) להוכיח ממתני' דמעילה פ"ד חמשה דברים בעולה מלטרפים, הבשר והחלב והסולת והיין, והקשו התוס' איך מלטרף היין עם הבשר כיון דאין שיעורם שוה, ותי' התוס' דמסקה הנבלע באוכל דינו כאוכל כגון שרה פתו ביין, ולפ"ז קשה מאי קאמר רע"ק אפי' שרה פתו ביין דהוי שיעורו בכזית הא בזה אף למשנה ראשונה שיעורו בכזית, ובשלמא לפי' רש"י דהתם דלמשנה ראשונה הכל ברביעית אפי' אכילה א"ס, אכל לפי' ר"ת וכן להרמב"ם דס"ל דאף למשנה ראשונה אכילה בכזית ולא פליגי רק לענין שתיה א"כ מאי מייתי רע"ק משרה פתו ביין דזה הוי אכילה, ואף למשנה ראשונה שיעורו בכזית, וע"כ לומר דתי' התוס' בזבחים הוא לפי' רש"י (שהביאו התוס') ומרש"י משמע ג"כ דס"ל כר"ת, שכתב דת"ק לא מדמי ל' לשתי', ע"י (דף ל"ח ריש ע"ב) תנא קמא לא מדמי ל' לחיסורי נזיר, ולפי' הנ"ל ע"כ דגרים מדמי ל' (נזיר, ולא לפי' ר"ת ול"ע על ר"ת ליישב קושיית התוס' בזבחים : **והנה** ה' אפשר לומר דנ"מ ביין קרום דשיעורו בכזית כמ"ס הרמב"ם בנזיר וא"כ מקרי אכילה וספיר מלטרף לחלב, אמנם לענ"ד נראה להוכיח דהא דיין קרום הוא בכזית לאו משום דמקרי אוכל רק הואיל ואלו נמחה ה"י רביעית כדאיתא ר"פ המוליא י"ן, יין קרום בכזית יעיי"ש, דאלו הוי אוכל ה"י ראוי להיות שיעורו בכנרוגרת כמו כל שיעורי שבת באילין, א"ו מוכח דהוי שתיה, ומתורת רביעית חייב בכזית, וא"כ הדרא קושי' לדוכתי' איך ילטרף עם החלב, ואפשר להביא ראיה מזה למ"ס הרמב"ם (פי"ד מהל' מ"א) בהמחה חלב או חמץ שיעורו ברביעית [שוב ראיתי דאין הכרח בהרמב"ם דשיעורו ברביעי' דהא התם חשיב דם ודם כתב הרמב"ם להדיא דשיעורו בכזית רק לענין שיעור שיהיה כתב להדיא דהוי בכדי שת' רביעית], וכן לענין שיהיה שיעורו בכדי שתיה רביעית, ולכאורה הוא תמוה מחולין (דף ק"כ) דאיתא התם ואי לא כתב בשרלים הו"א עד דאכילא כזית מוכח דהמחה שיעורו בכזית, ואפשר לומר הא דנקט כזית הוא משום דכל היכא דהוי כזית ע"י מיתוי הוי רביעית, כדאיתא בר"פ המוליא י"ן, אע"ג דהתם משמע דאין כה"ד שום מ"מ י"ל דלא נחית הגמ' לדקדק בכך, וכמו דס"ד התם בשבת דבכל הדברים השיעור כך, וי"ל ראה לזה מקשיית התוס' הנ"ל דלפ"ז שפיר מלי לאלטרופי חלב עם היין בנמחה החלב דאז יש לו שיעור מסקה לכל הענינים כמ"ס הרמב"ם, דאפילו לענין שיעור שיהיה בכדי שת' רביעית, וע"כ שפיר מלי לאלטרופי בזהדי יין : **והנה** בפ' י"א מהל' מעשה קרבנות נקט הרמב"ם בהלכה ב' וחלב וכו' ויין של נסכים חמשתן מלטרפין לכזית, ולפמ"ס ע"כ ל"ל דלרביעית מלטרפין, ול"ל דלכזית קודם שנמחה קאמר דאז הוי כזית, אי נימא דכל הענינים שוים כדמשמע בסוגיא דחולין או אפשר דלא נחית לדקדק בזה, והואיל בהלכה ה' כתב דשיעורו בכזית כתב בזה מלטרפין לכזית וכוונתו לדין כזית היינו לשיעור חייב, ובזה יש מקום עיון על הרמב"ם מ"ס דשכר המדי חייב אם אכל כזית בכח"פ וקשה כיון דהטעם של השיעורים

לב

נמחה תוך השכר ודאי ללא עדיף מהמחה דשיעורו ברביעית ואפילו אי נימא דכזית כוונתו ג"כ לרביעית וכמו בסוגיא דחולין ובהרמב"ם (פי"א מהל' מע"ק) הנ"ל, מ"מ קשה כיון דשיעור שתיה הוא בלירוף שתיה רביעית איך כתב בשכר המדי בכדי ח"פ, ולפמ"ס לעיל אי אפשר בדבר הנ"ט בלחך ויש בטעמו רביעית שיהי' יכולו כדי שתיית רביעית והנה לפי' הכ"מ וכמ"ס ג"כ בבית יוסף דכוונת הרמב"ם לפסוק כר"א, ומיירי היכא דאכל ל' שלא כדרך אכילתו ואפ"ה חייב י"ל דה"ה בשכר המדי, אע"ג דשיעור שתיה בכח"ת הוא בכדי שתיית רביעית, בזה גלי רחמנא לחייב יותר וע"כ חייב חפ"י בכדי ח"פ, וכמו דס"ל להרמב"ם בנזיר לחייב בזה מדרשא דמשרת, אמנם לשיטת הפר"ח דהרמב"ם פסק בתוס' וס"ל דרחמנא אחי לחייב בכזית בכדי ח"פ, ומזה ילפינן לשאר חיסורים, וע"י צביאורי הגאון מוהר"א ווילנא (סי' תנ"ג) שכתב ג"כ מדעתא דנפשי' לפרש כן בהרמב"ם קשה טובא איך כתב לחייב בשכר המדי בכזית בכדי ח"פ ולריך עיון גדול : **ועיינ** בתשובת פנים מאירות ח"ס (סי' קל"ו) שילא לדון בדבר חדש בדין שיעור שהיה בכל חיסורים וכן לענין ברכה ול"ע בדבריו, כי מלאתיו אחר כתבי הנ"ל ולא ה"י הזמן מסכים לדקדק בדבריו, ועוד חזון למועד ח"ה, שוב זכיתי לחזור ענין הנ"ל בעמ"י ועיינתו בספר פנים מאירות הנ"ל וכתב בפשיטות לדחות דעת הרמב"ם דשיעור שתיה הוא ברביעית לחיסורין ולשתמיט ל' דברי תוס' הנ"ל (זבחים דף ק"ט) דמוכח ג"כ דס"ל בפשיטות פשיטת הרמב"ם ואי נימא כדברי הפנים מאירות הנ"ל ח"ס שיטת הר"ת הנ"ל ממה שהקשיתי דלא לריכין לבא לתי' התוס' זבחים (דף ק"ט) ומלינו למומר דמסקה הנבלע באוכל דין משקא יש לו, גם אפשר ליישב קושיית התוס' דשם מיירי בטעם בלא ממש וע"ז ודאי הוי שם אוכל, משא"כ ביין הנבלע בפת וממשות היין עדיין צעין י"ל דמקרי מסקה, ויש להביא מזה הוכחה לשיטת הרמב"ם דלית ל' בקדשים היתר מלטרף לחיסור ממתני' דחמשה דברים בעולה מלטרפים, וקשה הא חין השיעורים שוים ול"ל שנבלע בהאכל ופמ"ס התוס', וקשה למה ל' לירוף ח"ל דאפילו היתר מלטרף לחיסור, וליכא למומר כתי' הגמ' היתר לחיסור צב"א וחיסור לחיסור חפ"י צב"א, דהא הכל ע"כ צב"א, דהיין נבלע בפת, אלא מוכח דבקדשים לא אמרינן היתר מלטרף לחיסור, ומוכח ממילא דאף בנזיר לא אמרינן היתר מלטרף לחיסור, דאל"כ הו"ל לומר צכה"ת לילוף מנזיר [ואפילו לגי' דגרסי בנזיר היכא דנפישא לא אמרינן היתר מלטרף לחיסור, מ"מ הא כתבו התוס' היכא דאיכ' טעמא ל"צ נפישא ודוק, ולגי' זו קשיא לי למה לריך בסוף הסוגיא לחלק בין בזה אחר זה בין צב"א הו"ל לשינוי' דנפקא לחיסורי נזיר מלטרפין אפילו בנפישא] : **ועוד** נ"ל ד"ל אפילו שנבלע יין ממש בפת וכשיטת התוס' ואפ"ה מקרי אכילה, והא דקשיא לן לעיל מדאמר רע"ק אפילו נזיר ששרה פתו ביין י"ל דמיירי שנשאר ג"כ יין צעין, וכן משמע מרבותי משרת ענבים לא ישתה משמע שנשאר יין צעין ואכל ביחד הפת והיין ואפילו הכי מלטרף לכזית והצעין ודאי מקרי שתיה, ומוכח שפיר, ולפ"ז נסתר פי' הפר"ח, דקושיית הגמרא ורע"ק טכ"ע מנ"ל דמוכח דסבירא ל' טעם כעיקר דיין הנבלע בפת לא הוי רק טעם, ולפי מה שכתבתי יש לומר דלאו משום היין הנבלע בפת מחשיב ל' רע"ק היתר מלטרף לחיסור רק משום היין צעין, אמנם מר' עקיבא דצרייתא דנקט ואכל כזית מפת ומיין משמע

דתרומיהו

דחורויהו הוי דרך חכמה, ומוכח שנבלע כל היין צפת, ומה מוכח שפיר דם"ל טכ"ע, ולפ"ז י"ז ע"ד שיטת רש"י רבנן דכיתח הבבלי דם"ל כרע"ק לענין דרשא דמשרת שרה פתי ציין וסיין בעין לא מקרי רק היתר מלטרף לא"י וטכ"ע בחמת ל"ל רק מר' עקיבא דברייתא מוכח דם"ל טכ"ע, והקשה הגמ' שפיר טכ"ע מנ"ל ולא קשה קושיית מוהרש"א עד"ז, אך רש"י בעלמו ע"כ לא פי' כן, ממ"ש ורע"ק טכ"ע מנ"ל היכא דליכא מידי עיקר חלל טעם כמ"ס הפ"ח.

ולפמ"ש

להוכיח ממתניתין דמעילה, דבקדשים לא אמרינן היתר מלטרף לחיסור, ולא"כ ע"כ רע"ק דלא כסתמא דמתניתין, ומש"ה פסק הרמב"ם דלא אמרינן היתר מלטרף לחיסור בקדשים, יש ליישב קושיית הכ"מ על הרמב"ם דפסק כר"ה בתערובות חמץ ולא מטעם היתר מ"ל רק משום כזית בכדא"פ וכמו שפי' הכ"מ, דו"ל דה"י קשה להרמב"ם קושיית התוס' לימא נזיר וחמץ ט"כ, ומ"ס מוהרש"א דח"כ תקשי לר' יוחנן למה לא חשיב חמץ, משום זה עדיין לא מתורץ קושיית התוספות דתקשי על ר' יוחנן גופי' מנ"ל לומר דרע"ק דלא אמרינן במ"ל רק בחיסורי נזיר וקשה נילף מיני, ול"ל דחטא' ונזיר הוי שני כתיבים, וע"כ רע"ק דלא בהלכתא הו"ל לומר דרע"ק סבירא ל' בחמץ היתר מ"ל, והוי נזיר וחמץ שני כתיבים, ובחמץ לא אמרינן המ"ל ול"ל לחפוקי דרע"ק לצר מהלכתא, ח"ו מוכח מדל"ח ר"י חמץ דמכל לא מרבינן המ"ל רק כמ"ס הרמב"ם כזית בכדא"פ, רק על זעירי הקשה הגמ' כיון דמרבי מכל דשחור היתר מלטרף לחיסור ה"ל הו"ל לרבו'י מכל מחמלת, אבל ר"י י"ל דם"ל דלא משמע מכל היתר מלטרף לחיסור, רק כזית בכדא"פ כמ"ס לעיל לפרש לענין חמץ בפסח גמ', ולפמ"ש י"ל דברי רש"י שפי' ורע"ק טכ"ע מנ"ל היכא דליכא מידי עיקר ולא רלה לפרש כפי' הפר"ח דין הנבלע צפת הוא טעם די"ל דרש"י הוכיח דע"כ מקרי משקה מדפליג בזה על משנה ראשונה, וכיון דנבלע צפת ואפ"ה מקרי משקה ע"כ מוכח דהוי בעין האיל והפסד לסוחטו ממנו, וע"כ לא מוכח מזה דרע"ק טכ"ע, ואף דברייתא נקט ואכל כזית מפת ומיין, וכתבתי לעיל דמזה משמע דאף היין הוא חולל אין זה מוכרח כ"כ כיון דשתי' בכלל חכמה.

שוב

נ"ל דאין ראיה הג"ל מוכרחת ממתניתין דחמץ דברים, דלא אמרינן בקדשים היתר מלטרף לחיסור וכמ"ס לעיל, די"ל דנ"מ היכא שהבליע יין פחות מזית צפת של היתר ושניהם ביחד לא הוי עדיין כזית, ואח"כ אכל בתוך כדי ח"פ הלי זית בשר, דמשום היתר מלטרף לחיסור ליכא לחיובי האיל ולא אכל בצ"ה, וע"כ אינו חייב רק האיל והיסור והיסור מלטרף, ואעפ"כ יש לקיים מ"ס לעיל ראיה להרמב"ם דחמץ לא דרשינן מכל המ"ל, דכיון דר"י ס"ל טעמו ולא ממשו לחו דאורייתא ע"כ דיקדש חתי לטעם כעיקר וכמ"ס לעיל, דכל כמה דלא מוכרחין לומר ש"כ מסתבר יותר לחוקמי קרא בהכי וכיון דמלינן לחוקמי יקדש לטעם כעיקר הו"ל לחוקמי בשרי, ואי משום דלא חשכחן תגא דם"ל בכל התור' היתר מלטרף לחיסור וקשה לרע"ק נילף משרת, דלמא רע"ק ס"ל כר"ה דעל ערובו בלאו מכל, והו"ל נזיר וחמץ שני כתיבים, ח"ו מוכח דם"ל לר' דאין סברא למדרש מכל היתר מ"ל וכמ"ס לעיל, ולפי תי' זה מוכח דאפילו הבבלי יין צפת של היתר דין חולל יש לו, דלולי זאת הו"מ לומר דכוונת התוס' דוקא היכא דהבבלי צפת של חיסור, והאיל שנקדש אכילת חיסור נגד הפת ע"כ גם היין הנבלע פתוח

דין חולל יש לו, אבל לא צפת של היתר, ולפ"ז ה' מיושב הקושיא על ר"ת ה"ל בפסוקות, אך לפמ"ס מוכרח דמיירי צפת של היתר, דאם לא כן תיפיק ל' משום המ"ל, פי' למה למתניתין לחשיבה להיין, דהא היין ע"כ הבבלי בדבר אחר, דלולי זאת אין לו לירוק, ואי נימא דלריך להבליעו בל' מחיסורי קדשים דהיינו בשר חו סולת, ח"כ ת"ל שהיין מלטרף משום המ"ל, כיון דזה הבבלי זית אכל ע"כ בצ"ה ומלטרף היין להבשר, וממילא כש"הכל ח"כ אחר מחיסורי קדשים להשלים הכזית יתחייב, ואין תועלת במאי דאמר היין מלטרף, אבל אי נימא דהבבלי צפת של היתר, ע"כ לריך לירופו של יין, וע"כ ח"ה, ומוכח ממילא דאפילו בהיתר מקרי חולל, ודוק.

סימן יז

עוד בסוגי' דטכ"ע :

אמר רבא לא נלטרפה אלא לטעם כעיקר דבקדשים חסור, והעולה מפירש"י דמיירי אפילו בק' וס' אפ"ה חסור בקדשים, דגלי רחמנא בחטאת, וגם כהב רש"י דרבא ס"ל טעם כעיקר לחו דאורייתא, ולא ילפינן מנזיר וגיעולי מדין יעיי"ש, ותמא התוס' כיון דקאי על היכא דליכא נתינת טעם מ' הכריח רש"י לומר דרבא ס"ל טכ"ע לחו דאורייתא, היכא דליכא נתינת טעם ועוד הוכיחו דמוכח אפילו בקדשים אינו חסור היכא דליכא נתינת טעם, ואחת מהראיות מדאמר ר"ל פיעול וותר וטמא שבללן זה בזה ואלכלן פטור יעיי"ש, ועוד הביאו תחילה ראיות אחרות, וע"כ פירשו התוס' דמיירי בטעם גמור, ואף דהתם הוי מינו י"ל דבכל ענין התיר הכתוב אפילו היכא דליכא רוב נגד הטעם, וע"כ דהתיר הכתוב הטעם לגמרי, יעיי"ש.

ולעג"ד

קשה על דברי התוס', אי בטעם גמור מיירי, מאי מקשה הגמ' מאי חזית דגמריה מהיאך, ולכאורה משמע דקושיא היא דלא לילף שאר קדשים מחטאת אלא מזרוע בשילה, וקשה דהא בזבחים יליף הגמרא שם בהקישא דזאת התורה לחטאת וכו' דילפינן לענין זה כל הקדשים מחטאת, וכיון דלשדי' האקשו כל הקדשים לחטאת מוכח דלא ילפינן מזרוע בשילה ומאי מקשה הגמ', והנה התוס' כתבו לעיל (ד"ה מחיחיות) אע"ג דלחומר' מקשינן י"ל דמקשה מאי חזית דלוקמי חטאת להיתר מלטרף לחיסור, וא"כ גם מחמת הקישא לק"מ, דקושיית הגמ' נעא דקאי להיתר מלטרף לחיסור.

הן חמת דקושיית התוס' לעיל שהקשו בלא הקיש' רק משום דלחומר' מקשי' ה' נ"ל די"ל דיותר מסתבר לומר דבכל התורה מ"מ בטל, רק דדס הפר הוא חידוש מדנימי' דהתורה היתה בז"ב מה שהיא חסור בעלמא, וכן לענין ילפותא דטעם כעיקר יותר מסתבר לומר דחטאת הוי חידוש לחיסור'א מדנימא זרוע בשילה הוא חידוש להיתר'א דחידוש של היתר הוא יותר חידוש מלחיסור, וע"כ אין לדמותו לשאר מקומות דאמרינן לקולא ולחומר'א לחומר'א מקשינן, וע"כ בזה, רק מכל העיקר ה"ל ודאי קשה, ולריכין לבא לתי' התוס', חמס תי' התוס' הוא קשה לכאורה, דאפילו אי נימא דחטאת חתי להיתר מלטרף לחיסור, מ"מ כיון דכתיב אשר יגע בבשרה יקדש וס"ד התם דאפילו בנגיעה בעלמא, וקאמר התם ת"ל בבשרה

עד שיבלע, וכיון דע"כ ע"י בלוע חסור, דחמרי בקדשי טעם כעיקר, דהא הבלוע לא הוה חסור טעם, ואף לפמ"ש הרשב"א בשם החוס' ד"ל החלב הנבלע בבשר מקרי ממש, וזהו דבב"ח מקרי טעמו ולא ממשו היינו משום חיסור החלב, שפליטת הבשר שנתערב בחלב הוא רק טעם בעלמא, ולפ"ז מלינן לאשכוחי שנבלע ממש מרוטבו של בשר בחתיכו והוה ממש, רק דקמ"ל דחמרי היתר מלטר' לחיסור, אבל היכא דקלט רק טעם מבשר קדשים אינו נאסר, מ"מ מ"ל הא, כיון דס"ד דאפילו בגגיעה בעלמא נאסר אי לא הוה כתיב בצורה, אבל מ"ל לומר דבצורה התי דלדוך להיות נבלע ממש בתוכו, ואפשר לומר דודאי אי הו"א כפשטי דקרא דחוסר בגגיעה הוה מוכח דהוה גז"כ, אבל הסתא דכתיב בצורה שפיר מלינן למימר דבשי ממש כי היכא דלא להוה גז"כ.

אד עדיין אינו מיושב, כיון דע"כ לענין היתר מלטרף לחיסור הוא גז"כ דכיון דהוה ממש ע"כ דחתי רק להיתר מלטרף לחיסור, ובכל התורה לא חמרינן היתר מלטרף לחיסור ע"כ סוף סוף הוה חידוש, ודוק, ולעשיטת החוס', וכן קשה לפמ"ש הר"ן בשם הרמב"ן שסובר ג"כ טכ"ע לאו דחורייתא וכתב ליישב קושיית רש"י למה לא ילפינן מנזיר וגיעולי מדין, דרשב"א ס"ל דממשמעותו דוכל אשר יגע איכא למימר דחתי הן לטכ"ע והן להיתר מלטרף לחיסור, וע"כ הוה שני כתיבים לענין שניהם, רק דפסחים הוה ס"ל להגמ' דיותר מסתבר לחוקמי השני כתיבים לענין היתר מלטרף לחיסור, ואין רחוק דהוה שני כתיבים לענין טעם כעיקר, ד"ל דעיקר דקרא לריך להיתר מלטרף לחיסור, ורשב"א ס"ל דתרווייהו שוים וע"כ הוה שני כתיבים לתרווייהו, ולפ"ז ע"כ דסבירא ליי דחטאת חתי לפחות מ"ס דאל"כ לא הוה שני כתיבים עם גיעולי מדין ונזיר דהתם איכא טעמא, וכיון דחטאת ע"כ מיירי בטעמו ולא ממשו, א"כ מאי מקשה הגמ' מאי חזית דילפת מהיך כיון דחטאת ע"כ בטעמא מיירי ממיל' ילפינן מהתם מהקישא לכל הקדשים, ואפשר לומר לדעת הרמב"ן דס"ל דמלינן לחוקמי להיתר מלטרף לחיסור לחוד ומיירי בממש דהיינו רוטב שנבלע וכמ"ש לעיל לשיטת החוס', אי דחתי לטעם כעיקר לחוד, והואיל וסניסה שקולים יבואו שניהם, אבל אי הוה לן ללמוד מזרוע בשילה להיתר טעם בקדשים לא הוה מוקמינן קרא דחטאת רק לחיסור ע"י ממש ולא לטעם כעיקר, [אזר רחמי בחידושי הרשב"א שכתב להדיא בשם הרמב"ן דטעם כעיקר מוכח בודאי מחטאת, דהתם לא הוה רק טעמא, וגם הביא סדרי' שכתב הר"ן בשם הרמב"ן, ולע"ל פ"ז מה שהקשיתי] כן לריך לומר לשיטת החוס' והרמב"ן, וע"כ דזה דחקו לרש"י לפרש דקאי על יותר מנהיגת טעם דהיינו ס' וק' וגם היכרח לפרש דרשב"א ס"ל טעם כעיקר לאו דחורייתא : **ובזה** חתי שפיר סוגיית הגמ' דאי הוה סבר טעם כעיקר דחורייתא דהיינו דאיכא למילף מנזיר או מגיעולי מדין, הוה קשה מהיכא תיתי לומר דקרא דחטאת מיירי בק' וס' דלמא מיירי בג"ט וחתי לחורוי' דהיתר מלטרף לחיסור דזה מסתבר יותר מלחסור פחות מ"ט, כמו דס"ל להתוס', אבל אי חמרת דטעם כעיקר לאו דחורייתא, ואין נ"מ בין ג"ט לפחות מ"ט, ע"כ מוקמינן קרא אפילו לפחות מ"ט, וכעין שהוכיח אב"י בשמעתי' דטיפת חלב, דאי טעמו ולא ממשו לאו דחורייתא ומבשר בחלב לא ילפינן מאי חרי' כי טפן טעם אפילו ליכא טפן טעם גמי, אמנם כל זה חס חין לנו רחמי דפחות מ"ט שרי' אבל אי הוה לן רחמי דפחות מ"ט שרי' ודאי

מסתבר לומר דקרא דחטאת חתי לג"ט, וע"כ מקשה הגמ' שפיר מאי חזית דילפת מהיך לחסור אפילו פחות מ"ט לגמור מנזיר דפחות מ"ט שרי, וקרא דחטאת ע"כ לג"ט חתי, ושני דנזיר חידוש ולא ילפינן מיני' כלל, וסדרינן לסברא קמיייתא דטכ"ע לאו דחורייתא ואין חילוק בין ג"ט לפחות, ומוכח דקדשים אפי' בק' וס' חסורים, [וצ"ע מיושב מה דקשה בסוגיא, דהא בזרוע בשילה הוה מין במינו ומאי ענין זה לטעם אי נימא דחתי דלא בר"י כדמשמע מת' דרשב"א, וע"כ הולרכו החוס' לומר דכ"ע היתר הכתוב אפילו היכא דלא הוה רוב, ולשיטת רש"י ח"ס, כיון דחסרה התורה בקדשים יותר מ"ט, וצ"ע שוב מין במינו לא"מ ודוק]

ובזה יש ליישב מאי דקשיא מסוגיא דפסחים, דס"ל להגמ' בפשיטות, דע"כ חמרינן טעם כעיקר כדמקשה התם בפשיטות, ור' עקיבא טכ"ע מ"ל, ורש"י כתב דחמוראי בחראי ס"ל טכ"ע לאו דחורייתא ולריך טעמא במאי נחלקו, ולפ"ז י"ל הא דמקשה הגמ' התם בפשיטות ורע"ק טעם כעיקר מ"ל דמשמע דאלו לא הוה י"י ילפותא לטעם כעיקר הוה ליי לחוקמי משרת לטעם כעיקר, י"ל דסוגיא דהתם הוה פשיטא להו דמחטאת מוכח דע"כ פ בקדשים חמרינן טעם כעיקר, [ועי"ש בהחילת סוגיא דהתם חולא לחזי דמקשה דלמא לטכ"ע והז"י משמע דלא ס"ל דבקדשים חסור אפילו ק' וס' מדהולך לומר ר"י הוה] כדררשינן עד שיבלע בצורה, וכיון דאשכחן בשום מקום דטעמא חסור מסתבר להגמ' לחוקמי משרת לומר דאף בנזיר חסר רחמנא טעם מלומר היתר מלטרף לחיסור לחייב גם על היתר גמור, אף דבקדשים חמרינן אפי' היתר מלטרף לחיסור, מ"מ יותר מסתבר לומר דאף בנזיר חסר רחמנא טעם, כיון דבעלמא אשכחן ג"כ שם חיסור על הטעם מלומר היתר מלטרף לחיסור וע"כ הולך הגמ' לשינוי דילף מגיעולי מדין, כ"א אי חמרינן דחטאת בנתינת טעם שרי' אבל לפוס פירוש דרשב"א בצרייתא, דזה היתר הבא מכלל חיסור דמוכח דבקדשים אפי' פחות מ"ט חסור שפיר מלינן למימר דטכ"ע ל"ד וק' קושיית הגמ' דשם ורע"ק טכ"ע מ"ל, ד"ל דלית ליי ואפ"ה לא קשה דהו"ל לחוקמי משרת לטכ"ע, דמאי חולמא טכ"ע מהיתר מלטרף לחיסור, וי"ל דמסתבר ליי טפי היתר מלטרף לחיסור היכא שנבלע יין ממש בפת דמקרי ממש, כדמשמע מ"מ שרש"י שם, ורע"ק טעם מ"ל היכא דליכא מידי עיקר יעיי"ש, מלחוקמי קרא לטעמו ולא ממשו, ד"ל דטעם אינו חסור כלל, ומקדשים לא מלי לחתוי' רחמי דאשכחן דחסר רחמנא, דהתם אפילו בפחות מ"ט דהיינו ק' וס' חסור, וע"כ דהוה גז"כ וע"כ שפיר י"ל מסברא דבשאר חיסורין טעמו ולא ממשו חין סברא כלל לחסור, וע"כ חוקי קרא להמ"ל, [ועפ"ז הוה נכון שיטת הרמב"ם דחוקי משרת לכזית בכד"ה פ דלפת ציין אי אפשר לחוקמי למשנה ראשונה דאי אפשר ללרף, ולענינים ציין אי אפשר לחוקמי, דאל"כ הוה מוכח טכ"ע בנזיר, וא"כ ממילא הו"ל יקדש לג"ט, ומה"ת חוקמי בפחות מ"ט וקשה על רשב"א, ולשיטת הרמב"ם ביחא ודוק]

ולפמ"ש יש ליישב קושיית החוס' מר"ל דמוכח מדאמר הפיגול והנותר וכו' דפחות מ"ט אינו חסור בקדשים, ולפמ"ש י"ל לפמ"ש הרשב"א והר"ן בשם הראב"ד דחידוש דאיל נזיר הוה שמונת לבטל לכתחילה, ומוכח מזה דבעלמא חין מבטלין חיסור לכתחיל' מדחורייתא, והנה לר"ל דס"ל לחלי שיעור מותר מן התורה ומותר

ומותר לאכול אפילו בעין , וא"כ נראה דאין שייך כלל לומר

אין מבטלין איסור לכתחילה היכא דליכא כוונת בכדי א"פ כיון דאפילו בעינו ה"י מותר לאכול האיסור מדאורייתא בפחות מכדי א"פ מכ"ס שמותר ע"י תערובות , דבשלמא לר"י דס"ל ח"ס איסור מן התורה י"ל שפיר כיון דאלו ה"י האיסור בעין ה"י איסור לאכלא ועכשיו מה שחולל הוא רק האיל ונהבטל ע"כ אינו רשאי לעשות כן לכתחילה משא"כ לר"ל דאפילו בעינו מותר לאכול ביתר מכדי א"פ דה"י הכל ח"ס .

זלפ"ז מוכח בע"כ לר"ל דקרא דחטאת מיירי בנ"ט דמס"ת לאוקמי בפחות מנ"ט דקסה קשיית הגמ' מאי חוית דילפת מחטאת לנ"ט מזרוע בשילה דפחית מנ"ט מותר , וע"כ חטאת מיירי בנ"ט כמ"ס לעיל , וליכא לשינויא דזרוע בשילה חידוש הוא דלר"ס לקיס לא ה"י חידוש כלל דאין כאן ביטול איסור כיון דה"י ח"ס , וע"כ מוכח לר"ל דקרא דחטאת מיירי היכא דא"כ נ"ט ד"ל דהיתר נהפך לאיסור או משום היתר מלטרף לאיסור עכ"פ בפחות מנ"ט ליכא לאוקמי דילפינן מזרוע בשילה להחירא , ועיין היטב .

אך הא קשיא לשיטת רש"י דחטאת מיירי פחות מנ"ט א"כ תקשי קשיית הגמ' בפסחים מדרבנן נשמע לרע"ק דנילף מנזיר לכל התורה היתר מלטרף לאיסור , ודוחק לומר הרבא ס"ל לרע"ק היתר מלטרף לאיסור בכה"ת , ותי' הגמ' דס"ל דה"ל נזיר וחטאת שני כתובים נסתר לשיטת רש"י דהא אילטרף לכתוב חטאת דאפילו פחות מנ"ט איסור , ואפ"ל עפ"י שכתבו התוס' בפסחים דה"ל נזיר וחמץ ש"כ דהא רע"ק דריש כל דק דמוהרש"א תמך שם על קשיית' ה"ל נזיר וחמץ תקשי לר"י ויחנן דלא חשיב חמץ , וע"כ דלא דריש כל וא"כ נילף מנזיר ועי"ש חב"ל לרבא שפיר מליפן למימר דס"ל נזיר וחמץ שני כתובים ועדיין ל"ע , [שוב נ"ל פשוט דבאמת מזה מוכח דרע"ק ס"ל טכ"ע דאורייתא וע"כ מסתבר ל"י לאוקמי יקדש בנ"ט , ואפי' לאורו' היתר מלטרף לאיסור מלומר דאפי' לפחות מנ"ט דאין סברא כלל , ורבא ס"ל כדרייתא דזה היתר , ומוכח דטכ"ע לאו דאורייתא , וע"כ בקדשים אין חילוק בין ל"ט לפחות וכמ"ס , וע"כ שפיר ה"י נזיר היתר כבא גמלא איסור דאפילו בפחות מנתינת טעם איסור בקדשים] .

ועוד ל"ע בעיקר קשיית התוס' הנ"ל מר"ל דמוכח התם אפילו בקדשים אינו איסור פחות מנ"ט , וקסה לימרו חניהו לנפשי מקושיית הגמ' דס"ס ש"מ נ"ט צרוב לאו דאורייתא דס"ד דגמ' דמיירי במשח"מ , וקסה הא טעם ודאי איסור בקדשים מיקדש , והנה רש"י פ"י התם נ"ט צרוב לאו דאורייתא ללקות עליו , ולפ"י י"ל נהי דטכ"ע בקדשי' דאורייתא מיקדש י"ל דאין לוקין עליו , וכעין שכתבו התוס' בשם הר"י דאורייתא דה"י ולפינן טכ"ע מגיעולי מדן אין לוקין דלא ה"י רק עשה , ומה שקסה ר"ת נימא אהדרי' לאיסורא קמא , בזה כתבו התוס' דלא דמי לגיזה ועבודה ובפרט לפי מה דאית לן עכשיו דרק בקדשים איסור הטעם ודאי ל"ש אהדרי' לאיסורא קמא , דהא חזינן בכל איסורי' אין הטעם כממש , וחידוש הוא שחידשה התורה בקדשים י"ל דלא ה"י רק איסור בעלמא , וע"כ קאמר ר"ל שפיר דאין חייב בצללן זה בזה , ועי' (דף ל"ה) אין עשה דוחה ל"ת ועשה , ול"ל איסור ל"ת ודוק , ועי"ש בזה (דף ע"ט בתוס' ד"ה אמור רבנן) שהקשו על שיטת רש"י , מדמסיק התם רבא בעושה עיסה מחיטין ואורז שיולא י"ת ומוכח , ונ"ט צרוב דאורייתא , עי' בהר"א סוף הל' לרש"י

חלה , שכתב בשם הרמב"ן דהוכחת הגמ' הוא רק על כוונת בכדי א"פ , והא דיוכלא בעיסת אורז אפילו בכונת ממנו הוא משום גרירה , רק דאפ"ס מוכח דכוונת בכא"פ דאורייתא דאל"כ אין מקום לגרירה כיון דהטעם הוא כמאן דליתא עי"ש היטב .

ועי"ש בהר"א ס"ל מ"ס בשם ר"ח כהן , דס"ל היכא דליכא כוונת בכדי א"פ לוקה על כל כוונת וכונת , ומש"ה לוקי הא דהעיסה עיסה מחיטין ואורז בכונת בכדי א"פ ואפ"ס לריד הירושלמי לטעמא דגרירה , דאל"כ כיון דרוב ממין אחר ולא חתי לידי חימוץ חזי חלל צו ודו מלה , ולכאור' ה"י נ"ל דהר"א ס"ל היכא דליכא כוונת בכדי א"פ ליכא איסורא דאורייתא , דאל"כ ה"ל לאוקמי מהנייתן דחלה אפילו בפחות מא"פ , כיון דעכ"פ הטעם ה"י כמו דחיתא , כיון דאיסור מדאורייתא ע"כ יולא מטעם גרירה :

וגרירה מזו ס"ל להרמב"ן אע"ג דס"ל טכ"ע לאו דאורייתא בפחות מכדי א"פ אפ"ס מהני טעמא דגרירה הואיל וטעם החיטין ה"י כמאן דחיתא חלו נישוסף עליהם עד כוונת בכדי א"פ , וע"כ לשיטת ר"ח דס"ל דל"מ טעמא דגרירה בפחות מכדי א"פ ע"כ דס"ל דה"י ל"ד , וכיון דעכשיו ה"י כמאן דליתא ע"כ ל"מ טעמא דגרירה ולא ס"ל כסברת הרמב"ן הואיל וחלו נישוסף עליו ה"י כמאן דליכא , אבל ה"י ה"י ס"ל דטכ"ע מדאורייתא אפילו בפחות מכדי א"פ וה"י כמאן דחיתא קסה למה לא תהי טעמא דגרירה , [ה"ה עיינתי בהר"א וראיתי שם לדחות ראיה זו , דהר"א ס"ל כתב הטעם חליבא דהר"א הואיל דה"י כוונת בכדי א"פ דלא נהפך כולו חיטין , מש"ה יולא , ומ"מ לריד לטעמא דגרירה , דכיון דרובו אורז ואינו ב"י לידי חימוץ ה"י ס"ל דאינו יולא ע"כ לריד לטעמא דגרירה ונראה לשיטת ר"ח כהן בעי חרתי למעלותא , שיהי נהפך כולו חיטין ושיבא לידי חימוץ , לפ"י י"ל דבפחות מכוונת בכדי א"פ , נהי דהטעם לא בטל מ"מ לא נהפך לחיטין וע"כ אינו יולא] :

אמנם ראיתי בטוריו"ד (סי' ל"ח) שכתב בפשיטות בשם ר"ח כהן דאף פחות מכדי א"פ טכ"ע דאורייתא לאי , ול"ל דס"ל דאף מה דה"י בעין לענין איסורא בעלמא ל"מ לענין גרירה ללאת ידי חובת מלה , ולענ"ד ל"ע ודוק , ועי' צביאורי הגאון מוהר"א ווינגא (סי' תנ"ג) שכתב דמשמע מדברי הר"א שחולקין פ' ג"ה שכתב לשיטת ר"י חיים הנ"ל בפחות מכדי א"פ ל"ד , מדכתב לשיטת ר"ת א"ס נשפך ה"י ספיקא דאורייתא מזה משמע לשיטת רבינו חיים לא ה"י ספיקא דאורייתא , ובטור הוא ט"ס ר"ח ל"ל ר"ת ושכ"כ הפר"ח עי"ש , והגם משם אין לדייק כ"כ מדסיים לשיטת רש"י ה"י ספיקא דרצבן י"ס לדייק דלרבינו חיים ה"י ספיקא דאורייתא , וא"ס כן ליכא למשמע מהא , אך הראיה הנ"ל שכתבתי ל"ל רא"י נכונה , דלשיט' הר"ח פחות מכדי אכילת פרס לא ה"י רק דרצבן , דה"י כמאן דליתא , וע"כ לא מהני טעמא דגרירה רק בכונת בכדי א"פ , וע"כ הולרך הר"ח לאוקמי הא דהעיסה עיסה בכונת בכדי א"פ , וראיתי אה"כ בפר"ח (סי' תמ"ב) שכתב בשם ספר בני שמואל כדברי לשיטת ר"ח פחות מא"פ ל"ד והוא הש"ג עליו , ולענ"ד נראה מקום מולא לדברי צ"ס הנ"ל מהרא"י שכתבתי :

אך לפ"י יש לעיין מה הקסה רבא שם מהעושה עיסה על הא דהוכיח הגמ' נ"ט צרוב לאו דאורייתא מר"ל והולרך לאוקמי במצ"מ הא התם החשש שיתערב בפיו בפחות מכדי א"פ , ונסי דליתר מס' כמ"ס התוס' י"ס לומר לרש"י

לרש"י דל"ח דהוא דבר רחוק, אבל לפחות מכד"פ ודאי
הוא אם לא נתערב כל הכות של מין בחבירו הוי פחות
מכד"פ, ואי נימא בזה לשיטת הר"ח דהוי כמאן דליתא,
וא"כ ה"ל דפוטרי ר"ל חף במין בשאינו מינו, ובשלמא
לשיטת הרמב"ן דס"ל גרירה מהני חף בפחות מכד"פ
וע"כ הוי כמאן דליתא, וחף דטכ"ע בזה מדרבנן מ"מ
עכשו מלטרף ליתר הכות שהוא בעין והקשה רבא שפיר
אבל לפמ"ס לשיטת הר"ח תקשי על רבא מאי קושיא על
ר"ל דלמא בפחות מכד"פ הוי כמאן דליתא, ואפשר לומר
דקשיית הגמ' הוא רק על הא דקאמר הגמ' ש"מ נ"ט
ברוב לא דאורייתא, דמשמע דכל היכא דאיכא רוב נגד
האיסור הוא לא דאורייתא, וע"כ הקשה רבא דע"כ מוכח
עכ"פ היכא דאיכא כות בכד"פ הוא דאורייתא וע"ז
מתלק רבא בין מינו לשאינו מינו, ולפ"ז מלינן למימר דר"ל
מיירי חף במין בשל"מ, ויש להביא ראיה לשיטה זו
מקושית התוס' שם שהניחו בקושי' מהא דמקשה הגמרא
במנחות מתבליה בקלח, והקשו התוס' הא התם הוי טכ"ע
ולשיטת הרמב"ן דטכ"ע לאו דאורייתא ה"ל, רק דקשה
הא בכות בכד"פ ודאי דאורייתא וא"כ מלטרף המלה
שמעירבת בהתבלין עם הבצין והוי כות בכד"פ, אך
לשיט' הר"ח לפמ"ס לעיל דהוי כמאן דלית' בפחות מכד"פ
דמ"ס לא אמרינן גרירה וא"כ אינו יכול להלטרף להבצין
דהוי כמאן דליתא, והקשה הגמ' שפיר, והא דלא תירלו
התוס' לפי שיטתם דקושית הגמרא היא דלמא נתערב
צויתר מס' דו"ל דהתם קאמר ס"ד דאפי"ס ל' תבלין ממלה
מה שמערה הוי רק רוב, אבל תי' ה"ל א"ס, דסוף סוף
לא הוי כות בכד"פ, דודאי אין כות שלם מעורב תוך
התבלין ועי"ס בתוס' במנחות שכתבו שיוכל להזדמן במ"א
הוא רוב תבלין, וא"כ אם חלי זית הוא בעין וחלי זית
מעורב ברוב תבלין שוב לא הוי כות בכד"פ:

ועוד אני מסתפק אם טעם המלה הנבלע בתבלין
מקרי טעם ד"ל דהוי טעם לפנס, דודאי אין
התבלין נכבד ע"י טעם המלה והדרבא טעמו נקלש עי"ז
ולפ"ז יש ליישב בפשיטות קושית התוס' ד"ל חף בכות בכדי
אכילת פרס דאורייתא היינו טעם משובח אבל לפנס לא
הוי טעם אפילו בכות בכדי אכילת פרס, וכן משמע צו"ד
(ס"י ק"ג ס"ב) ובש"ך שם, וחף בטעם מלה שנתערב עם
המרור י"ל דהוי לפנס, ולפ"ז מיושב ג"כ קושית התוס'
מפסחים ממ"ד לא לכרך מלה ומרור ועדיין ל"ע בזה,
ועי' ספר מקור חיים שהשיג על הפר"ח דס"ל כות בכד"פ
מהני אפילו בשאר מינים אם חכל כל הפרס, והוא השיג
עליו מירושלמי דבעי רוב דגן, ולעג"ד אין ראיה משם,
ד"ל דהתם מיירי ללאת בכות אחד וכיון דהוי רוב דגן והפך
הכל לדגן וכמ"ס רש"י אי אפשר שלא ירבה מין ע"ח
שניתוסף על הדבר שנתערב בו, והתוס' הקשו על רש"י
עי"ס, ועי' בגדה (דף כ"ז ע"ב) נפל ליה שיעורי' מוכח
ברש"י, ול"ע במ"ל (פ"ז מהל' מעילה הלכה ו' סוף ד"ה
וראיתי שכתב) ולא ירדתי לסוף דעתו, דמה ענין ביטול
לכאן, דביטול לא שמענו אלא לבטל האיסור וכו', אבל
אם הרוב הוא איסור נהי דאיסורא איכא אבל לחייב קרבן
או פרת או מלקות לא שמענו, ול"ע עליו מסוגיא דגדה
יעי"ס, וראיה שלו מקושית התוס' ממלה מתבולת י"ל
עפ"י הדרכים הנ"ל ודוק:

ולפ"מ שתי' התוס' הקושיא דמ"ס מבטל מרור
טעם מלה ד"ל שיהי' פחות מס' קשי' לי
א"כ להלל נהי דס"ל מלות אין מבטלות זו את זו מ"מ הא
קיי"ל בלע מרור לא ילא, דלריד לטעום טעמו של המרור

לג

וכיון דנתבטל מהכות לא הוי טעם מרור בכות, ואפשר
לומר דתוס' ס"ל כמו דמשמע מהר"ח דמדרבייתא לא
בעי כות מרור כיון דלא כתיב גבי' אכילה וע"כ לא בעי
טעם כות, ועי' שאלת חרי' הל' מרור, ולריד לי עיון
על הר"ח ס"כיון דמספקא דלמא כרבנן ולרבנן מדלח כתיב
יחללו אותו מוכח דלא קאי על פסח לחוד וא"כ בעי כות
אבל להלל שפיר מלינן למימר כסדרת הר"ח ש"ס וא"כ על
התוס' הנ"ל, ולפ"ז י"ל קושי' מוהרש"ח שם בתוס' שהקשו
לרבנן ליתא חרוסת דרשות ולבטל מרור למה לא הקשו
לר"ח כיון דמרור הוי דאורייתא, ולפמ"ס ה"ס כיון דאינו
מבטל רק מעט ולא הוי כות וזכו רק מדרבנן, ועיין
הטעם:

סימן יח

הרמב"ם ז"ל פסק בדבר חשוב בעי שלשה תערובות
כפשוט' דאורייתא, מריבוא לשלשה
ומשלשה למקום אחר, ובטבעת וכיס של ע"ז לא הולך
רק ב"ת, ותמכו עניו עי' כ"מ ולח"מ, והש"ך (ס"י ק"י)
פביא תי' בשם חד מבני חבורתו כחכם ר"מ אשכנזי ז"ל
דס"ל לחלק בין היסור אכילה למידי דהנאה דבמידי
דאכילה החמירו טפי, ועי"ס בש"ך שכתב דרוב הפוסקים
הסכימו לשיטת התוס' דלא בעי ג' תערובות אפילו במידי
דאכילה והא דנקט ר"ס ג' תערובות היינו להחמיר כולם
ביחד:

והנה רש"י נראה דאזיל ג"כ בשיטת הרמב"ם רק
דס"ל דלאחר שנתערב בתערובות הג' חף
התערובות הב' שרי, וזה דלא כשיטת הרמב"ם דלדידי'
נראה דתערובות השני לעולם חסור, ונראה לעג"ד מפ'
בהכרית רש"י לפרש כך דתערובות השני חוזר להיות
ומלד הסברה הוא קשה קלת לעשות תרתי דסתרי להתיר
התערובות הב' משו' דאמרי' דנפל לתערובות הג' וגם תערובות
הג' נתיר ג"כ, וכעין שכתבו התוס' דל"ה ס"ס דסתרי
ההדדי, אמנם נ"ל דרש"י הוכרח לזה לפי' השני שכתב
לקמן אב"ע ר"ח היינו דלריד שנים שנים עי"ס, ולפ"ז
מוכח ע"כ דתערובות השני מותר, דאל"כ עדיין קשה למה
נקיט שלשה, ובאמת עדיין דברי רש"י קשים, מה שכתב
דלסקיניהו שנים שנים דהא אחד נפל לתערובות הג' ולא
נשאר רק שלשה, [ואפשר לומר דאם חובל בכל פעם
אחד ומחלה ג"כ שרי, כיון דאיכא עכ"פ התירא בהדי'
ושייך מגו וע"כ חף שייך לומר שני' שני' ודוק] עכ"פ לפ"ז
מוכח דתערובות השני חוזר להתירו, אמנם לשיטת
הרמב"ם הוי אפשר לפרש כפי' השני של רש"י דהוא מפרש
לא התיר ר"ח שנים שנים היינו שגפלו שנים לים, ואז
אפי' מאחד לחוד מותר להנות, ואי אפשר לפרש להרמב"ם
רק כפי' הראשון של רש"י, וע"כ לא מוכח דתערובות
השני תזור להתירו, על כן פסק דתערובות השני
חסור:

אך לכאורה קשה טובא על תי' ר"מ אשכנזי שהביא
הש"ך, חדא מאי מקשה הגמ' לעיל מ"ס אחד
מארבעים דאמרינן איסורא ברוב' איתא אחל מששים נמי
ומאי קושיא דלמא ס"ל לרב דחף באיסורי' הגהה בעי
ג"כ ג' תערובות, וע"כ דוקא ה' מ"מ שרי דהוי ג'
בפיקות דלמא אין כלל בתוך הארבעים איסור ודלמא
לא

לא נפל האיסור ולמלא חין זה, חבל אחד מס' דליכא למימר דלמלא חין כחן איסור ולא חין רק צ' ספיקות ע"כ חסור, חס"כ רחמי שכן הקשה הגאון בעל פנים מאירות בחידושו, עוד הקשה הלח"מ מאי קאמר הגמ' במואל סבר לה כר"י בחדא ופליג עליה בחדא, מנ"ל דלמלא ר"י נופא חינו חסור רק באיסור חכילה לא באיסור הגאה, כמו דע"כ לריכין לחלק נר"ם דבאיסור הגאה ולא צעי ג' תערובות ובאיסור חכילה צעי ג' תערובות כמו כן מלינו למימר נר"י דלא החמיר רק באיסור חכילה לא באיסור הגאה, תו קשיא לי מאי קאמר הגמ' חצ"ה ס"ל כר"ה ולפי' שהמב"ס גריך לפרש ע"כ כפי' הראשון של רש"י כמ"ס לעיל, כיון דהוא מפרש שנים קאי על אותן שנפלו לים, וח"כ מר"א לא מוכח, דהא קאי התם בחפה צו את הפת דהוי איסור חכילה, וע"כ י"ל דצ' תערובות לא מהני ולעולם דאף ר"א ס"ל באיסור הגאה מהני צ' תערובות אף צעי"ו כמו לר"ס, חס"כ רחמי שגם הפלתי הקשה כן :

ולענ"ד ה"י נראה ליישב קשיא זו ולדברא יס' להוכיח מזה שיטת הרמב"ם, דדבר חשוב צעי"ג תערובות, דהנה התוס' הרבו להקשות על פי' פס"י, חדא דכרבנן גמי' אחי' ודוחק לומר ר"א ומחלוקתו קאמר, ותו דהא חף בשאר איסורים ס"ל לר"א כן דהא חני ופן ה"י ר"א חסור בשאר איסורים שבתורה, והנה נ"ל הא דמחלק בין איסור חכילה לאיסור הגאה, דבאיסור חכילה גזרינן טפי, וכעין שכתבו התוס' ריש מסכת ביצה והנה לפ"ז נ"ל פשוט לר"א דס"ל חליך הגאה לים המלח, וח"כ חין כאן איסור חכילה כלל, דעג האכילה ודאי יש תקנה בטולכת הגאה לים המלח, וח"כ לא נשאר רק הפסד הגאה הממון שלריך להוליך לים"מ ול"ה רק הגאה פ"כ שפיר מהני צ' תערובות. ח"ו מוכח דאיסור ע"ז חמור ולא מהני ספק ספיקא חף באיסור הגאה :

ולפי' מיושבים שני קישויות התוס' הנ"ל המרבנן לא מוכח, די"ל לדידכו דס"ל חין פדיון לע"ז ולא מהני טולכת הגאה לים"מ ע"כ הוי איסור חכילה וע"כ חסור צ' תערובות, כמו כל איסור חכילה, וגם קושיא השניה דהא ר"א קאמר חף בשאר איסורים לא קשה לפ"ז די"ל דסבר כשיטת הפוסקים דלא מהני טולכת הגאה חף לר"א רק צעי"ו דתופסת דמיה ולא בשאר איסורים, ופמ"ש הרא"ש והר"ן פרק כל הללמים, וכן נראה להדי' מדברי הרמב"ם (פרק י"ו מהל' מאכלות אסורות) ובוה אודא השגת הראב"ד בפטר חמור יע"י"ש, וע"כ חף לר"א הוי ח"י חכילה וע"כ ל"מ שני תערובות, חבל צעי"ו דודאי מהני לר"א פדיון ואפ"ה לא מהני צ' תערובות מוכח דע"ז חמור ולא מהני שני תערובות חף באיסור הגאה וכמ"ס דכיון דחית ל"י פדיון הוי איסור הגאה, ואין להתעקש כיון דלשיטת הרמב"ם (פ"ה מהל' ע"ז) לא מהני טולכת הגאה לים"מ רק היכא שהוא בתערובות ח"כ עדיין י"ל דמס"ה צעי"ג ת' דגזרינן שמה יאכלנו בשעך :

אמנם נראה פשוט דודאי לא גזרינן כולי האי שיאכלנו צעין רק דגזרינן שיאכלנו בתערובות ח' וכיון דלא מהני פדיון לר"א תו ליכא למגור, ומכ"ס דא"ס לפ"מ שכתבתי כבר בסוגיא דחדש יותן עפ"י סברת הר"ן דלשמואל דס"ל תקנת רשב"ג חף ציין ציין לדידי' מהני פדיון בלא תערובות יע"י"ש, ח"כ הכא דחליצה דשמואל קיימינן לדידי' הוי לר"א רק איסור הגאה, ובכעין זה ה"י נ"ל ליישב קושיית הב"מ שהקשה על הרמב"ם דפסק בתלמוד לא מהני גפיל לים, דלא ממכרי נפולתה, ולמה פסק בטבעת מהני, וה"י נ"ל דהא צעי"פ ל"ל הא דלא ממכר נפולתה

חסור חף דהשואל ידע שנפל לים, ול"ל דמזרינן בשביל הרוחיים שלא ידעו שנפל ח' ויהיו סבורים שלא נפל כיון דלא מנכה, וח"כ י"ל בשמואל בתרומה דאם לא נפל ודאי חסור שפיר היכא למכור משיב' ח"ה"ם, חבל צעי"ו דאף בלא נפל יש היתר ע"י הטבת הגאה לים"מ, ח"כ הרוחיים חף דיוסדרו שלא נפל כיון דלא ממכר נפולתו מ"מ יתלי בהיתר לומר שהולך הגאה לים"מ, כן נראה לענ"ד ככן :

אמנם עדיין קשה קושיית התוס' הנ"ל, דהא בסיפא דמתני' דע"ז תני' גטל ממנה עליש' וחסר צגד חסור בהגאה, נתערבה בחחרות ואחרות בחחרות בגלס חסורים, ח"כ מוכח דאף רבנן חסרי באיסורי הגאה של ע"ז בשני תערובות, ונראה די"ל כך דהתוס' מפרשים לעיל נאחרות בחחרות אש' כל האחרות בחחרות דלא הוי ס"ס, הק' לראשונה מוכח דחין הפירות כך, כיון דאף ר"ס ס"ל באיסור חכילה צעי"ג תערובות ח"כ אפי' אחד מהאחרות בחחרות חסור דלא הוי רק צ' תערובות באיסור חכילה, וח"כ ע"כ באמת הפ"י ברבנן אחד מהאחרות בחחרות וע"ז קחו ר"א, ולדידי' לא הוי רק איסור הגאה כיון דחית ל"י פדיון, ע"כ מוכח שפיר דר"א חסור ס"ס צעי"ו, חבל ממלא מוכח כדבר לא מוכח כיון דשם הוי איסור הגאה שפיר י"ל כל האחרות בחחרות וע"כ לא הוי ס"ס, ואף דהא דוחק לחלק בפ"י חחרות בחחרות הגאמר צפת לבין הגאמר צבגה, מ"מ כיון דלא מוכח להדיא ע"כ לא קאמר דחית' ברבנן רק כר"ה, חבל מ"ס התוס' דר"א חף בשאר חסורין חסור שפיר מיושב די"ל דברייתא לא קאי רק אצת, וע"כ בשאר חסורין דחין להם פדיון הוי איסור חכילה, וע"כ לא מהני צ' תערובות, וע"י סיכום :

והנה לפ"ז יח' מוכרח שיטת הרמב"ם כדי ליישב קושיית התוס', חך לפ"ז קשין קושיית הנ"ל קשיית הפמ"א והלח"מ שכתבתי לעיל, ונ"ל די"ל כך, דלכאורה תמיה טובת ולא מליצי כמעט סיג' כו, דבתחילה מקשה על שמואל וח"כ מהתל' צענין אחר, חמר מר ומקשה מאי חירי' שלשה, ומשני סרתי וסוף, וח"כ חוזר לתרץ הקושיא על שמואל, ובודאי כל העיבר ישתומם למה נשתנו סדרי שבילי' בס"ס בזה, ע"כ לבי אומר לי דיש לפרש כך, והוא דלכאורה קשה לפי מה דס"ל להרמב"ם דצעי"ג תערובות, ואין התערובות השני חוזר להיות ח"כ דלמלא מ"ס הנקוט לשלשה, לאשמעינן רבותא טפי דאפ"ה התערובות השני נשאר באיסור, לא מצעי' חס נפלו שנים ולא ה"י סך הכל רק שלשה ח"כ בשאפל חס"כ אחד למקום אחר, ומס"ת אמרינן כל דפריש מרובא פריש, ח"כ תליין מדאורייתא דהיתר נפל ולא נשאר רוב נגד האיסור שנפל לתוך השנים, ח"כ פשיטא דהשנים חסורים, ע"כ נקוט צנפל לגי' ואפ"ה חין מותר רק התערובות ח' דפן משמע פשיטא דלישנא, וכמ"ס הרמב"ם באמת, וח"כ טובא קמ"ל צמאי דנקט לשלשה, דודאי לענין תערובות הג' ליכא למטעי' דמ"ס נפל לגי' או לצ', כיון דסוף סוף הוי רובא, ולענין זה הוי רבותא דאפ"ה לא הותרו האמלעים חף דנשאר רוב, כדמשמע מפשטא דברייתא, ופמ"ס הרמב"ם, ואפשר דהר"ם ימשמע ל"י לזיכור מדקתני לריבוא חסורין, ומריבוא לשלשה ומשנשה למקום אחר מותרין, ולא קתני לריבוא ומריבוא לשלשה חסורין, חלף משמע דמס"ה לא תני' שני משום דהשגחה חוזרין להיות, ולא דמיון לריבוא הראשון, ע"כ ערביהו צהדי' למקום, ומ"מ נס' נרש"י קשה דלמלא ע"כ לא צרי' התערובות השני רק היכא

סימא דנשאר עכ"פ רוב , אכל לב' ומצ' למקום אחר דלא
נשאר רוב לא הותרו האמלעים וע"כ נקט ג' לאשמעינן
האי דינא דהותרו האמלעים :

ע"ב נ"ל די"ל כך דלפי התי' דלעיל שמואל ס"ל כותי'
בחדא ופליג עלי' בחדא , והי' קשה קושיית הלח"מ
הנ"ל , כמו דלר"ש דס"ל לחלק בין איסור אכילה לאיסור
הנאה דלמא גס ר"י ס"ל לחלק , וע"כ לא קאמר רק באיסור
אכילה לא באי' הנאה ע"כ היינו מוכרחים לפרש כפי'
התוס' דבאמת אין חילוק כלל , והא' דנקט ג' תערוכות
להתיר כולם ביחד כמ"ס התוס' , וע"כ הקשה הגמ' שפיר
מאי איירי' לשלשה דליכא למימר כנ"ל לאשמעינן דתערוכות
השני אינו חוזר להיות אף שנשאר רוב , דהא' אף בלא
נפילה לשלישי תערוכות השני שרי , ולענין לאוכלם ביחד
נראה דאין ג"מ אם נשאר רוב או לא ע"כ משני תרי
והיא , ואב"ע הו"א דאמר כר"א דס"ל בהדי' דלא אמרי'
ס"ס בע"ז , אף דהוי איסורי הנאה כמ"ס לעיל , דלר'
אליעזר כיון דס"ל יוליד הנאה ליה"מ לא הוי רק איסורי
הנאה .

ורפ"ז שפיר מלינו למימר דלר"ש צעי ג' תערוכות
באיסור אכילה כיון דלא קשה קושיית הלח"מ
שהקשה דלמא אף ר"י ס"ל דס"ס מהני באיסור הנאה
דהא' באמת דשמואל סובר כר"א , והשתא ממילא דאף
ר"י ס"ל כן דאפי' פלוגתא לא מפטינן לומר דהוי שלש
מחלוקות בדבר , [ומש"ה א"ש הפסק הלכה , דלכ"כ הוי
קשה דלמא אף רב סבר כר"י , ולפמ"ס א"ש ודוק] , וכיון
דמלינן השתא למימר דצעי לר"ש ג' תערוכות ממילא לא
קשה למה נקט לג' דאשמעינן דאפ"ה התערוכות השני
איסור אף דנשאר רוב כמ"ס לעיל , ובזה דברי הגמ'
מסודרים על מקומם , דכדי לתרץ הקושיא למה קתני לג'
הולך לשינוי אב"ע ר"א , והוא לענ"ד דרך מחודד כפי'
הגמ' , ומיושב היטב קושיית הלח"מ , וגם קושיית הפמ"א
הנ"ל י"ל ג' כדבאמת צה"א לא הוי מחלקי' בין ג' תערוכות
לב' תערוכות רק הוי מפרשין כפי' התוס' והרמב"ם
דמחלק הוא לתי' אב"ע , דאז מוכרחין לומר כן ליישב
הא' רקתני לג' :

אך עדיין דברי הגמ' קשים קלת , מנ"ל להגמ'
להקשות בפשיטא , מ"ס אחר מארבעים הא' איכא
סברא גדולה לחלק דאחד מארבעים מ"ס ה שרי דהוי ג'
ספיקות , ואף שכתבתי דבתי' הראשון לא הוי מחלקינן
בין ג' תערוכות לב' תערוכות מ"מ הדבר דחוק נומר
דלגיבא דאמת מחלקינן לדינא בכך , ובס"ד הקשה הגמ'
בפשיטא ולא עלתה על דעת המקשן שיש סברא לחלק בין
ג' תערוכות לב' , וגם מ"ס לעיל ביטול קושיית התוס'
דלרבנן הוי איסור אכילה וכתבתי ליישב דלא הקשה
מצנא דהי"מ לפרש כל האחרים באחרים הוא דחוק קלת
לחלק השוים , כיון דצפת הפי' אחד מאחרים ממילא יגיד
עליו רישו דצנא נמי כפי פירוש , וגם עיקר החילוק לחלק
בין איסור אכילה לא"ה לא נתברר לענ"ד כל הלורך .

ע"ב ה"י נראה לענ"ד לומר טעם אחר לחלק בין
איסור ע"ז לדברים החשובים , דהנה זה ימים
כבירים הקשיתי לפי מה שכתבו הפוסקים דס' דרוסה
וכדומה שנתערב בדבר חשוב לא אמרינן דהוי ספיקא
דרבנן לקולא , כיון דעיקר הספק הוא בדאורייתא , וקשי'
לי לפ"ז על הרי"ף בפסחים בפלוגתא דשמואל ומר עוקבא
חי צעי' נתבקעו ממש או לא , וכתב דאי משתכחי בתבטול
תרתי ותלת מיני החיטין אסורין והתבטול מותר דהוי
ספיקא דרבנן לקולא , והא' ה"י עיקר הספק הוא על

החיטין , וכיון דלענין החיטין צענא חזינן לחומרא נימא
לאסור אף התבטול , [ודוחק לחלק לענין זה בין ספיקא
דרבנא לתא לספיקא דעובדא] , ואח"כ ראיתי בספר שער
המלך הקשה קושיא זו , והאריך הרבה בע"ז , ויש לי
פלפול בדבריו וכעת אין הספר התי' לעיני צו :

והנראה לענ"ד בפשטו לחלק היינו צה"א דגזרו
חכמים בדבר חשוב לאסור אחד באלף
היינו דלא נראה לומר שיתבטל דבר חשוב לומר דהוי כהלו'
אינו , ואף דמן התורה אין חילוק מ"מ חכמים גזרו בכך
ולא רלו להתיר תערוכות דבר חשוב , אכל הא' דאסרו
חמץ בפסח צמחיה היינו משום חומרא דחמץ אף דבאמת
מתבטל כמו שארי איסורים דמ"ס חמץ בפסח או שאר
איסורים , וזאת לשיטת הרמב"ם צמ"צ דמשום דבר שיש לו
מתירין אתיין עלה , אכל בלא צמינו אף לשיטת הרמב"ם
לא הוי רק משום חומרא דחמץ , וע"כ לא קשה הקושיא
הנ"ל על הרי"ף , דבשלמא בדבר חשוב שפיר אמרינן כיון
דחז"ל רלו שלא יתבטל דבר חשוב מחמת חשיבותו , ע"כ
אף דהוי ספיקא דאורייתא כיון דסוף סוף או אפשר
להתיר רק משום ביטול וזה לא רלו חכמים ע"כ אף ספק
איסור אינו בטל , אכל תערוכות חמץ דודאי בטל והא'
דאסרו חכמים לא דאמרו שלא יתבטל דמ"ס חמץ משאר
דברים , דלפני העולם אין חמץ חמור משאר איסורים
רק משום חומרא דחמץ הרחיקו חז"ל שלא לחלול הפי' עי"ת
וע"כ היכא דהוי ספק חמץ הוי ספק איסור דרבנן וחזינן
לקולא כן נראה לענ"ד נכון לשיטת הרי"ף , ומכ"ס דא"ש
לפי מ"ס לעיל בשיטת טעם כעיקר , דהיכא דהוי לא טעמו
ולא ממשו י"ל דאף בלא ביטול שרי מדאורייתא וכתבתי
להוכיח זה מקושיית התוס' מכלאים לבצ"ח וראיה לזה
מהבב"י דלדידי' ליכא למימר תי' התוס' צע"ז לפום מאי
דלא חסיק אדעתא דרך ביטול אסרה תורה , וסעד לזה
מלחתי בפסקי תוס' תמורה וכיון דמדאורייתא בלא ביטול
שרי רק דרבנן גזרו לאסור ע"כ הוי שפיר רק ספיקא
דרבנן אכל היכא דאמרו רבנן דלא לבטל כמו בדבר
חשיב וכדומה אף דהוי ספק איסור מ"מ כיון דלא
בטל מלד חשיבותו להמקרי ספיקא דרבנן ודוק , ולפ"ז
י"ל קושיית הס"ד ביו"ד (סי' ק') על הרמ"א דפסק בטעמו
וגל' ממשו לא אמרינן דבר שיל"מ לא בטל , והקשה הס"ד
סוף סוף עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר , ולפמ"ס
א"ש דהיכא דלא הוי רק טעמה צענא לא לריכין לבצ'
לביטול כלל ונ"ס לומר עד שתאכלנו באיסור דאין כאן
איסור כלל דהוי לא טעמו ולא ממשו כיון דהוי יותר מס'
ודוק היטב :

מיהו לעיקר הקושי' אף חי נימא דאף לא טעמו ולא
ממשו לריכין לבצ' לביטול אפ"ה לא קשה על
הרי"ף הנ"ל כיון דמ"מ מדאורייתא בטל , אף דרבנן
אסרו , לא אמרו דלא לבטל רק הרחיקו משום חומרא
האיסור שלא לאכול אפילו ע"י ביטול וע"כ לא הוי רק
ספיקא דרבנן וכמ"ס הרי"ף ז"ל , לאפוקי היכא דאמרו
רבנן דלא בטל מלד חשיבותו אף בספק איסור דכיון דלא
בטל אף ספק איסור אסור כמ"ס לעיל , ועפ"ז ה"י נראה
לדחות ראיתא ספר"ח לשיטת הרמב"ם דספיקא דאורייתא
מן התורה לקולא מדכולהך להסמך כיוחלי שיעור לר"ל
ת"ל דהוי ספיקא דאורייתא , ולפמ"ס י"ל דחלי שיעור
מכיו הוי לר"ל ספיקא דרבנן אף דעיקר הספק הוא
ספיקא דאורייתא מ"מ לענין חלי שיעור הוי ספיקא
דרבנן , ולא דמי לספק שנתערב בדבר חשוב כמ"ס לעיל ,
וע"כ הולך להסמך כיו וחלי שיעור , פי' אף דהוי תחוייכו

זהו איסור אכילה נסתר לדרך זה. דלא מתקנין בין איסור אכילה לאיסור הנאה, אמנם נראה לפענ"ד לדרך זה ליישב עפ"מ דק"ל דחתיכה הצלועה מאיסור לא הוי ד"ח חף דחתיכה נעשה נבילה מ"מ האיסור לא הוי ד"ח כדחיתא בס"י ק"ל לענין חתיכה הראויה להסתכבד ונראה פשוט דחף בד"ח דינא הכי, ולפ"ז ל"ל למה צנעו בקליפי ערל' ידלקו ונתערב באחרים ואחרים באחרים כולם ידלקו כמ"ס התוס' הגי' הא' חין איסורו מחמ' עלמו ול"ל דהתם שחני כיון דפעולתו ניכר על הבגד הוי כמו בעין, וכן ל"ל בפת שגאפה בעלי איסור ובגד שנעשה צרכו של ע"ז לפ"מ דס"ל להתוס' דאיסורי ע"ז בעל"ן צרוב, ע"י תוס' זבחים (דף ע"ב ד"ה נתערבו) דחף דהתוספות לא גרסי ואחרים באחרים מ"מ התערבות הראשון ס"ל דאיסור ול"ל דה"ט משום דהוי כמו בעין:

והנה לפ"ז נ"ל היכא ד"ל פדיון לא שייך לומר דהוי ד"ח כיון דגוף הבגד חינו נאסר כלל, ואם רוצה להוליד דמי עליה ליה"מ הכל שרי ע"כ י"ל דלא הוי ד"ח, ולפ"ז נ"ל ק"י התו' הג"ל דלרבנן י"ל דמס"ה איסור משו' דהוי צ"ת בד"ח חבל מר"ה מוכח שפיר דלדידי' כיון דחית' לי' פדיון תו' ל"ה ד"ח כיון דחין הבגד נאסר כלל, ולפ"ז ממילא מיושב קושיא השנייה דהא ר"א חף בשאר איסורין אוסר ולפמ"ס ח"ש דבשאר ח"י חף לר"א חין לו פדיון וא"כ שפיר איסור משום ד"ח צ"ת, ולפ"ז לריב"ז נבא לדברי הר"ן בפרק כל הללמים שהבאתי לעיל דהא הרמב"ם ס"ל דלר"ד להוליד כל דמי הפת והבגד ליה"מ וא"כ הוי כל הבגד איסור וע"כ חף לר"א הוי ד"ח, אך לשיטת הסוברים דזה הלוי בפלוגתא דין ביין ח"י מהני תקנתא דרשב"ג וא"כ לשמואל דס"ל דחף יין ביין מהני, ממילא לדידי' לא הוי לר"א ד"ח ואפ"ה איסור מוכח שפיר דסביר' ל"י דבע"ז ל"מ ס"ס:

ובל

זה לשיטת הרמב"ם דס"ל תקנתא דר"א דוקא בע"ז ומכאן ל"ע על שיטת רש"י שהביא הרא"ש בע"ז דסבירא ל"י אפילו הפת בעין מהני הולכת עלים ליה"מ לר"א ח"כ לא מוכח דר"א קאי אנתערב כלל, ול"ל דאפ"ה משמע דכל כמה דלא הוליד ליה"מ איסור בהנאה אפילו נתערב וכן מוכח לפמ"ס אליבא דהרמב"ם מוכרח לסביר' הר"ן דלשמואל קאי ר"א אפילו חס הפת בעין והא דנדחק מעיקרא לומר ה"מ ר"י וסביר' לה כוותי' בחדא ולא קאמר תיכף ה"מ ר"א דמתני' י"ל דהו"מ למדחי כל האחריו כן ל"ל ע"כ לפי' רש"י רק מכח קושי' השני' מ"ס לג' עפ"י מ"ס לעיל קאמר הוא דאמר כר"א והפ"י אחרים באחרות אחד מאחריו, אך עדיין קשה לי לפ"ז מנ"ל להרמב"ם להתיר צ"ת בד"ח דלמא חף רב סבר כר"י בד"ח דל"מ אפילו ג"ת וע"כ לא פליגי רק בע"ז דמהני אפילו צ"ת חבל בד"ח כר"י ס"ל, חמ"י י"ל כמ"ס דרך הראשון דאפוי פלוגתא לא מפשינן ואמרין כיון דאשכחן דר"א אוסר ס"ס צ"ע זברייתא ס"ל דשרי וגם אשכחן פלוגתא צ"ת תערובות בד"ח אמרין דהא בהא תלי' דלר"י ל"מ ספק ספיקא ע"כ אפילו ג' תערובות איסור, חבל לר"ש דמהני ספק ספיקא רק בד"ח לא מקרי ספק ספיקא עד דהוי ג' תערובות עפ"י הסברא שכתבתי לעיל.

וגם

י"ל לפי הגי' צברייתא דע"ז כילד כוס של ע"ז שנפל וכו' ומרובא לריבוא דהוי ג"ת, וקשה למה הא בע"ז סגי צב' תערובות וע"כ י"ל צברייתא חתי' כר"מ כל שדרכו למנות והוי ד"ח ע"כ צ"ע ג' תערובות כי היכא דהוי ספק ספיקא, ומדוקדק לשון הצרייתא דיוקא דרישא לסיפא דכנס לא הוי ספק ספיקא עד תערובות הג'.

צבדי חפ"ה איסור, ומיושב בזה דקדוק הפלתי דהולך למקט תרומתו כדי להסמך דחף דהוי תרומתו ביחד אפ"ה איסור, וע"י צפ"ת דהוא הקשה לר' יוחנן, ולפי ענ"ד י"ל לר"י ה' מינייהו מפקת כיון דהוי דרשה גמורה חבל לר"ל הקושיא יותר חזקה למה להו להסמך שני דברים על חד קרא, וע"י ה"ט כי קלרתי לפי שחינו מעניינו: **ורפ"ז** יסליתן טוב טעם לשיט' הרמב"ם דהולך בדבר חשוב ג' תערובות ובע"ז לא לריך רק שני תערובות, ד"ל כיון דכל אפין שוין דבתערובות השני בעי רוב חבל צלח רוב רק חד צדד לא הוי צגדר ספק, ע"כ היכא דהוי דבר חשוב חף דהוי רוב חפ"ה לא מחשבי' ל"י לספק כיון דרבנן אמרי דבר חשוב לא לבטל, וע"כ מדרבנן לא מקרי רובא וע"כ לא שרי [דתערובות הב' ליכא להתיר משום דלמא חין זה כיון דהוי כמו חד וחד הולך דהוי קבוע מדרבנן], רק בתערובות השלישי דאיכא ספק ספיקא דלמא חין כאן איסור כלל, דכל כמה דהוי בתערובות הוי קבוע מדרבנן, ואין כאן רוב כלל, חבל אחר שפירש נהי דלא אמרין כל דפריש מרובא פריש משום גזירה מ"מ בתערובות שרי דהוי ספק ספיקא דלמא לא נפל לשני ודלמא לא נפל לשלישי חבל בדבר דחינו בטל מחמת איסור ע"ז היינו חף דחינו דבר חשוב רק דחכמים הרחיקו משום חומר האיסור חף דבאמת בטל אפ"ה יהי' איסור, בזה חף בתערובות השני הוי רוב, רק דחכמים אסרו חף דהוי רוב, מ"מ כיון דבכל חד הוי ספק ספיק' שרי' חף בתערובות השני, וע"כ ח"ש פסק הרמב"ם דצטבעת וכוס של ע"ז דקדק וכתב דאיסורי ע"ז אינם צטלים, משמע דמירי צחינו דבר חשוב, וע"כ שפיר מהני צ"ת וצרימוני צדן הולך ג' תערובות משום דבר חשוב.

ולפ"ז

מיושב היטב קשיית הפמ"א הג"על קשיית הגמ' מ"ס ח' ממ"ס, ד"ל מאי דאיסור משום איסור ע"ז לא משום ד"ח חין סבירא לחלק בין צ' תערובות לג"ת דחף צב' תערובות הוי ס"ס, דבשלמא לסברת ר"מ אשכנזי שכתב הס"ד דמחלק רק בין איסור אכילה לאיסור הנאה דלא הצמירו כ"כ באיסור הנאה קשה שפיר מנ"ל להגמ' להקשות, דלמא ס"ל דחף באיסור הנאה בעי ג"ת, חבל לפמ"ס מלד הסברא לחלק בין איסור ע"ז לאיסור ד"ח חתי שפיר, דמאי דלא הוי ד"ח חין חילוק בין צ"ת לג"ת כן נראה לענ"ד נכון:

אמנם

קשיית הלח"מ עדיין חינו מיושב לפי' זה מנ"ל לשמואל לומר דאליבא דר"י איסור ס"ס דלמא ע"כ לא אמר ר"י חף צג"ת רק בדבר חשוב, וס"ל דחף לענין התערובות הג' מחמירין דלענין ד"ח חף התערובות הג' לא מקרי רוב חף ד"ס ס"ס דחין כאן איסור כלל, דמס"ה שרי' לר"ש בתערובות הג' אפ"ה לר"י איסור חבל באיסורי ע"ז י"ל דחף לר"י שרי משום ס"ס כמו דמתקנין בע"כ לר"ש בין ד"ח לע"ז, ול"ל כמ"ס לדרך הראשון דבאמת השתא לתי' הראשון דשמואל כר"י היינו מוכרחין לומר דחין חילוק בין צ"ת לג"ת רק לבתר דמשי' אי בעית אימא הוא דאמר כר"א דס"ל להדי' להאיסור בע"ז צב"ת שפיר מלינן למימר דר"ש צ"ע ג"ת בד"ח והסברא לזה הוא מחמת קושיא הראשונה מ"ס לשלשה, חבל השתא דאמרין דבעי ג"ת ח"ש דהשמעין אעפ"י שגשג רוב חפ"ה לא הוה רק התערובות השלישי כמ"ס לעיל דרך הראשון:

אך

לפ"ז הדרא קשיית התוס' לדוכתי' מאי קאמר ה"מ ר"א הא חף כרבנן חתי' ומ"ס לעיל דלרבנן

הוא, אבל רב י"ל דסבורא לי כפסק הרמב"ם דחינו מקדש
אלא שזה דברים ע"כ לא הוי טבעת ד"ח וחיו חסור רק
מסיס חומרה דע"ז ומאני ב"ת כמ"ס לעיל, מוכח עכ"פ
לדין דמהני ג' תערוכות בד"ח, וזה ג"כ רח"י לפי לחלק
בין ד"ח לחסורי ע"ז וגם רח"י לפסק הרמב"ם דלא כר"מ
דחינו מקדש אלף טבעת דברים מהא דרב דמהני ב"ת, ולריך
לי עיון הי"ע בכל הנ"ל כי ת"ל הדברים נרחים להיות
נכונים בפסגה הגמ' אמנם לעומק המושג לריך חני עוד
להתייבב בדבר.

ועפ"ז י"ס ליישב מחי דתמיס לי טובא בסוגיא זו
בסדר הגמ', דלכתר שקי' וטרי' זו מיייתי הא דר"ל
חבית של תרומה ולריכ', ולכחורס הו"ל לחתוי לעיל תיבך
בחר מימרה דרב טבעת של ע"ז וכו' ונפל אחד מהן ליה"מ
הו"ל לחתוי הא דר"ל, וסערי תירוצים לא נגעלו דו"ל
דרלס להסמך מימרה דרב ביחד חף על פי כן
קשי' לעניית דעתי, מכ"ס דלעיל אמר דבה ב"ה אמר
רב ולידך מימרה הוי רב בעלמו, ולפי מה שכתבתי י"ל
ע"מ שכתב הכ"מ דו"ל הא דמתירין בנפל אחד ליה"מ
מסי' ס"ס יעיי"ס שכתב שכן משמע מדברי הרמב"ם, והנה
לחורס מופח דלא כהכ"מ דהא בד"ח בעי ג"ת ואפ"ה
התיר ר"ל, וגם לפ"מ דמחלק הש"ך מוכח ג"כ דלא כהכ"מ
דהא דבידרי דלכילה ל"מ ב"ה ואפ"ה מהני לר"ל בנפל לים
ולפ"ז י"ל דהגמ' רלס לחורוי' לן דחף רב סובר הא דר"ל
דלא מסיס ס"ס הוא דחי הוי מסיס ס"ס כסברת הכ"מ
לא הוי מהני בד"ח והוי חארינן דרב לא ס"ל הא דר"ל
ע"כ הוי קאמר הגמ' לעיל הא דר"ל והוי קאמר ולריכא
ח' ח' דחליבא דחמת דמחלקין בין ד"ח לחסורי ע"ז בתי'
חב"ה עפ"י מ"ס לעיל כדי ליישב הקישור מחי חרי' לני'
חפ"י לבי' י"ל דרב לא ס"ל הא דר"ל ע"כ להלי' מזה נטר
הגמ' עד הסתח ומיייתי הא דר"ל וקאמר ולריכא דחמת
חין הטעם כלל מסיס ס"ס רק דתלינן דחיסורא נפל לים
[ובחמת הו"מ הגמ' למימר דלריכא מסיס הא גופא דהו"א
חבית הוי ד"ח רק דו"ל דהגמ' ס"ל בחמת דחין סברא
כלל לומר דטעמא הוא מסיס ס"ס] ודוק הדק הטיב כי
לפי דברי הנ"ל ת"ל דברי הש"ס שבעתים מזוקקים דבר
דבור על חופניו אשר לפיס רשיטא דרבי הש"ס נסתרו
בסוגיא זו ולפמ"ס חתי' ת"ל הכל שפיר :

סימן יט

הרמב"ם (פ"ו מהל' מאכליו חסוריו) פסק בטבעת
כרב באם נפלו שנים מהן הותרו כולן
והקשו האפרסים הא הרמב"ם פסק כמתניתין דימותו כולן
ובאם מת אחד לא הותרו כולן ואמאי, בקושיי' הגמ',
ומסיק בגמ' רב דאמר כד' חליעור ומתני' כרבנן, והרמב"ם
פסק דחויי'ו, וגם אמאי שנים דלא הכסיר רק אם נפלו
שני מהתערוכות ובס"ס לא משמע הכי :

וגראה לבאר דהתוס' בד"ה רב דאמר כר"ה הקשו
תימא, הא טעמא דר"ה מקרא דע"י
תערוכו' ירלו וייסבו בדוחק לכן בחר לו הרמב"ם דרך
אחר אשר בו יתייבב הכל על נכון :

הש"ך ס"י ק"י ס"ק מ"ב מסיק דמה שמועיל בנפל
ליס דוקא אם תיבך נפל לים, אבל אם
פירש ואח"כ נפל לים לא, לפ"ז קשה אמאי אם קרב
הראש יקרבו כולן אח"כ, הא בטעת הקרבה הוי ספק על זה

קד

הראש אם ירד או לאו, ואמאי נתיר כולן אח"כ, וליכא
למימר דמייירי באם קרב ולא נודע מספיקו והוי שפיר
כנפל תיבך לים, הא לפי חד תי' תוס' יומא הוכיח הגמ'
שם דגם רבנן סברי דע"י תערוכות ירלו ממאי דלא
מפסלי רבנן רק שלא להקריב הנשחר', אבל הנקרב לא ירד
ש"מ דחף רבנן סברי דע"י תערוכות ירלו, ואם איתא
דקריב באקראי ונא נודע בכל הקרבה מחי מופיח מזה ח"ו
דבשע' הקרבה נודע כבר ספיקו, וא"כ קשה אמאי נתיר כולן
לפי דעת הש"ך, והקוש' הו"ה הוי ג"כ קשה לר"ה אמאי
הכסיר ר"ה בהקריב, ולכן מתרץ דלא הכסיר ר"ה רק
שנים שנים, פי' דאם הקריב שנים לא יקרבו כולן,
כי אם הקריב שנים התורה גילה לנו דע"י תערוכות
ירלו, נמלא תיבך בשהי' על שולחן גבוה הוי כנפל לים
דחמרינן בודאי וכו' חסור ומלי להקריב, דהא בתערוכות
ירלו, וכמ"ס התוס' דהתורה גילה לנו חף בחד בחד
ולכן נכלל לתלות, וממילא מתרץ הגמ' שפיר, דהא חזינן
מהתם דחמרינן דגפיל חו' דהקריב היינו דחיסורא, וליתא
לקושית התוס', והא דפריך בגמ' הא לא הכסיר אלא
שנים, מחי קושיא הא רק התם צעינן שנים מטעם דהא
הקרב יחי' בו ספק אם ירד או לאו, אבל באם נפל
ליס סגי באחד, הא ליה, אחד דהא בכל מקום לא מליט
קולא יותר מזה, ונכלל נומר דוקא בשנים יותר מסתבר
דהי' בו חסור לא באחד, וגם מוכרח לומר כן דלא סגי
באחד חף באם נפל, דהש"ך וכתה"ד מחולקין, באם
נכלל אחד בשוגג אם נקטים חסור מזה, כתה"ד סובר דלא
קטים, דמה"ת יחלל במזיד, הא לפי דעתו יחלל החסור
והש"ך סובר דנגזור חכילה שוגג חסור נפילת מזיד, ומעשה
קשה לשיטת הש"ך, אמאי באם קרב אחד יקרבו כולן
נגזור שוגג חסור מזיד, וליכא למימר דמה"ת יקרבו במזיד
הפסול, מ"מ נגזור חסור נפילה, הלא ודאי דגם בנפילה
לא מהני רק שנים, וא"כ ח"ך יחבד שנים, הא אחד
מהני קדשים נגיבו ואסור לחבדו, ע"כ לא נגזור, אבל
אם נאמר רק בקרבו צעינן שנים ובנפילה סגי באחד
נגזור הקרבה חסור נפילה, ופריך הגמ' שפיר הא מופח
שם דלא מהני רק אם נפלו שנים לא באחד, ומתרץ אלא
תרתיה קאמינא, וכך הוי שיטת ר' חנינור, ורבנן סברי
דלא מהני זה, דהא בטעת הקרבה הוי בו מקום לספק
וח"ך ניקים ונתיר אח"כ הנשחרים וחף דמדחוריייתא אם
עלו לא ירדו, ולא הוי בו מקום לספק, מ"מ מדרבנן לא
בטלי, וספיר הוי בזהלספק, ולכן לא מכסיר רבנן הנשחרים
הא תינח בקרבת הכל בטעית אם נפלו השנים לים
מודו רבנן דמהני, וכן פסק הרמב"ם פההיה דרב ורבנן
דהתם דל"פ חידדי, וחי קשיא אמאי במתניתין תני ימותו
כולן הא במתי שנים לבד סגי, הא ליתא, דהא בידי שמים
הוי אפשר ללמלס ובודאי לאו כחדא מיייתי ופשמת
סראשון חין כהן היתר להנשחרים וצמאי יותרו ח"כ דחינו
פי' אם באחד, וכך הו"ה צמאי דמתחילה מקשה על רב
ממתני' דימותו כולן ומשני רב דאמר כר"ה ורבנן המקשה
דהו"ה תי' רב כר"ה ומתני' כרבנן ולכך מקשה ח"כ הא
לא הכסיר רק שנים, ומשני אלא תרתיה קאמינא פירוש
דהא דחמינא כר"ה ר"ל כמו שאמר ר"ה בשנים כך אמר
רב צב' ולא סבר כר"ה ולא כרבנן הלא ככ"ע סבר ומתני'
ככ"ע רק מה שהקשתי על רב ממתניתין לא קשה כלל כי
רב אמר כר"ה פירוש בשנים ובמתניתין לא אפשר בשנים
לכן ימותו כולן, נמלא פסק הרמב"ם הכל על נכון בטבעת
באם נפלו השנים לים הותרו כולן ובקרב לא מהני ומיתת
שני' ג"כ לא מהני :

אלא

אלה אי קשיא הא קשיא קושיית המפרשים, הא בירושלמי פליגי ר' יוחנן ור' לקיס בההיא דחזי ר' סובר דלא תלין דאסורא נפלא ואמאי פסק הרמב"ם דלא כר"י, ונראה ליישב עפ"י שיטת הכ"מ דהוא מתרץ קושי דלעיל דמס' פסק הרמב"ם באס קירב הראש של אחד מהן לא מהני דשחוטין נדחין וביומא פליגי רב ור' יוחנן רב סבר שני שבוג ראשון יקרב דבעלי חיים אין נדחין דסבר כרבנן ור' יסודא פליג עלי' ור' יוחנן סבר שני שבוג שני יקרב והראשון ירעה דכ"ע סברי דבעלי חיים נדחין נמלא חס יסבור ר' יוחנן דאף ע"י תערובות מקרי הקרבן דחוי' ה"י קשה ממתניתין דקנים מחלה כשר ומחל' פסול אמאי מחלה כשר, וליכא לתרץ דמתניתין אתי' כהה"י תנא הא ליכא תנא בעלמא אלא ודאי סובר ר' י' דע"י תערובות לא מקרי דחי' דהא אינו פסול בגופו ולכן מחלה כשר ומאי טעמא דרבנן דפסלי, ול"ל לדידהו דלא מהני מה שגפל מהן, ולכן מוכרח ר' יוחנן למימר דלא תלין סך דגפל היינו דאסורא, דהא חזין רבנן דלא ס"ל הכי אבל קי"ל כרב הסתם דרבנן דהתם סברי דבעלי חיים אין נדחין ושפיר מלי למימר טעמא דרבנן דמפסלי מטעם בעלי חיים נדחין אבל מתלי תלין וליכא לחקשוי' ממתני' דקנים די"ל הדין מתני' דהת' אתי' כרבנן דהתם ביומא :

סימן ב

ע"ד השאלה באשה שלא בדקה חלוקה או הסדן ששכבה עליה בהחילת ימי נדותה עד יום ד' לספירת ימי נקיים ואז מלאה עליה כתם מה דינה, וכבר האריכו בנידון זה הגאונים בעל פנים מאירות ומחזיקי הגאון בספר סגרי טהרה ודעת שניהם להתיר, אך ח"ע"כ המה חלוקים בעיסתם בטעם הדבר כאשר אבאר ח"י"ה, אך מעכ"ת פקפק ע"ד הגאון בעל פמ"א לזאת אבאר כוונתו בקלרה כי לפי היסוד המונח לפ"ד עפ"י פסק הרמב"ם ז"ל דבריו נכונים לענ"ד, ומהם אין לגרוע, והוא דלפמ"ם הרמב"ם כל הרואה כתם טמאה למפרע עד כ"ד שעות, ואעפ"כ אינה מטמאה את בועלה למפרע, ואינה מונה לכתמה אלא מעת שמלאה הכתם, הרי להדיא דלא הוי כלל לחוש למפרע לבעלה, והיינו בע"כ מטעמא דלא רלו חז"ל להחמיר בכתמים לטמאה למפרע, כיון דעיקרן של כתמים מדבריהם, הם אמרו והם אמרו, דליכא למימר מטעם חזקת טהרה, דאדרבא הרי דס לפיניו, ולשיטת גדולי הראשונים היכא דידעין בודאי שקודם שגודע לנו חיתרע חזקתה איזה שעה לא מחזיקין לה סוב בחזקה קמייתא, וא"כ ע"כ הא דלא חששו חכמים בכתמים למפרע היינו מטעם הנ"ל ולקמן אבאר ח"י"ה יותר מולא הדברים, וא"כ אין לנו להחמיר יותר בכתמים ממה שהתקינו חכמינו ז"ל, ואם כן חס באתי לטמאה בנ"ד לריכין אנו לומר ע"כ שנהיה לכתמה למפרע על תוך ג' ימים, ולזה לא חששו חז"ל, רק לטמאית הכתם מכאן ולהלן ולא להחזיק למפרע :

ועתה מה שפקפק רמ"מ ע"ד הפמ"א, טעמא של הרמב"ם הוא מזה שיהא בחזקת מעיינה סתום, ודאי אין לנו לחדש יותר ממה שחששו חז"ל, וכיון דעיקרן של כתמים אינו רק מכאן ולהבא אין לנו לחוש למפרע, ומה שר"מ ר"מ לפרש בדבריו דאולי לשיטתו

שחילק על הס"ד, וס"ל דאף תוך ג' ימים תלין בצנזרי מדי וע"כ הרבה להביא דעת הפוסקים המסכימים לסברת הס"ד תמזתי ענין, הא הגאון בעלמא כתב קודם שהגליף היתר זה, דמוכח מדברי הרמ"א (ס"י ק"ל ס' מ"א) דלא תלין בצנזרי מדי תוך ג' ימים ואעפ"כ היתר מטעם הנ"ל אף לשיטת הס"ד, וע"כ אין ראיה מהפוסקים העומדים בשיטת הס"ד לסתור דברי הגאון פמ"א וגם מ"ס כיון דהכא בע"כ לריכין לחוש למפרע או שבת מומי מדי או שראתה תוך ג' ימים כיון דאין לה צמא לתלות ע"כ מחזיקין לחסור למפרע, גם בזה לענ"ד אין תלונה על הגאון הנ"ל, כיון דסוף סוף אין לנו לטמאה רק מדין כתמים, וכיון דבזירת כתמים לא הוי רק מכאן ולהבא, וכיון דהכא בע"כ לריכין לטמאה למפרע, ע"כ הדין נותן דאין לנו לחדש ולהחמיר על בזירת חז"ל, וע"כ גם מה שר"מ להביא ראיה מכללי דס"י מ"ד אין ראיה כלל, דאף דידעין שדי הכתם עליה תוך ג' ימים, מ"מ אלו באתה לפיכך תוך ג' ימים הוי חמירין עכשיו ראיה כדון כל הכתמים, אבל עכשיו דלריכין להחזיק טומאה מקודם המליאה וזה לא ה"י כלל בכתקת חז"ל שגזרו על הכתמים, וע"כ לא מלין לטמאה בנ"ד, ובזה עלו דברי הגאון פמ"א אכידן :

אמנם

מחוי הגאון בעל ס"י נ"ע הי"ב להשיב וביקש לעקור כל יסודו שבנה על דברי הרמב"ם ז"ל דסבירא ל"י דלא חיישין לבעלה למפרע וכתב הוא דאין אפשר לומר כן, והביא ראיה מד"ת (דף ו') שכתב דאינה מונה משעה שראתה, דהיינו אס ראתה א"כ לריכיה לחוש לכל החמירות ולמניית לחימורא מראיתיה סדס, ולפי דבריו לריכיה לחוש ג"כ למפרע משעת הכיבוס לענין מנין נדות וזיבות דהוי מקילקלת למנינה, והנראה מדבריו שר"מ לפרש כן גם בהעת הרמב"ם, ואנכי לא ידעתי הא בהרמב"ם מבורר ואינה מונה לכתמה רק מעת מליאת הכתם, [ואי אפשר לפרש בדבריו כמ"ס החיטופות בצרייתא המתניתין משעה שראתה] מוכח להדיא דאינה חוששת כלל לבעלה שראתה ה"י הכתם קודם, כגון חס' היתה שומרת יום כנגד יום אינה לריכיה לחוש אולי הכתם הזה שמלאה בתזילת נדתה ראתה חתמול ונעשה זבה גדולה, אך מטעם אחר הסכים להתיר עפמ"ם הרמב"ם (בהלכות מטמאי משכב ומושב) דהיכא דבדקה עלמה וא"כ מלאה כתם אינה מטמאה למפרע אפילו לטהרות, ובע"כ לריכין לומר דהיכא דבדקה עלמה וילא בחזקת טהרה לאחר ג' י' סוב לא מחזיקין הכתם למפרע לטהרות מכ"ס לבעלה דקיל טפי :

אמנם

מה שגוראה לענ"ד לפקפק על דבריו כמנעמוד על עיקרן של הדברים בפסק הרמב"ם זמ"ס דאינה מטמאה בועלה למפרע, וכתב הגאון בעל ס"י שילא לו מחזיקותא דר"י (דף ט"ו) מכאן ולהבא ורבנן ה"י ע"י"ס, וקשיא לי הלפמ"ס רש"י חתליא בפלוגתא דר"מ ורבנן (דף נ"ב) א"כ למ"ס הרמב"ם ד"ס בכתמים משום זב א"כ למה פסק דאינה מטמאה בועלה למפרע, וגם נוף הס' תמו' במאי שפסק (בהל' מטמאי משכב ומושב) דהרואה כתם מטמאה לטהרות למפרע עד שעת הכיבוס אף יותר ממעת לעת וכמ"ס הכ"מ צ"ס פרי"ק טעם הדבר, ואפ"י כתב דהיכא דבדקה אינה מטמאה יותר מפקידה וע"ז לא כתב הרי"ק שום טעם, ולכאורה פה"ס, דמאי סברת יס לטהר הכתם מחמת בדיקת עלמה, וכבר תמה הגאון בעל ס"י ע"ז, ופ"י דחוק, גם הקשה הגאון הנ"ל שתייהם על פסקי הרמב"ם דבהל' א"כ כתב הדין כתם מטמאה מע"י"ע, ובהל' מו"מ פסק עד שעת הכיבוס, ולענ"ד נראה

נראה דילול להרמב"ם לומר דאינה מטמאה בועלה למפרע ממאי דא"י (דף ה') טאם תראה וכו', ח"ר יהודה חמר שמואל רחב"א הוא, ומוכח ה"ס להדיא דלא החמירו חכמים כלל בכתם יותר מראיה ממש, דמט"ם כל הנשים שדיין שעתן חף דלענין כתם אין סברא לומר השהח חזאי חפ"ה לא מחמירין יותר מראיתן וזאת באשה שיש לה ווסת כיון דאשכחן גבה טומאה למפרע בשום פעם ל"ס לומר כתמה חמור מראיתה וכמ"ס רש"י ס' [ואף שבדף כ"ג ע"ב פליגי רבי ורשב"א בהאי סברא והלכה כרבי, מ"מ לפנ"ס י"ל דלענין זה חף רבי מודה ועי' מ"ס לקמן סברת התוס' והרמב"ן שם להיפוך אבל לשיטת הרמב"ם נראה כמ"ס]:

ולפ"ז חף א"ס נאמר דזה טעמו של הרמב"ם דאינה מטמאה בועלה למפרע, כיון דבמעל"ע סברא"י גמורה אינה מטמאה בועלה, כדאיתא בברייתא (דף ו') ע"כ חף בכתם לא מלינן להחמיר יותר, דהיינו טיה' חמור טומאת למפרע בכתם יותר מדם, והא דפסק הרמב"ם דבכתם מעמאין עד שעת הכיבוס, י"ל דזה לא מקרי חומר יותר בכתם מדם, כיון דבתרומתו מטמאין למפרע, רק דבראיה גמורה שייך לתלות במעל"ע, דיותר מזה לא חמירין כותלי בית הרהם העמידוהו, כדאיתא ר"ס מ"ליתין לאפוקי בכתם, וראיית הרמב"ם כ"ל מדקתני בברייתא (דף ו') הירואה דס' מטמאה מעל"ע, ובסיפא קתני סתמא הירואה כתם מטמאה למפרע, משמע סתמא עד שעת הכיבוס, ולפ"ז חתי"ג כשפיר הא דפסק הרמב"ם דאינה מטמאה יותר משעת פקידה, וק"ל מאי שחייטי' דפקידה לענין כתם, ולפ"ז א"ס, ד"ל כיון דעיקרה של טומאת מפרע היינו כד"ר"י א"ס צריס מכילתין חכמים התקינו להם, וזו הירואה ולא בדקה הפסידה עונה, ח"כ עיקר טומאת מפרע הוא מטעם קנס שלא בדקה, וע"כ א"ס נטמאה יותר משעת בדיקה הוי שפיר חמור בכתם מדם, כיון דטעמא דלמפרע משום קנס, וזו אין לקנסה מקודם הבדיקה:

וגם הסתירה של הרמב"ם במ"ס (בה"א א"ב) דמטמאה מעל"ע, כ"ל כיון דעיקרן של טומאת מעל"ע למ"ס לא י"י רק לטהרות כדי שלא נחמיר יותר מדם, וע"כ אין מקום כלל לטומאת מפרע (בה"א א"ב) כיון דלבעלה אין ג"מ כלל, רק דכתב להשמיענו דאעפ"י שמטמאה למפרע לטהרות חפ"ה לבעלה אינה מטמאה למפרע, ולפ"ז י"ל דהא ודאי אשכחן בכתם טומאת מעל"ע כגון שבדקה חלוקה איזה שעות קודם מליאת הכתם, וראתה שלא הי' כתם באותו מקום, ואח"כ מליאה כתם, וא"כ ודאי חף לטהרות אין לטמאה משעת הכיבוס דהא בדקה חזקה קידם, רק כיון דמספקין להכתם בדם המקור ממילא מטמאין לה מעל"ע כדין רואה דם דהא יכול להיות שנתעבב בדם במקור ואח"כ בא על חלוקה, וע"כ טמאה מעל"ע, ונקיט הרמב"ם בכיון מעל"ע להשמיענו חף דבפחו' שבכתמים מטמאה מעל"ע חפ"ה לבעלה אינה חוששת כלל למפרע, ובזה דייקא לישגא דהרמב"ם, כל הירואה כתם, אבל לשיטת הגאון ס"ט דס"ל דאף לבעלה כ"מ בטומאת כתמים למפרע לענין שתי' מקולקלת למנינה, הו"ל להביא כאן חידוש יותר, דאפילו לבעלה אשכחן גבי כתמים דחיישינן עד שעת הכיבוס, אבל לפנ"ס א"ס דהרמב"ם נקיט בדרך העפ"י דלפחות מטמאה מעל"ע חפ"ה לבעלה אינה חוששת למפרע כלל, והנה לפנ"ס לכאורה הוי ראי' מפסק הרמב"ם להבירי הגאון בעל פמ"א דל"ח כלל בכתמים למפרע לבעלה:

אכנס הא איכא למידק דהא חזינן לקמן במתניתין (דף נ"ב) דים בכתמים משום זוב, דהיינו א"ס רח"ה כתם גדול שיש בו כדי ג' ראיות כדא"י בגמ' ורחב"א ס"ל דאין בכתמים משום זוב, ואנן קיימא לן דים בכתמים משום זוב, א"ס כן מוכח דמחזיקין למפרע אפילו שתי' מקולקלת למנינה, ואעפ"י שיש לומר דהתם שחיי כיון שיש בו כדי ג' ראיות הוי כאלו רח"ה גבי פעמים, וכ"כ בספר ס"ט, מ"מ קשה מנ"ל לדחוקי בכך, כיון דמרא דהאי דינא דס"ל דלא מחזיקין למפרע הוא רחב"א (דף ה') ואיכו ס"ל דאין בכתמים משום זוב לקמן (דף נ"ב) ח"כ מנ"ל לדחוקי בכך ולחלק בין יס בו כדי ג' ראיות או לא לדידן, ואדרבא נימא דמחזיקין רח"ה אחת כתם אחד למפרע על ג' ימים, מוכח דלית לן הפי' סברא דאמר רחב"א שלא נחמיר בכתם מדם, ואף דרחב"א גופי' מודה בשלש חלוקות דחוששת משום זוב, היינו משום דאי אפשר כלל לומר שרח"ה הכל כיום אחד כיון דלכשה כל יום חלוקה אחר וכמ"ס רש"י ס' ס', חף לפי מה שגדלה מדברי הרמב"ם (פ"ג מה"א א"ב) שמפרש ג' חלוקות צפ"א ועי' בה"מ ס' ס', ואפ"ס מודה רחב"א חף דאיכא למיתלי שרח"ה הכל צפ"א חפ"ה כיון דהוי גבי חלוקות נפרדים שפיר מלינן לטמאה למפרע משום זוב, וכיון דבע"כ לרחב"א גופא לריבין לחלק בין ג' חלוקות לאחד חלוקה, חף לנו נאמר לרבנן לחלק בין שיעור כתם אחד לג' שיעורים, ואף דים בכתמים משום זוב חפ"ה אחד שיעור לא מטמאין למפרע, ולא לריבין להפוקי האי דרחב"א דלעיל לצר מהלכתא, כן נראה לעג"ד נכון:

אך לפ"ז לדידן עיין כיון דלשיטת רש"י דפי' ג' חלוקות גבי ימים לא לריבין לחלק לענין למפרע בין ג' שיעורין אחד שיעור, [רק לענין שתי' זבה גדולה לריב' ג' שיעורים דא"כ חף דמחזיקין למפרע מ"מ אי אפשר לומר שרח"ה גבי ימים שחששה זבה גדולה], ואיכא למימר דרחב"א לשיטתו ס"ל דל"מ כלל למפרע לענין שתי' מקולקלת למנינה רק גבי חלוקות שלשה גבי ימים, ח"כ מנ"ל לפס"ק בה"א דלעיל כרחב"א, ולחלק בין ג' שיעורים לאחד שיעור, ואיכא למימר דאפילו אחד שיעור לדידן מקולקלת למנינה למפרע אפילו לבעלה, וכיון שכן שהדבר תלוי באשלי רב"צ ה"ה הרמב"ם ורש"י ז"ל אין על מאן נסמוך, ואין צידינו להכריע, ואף לשיטת הרמב"ם שהוכחתי לעיל דס"ל דל"מ כלל למפרע לבעלה, מ"מ לפי מ"ס דטעמא הוא שלא נחמיר בכתם מדם, לפ"ז י"ל להיבא שייך לומר כן דוקא לענין לטמאה למפרע ואינו רח"ה דס' ממש לא היתה מקולקלת למפרע לבעלה, ע"כ לא מלינן להחמיר בכתם יותר מדם, אבל בג"ד דאין כ"מ לדינא כלל רק לענין לטמאה מכאן ולהבא, ואינו רח"ה דס' פשיט' דהיתה טמאה מכאן ולהבא, ח"כ חף בכתם נסי דל"מ לטמאה רק משום דאמרין שהדם הוי כבר בג' הראשונים מ"מ זה ל"מ טומאה למפרע כיון דסוף סוף לא ל"מ רק מכאן ולהבא, ול"ס לומר בכעין זה דהיי' חומר בכתם יותר מדם, [עי' במ"ס לקמן דדינא דס"ה לא הוי רק או צוזה גדולה או בגדה לא צוזה קטנה, ודוק]:

וראיה לסברא זו ממ"ס הרמ"ה ריש צילה גבי יו"ט, דקיל סתם לן הגא' כר"ס, והקשה חמ"א לא נימא מי' איכא מידי דבשבת שרי וציו"ט חסור, ותו' דבאמת ציו"ט אינו חסור רק מידי דבשבת חסור ממילא מחמת מלחכה וע"כ אינו ניכר חומרת יו"ט משבת ואף דציו"ט אינו חסור משום מלחכה רק משום מוקלה חפ"ה ל"ס מי' איכא מידי, כיון דסוף סוף בשבת ג"כ חסור, וא"כ

וא"כ מכ"ס [דחתם אסור בשבת משום שם אחר, וכ"כ שם
 הרמב"ן, אבל הכא דבדש חסירה מכאן ולהבא כמו בכתש
 י"ל דמודה הרמב"ן] ב"ד דאף בראי' דם היתה עמא'ה
 להבא ל"ס לומר דמחזירין בכתש יותר מבדש, ואף
 הרמב"ן דחילק התם על הרז"ה י"ל דמודה כאן, ובפרט
 דחזין דלפעמים מחזירין בכתש כגון באשה שיש לה ווסת
 ואיל ואלא בשעת ווסתה מטמאה למפרע, וכן במאי
 שחילק הרמב"ם במאי שמתמאה עד שעת הביצים וכמ"ס
 לעיל, וע"כ דסייע טעמא משום דאין ניכר כל כך חומרת
 ככתש מדש, א"כ ה"ה בזה דלא באלו רק לטמא מכאן
 ולהבא, דבדש היתה בודאי עמא'ה ל"ס לומר דהוי
 חומרה יותר מבדש, אף דע"כ לריכין לחוס למפרע בתיק
 ג"י, ע"כ בעניותי עדיין לריך תלמוד, כי לענ"ד לפוס
 רהיטא נהא'ה כמ"ס.

ובאמת

נראה דעיקר סמיכת הגאון בעל ס"ט
 הואיל וחומרה זו דתיק ג"י לא גמלא בפ"י
 בגמ' כמו שסיים שם, ומ"ס עיר רומ' דלית לה חזקת
 טהרה כלל, וע"כ הביא רח"ס מס' י"ח לחיסור, לא שמייע
 כלל וכו' ואף ח"ס אינה רולה לבדוק כלל בגדיה או סדיניה
 אינה חייבת בכך מלד הדין, ומ"ס רח"ס מס' ע' שהתיר
 ללבוש לבנים בט"ב כדי שלא תבאנה לידי ספק, מלשון וס'
 משמע להיפוך דלדבריו מסיפקת ועומדת דמסתמא יס' שם
 לכולך מימי נדה, ועיקר חזקת טהרה היא משעת בדיקה
 שתדע שפסק מקורה, ומ"ס רח"ס מס' י" (דף ג"י) ודאי
 בתם דיש שיעור ג' כתמים ודאי דליכא מאן דפליג לדין
 דמחלקין הראיות למפרע וכמ"ס, וסנה בג"ד יס' לכאורה
 ג"כ לומר דאלו מלאה בסדינה שיעור ג' כתמים או ב'
 מלין לטמאה ולומר דגרים אחד ראתה תיק ג"י, דהא
 בזה מוכח בגמ' דמטמאין למפרע, אמנם לפי מה שנראה
 מסתימות דברי הגאונים שלא חילקו בכך נראה פשוט דס"ל
 דהכא אפילו בשיעור ג' גריסין אינה חוששת, וטעמא
 דמלתא כיון דעיקרן של כתמים הוא רק מכאן ולהבא,
 וא"כ בשלמא בגמ' דעכשיו ודאי מטמאין לה מחמת הכתש
 וכיון שיש שיעור ג' גריסין מטמאין לה למפרע ג"כ, אבל
 סכא דליכא למימר כלל עכשיו ראתה י"ל דאף בג' גריסין
 ל"מ לה, ואף דמרס"י נראה דאחרין דעכשיו לא ראתה
 כלל רק בזה"ש, [באמת הרמב"ם כ' להיפוך וכמ"ס הס"ט
 יע"י] ולפ"ל לעיל אחי כל חד לשיטתו, מ"מ אף לשיטת
 רס"י י"ל דהתם מ"מ אף השתא הוא בחשש שמא ראתה
 עכשיו, ומס"ס אף למפרע חוששין לה, משא"כ בג"ד, מ"מ
 לית לן סברה לומר כן ברס"י ובפרט למ"ס לעיל דלרס"י
 י"ל דרמב"א דלעיל (דף ס') לשיטתו, וראיתי לקמן
 (דף נ"ג ע"ב ד"ס עלמה), שכתבו הסו"ס להדיא להיפוך
 מסברה הג"ל, דיותר מסתבר לטמאה בתיק מעל"ע למפרע
 אף לבעלה ממה שגממאה משעת הביצים, וס"ל מהיפוך
 לסיפוך מדעת הרמב"ם, אך הסו"ס לשיטתו סוכרתי לוס
 עפ"מ לקמן בדבור הסמוך בשם הר"ח (ד"ס שא"א מתקן)
 דמוכח לרשב"א דוקא משום דתלה כתש בדם יומה מס"ס
 מתקנה, הלא לאו הכי הוי חיישין דלמא הכתש מאתגול
 והיתה חוששת לזיבה, אך להרמב"ם לשיטתו לפי פ"י ושיטתו
 ל"מ מירי וע"י בפ"ט מהל' א"ב ובה"מ שם.

עכ"פ חזין דהר"ח ח"ס ללדיא דלא כהרמב"ם וכן הרמב"ן
 ס"ל שם דחיי' למפרע לבעלה וסבי'ו דה"ן ו"ל
 ואין לנו שור רקס' הס"ט ה"ל מחמת הבדיקה, דבזה י"ל
 דכ"ע מודו, וגם ע"ז י"ל כמ"ס לעיל כיון דאין אנו דנין
 רק מכאן ולהבא, י"ל דל"מ עפ"י סברת הרז"ה הג"ל,
 ומ"ס הגאון בעל ס"ט עוד רח"ס מהרמב"ם דכתב שבדקה

בין השמאוח הראשון, והקשה עדיין דלמא ראתה יום א'
 ובה"מ ס"ל שני, וע"כ סבירא דליכא למימר עכשיו
 ראתה ל"מ למפרע, וע"ז אין טיך דחיי' הג"ל, דלא
 מטעם שלא יס' כתש חסור מראייתו חזין עליה, אך
 לפמ"ס לעיל דהרמב"ם סובר דבשיעור ח' לא הוי מקולקלת
 למיניה למפרע, א"כ מוכרח סברה הג"ל דלא מחזיקין
 למפרע, אבל להפסיקים הג"ל הר"ח והרמב"ן וס"ן
 דס"ל דמקולקלת למיניה למפרע אפילו בחד שעת ביצים
 מוכח דמספקין למפרע, וגם בלא זה י"ל אף לדעת
 הרמב"ם דלא מספקין למפרע, היינו דיותר מסתבר שראתי
 עכשיו, אבל היכא דודאי עכשיו לא ראתה שפיר מלין
 למימר שראתה מקודם, א"כ לא מטעם הג"ל שלא יס'
 כתש חסור, וע"ז יס' לומר כמ"ס עפ"י סברת הרז"ה.

אך

מתוס' (דף נ"ג ע"ב ד"ס לריכה) מוכח להדיא
 כסברת הגאון בעל ס"ט, דליכא דבדקה עלמה
 ל"מ כלל למפרע, ולדידכו ליכא למימר דהוי מטעם שלא
 יס' כתש חסור, דהא כתבו הסו"ס לעיל (ד"ס עלמה)
 דאפילו לרשב"א ל"ס לומר לעינן מקולקלת למיניה תיק
 מעל"ע שלא יס' כתש חסור מחדה, ומכ"ס ח"ב דרבי
 דקיימין הסתא דס"ל אפילו ביות' ממעל"ע לא אחזין
 שלא יס' כתש חסור, אך מלבד מה שיש לומר דבבדיקה
 מודה רבי דאחרין שלא יס' כתש חסור ול"מ סברת
 ח"ס ע' דהוי מטעם שילאה בחזקת טהרה [רק] שלא יס'
 כתש חסור, ובג"ד כיון דאין ל"מ רק מכאן ולהבא ל"ס
 לומר כן וכמ"ס], י"ל ג"כ דהתם לא היכרחי לסברה זו
 רק לשיטתו ופ"י באיבעי' דר' זירא כתמים לריכין
 הפסק טהרה יע"י, אבל לפרס"י והרמב"ם והרשב"א
 והרמב"ן ל"מ כלל סברה הג"ל.

ואגב

חורזין בעבר עיונו בסוגי' ה"ל לבצע' דר' זכתיים
 לריכין הפסק טהרה אימא'ה מלתא, שכל סגולות
 בדרו להס דרך בפ"י החי'ע"י אשר הוא סתום וכמוס,
 ודברי רס"י מרפסין איגרי' כאשר תמו' עיו' התוספות
 והרמב"ן, חדא במאי שפ"י שא"א מתקן סוכות' לידי זיבה
 דלרבי מונה משעת מליאת הכתש מה"ס, דהא רח"ס הכתש
 לא הוי רק ספק בעלמא, ואיך תוכל להסיק עניו דס'
 דאורייתא, ותו דאף לרשב"א הוי מקולקלת מעת מליאת
 הכתש כמ"ס הסו"ס, וס"י נראה לענ"ד ד"ל עפ"י מ"ס
 הסו"ס ל' לובלין ר"ס מכלתין ברס"י שפ"י דין שעתן
 בראתה ע"י בדיקה, וכתב דיותר מסתבר לומר דיש שעתה
 בהגיסה עכשיו דאין חזין שלא ראתה מקודם דהא
 עכשיו סגיטה, אבל בדקה י"ל דמקודם ה"י דס' בבית
 הרחש ע"כ כתב רס"י דא"ס חזרין דיש שעתה.

והנה

בה דקאמר רבי תילה כתש בראיית
 מעל"ע קשה לכאורה ח' אגס' עכשיו הלא
 אפשר למתלי כתש בראייתו ולומר דאי חד רח"ס רק
 דכתיב בית הרחש העצודו' ה' א' אגס' עכשיו, ולומר
 דעירי ע"י בדיקה קשה ג"כ כיון דמחזיקין כל רוחא ע"י
 בדיקה דודאי אגס' מטעם חזקת סכא באגס' וכמ"ס
 הרמב"ם ז"ל, וכיון דאחרין אגס' עכשיו איך מלין
 לתלות הכתש בדם, וגם לשון ראיה מטעם דבא' בדיקה
 מיירי, ע"כ י"ל דרס"י מפרט ראיה מיירי בלא אגס'
 שגפח מקורה רק רח"ס בעלמא שוב דבר מטעם דלא הוי
 אגס' כמ"ס הסו"ס בעל ס"י, וע"כ שפיר מלין לתלות
 הכתש בדם כיון דתרווייהו הוי דרבנן, כיון דע"כ לא
 אגס' וכתב' הוי ג"כ מטעם דל"א כמ"ס הר"י, וע"כ שפיר
 מלי' גמנות מעת מליאת הכתש, ומ"ס הסו"ס דאף לרשב"א
 הוי מקולקלת מעת מליאת הכתש, י"ל דכ"מ ה"א שגללה

כתם שם לתלות במכה שיכולה להתגלע וכדומה, א"כ לרצי דם"ל דהוליה כתמה ברחיתה אפילו להקל, מוכח דמסתבר טובא לומר דהוי חד רחיה, מכ"ס ד"ל דלא תליין בד"א אבל לרשב"א דם"ל דל"ת רק יומא, אבל מה שרחתה קודם ל"ת כלל ברחיה, וע"כ מלי לתלות במאי שיכולה וטהורה לגמרי משם הכתם, ועדיין ל"ע.

ועפ"י הדברים הנ"ל ה"ל הוי נ"ל גולי שירחתי להכניס רחסי בין הגדולים רבותינו הנ"ל לפרש פי' אחר לכל אחד מהפירושים קשיא כנראה נמעין שם, ויותר קשיא לי על פי' הרמב"ם שפי' דיותר מסתבר לתלות כתם בדם או כתם בכתם היכא דבדקה מהיכא דלא בדקה, דמס"ס כתב דבכתם ל"ת רק היכא דבדקה צנתיים, והוא עפ"י פי' בגמ', ולענ"ד הוא תמוה מאד לפי"מ שהסביר שה"מ טעמו של הרמב"ם דמס"ס תליין כתם ברחיה כיון דממילא חית לה טומאה לפרע מחמת הרחיה, ומס"ס ל"מ לה כלל מחמת הכתם, א"כ לפ"ז גרע טובא היכא דבדקה צנתיים דאז ל"מ לטמא למפרע מחמת הרחיה דהא בדקה צנתיים והי' פקידה ול"מ יותר מלפקידה, וא"כ בע"כ לריכין לטמאה מחמת הכתם, והיכא כתב הרמב"ם דבדקה עדיף מלא בדקה ולע"ג, ותו קשיא לי לפי' שה"מ דהא דתליין כתם ברחיה כיון דממילא חית לה טומאה א"כ מאי גריעותא דכתם בכתם הא שם ג"כ שייך סברא הנ"ל דממילא טמאה למפרע, ואי משום דאין דם לפנינו אין סברא לתלות כתם בכתם, א"כ איך פשטא לי' דבהפסק טהרה תליין כתם בכתם, ומלבד זה הקשה הרשב"ד על פי' הרמב"ם יעו"ס :

ע"כ ה"ל נראה לענ"ד ד"ל כך, דלכאורה י"ל שני טעמים, הא דתליין כתם בדם, וחדא כמ"ס שה"מ כיון דממילא טמאה למפרע לטהרות לא מטמאה לבעלה כלל מחמת הכתם, [והנראה מסברת הה"מ דעיקרון של כתמים צבצוב טהרות איתקון חף לבעלה, ועי' בהר"ן בחי' למס' נדה] או ד"ל פשוט משום דאיכא לפנינו לתלות הכתם בהדם מש"ס תליין תוך מעל"ע ואמרין דהוי רחיה אחת, ונ"מ בין שני הטעמים לענין כתם בכתם, דלטעם הראשון דממילא טמאה למפרע חף כתם בכתם תליין ולא נעשית זבה, ולטעם השני י"ל כיון דלא הוי דם לפנינו לא תליין כתם בכתם [וכ"מ לומר לפי' הרמב"ם והה"מ דמס"ס לא תליין כתם בכתם], ולשני הטעמים י"ל היכא דבדקה צנתיים גרע, דודאי לא תליין, דל"ס שני הטעמים כמ"ס לעיל, דהא אינה טמאה למפרע מחמת הרחיה, וגם אי אפשר לומר דהוי רחיה אחת דהא בדקה צנתיים, ולפ"ז י"ל דהכי פי' בצע"י דר"ז כתמים לריכין הפסק טהרה, לא כמו שפי' הרמב"ם הפסק לענין לתלות כתם בכתם רק להיפוך לענין שלא לתלות, וקאי על המתני' דקתני יש צנתיים משום זב, ומוכח דלא תליין כתם בכתם, ועי' קמבע"י לי' חומתני' מיירי דוקא היכא שהפסיקה בטהרה צנתיים דאז ודאי לא תליין דל"ס שני הטעמים הנ"ל, או אינה לריכיה הפסק טהרה דאפילו בלא הפסק טהרה לא תליין כתם בכתם, דהא דתליין כתם בדם היינו מטעם שיש דם לפנינו לתלות, וכטעם השני דלעיל, וע"כ בכתם לא תליין אפילו לא הפסיקה בטהרה, וקפשיט לי' מדאמר ר"ל והוא שבדקה ודלא כפי' הרמב"ם הנ"ל דבדקה היינו הפסיקה בטהרה, וחדא דקשיא כמ"ס לעיל, דאדרבא בדקה גרע, ותו למה לא קאמר הפסיקה בטהרה כלישנא דלעיל, ע"כ י"ל דה"פ והוא שבדקה היינו רחיה דקתני צנתיים לא מיירי דרחיה כסתם רחיה דהוי ע"י הרגשה דאז לא מליין לתלות הכתם בדם כיון דעבשו רחיה,

לה

מוכח דהוי רחיה צפ"ע, אלא דמיירי דבדקה דהיינו שמלחה ע"י בדיקה, דשפיר מליין למימר דהוי רחיה אחת ואף זה הדם הי' צבית החילון מאתמול וכסברת המורה"ם לובלין הנ"ל, ור"י קאמר חפ"י שלא בדקה דהיינו שרחתה רחיה ממשה"י הרגשה חפ"ס תליין, וקס"י למה, דהא בע"כ הוי רחיה אחרת, וע"כ ל"ל דהוי מטעם שכתב הה"מ כיון דממילא טמאה למפרע וזה שייך חף צנתיים כמ"ס לעיל, כיון דבע"כ הוי מטעם הראשון הנ"ל, וקאמר שפיר מכלל דחף צנתיים תליין ולא תוכל לבא לידי זבה, רק ע"י הפסק טהרה דאז ודאי ליכא למתני, כיון שצנתיים הפסיקה בטהרה, כן ה"ל נראה לענ"ד גולי שרבותינו הגדולים לא פירשו כן, כי לדבריהם קאי ר"י ור"ל על מה שלא נזכר בדברי רבי, וכנ"ל זה הוי להו לפרושי, אבל למ"ס קאי ארחיה דקאמר רבי.

עכ"פ עיינו הראות כי הרבה פירושים נאמרו בהא דכתמים לריכיה הפסק טהרה, ואינו מוכרח פי' התוס' דהיכא דבדקה ודאי לא מטמאה למפרע, רק הרמב"ם דכתב כן להדיא, וכבר כתבתי לעיל מה שיש לפקפק בנ"ד ע"ז, ע"כ עדיין לצי מהסס בהיתר הגאונים הנ"ל, אמנם אחר העיון מלחתי ת"ל מקום ללדד להיתר ומתחילה נאמר דהא דכתב הג"מ והה"מ וספר התרומה להחמיר תוך ג"י, היינו כיון דלריכיה לתלות הכתם בד"א ובתוך ג"י יותר מלי לומר דהוי מגופה הוחיל והוחזק מעיינה פתוח, אבל לעולם חף בתוך ג"י אינו חמור מדין כתמים דעלמא, וכ"מ מדברי הד"מ שהחליט דחף לספר התרומה הוי כתמים דרבנן חף תוך ג"י, וכן נראה לענ"ד אם נמלא הכתם על דבר שאינו מקבל טומאה חף תוך ג"י לא חיישינן לה, כיון דדבר שאינו מקבל טומאה לא הוי בכלל גזירת כתמים, [שוב רחיתי בתשובת מעיל דקה סי' ס"ב ומתוך דבריו נראה דבר פשוט להסיר צנתיים הנמלחים צבד לצו תוך ג"י], דאין לומר דתוך ג"י צנתיים לא הוי בכלל גזירת כתמים רק מטעם אחר איתין עליה שלריכיה שדע שנפסק דם מקורה, ואפשר לומר דהוי ספק גמור, וע"כ חף בדבר שח"מ טומאה חיישינן כיון דה"י שנפסק דם מקורה וכן משמע לפי' רבינו פשט לשון הגאונים הנ"ל שהציא הד"מ, אמנם א"א לומר כן לענ"ד, ורח"י ברורה לזה מדהקשו התוס' ר"פ הרוחה ל"תם על הא דאמרין דבר שאינו מקבל טומאה א"מ כתמים, והקשו התוס' מעובדא דמסתיתא דלקמן, והילרכו לדחוק דמ"מ מקבל טומאה נגעים, והנה"מ בעלמו הציא דברי התוס', והרשב"ד ז"ל ר"ה לדחות דינו דר"נ מכת קושיית התוס' והר"ה וכן הרשב"א והאריכו בקושיא זו ליישב כדי שלא לדחות דברי ר"נ מהלכה, ואי נימא דתוך ג"י חף בדבר שאינו מקבל טומאה חיישינן לצנתיים, מההרעם הזה, דלמא הכתם תוך ג"י הוי, ואין לדחות ולומר דא"כ הו"ל לר"י לשאלה, והוחיל ולא נזכר בגמ' ששאלה משמע דבכל גווי מיירי, הא ליתא דהא הקשו המפרשים לדברי הגאונים הנ"ל מעובדא דר' עקיבא שאמר בתי שמא מכה הי' בך וחייתה, למה לא שאלה דלמא הוא תוך ג' ימים, ועיין צס"ט, ול"ל דהוי ידע, וא"כ מה התם דקמ"ל עיקר דין של כתמים מכ"ס הכא, דעיקר קמ"ל דאמרין שוין, י"ל דהי' ידוע שהי' תוך ג"י, א"ו מוכח דחף תוך ג"י ל"מ בדבר שח"מ טומאה, וי"ל מזה ג"כ מה שנסתפק הבעל ס"ט אם מלחה כתם לאחר ששמש מטתה בדבר שח"מ טומאה, די"ל בהרגשה שמש אי חיישינן או לא והניח בל"ע, ולמ"ס יש לומר ג"כ מדלא תורלו הגדולים הנ"ל דעובדא דמסתיתא בשמשה מיירי :

ואין

התוספות הנ"ל במשתיתא דמטמא בגנעים, אך תח"ה כתב שהוא בלי אורג ומקבל כל העומאות, וכן כתב הרשב"א בת"ה בשמו והר"ן, ולפ"ז י"ל שפיר דאג"מ והמרדכי לשיטתייהו שפיר מלו להחמיר בג"י הראשונים אבל לשיטת הרז"ה והרשב"א והר"ן דעיקרן של כתמים הוי בימי טהרתה, דבימי טומאתה אין נ"מ על הבגד רק משום לא פלוג, וע"כ אין סברא להיות הטפל חמור מן העיקר, ולפ"ז אין הרשב"א יחיד בדבר הזה, כי רבים וגדולים חקרי לב אשר אתו ה"ה הרז"ה והר"ן ז"ל לפי פ"י ואין לומר דאף בימי טומאתה נ"מ כגון בשומרת יום בשני שלה שספרה מקלת וטבלה דבלא הכתם טהורה לגמרי, וכיון דמעיינה פתוח לריכין להחמיר שלא לטהר הבגד ולא משום לא פלוג, אמנם ע"י בספר כו"פ ה"ל ובס"ט שכולם כתבו דבשומרת יום ודאי לא הוי מעיינה פתוח, ואיכסו כן מגמ', רק בגדה דאורייתא או זבה גדולה, ואין נ"מ לענין הבגד דממילא טמא, ודוחק לומר דעדיין נ"מ בימי טומאתה היכא דעברה על בגד ולא נגעה בזכרון עובדא דמשתיתא בגמ' דמחמתה אינו טמא רק מחמת הדם, מ"מ מה"ת לחוש לזה דהוי מלתא דל"ס לגמרי ובמלתא דלא שכיחא לא גזרו בהו רבנן, ומכ"ס במלתא דל"ס כההיא דהוי רחוק וזר מאד, כן נראה לענ"ד טעם נכון לדברי הרשב"א.

ואם נראה לסבול זה הדוחק דאף לפי הר"ן איכא

למיחש בימי טומאתה באופן הנ"ל שצברה עליה ולא נגעה, יש ליתן טעם למה שלא כתב הספר התרומה רק תוך ג"י, [כי הס"ה הוא מרא דהאי דינא של תוך ג"י ויכול להיות שסובר כפי' הרז"ה במשתיתא] ועי' בס"ט שכתב דמלשון זה משמע דאחר ג"י לעולם תליין אף בג"ד רק שהניחו בל"ע, ולפ"ז י"ל טעם הדבר דבשלמא תוך ג"י לריכין להחמיר משום חששא הנ"ל שתעבור על דבר המקבל טומאה ולא תגע, אבל לאחר ג"י אין מקום לחוש, דבשלמא בגמלא על בגדיה שפיר איכא לאשכוחי כנידון דידן שלבשה חלוק תוך ג"י עד לאחר ג"י, אבל לפמ"ס דבבבשה לא הוי לן למיחש מידי כיון דממילא טמא רק דעיקר מאי דחיישינן שתעבור על הבגד ולא תגע, ובשביל זה גזרו בכל הכתמים, וא"כ בשלמא תוך ג"י שפיר איכא למיחש כנ"ל, אבל אם נקח זאת החומרה אף בגמלא לאחר ג"י לריכין לחוש שידמון מקרים שונים שתעבור תוך ג"י על הבגד ולא תגע בזולתה ג"י תעבור ג"י כעליו ולא תגע בו וימלא עליו דם, וזה רחוק מאד ע"כ ל"ח לזה, וגדרו גדר דוקא תוך ג"י דאיכא למיחש כנ"ל, וקלת מוכח דאף לשיטת הר"ן ה"י החששא שתעבור עליו, דקשיא לי על דברי הר"ן דאף בדבר שאינו מקבל טומאה ה"י לן להחמיר דנמא נטהר האשה לגמרי אף מטומאת ערב דעכ"פ טמאה אף שלא הרגישה וכמ"ס הרמב"ם (בה"י מטמא מו"מ) כמו דחיישינן לענין הבגד דאם נטהר האשה לבעלה נטהר הבגד לגמרי, א"כ כה"ג איכא למיחש לענין האשה, ולריד עיון, אם לא שנאמר דעיקר החששא ה"י כשיה"י מעיינה פתוח דאז עלולה ביותר לרחיית דם וכתמים אבל בשאר הזמנים הוי מלתא דלא שכיחא שתראה מגופה אף בלא הרגישה, ובין דל"ח רק לזמן שיה"י מעיינה פתוח, ואז היא ממילא טמאה, ואין לנו לחוש רק על הבגד ובאופן הנ"ל שצברה עליה, עכ"פ יש מקום לחלק בין תוך ג"י לאחר ג"י, וכמ"ס לעיל דהוי חששא רחוקה, ורחיית ג"כ בספח כו"פ הנ"ל שהסכים לדברי הרמ"א במכה שמוילת דם, ואף שהמ"ל כתב דבגדי גדה גרע, מ"מ כבר הסיב עליו הגאון בעל ס"ט, ואף שגדינא לא ערב נפשו לחלוק על הגאון מל"מ

ואין להתעקש ולומר דאי בתוך ג"י לא ה"י מהני הא דלא אתרמי לה, דסוף סוף מידי שפיקא לא נפקא, וע"כ מדאמר תיזל ותיתי מוכח דלאחר ג"י או בימי טהרתה הוי, דהא ליתא, כיון דלא אתרמי לה מה"ת נחזיק ריעותא, כיון דלא על גופה ולא על צורה חשתכח כמ"ס רש"י שם, וכמ"ס מדלא הגיה הרמ"א (בס"י ק"ץ ס"י) דתוך ג"י חיישי' אף בדבר שאינו מקבל טומאה, ועי' (בסעי' מ"א) בש"ך ובמסנה למלך הביאו הס"ט, וכמ"ס מדברי הגה"מ וס"ה"ת שלא כתבו רק דתוך ג"י לא תליין והיינו צמידי דבעי לתלות שפיר חמירין דיותר מסתבר לתלות בגופה אבל בדבר שא"מ טומאה דלאו מטעם תליין אחינן עליה דאפילו בדקה קרקע עולם וישבה עליה טהורה והיינו כיון דבלא הרגישה חזי' לא גזרו חכמים ע"ז, יעיי' ס' בתים, א"כ מאי מהני הא דתוך ג"י מעיינה פתוח סוף סוף חזי' בלא הרגישה, ע"כ לענ"ד נראה דדברים דאף תוך ג"י לא נ"ח לה בגמלא בדבר שאינו מקבל טומאה:

ובין שזכינו לדון נ"ל לתת טוב טעם על שלא הזכירו גדולי הראשונים הרמב"ן והרשב"א דבתוך ג"י לא תליין במכה, ואחרבא הרמב"ן בהלכותיו כתב להדיא דאף בימי לבונה תליין, וכנראה שהעתיק קילור דיני נדה לתלמודו כמ"ס בפתחה שם ולא ה"י לו ליתן מקום לטעות והו"ל לבאר דתוך ג"י לא תליין, גם הר"מ כתב מדברי הרשב"א משמע דלעולם תליין, רק רבינו הש"ך כתב דלוי יהי כן דעת הרשב"א הוא יחיד נגד כל הני גדולים, ולענ"ד נראה דל"ל למ"ס לעיל בדבר שאינו מקבל טומאה אף תוך ג"י לא תליין, א"כ קשה לכאורה לפמ"ס הר"ן שם בחי' דמס"ה גזרו דוקא בדבר המקבל טומאה דחיישינן שיבא לטהר גם הבגד שנמלא עליו, ול"ל לדבריו דעיקר קולתן של כתמים משום דלא הרגישה וזה לא מהני לטהר הבגד, דסוף סוף הדם טמא ומטמא הבגד, וא"כ לפ"ז קשה כמו דאמרי' בבגד שאינו מקבל טומאה לא גזרו כיון דאין נ"מ על הבגד עלמו ה"נ נימא בימי טומאתה וספירתה לא נחוש לכתם כיון דמשכבה ומושבה טמא, וממילא טמא הבגד מחמתה ובע"כ ל"ל דל"פ רבנן, ואין לדמות גזירות חכמים, דהיכא דמלד הבגד בעלמותו איכא למיחש כגון שהוא פחות מג' וכדומה ל"ג, אבל היכא דמלד הבגד מקבל טומאה רק דלא נ"מ מחמת דממילא טמא לא מייכר כולי האי וע"כ שפיר גזרו, וכל מדות חכמים כך.

עכ"פ לפ"ז מוכח דהא דגזרו בימי נדותה היינו משום לא פלוג, ולפ"ז אין מקום לכאורה לסברת הסה"ת ודעיימה דבג' ימים ראשונים לא תליין, כיון דעיקרן של כתמים לא הוי רק בימי טהרתה רק משום לא פלוג תקנו אף בימי טומאתה, עכ"פ אין סברא להיות הטפל חמור מן העיקר, ודילצא מן הדין להיות כנידון, ומה"ת לנו להחמיר בזה, אף דמלד הסברא י"ל דבג"י ראשונים מסתבר למתלי בגופה מ"מ כיון דעיקר התקנה לא ה"י רק בימי טהרתה ותולה בכל מה שיכולה לתלות, רק משום לא פלוג גזרו אף בימי טומאתה י"ל כנ"ל שלא יהא הטפל חמור, אמנם התוס' בע"כ לא סברי פ"י הר"ן הנ"ל דהא כתבו דמשתיתא הוי דבר המקבל טומאה צנעיים ומס"ה מקבל כתמים, אף דל"ס סברת הר"ן הנ"ל שיבא לטהר הבגד, דהא הבגד באמת טהור, ול"ל ע"כ טעם אחר, ועי' בספר ברכותי ופלתי להל' נדה שדחק מאד בזה, עכ"פ לשיטת התוס' אין חילוק בין ימי טהרתה לימי ספירתה, כיון דבע"כ לית להו סברת הר"ן הנ"ל:

וראיתי בהגהת מיימוני ובמרדכי שהעתיק דברי

מל"מ, מ"מ גם הוא בצדקה התיר להדיא, ואף שכתבתי לעיל מה שיש לגמגם עליו, מ"מ יש ללדד עפ"י פי' התוס' וואף שכתבתי דלשאר הפי' באיבעי' דכתמים לריכס הפסק טהרה לא משמע כן, מ"מ י"ל דמלד הסברא ל"פ על התוס', וקלת משמע דמלד הסברא ס"ל להתוס' כן] גם במ"ס לעיל יש ג"כ ללדד ולהקל בגמלא אחר ג"י, ועוד יש לדדים אחרים לעג"ד אך אין הזמן מסכים עמי להאריך יותר, והיות כי אין כ"מ למעשה לעת הזאת איני מחליט דעתי, אך הראיתי פנים בעצה"י לכל לד והמעין יבחר דברי חו"כ :

הק' שלמה זלמן במוהרי"א מפוזנ

סימן בא

לכבוד אחיזי מחו' ידידי הרב הגאון המופלג כקס"ת מוהר"ר אפרים הלוי כ"י אב"ד ור"מ דק"ק קויל יל"ו .

אחד"ש כמשפט אודיע למעכ"ת נ"י, ע"ד אשר שאל ממני להטריף דעתי הקלושה בעסק חמור פתחי נדה אם כי קשה עלי מאד להכניס ח"ע בזה, להיות הענין חמור מלד עלמותו, גם הוא סתום וחתום עמוק עמוק להבין דברי חכמים וחידותם, אך לעשות רלונו חפצתי, ולקחתי מעט מועד לזה :

והנה תורף השאלה, אשה אחת שלחה לשאול על סדין בתורת כתם שהי' בו בכמה מקומות כתמים צענוול כאן מעט וכאן מעט, ולא הי' בכל אחד בכגרים והמראה שבגתיים הי' מקום ספק אם יש ללדד, וכאשר שלח לשאול ולהקיר אלל האשה אם יש לה צמה לתלות השיבה כי יש לתלות בצעלה, לפי שהיכה אחר התשמים קינח הצעל את האבר בהסדין, והסדין הי' נקי ובדוק וזה אירע ד' והי' פעמים ועמאתה המראה, כי לא ידעה דבר שהי' בזה שום דבר חמור, ועי"ז נתרחק זמן הטבילה כי קודם י"ב יום שיעור הטהרה הגיע ווסתה ווסת הקבוע לה, ובכל פעם הי' בודקת עלמה בשחרית אחר התשמים ואינה מולאת שום דבר, ולבעלה כאב בלדו, והבאצנמסך לפעמים לפניו סמוך לאבר, ובשתן לא נמלא שום חודם גם לא שום כאב, רק זה מקרוב נראה על סדינו שהי' מלוכלך בצ"ז והי' בתוכו פעין מראות אדומים ששלחה לשאול, ומקום הקנח הג"ל הוא בקלה הסדין הסרות מהמטה ולמטה אל פני הבית כנאי, ומעכ"ת ילא לידון בדבר חדש לפמ"ס הרמב"ם שהאבר בצעת תשמים מניע עד המקור, ח"כ יש לדמות לרואה בשפופרת דאמרינן דאין דרכה לראות בכך, ומחלק בין רואה מחמת תשמים הגחמך בגמ' דשם מיירי בגמלא על שלה, ומתני' בגמלא על שלו טמאים מיירי בפ"א והאריך בזה לשיטת המרדכי .

מלבד מה שיש לחלק שאין לדמותו כלל לשפופרת נ"ל לפמ"ס הרמב"ם להדיא שאינו מניע האבר רק עד לוואר הרחם שהוא לפני המקור, גם כתב להדיא שהם הגמלא בשטח שלאחר פנישה האבר מקרי ג"כ בית החילון, וטמא הדם הגמלא שם, וע"כ כתב הב"י (בס"י קל"ו) שדעת הרמב"ם אפילו אם בודקת עד מקום שהשמש דש דמקרי בית החילון, עכ"ז יוכל להיות שיש

דש צפנים בבית החילון, וע"כ תי' דל"ל כל מאי דאפשר לעשות לריכה לעשות, ולתי' השני שכתב הב"י שם דלמעלה מזה דהיינו צין השינים הוא כלפנים, עכ"פ מקום שהשמש דש מקרי בית החילון, והדם שיש שם הוא טמא כבר, ע"כ לדעתי אין קולא כלל מלד זה .

והנה הבדיקה שכתב מעכ"ת הגאון שי' בשם ידידיו הגאון מאור הגולה מוה' עקיבא איגר שי' אב"ד דק"ק פוזנן לסמוך על הבדיקה המוזכר בספר סדרי טהרה לבדוק בלא שפופרת רק צמוד כאורך ועובי האבר עי"ס צס"ט (ס"ק ז') והגאון הגדול הג"ל שי' הרגיש תיכה דלפ"ז קשה על הרמב"ם שלא הימחו לבדוק בצעל הראשון בלא תקלקל עלמה, ה"א יש תקנה לבדוק כדרך הזה, הנה עיינתי בתשובת אמונת שמואל (ס"י נ"ז) כתב וז"ל שמעתי פה בשם הרב מוהר"י מוורידבורג שכתבילה דק בלא שפופרת ע"י מוך ועץ בעובי ואורך האבר חולי יהי' הדם מן הלד ואז ח"ל תו לבדוק בשפופרת ובאם נמלא בראש המוך חזי לא תנעיל הבדיקה לחומר ותחזור ותבדוק בשפופרת, והי' אפשר לייבב דברי הרב מוהר"י מ"ס שתחזור ותבדוק, דעכ"פ אסורה אפילו לינשא לאחר כיון דריעיתא לפנינו שגמלא על ראש המוך, נהי' די"ל שנתלכלך מן הלדדים, מ"מ נראה שהוא דבר רחוק לתלות בכך שלא מלא על לדים כלל ולהקל להנשא לאחר, וע"כ י"ל דכוונת הרב מוהר"י הג"ל לא הי' רק להקל בתיקון השפופרת, וזה מיושב הקושיא הג"ל ה"א דלא מלינו בדיקה זו בצעל הראשון כיון דאם תמלא בראשו תהי' אסורה להנשא לאחר עד שתבדוק בשפופרת, ע"כ תוכל לבא לידי קלקול, וכתבי' הר"ן ז"ל, ולפ"ז גם בג"ד לא הועלנו בזה דסוף סוף אינא למיחס שתאסר עי"ז לכל העולם, ומ"ס הגאון צעל ס"ט ראה מלבוש דתיכא למיחס שיתלכלך מן הלדדים מ"מ אינו מוכח דסמכין ע"ז לקולא, רק הואיל ותיכא חששא רחוקה שיש באפשרות שיתלכלך מן הלדדים, ע"כ תקנו בדיקת שפופרת שלא יוכל להתלכלך מן הלדדים, אבל להסתמם בסברא זו לקולא אינו מוכרח, ולדעתי הוא דבר פשוט, דודאי ראש המכחול הוא דק יותר בראשו מן הלדדים כדי שיבא נוח להכניסו, וא"כ הוא רחוק שיתלכלך בראשו ולא מן הלדדים .

ומדברי הגאון בתשובת אמונת שמואל שסיים ע"ז וז"ל, וישר והגון צעיני כדי שלא תאסר האשה הג"ל ע"י בדיקת שפופרת לעולם ח"ו, פן וחולי תשיג רפואה מהרופאים קודם בדיקת שפופרת נראה מוכח דס"ל דאסורה להנשא לאחר בלא בדיקת שפופרת אם נמלא על ראשו, מדהולרך לומר פן וחולי תשיג רפואה ולא אמר בקינור שהי' מותרת לבעל שני, דהא עיבדא דשם הי' בצעל ראשון, אך עכ"ז אינו מוצן כוונתו דאף אם ימלא על ראשו ע"י בדיקת שפופרת והי' תשיג אח"כ רפואה ונהי' דלא סמכין על הרופאים, מ"מ תוכל לחזור ולבדוק ע"י שפופרת לבחון שהי' לה רפואה, ואפשר לומר שכוונתו להקל לערה ועגמת נפשה שלאחר בדיקת שפופרת גמור תהי' אסורה בצירור לכל העולם ע"כ נפשה עליה תאכל וכו"ז שלא נבדקה בשפופרת עדיין לא נאסרה לחלוטין כיון שיש תקנה ע"י בדיקת שפופרת ותוכל ציני וציני לעסוק ברפואה, עכ"פ לדעתי נראה מוכרח מדברי צעל אמונת שמואל דעכ"פ ריענותא הוי אם נמלא בראשו ולא מן הלדדים ולריפה בדיקת שפופרת לבדוק הספק כשתרלה להנשא לשני וע"כ אינו רואה תועלת בבדיקה זו, וחזן מזה לבי מגמגם בבדיקה זו להתייר בלא גמלא בלל במ"ס ג"כ בספר ס"ט כי קשה להכניס דבר דך עד מקום שהשמש דש : ומלבד

ומלבד זה נראה לי דהנה חב"י הקשה בלא נמלא כלל על שפופרת למה תהי' מותרת, נימא אין כל האלבעיות שוות, ותירץ דסברא זו לא אמרינן להחמיר, וקשה להבין כיון דחזינן דסמיכין על סברא זו להקל ולהתירה להגשאל לשני, למה לא נימא להחמיר, והנה לאחר שגשאלת לשלישי ה' אפשר לומר אחרי דחזינן דנתחזקה בכל האלבעיות ועכשיו חייבה מולאת מוכח דנתרפאה ולא תלינן בשינוי אלבע, אך לפמ"ס התוס' דף בבעל ראשון מהני בדיקת שפופרת קשה כיון דאין מתירין אותה להיות נשאלת לאחר ומחזיקין דלא תראה חלל השני, ח"כ מאי מועיל בדיקת שפופרת, ודוחק לומר דבאמת בבעל הראשון לא מהני רק בנמלא בלדדי שפופרת, חבל בלא נמלא כלל אסורה לראשון, וקושיית הגמ' ותבדוק בבעל הראשון חולי ימלא על הלדדים, חדא דלשון הש"ע משמע דאין חילוק כלל לדעת המקילין, גם לפ"ז קשה מנ"ל לחלק בבעל ג' מהני בלא נמלא כלל, דהא חינו מפורש בגמ' דמהני בלא נמלא כלל, וכיון דקושיית הגמ' ותבדוק בבעל ראשון קאי ע"כ בנמלא על הלדדין, ח"כ דלמא גם בבעל ג' לא מהני רק בנמלא על הלדדין, חבל בלא נמלא כלל מנ"ל להסיר * גם דברי חב"ח מ"ס בזה ליישב דלענין חשש שבא מן המקור אין סברא כלל לתלות בשינוי אלבעיות וכחות רק לענין הלדדין, וע"כ ע"י בדיקת שפופרת ולא נמלא בראשו מוכח שחינו בזה מן המקור, ולפ"ז ע"כ דתלינן שהוא מן הלדדים, וע"כ מותרת להגשאל, וקשה ח"כ תהי' מותרת לראשון, וראיתי בספר ס"ט שכתב השגה זו בשם תשו' אמונת שמואל, וכתב שהמנחת יעקב תי' ד"ל הואיל והחזקה לראות בבעל ראשון חיישינן שמה פעם אחת תראה מן המקור ע"י מקרה בשעת משמים והיא לא תחוש לזה מחמת שהחזקה לראות מן הלדדים ותבא לידי איסור כרת, והגאון הנ"ל השיג עליו דא"כ מאי מועיל בדיקת בבעל ראשון לשיטת רוב הפוסקים דק"ל כוותייהו, ולענ"ד קשה גם בבעל שלישי מאי מועיל הבדיקה, ואע"ג דיש ליישב קלה ולומר דהיכא דאיכא תרתי לריעות' החמירו דהיינו החשש שבא מן המקור ועוד יש לחוש אעפ"י שבא מן הלדדים כיון שהחזקה לראות בבעל זה שמה פעם אחת תראה במקרה מן המקור כמ"ס המנ"י, מ"מ לדעתי קשה יותר דלפמ"ס חב"ח, ע"כ ל"ל דמסתבר יותר לתלות בלדדין, ומש"ה מתירין לה בבעל שני ושלישי, ומגמ' משמ' מההיא דתתי' לקמ"י דמר

הגה"ה

(*) ואפ"ל דה"ט דחב"י כיון דרואה דם מחמת תשמים דאסורה לשמש לא הוירק משום חשש ווסתות כלומ' שקבעהווסת לראו' מחמת תשמים, וכיון דווסתות דרבנן ה' מקום להקל בספק ולתלות שהוא מן הלדדים, אך הואיל ועיקרהספק הוא בדאורי' י"ל דלא הוי ספיקא דרבנן וכמ"ס הט"ז בשם האו"ה בס' טריפה שנתערב, ולענ"ד ה' קשה ע"י מ"ס חרי"ף בפסחים בפלוגתא דנתבקעו עי"ש דלענין החטים עלמן פסק לחומרי' ולענין תבשיל דהוי איסור משהו דרבנן פסק לקולא מיהו הכא י"ל כיון דאיכא לברורי' ע"י בדיקת שפופרת לא חזינן לקולא ולפ"ז ח"ס היכל דבדקה ע"י שפופרת ולא אשכחה שוב אין לה בדיקה והוי ספיקא דרבנן לקולא לענין ווסתות, ולענין להגשאל בבעל שני דהוי ס"ס ספק מן הלדדים ואפילו הוא מן המקור שמה לא תראה חללו משו' אין כל האלבעו' שוות, ובס"ס י"ל אפי' יש לו בדיקה ח"ל לברר, וע"י בשר' (סי' כ"ד) שוב

ראיתי בש"ך (בסי' ק"י) שהביא בשם חב"י דמס"ס חייבה לריכה בדיקה לבעל השני מטעם הנ"ל דהוי ס"ס, והוכיח מזה דבס"ס אפי' בדיקה חייבה לריכה ע"כ

שמואל זו ממלאה ונופלת, וכל ממלאה ונופלת אין לה תקנה, משמע דשמואל שפט דסתמא היא מן המקור, דאל"כ איך חתך הדין לומר דהוי ממלאה ונופלת, דהא מלך הדין תלינן יותר שהוא מן הלדדים לשיטת חב"ח, ואף דלדינא אין ל"מ, מ"מ ליסגא דשמואל קשה לשיטת חב"ח, וכן משמע מלשון הרמב"ם שכתב אסורה לשמש עד שתתרפא מחולי זה, משמע להדיא דמן הסתם מחזיקין שהוא ענין חולי וחילשת האשה גורם יצאת הדם ע"י סבה מועטת בנגיעת האלבע בליוורא הרחם :

אמנם הנה מלשון הרמב"ם נראה ברור שאין לה לבדוק עד שתעסוק ברפואות ויחמרו לה שנתרפאה דאל"כ איך שייך לומר שנתרפאה ומאין יודעת משמע שיש עכ"פ ספק שנתרפאה, רק שא"י, ואם לא נתעסקה לרפואות עלמהמאין הרגלים לספק כלל שנתרפאה ולפ"ז יש ליישב קושיית חב"י שהקשה בלא נמלא כלל למה תהי' מותרת, ד"ל לאחר שעסקה ברפואות ה' מקום לסמוך על הרופאים, רק במידי דאיכא לצרורי' לא רלו לסמוך על הרופאים וכמו דא"י בר"פ המפלת באשה שהפילה כמין שערות ושאלו לרופאים ואמרו מכה יש לה במקור תטיל למים ובפוסרין, כי לוו חז"ל לבחון דברי הרופאים ה"ל י"ל לאחר שיחמרו הרופאים שנתרפאת חשו חז"ל לברר אולי ימלא בראש המכחול ויהי' נודע שלא נתרפאת, ע"כ לרי"ך לבדוק, ובלא נמלא כלל דאין כאן ריעותא להכחיש דברי הרופא י"ל דסמכי' על הרופאים כיון דא"ל לבדוק יותר, ונ"מ שאפי' אם תשמש חז"כ ותמלא דם תלינן שודאי הוא מן הלדדים, שאם ה' מן המקור ולא נתרפאת מהראוי ה' להמלא בשעת בדיקה על ראש המכחול, וע"כ תלינן שהוא מן הלדדים, דזהו מחמת מיעוד הלדדים, ואין מביא בזה לרפואת הרופאים שסתימת רפואתם הוא לעלור דם הרחם, ובזה מסודר ומתיק לשון הרמב"ם שכתב ומאין יודעת שנתרפאת, מביאה שפופרת וכו' ואם לא נמלא דם על ראש המוך בידוע שכל הדם שרואה מדוחק הלדדין וטאורה היא ומותרת להגשאל, מדלא כתב כל הדם שרואה, וכתב כל הדם שרואה לשון ה' משמע שאף שתרפאה חז"כ תלינן מן הלדדים, דאם ראתה תחילה מן הלדדים ודאי גם עכשיו הוא מן הלדדים, וכיון דמחזיקין שנתרפאת אם ה' תחילה מהמקור החוק לומר שחזרה לקלקלה, עכ"פ י"י איך י"י נראה ברור מדברי הרמב"ם דאין מביא לבדיקת שפופרת רק אחר שיש לה ספק שנתרפאת.

ובזה ח"ש מ"ס ה"מ לשיטת הרמב"ם דאסורה לבעל ג' אפילו בבדיקה, דחיישינן שמה יבא עליה בלא בדיקה, וקשה כיון דבבדיקה הוא דבר קל מה"ת לחוש לזה, דהא אפשר לבדוק מיד בשפופרת, וביגרע מסיטה בספק שלריך להעלותה לירושלים וס"ס ובדקה ולא חמדינן שתתגרש שמה יבא עליה רק מוסרין לו שני ת"ח שמה יבא עליה בדרך ולר"י בעלה נאמן עליה, חבל לפי מה דמשמע מדברי הרמב"ם שאין מביא לבדיקה רק אחר שעסקה ברפואות י"ל לזה אין שיעור ידוע ואפשר שלריך זמן ארוך, וע"כ אסורה לבעלה מחשש שמה יבא עליה ולריך לגרסה, כך מורה לשון הרמב"ם בבירור, ומלך הסבר' נראה שלענין חשש לדדין אין לרמות הכנסת שפופרת כ"א לפנים, לענין מיעוד התשמים שיש לחוש למיעוד פעם אחת פעם

פעם, וע"כ נראה דעיקר הדדיקה הוא לדעת אם לא נמלא בראשו שזה גורם פנים' השמש בלואר הרח' וזה נעש' ג"כ ע"י דדיקה השפופרת, וכן הוא לשון הברייתא בידוע שהוא מן הלדדים, דמה שלא נמלא בלדדי השפופרת אין ראיה מטעם הנ"ל, רק מאי דקשה אם לא נמלא בראשו נימא שהוא מטעם דאין כל האלצעות והכחות שוות, לזה י"ל כמ"ס לעיל, דכיון דאין כאן ריעותא סמיכין שנתרפא' לאחר שעסקה ברפואות ועפ"י מאמר הרופא, וידעתי שלשון הרמב"ם סתום קלת לפ"ז, אך מ"מ נראה בדברים כן מלשנו הזהב שכוונתו לזה, אה"כ הראה לי בנו חתני המופל' ש' בספר חדש נקרא תפארת לבי, כתב המחבר הנ"ל ג"כ שמשמע מלשון הרמב"ם כמ"ס אם עסקה ברפואות אך הוא כתב לתלות ג"כ בלואר הזמן, ולא ידעתי מה יעשה הזמן בזה וגם לפי דבריו יקשה קושיית הב"י כמוזן:

והנה עוד נתקשיתי בדדיקה שפופרת לפמ"ס שאין לריך לדקדק בעובי השפופרת כל כך, וכמ"ס בתשובת אמונת שמואל עפ"י תי' הב"י דלחומר לא חמרי' אין כל האלצעות שוות וא"כ קשה לפי מה שפסק הב"י בדדיקה נקיים לריכין להיות עד מקום שהשמש דש, א"כ למה לא תהי' כל הדדיקה שאשה צודקת עלמה כמו בדדיקה שפופרת, ולפ"ז תקשי דלא אשכחן כלל דינא דרואה דס מחמת תשמיש דהא לריכה להפסיק בטהרה בין כל ראייה וראייה, וא"כ כבר הי' בדדיקה שפופרת, ונהניתי שמלחתי בתשובת זכרון יוסף שעמד בזה, וכוונתי מזה לדחות הדדיקה שהביא בתשובת אמונת שמואל המוזכר בס"ט (סק"ז) אמנם לא ביאר טעם הדבר.

ול נראה לפ"מ שכתב הרמב"ם וז"ל, מציאה שפופרת וכו' ומכנסת אותו עד מקום שהיא יכולה, ומכנסת בתוך השפופרת מכחול ומוך מונח על ראשו, ודוחקת אותו עד שיגיע המוך ללואר הרחם ומוליאה המוך, אם נמלא דס וכו', ונראה מדקדוק לשון הרמב"ם שכתב תחילה שכתבים השפופרת עד מקום שיכולה, ולא כתב עד לואר הרחם, ואח"כ כתב שהמכחול תכנים עד לואר הרחם, משמע להדיא שהשפופרת לא תוכל להכניס כל כך בעומק עד מקום שהשמש דש כמו שתוכל להכניס המכחול, והטעם פשוט ומוזן להיות השפופרת ודאי הוא עב הרבה יותר מהמכחול הנתון בתוכו, ובפרט שפיו רלוף בתוכו שלא יהי' חד למען לא יסרט את בשרה, וא"כ המכחול ודאי הוא דק הרבה מן השפופרת, וא"כ ודאי שתוכל להכניס המכחול בעומק יותר מן השפופרת שהוא עב, גם השפופרת אם תרלה להכניסו בעומק ע"י דחיקה למעלה לריכה הדחיקה להיות בכל שטח אורך השפופרת והוא ודאי דבר קשה, משא"כ כשכבר השפופרת נתחב לפנים עד מקום שיכולה א"ל דחיקת המכחול להכניסו בעומק רק בשטח שלמעלה מהשפופרת עד שיגיע ללואר הרחם, וזה דבר מועט דחלק המכחול שהוא נתון בתוך השפופרת תוכל לעשות דק כמו שתל' שחינו לריך דחיקה כלל, רק במה שהוא למעלה מהשפופרת בתוך הפרוזדור שיגיע ללואר הרחם, וזה תוכל לעשות אע"ג שהשפופרת לא יכולה להכניס כ"כ בעומק משא"כ לפי הדדיקה הנ"ל בלא שפופרת לא שייך זה ע"כ מי יודע אם תוכל להכניס עד ללואר הרחם, ויעיין בהשו' משאת בנימין מ"ס בזה בשם הגאון מהר"ן בעל הסמ"ע ואחרי שלדעת רש"י והרמב"ם אין לסמוך על הדדיקה בצעל הראשון והש"ך הסכים לדעת רש"י, ואם כי דבריו לכאורה אינם מובנים.

ולענ"ד נראה לפרש דברי הש"ך ע"ד פשוט, מ"ס דלרש"י י"ל קושיית התוס' דלא מקשו ותצדוק

בצעל שני, והי' אפשר לומר בפשוט, כיון דלרש"י היכא דלריכה דדיקה חסורה לאותו צעל כיון שיש לה תקנה לאחר בלא דדיקה, וא"כ לא הו"מ להקשות בצעל שני כמו הקושי' הראשונה ותצדוק בציאה שלישית של צעל הראשון, דלפי הו"ה זו דאף לשני חסורה בלא דדיקה ממילא גם לראשון מותרת ע"י דדיקה, ע"כ מקשה ותצדוק בצעל ראשון ותהי' מותר'. לו וכן בצעל ג' הו"ג כ"כ הקושי' שהי' מותר' לו ע"כ הו"קושי' שפיר כמו הקושי' הראשונה, אבל להקשות ותצדוק בצעל שני אין מקום להקשות דאם לריכה לצדוק בצעל שני ממילא חסורה לו לגמרי כיון דמותרת לשלישי בלא דדיקה, רק דהו"מ להקשות למה מותרת לצעל שני, דכיון דלריכה דדיקה תהי' חסורה לו, ע"כ אין קושי' כ"כ די"ל דנוח לו להקשות כעין קושי' ראשונה ותצדוק:

ג אפשר לומר לפי מה שהקשה בספר תפארת ישראל על קושיית התוס' דלמא מש"ה אינה לריכה דדיקה בצעל שני כיון דלא הוחזקה עדיין לכל האלצעות תלין פעם ראשונה שראתה דס במקרה, משא"כ בצעל ג' כיון דהוחזקה לא תלין במקרה, ובספר חוות דעת הקשה ג"כ כעין קושי' זו לפי מה דקיי"ל נגח שור וחמור וגמל הו" מועד לכל משא"כ בנגח שור ג' פעמים לא הו" מועד לחמור עד שיגח חמור ג' פעמים, וא"כ י"ל בשלמא לצעל השני לא נתחזקה בפעם אחת משא"כ לצעל ג' עיי"ס, ולענ"ד נראה דלא דמי להם, דבשלמא בנגיחות כיון שהדבר ברורין תלי' ולא במקרה, ע"כ חמרינן שפיר הואיל וזה השור הוחזק רלונו לנגוח ע"כ הו" מועד לכל, משא"כ הכא דאפשר לבא במקרה א"כ אין ראיה להחזיקה ברוחה מחמת תשמיש לכל אף בצעל השלישי, דלמא הי' רק מחמת מקרה, וע"כ לומר כיון דכבר הוחזקה לאחד בג' פעמים ע"כ שטבע' גורם להיות עלול לראת מחמת תשמיש, רק דחמרינן אין כל האלצעות שוות, וכיון דחזינן שגס בזה ראתה פ"ה חמרי' שהוא מחמת טבעה שעלול לראו' מחמת תשמיש ולא חמרי' אין כל האלצעות שוות, כיון דעכ"פ יש ריעותא שראתה עכשיו בצעל זה מחמת תשמיש לא מקילי' תו לומר אין כל האלצעות שוות, וכיון שזה הי' ס' המקשן הכוונה התוס' שפיר, דגם בצעל שני הו"מ להקשות למה תהי' מותרת אחר ציאה הראשונה בלא דדיקה כיון דחזינן דגם בזה ראתה ושוב לא נתלה לומר אין כל האלצעות שוות, וראייה זו הי' במקרה, והנה אם כי הקושי' אינה מוכרחת כל כך דהוי מלי' נמימר דתלינן במקרה, רק דסברת המקשן למה נתלה במקרה יותר מסתבר לומר שהוא מחמת תשמיש ולהלריכה דדיקה, והנה לשיטת רש"י דהיכא דיש לה תקנה להגש' לאחר לא מתירין לה ותהי' לריכה להתגרש מצעל שני, וכדי שלא תתגרש י"ל שפיר דסמיכין יותר לומר שהי' במקרה שלא להוליך אשה מצעלה, אבל בצעל ג' הקשה הגמ' שפיר, דאין הקושי' רק להלריכה דדיקה ולא להתגרש, ע"כ הקשה שפיר למה נסמוך על סברא זו דע"י מקרה יותר הו"ל למימר להלריכה דדיקה, ובזה מיושב לשון התוס' שכתבו להלריכה דדיקה בציאה שניה של צעל שני, ובשלשון הגמרא הוא בציאה ראשונה דהיינו לאחר ציאה הראשונה, והתוס' כתבו בציאה שניה דהיינו קודם ציאה שניה, ולפ"ז א"ש דהתוס' כתבו כן, כיון דלשיטתם מותרת ע"י דדיקה לאותו צעל ודלא כרש"י, ע"כ אף בצעל שני הו"מ להקשות שתצדוק קודם ציאה שניה לאורות דהדדיקה מועיל כמו בצעל השלישי, כן נראה לי נכון ליישב מונת הש"ך, ולדעת הראב"ד אין חמ' בקיאים כלל בצדיקת שפופרת, ובאמת לריך בקיאות גדול לדעת שבה המכחול עד ללואר הרחם כמ"ס הרמב"ם, ונהי' דילת

חמדת חלק יו"ד כא כב שלמה

דילא הדבר להיות לסמוך על הבדיקה, מ"מ איך נוכל לשנות מהבדיקה הנאמר בש"ס, בפרט שיש טעם גדול בדבר כמ"ס.

אמנם

לנוכל המלוה לתיקון בת ישראל נראה ללמד להקל קלטה בנ"ד לפי מה שבא השאלה בדברי קדשו דמעכ"ת הגאון ש"י מ"ס שהוא פחות מכנרים, ונסתפק לו אולי המראה שבאמלע מלטרף, עכ"פ אין הדבר ברור שהוא יותר מכנרים, גם אולי הוא מקום שהפספסין מלויין שנוכל לתלות כתורמם כנודע, גם נראה מדברי ר"מ ש"י שלא היו צבירור במקום שהבעל קינח עלמו רק שרגיל לקנח שם, גם משמע לו מדבריו שלא מלאה תיכף בלילה אחר קנח בעלה, מדכתב ר"מ ש"ס לה לתלות בצעלה, מזה נראה שעכ"פ אין הדבר ברור חלילה ואלו ראתה מיד אחר קנח בעלה לא היו להסתפק, ולפי הנראה לא ראתה הכחם עד הבוקר מעתה אינו בגדר עד הבדוק, כיון דנוכל לתלות שח"כ נעשה ע"י מאכלות וכדליתא (בס"י ק"ץ סעי' ל"ד) דאפילו אם בדקה בעד הבדוק והניחתו תחת הכר ונמלא עליו דם עגול ואין בו בגדים ועוד טהורה, ואע"ג שנמלא חוזה פעמים, עכ"פ נראה דלא ילא מדין כהם שתולין במה שיכולין לתלות, ואפילו היו בגדר ספק, מ"מ נוכל ללרף בזה דעת המרדכי שהקיל הרמ"א באשה שיש לה ווסת אם יש מקום לתלות במכה אעפ"י שאינה יודעת שמכחה מולידה דם, ונראה דתליה זו במחכילת עדיף, כיון דעכ"פ אינו ברור שהיו יותר מכנרים ואף בכתם יותר מכנרים מלינו קולא, דעכ"פ אין הדבר ברור שבא מגופה כמו שהקילו בכתם הנמלא על דבר שאינו מקבל טומאה, ועי' רש"י במס' גדה (דף כ"ח) מוכח דאף בלא טעמא דהרגשה הקילו לתי' רב אשי שם, ועכ"פ אינה מוחזקת לרואה מחמת תשמים, וגדולה מזו כתב הרמב"ד דבאשה שאין לה ווסת אם לא בדקה עלמה פעם הראשון קודם תשמים לריכה אח"כ להחזיק ב' פעמים חץ מפעם הראשון דתליין אולי כבר פרסה גדה קודם תשמים, אע"ג דמה"ת אמריין בכל מקום דיה שעתה ולא מחזיקינן הדם למפרע, ובפרט שיש ג"כ מקום לתלות בצעל כמ"ס מעכ"ת הגאון ש"י, ע"כ נראה לענ"ד הקלושה אם יסכים עוד רב מוסמך איתנו להחזיק לשמש עוד עכ"פ פ"א ושתבדוק אח"כ היא ובעלה כדי לעמוד על הצירור, וצודאינכון הדבר לתקן מה דאפשר לשמש בליל שנים.

ולדעתי

נראה כיון דבמקום חונס מותרת לטבול בשמיני ביום, ע"כ נראה בנ"ד כיון דחוששת לליל עבילה, ע"כ יש מקום להחזיר לה לטבול ביום השמיני קודם מנחה, ותלך לביתה בלילה ומותרת לשמש מיד כיון דהיו לאחר עונת הווסת, גם י"ל דמלילה ליום לא קבעה ואם תטבול בלילה אולי ח"ו תראה עי"ז ולא תועיל ע"כ נראה דהיו ללודך, ונוכל להחזיר לה לטבול בשמיני סמוך לערב רק שיהיו צודאיוס, רק בזה לא יחי' עקירת ווסת אם לא תראה כיון שלא טבלה בלילה, ונתייבש בזה אח"כ אי"ה, ודעת לנכון נקל לעשות מאי דאפשר לבא לידי צירור אם הוא מהבעל לראות אחר קנח אולי נשאר צפי האמה. גם נראה לפי מה דליתא במס' מקוואות (פ"ח מ"ד) בעל קרי שירד וטבל ולא הטיל מ"ר כשיטול מים טמא ר"י אומר בחולה וזקן וכו', מזה נראה דנשאר לחלוטי זרע שהולך עם הטלת מי רגלים, ע"כ יש לבדוק במ"ר שלו שמיטיל פעם ראשון אחר התשמים אף דהרמב"ם פסק כר"י דבינך ובריה טהור, מ"מ אם נמלא נוכל לתלות, ובפרט שיש לו כאב שם, אפשר שהוא בגדר חולה, גם זאת לא אמנע מלהודיע שדעתי ראוי לה לעסוק בדפוסות מאי

דאפשר, אחר שלפי הנראה מעובדא דנפל ממנה חדרת דם, ואמר ר' נתנאלה זאת, נראה דהענין בא מעלירת הדם שנתאסף בהמקור ונקרס, ועי"כ יולא לאחדים ע"י נדנוד המקור ע"י תשמים ויעיי' בתשובת מוהר"ם פאדווי המובא בתשובת מוהר"ם לובלין (סי' נ"ב) שכתב הרי חזינן שכלתה החררה, וע"כ אולי נוכל להלטרף לזה דברי הרופא שיאמר שנתרפאה, ואף דלא סמכין על הרופא מ"מ צלירוף טעמים סג"ל אין להחמיר, דברי מחותנו ידיו:

הק' שלמה זלמן במוהר"א מפוזנ

סימן כב

עיינ

בספר חוות דעת שהקשה היכא דבעלה באהש תלוי למס תהי' בגדר רואה דם מחמת תשמים להיו כמו ספק קודם הנך החמה דתליין בווסת מאוחר, וכתב ליישב עפ"י דברי התוס' (דף ס') שכתבו דרוב פעמי' בא הדם קודם עי"ס, והנה גם דברי התוס' אלו חונס מיבנים, ועי' בספר ס"ט בחידושיהם דברי התוס' אלו בל"ע, והנה לקושיא סג"ל ה' אפשר לומר בפשוט, דבשלמי סתם בנך החמה אין טעם לתלות הראיה יותר בקודם הנך מלאחר הנך, משא"כ בתשמים כיון שראתה ג' פעמים סמוך לתשמים עכ"פ צשיעור אשם תלוי ודאי יותר מסתבר לומר דהתשמים גרם מלומד סמוך לתשמים שאין מקו' במה לתלות, ואף למס שכתב בס' חוות דעת ד"ל תשמים הוי כמו אכילה פלפלין עפ"י סברת התוס', ולדעתי אין ראיה לומר דהתוס' מדמין לזה, דאפילו לאחר תשמים יהי' כמו אכילה פלפלין, ואף לפי סברא זו יותר מסתבר לתלות בתשמים גופא:

ורענ"ד

נראה ליישב דברי התוס' בפשוטו כיון דקיי"ל חזקת דם שבא בהרגשה וכיון שראתה בקנות אחר תשמים ולא ארגשה ע"כ תליין שהי' צשעת תשמים וסברה בהרגשת שמש מלומר שהי' אחר תשמים ונהי' לריכין לומר או שבא בלא הרגשה או ארגשה ולאו אדעתה ע"כ יותר מסתבר לתלות ששה זמן מועט וחי' צשעת תשמים והשמש עיכבה, וע"כ א"ס דחייב חטאת, והנה פיוגת התוס' דרוב פעמים בא מקודם האיל ורוב דם בא בהרגשה, ועפ"י מיושב ג"כ הל"ע שהניח בספר ס"ט על רש"י שכתב לר' אישיעא דאמר אפילו בעלה בחטאת קהמות תלויות וכתב רש"י דהיינו טעמא משום מעל"ע שבגדי, והקשה הגאון סג"ל הא צשיעור אשם תלוי דלא שייך שמש עיכבן אפ"ה חיישינן מדאורייתא לחייבו אשם תלוי, א"כ למס לא נימא לתלות בהירות מדאורייתא, ולפמ"ס אין כאן קושיא דבשלמא בשמשה מספקין לומר בזמן מועט שבא קודם משום חזקת דם בא בהרגשה, משא"כ בעסקה קודם בהירות דאף אם ראתה קודם לריך לומר ארגשה ולאו אדעתה ואין סברא לתלות שהי' קודם, מה"ב להחזיק טומאה למפרע אע"ג שהוא לר' האפשרי שיבא קודם, מ"מ מ"ל להחזיק טומאה למפרע, ע"כ כתב רש"י שפיר דהי' מטעם מעל"ע שבגדה, כן נ"ל נכון, ומיושב בזה על נכון ג"כ קושיית הגאון בעל חוות דעת דלא דמי לראתה עם הנך החמה, ודוק:

תקנה, ומנח לן לחלק בין שעה ווסת לעונה הסמוך
לווסתה כיון דתרווייהו לא הוי רק דרצון ואפ"ה חזינו
דאסרו חז"ל איסור עולם ברוחא מחמת תשמיש ודוק :

סימן כד

לכבוד ידיו הרב המופלא והמופלג בחרוץ
ושגון כבוד ש"ת מוהר"ר רפאל לבי
ל"י אבד"ק קראשטוויץ .

מחמת שאין הזמן גרמא לבא בארוכה, גם אין
לעכב יותר אחרי שגדמן נוסע לשם ע"כ
באחי להשיב בקלרה, ע"ד מה שרלה לעשות סניגורין
לקיים הדבר, דטיפת דם כחרדל לא הוי רק מחומר דר"ו
עפ"י דברי רב"ח עד שישי' כגרים ועוד, כאשר השתמש
בסברא זו כמה פעמים בגאון בעל סדרי טהרה ז"ל ללרץ
לשאר התורים, ולדעתו ישחקק הדבר ולא יאמר, וכוונת
רב"ח ע"כ אינו רק לרבותא בעלמא, ומה שתי' ר"מ על
מה שהקשיתי על קושיות הגמ' בנמלא על שלו לחוש שמה
דסמאכול' הא ע"כ מיידי ביהרמגרי, וע"ז תי' דגס ביהר
מכגרי' יש לתלו' במאכול' רק דל"ש וע"כ קשה קושית הגמ'
קרצן לא לחייב, יפה כתב שלא עיין כרחוי, חדא דהלל
גם לתי' בגמרא דחוק הוא הלל מאכולת חינו מהממש
וכמ"ס רש"י ותוס' ואפ"ה חייב קרצן כיון דל"ש לא הליק
במאכולת, ה"נ אע"ג דודאי אפשר שגדמנו שתיס ביהר
מ"מ עכ"פ הוא מליחות דחוק ולא חיישין לזה ואלף דעדיין
יש להעקש בזה, תמנע הלא מבוהר שס ביהר סוגיא
בדקה בעד שאינו בדוק וסגיחתו בקופסא ולמחר מלאה
עליו דם רבי חומר טמאה נדה, ופירש"י טומאה ודאית
וכו', אמר לו ר"ח אי אתה מודה שלריך כגרים ועוד וסי'
אמר לו אף אתה עשית בתם, גרבי סבר בעינן כגרים
ועוד, לחפוקי מדס מאכולת ופירש"י כיון דאינו בדוק כל
כמה דליכא כגרים ועוד איכא לספוקי בדם מאכולת
הרי מבוהר להדיא דביתר מכגרים ועוד טמאה טומאה
ודאית, ולא חיישין לשום מאכולת תפילו בעד שאינו בדוק
גם מבוהר להדיא דלולי חשש מאכולת היתה טומאה טומאה
ודאית טומאת נדה, תפילו פחות מכגרים ועוד, דאל"כ
לא הי' מקשה ר"ח לרבי אי אתה מודה שלריך כגרים ועוד
פשיטא דלטומאת נדה לריך כגרים ועוד מחשש לרדיון, וא"ו
דליתא, וזמקור שהזיע חין רחיה במ"ס דהתם בלגן
מיירי, ופליאה דעת ממני שגבזה על הגאון בעל שו"ע
הביא שם (ברס"י קפ"ג) דברי הרשב"א במשמרת הכיפה
דבעד בדוק טמאה טומאה ודאית תפילו לא תרצה ואפי'
בכל שמו, ובסוף הס"י הביא דברי רב"ח ה"ל, גם מה
שגלחן מעלתו על הרחיה מב"ש שמה תראה טפת דם
כחרדל ותחפנה ש"ז דאפ"ה לטהרות החמירו, הלא עיקר
ראיית רב"ח ממקור שהזיע דמיירי לטהרות מוכח. אחרבא
לטהרות הקילו בזה :

גם מ"ס בגאון בעל ס"ט רחיה מתוס' (דף ל"ב ע"ב)
שכתבו דבשיעור ג' גריסין ועוד יש לחלקו לג' דאיו'
דמזה משמע דשיעור רחיה הוא גרים ועוד, במחכ"ת
לפוס חורפא לא דקדק כרחוי, ונראה פשוט וברור דסוגת
התוס' דע"ב לריבין להחזיק בבא על החלוק בפעם אחת
יותר

על דבר המקרה בלתי טהור באשה שרוחית תמיד סוף
ליל טבילתה אם מותרת לשמש בהחילת הלילה,
כיון דלולי זאת חין לה תקנה אם יש להחמיר בזה משום
סמוך לווסתה, וע"ז כתב רחיה לכאורה להחמיר משיטת
הפוסקים דאפילו ציולא לדרך מותרת לשמש סמוך לווסתה
מכ"ס צאת שאין לה תקנה לגמרי, ואפשר אף לדעת ר"ת
שמחמיר ציולא לדרך, מ"מ בזה אפשר דשרי משום תקנת
עיגון :

הנה ממאי דקיי"ל רוחא דס מחמת תשמיש אסורה
לבעלה, אע"ג דלא הוי רק משום חשש ווסת,
דמס"ס פסק הרשב"א והוצא בש"ע (סי' קפ"ז) דאסור
לטהות עמה אפילו בלא תשמיש הואיל ולא הוי רק איסור
דרצון, ואפ"ה אסורה לבעלה, ובסחוקה ג"פ אסורה לכל
העולם מוכח דמשום חשש ווסתות אסורה לגמרי, ואין
לומר דהתם שאני דהוי שעת ווסת וחמיר טפי, מ"מ הא
לא הוי רק מדרצון דמס"ס אסור לטהות עמה בלא עדים
וגם בעבר הווסת דקיי"ל דאסורה מוכח דאפילו שעת ווסת
לא הוי רק דרצון, ואפ"ה אסורה לבעלה, וע"כ ודאי
לריך רחיה גדולה להחמיר בסמוך לווסתה, וא"ל דהתם
הוא לה תקנה ע"י בדיקת שפופרת, מ"מ אם נמלא בראשו
דאסורה לעולם וכרי לא הוי יותר מאיסור ווסתות, דהרי
איה מוחזקת שלעולם תראה ע"י תשמיש למ"ד ווסתות
דרצון, ואפ"ה אסורה :

ומה שנראה ע"ד הגאון נכ"י וכתב דמכרצ"ד מוכח
להחמיר דאע"ג שתרצה בודאי בשתבא לעיר אפ"ה
מותרת קודם לזה, ה"נ אע"ג שתרצה בסוף הלילה מ"מ
מותרת קודם לזה, נראה פשוט דאין רחיה כלל משם
דהתם לא הותא המעשה הגורם הרחיה, וע"כ הדבר
פשוט דקודם לזה חין חשש וכמ"ס הרשב"א דמס"ת נמ' הואיל
ואת"כ יחיי' מעשה שתגרום לרחיה מס"ה תהי' אסורה כל
אותה העונה כיון דעדיין לא הותא הדבר הגורם, משא"כ היכא
דאמרין דמעשה הטבילה זמנא גרמו לרחיה ביהר
טבילה מקרי כל טבילה עונת הווסתות כדקיי"ל כר' יהודה,
ומה"ס לדמות לדברי הרשב"א :

י"מ להחמיר רחיה הנכ"י לאסור סמוך לווסתה בליל
טבילה מיהי דהרשב"א שכתב בגאון דלמא
מס"ס התיר משום ליל טבילה, ולענ"ד נראה פשוט דאין
רחיה משם, דא"ל רחיה הרשב"א דמחמיר לה הטבילה על
בב הנהר ומשמע פשוט דאח"כ מותרת לשוץ לביטה באותו
הלילה, ואם נמא דבזה כל הלילה מקרי שעת ווסת לא
הי' לריך להחמיר משום ליל טבילה שהי' אפשר שתלין שם
כל הלילה וממילא לא יחיי' שעת ווסת חז, ואפ"ה יוכל
להתקיים מלות עונה של ליל טבילה ולא יהי' סמוך
לווסתה כלל, וע"כ סוכית הרשב"א דשפיר דלא מקרי ווסת
כלל קודם שתבא לעיר, וע"כ לא הוי לריך להחמיר שתלין
שם חז שתלין למקום אחר ולא תבא לעיר, וע"כ חין רחיה
של הנכ"י מוכרחת :

ולפ"מ דהרשב"א דסובר דהא דאמר לה ר' יוחנן
הטבילה ע"ג הנהר לא משום ליל טבילה
או משום שאין לה תקנה התייר רק דלא הוי ווסת כלל, א"כ
ע"כ ל"ל לנ"ד דהוי ודאי ואלו הי' תקנה ודאי לא הוי
מתירין א"כ ממילא חין רחיה להחמיר חפ"י במקום שאין

סימן כה

בריש מסכת נדה (תוס' ד"ה מעט לעת) מפרש בגמ' דתולין, ודוקא לקדשים וכו', ור"ת מ"ש מכל ספק טומאה וכו' מדפריך בגמ' לר"ש משמע דלרבנן א"ש אף בלא תרתי לריעות' וכו', נ"ל דהא דהולרנו התוס' להביא ראייה מלקמן, ולא הוכיחו מכל ספק טומאה ברה"י דקיי"ל ספיקו טמא, אף דמסתמא איכא חזקת טהרה כמו ספק נגע דאיכא חזקת טהרה, משום דיש לומר דהבא דאיכא חזקת הגוף עדיף טפי מחזקת טהרה, וכן נראה לענ"ד מוכח אליבא דרמב"ם, דחזקת הגוף מעליא מהני אף בספק טומאה ברה"י דהא בנגע מטבין חס' הי' קודם הסגר כשני גריסין ואח"כ חסר בסוף שבוע, וכמ"ש התוס' בחולין, וקשה דלמא אדאזיל ואתי בציר ל' שיעורי' ול"ל משום חזקה, וכמ"ש התוס' בחולין שם, וקשה הא ברה"י לא מוקמינן אחזקה, א"ו מוכח דחזקה מעליא מהני אף בספק טומאה ברה"י, וכמ"ש התוס' לקמן, דבנגע לא שייך לומר חסר ואתי, וא"כ כיון דאמרין דחזקה מעליא מהני אף בספק טומאה ברה"י ח"כ הו"מ למימר דחזקה דאשה דהבא מהני לחולין אף בספק טומאה ברה"י, ע"כ הולרנו להוכיח ממקום, דהא חזקה דהבא למי למקוה, ובמקוה מוכח דל"מ לרבנן לטהר ברה"י, אף בלא טעמא דתרתי לריעותא כמ"ש התוס' :

וראיתי במוהר"ם לובלין שנדחק מאד עיי"ש, ולפי דבריו קשה, נהי דהו"מ למימר דרבנן ס"ל ג"כ כל ספק טומאה ברה"י תולין, מ"מ תקשי מכלהו סוגיין דעלמא דקיי"ל ספק טומאה ברה"י טמא ודאי, ועיי' בחידושי הרמב"ם שם על התוס' דמ"ש דלר"ש כל ספק טומאה תולין אטו מי נימא כולה תנוי' דלא כר"ש, וע"כ איני יודע מה הואיל המוהר"ם לובלין דסוף סוף הוי מלי התוס' להקשות מסוגיא דעלמא, אמנם לפי מה שכתבתי ח"ש :

אמנם אף לפמ"ש י"ל קושיית התוס' די"ל דלענ"ל איכא דאיכא חזקת הגוף לא ילפינן מסוטה והא דמקס' הגמ' רק לר"ש לילף מסוט', אבל לרבנן לא קשה מרה"י דמזה משמע לכאורה דאף חזקת הגוף ילפינן מסוטה היינו משום דכיון דאיכא תרתי לריעותא פשיט' לכו להגמ' דל"מ החזקה, ונהי דאיכא למימר תרתי לריעותא לא מהני שיהי' ודאי טמא, כמו שס' צריס החכמים, מ"מ הא פשיטא דלא הוי חזקה כלל, וא"כ הו"ל לטמוי' ברה"י ולילף מסוטה, וכעין זה כתבו התוס' לקמן ד"ה א"ב למירמי חביות אמקוה עיי"ש, אבל באשה דליכא תרתי לריעותא שפיר מליין למימר דלא ילפינן מסוטה, והתוס' ל"ל דס"ל לר"ש לא מהני כלל תרתי לריעותא, אף לפמ"ש התו' דלר"ש נגד חזק' מקוה אמרי' העמד טמא על חזקתו א"כ בל"ז אין ראייה מלקמן דהא שפיר מקשה הגמ' כיון דאין כאן חזקה הו"ל למילף מסוטה, וי"ל דסיף סיף מוכח מזה דחזקת מקוה שיהי' לחזקת טומאה, א"כ מוכח דלא הוי חזקה מעלייתא וממילא אית' לן לטמא ברה"י כמו נגד חזקה דעלמא, וע"כ הקשו התוס' שפיר, אבל לפמ"ש משום תרתי לריעותא י"ל שפיר קושיית התוס' ודוק :

ומ"ש התוס' דלא ילפינן מסוטה לטמא למפרע, והקשו המפרשים דלפ"ז הדרת קושיית התוס' לדוכתי' דמשמע לרבנן א"ש בלא תרתי לריעותא, ומוכח

יותר מכאן ועוד, דאל"כ אין התחלה לחוש לבתם, וע"כ כתבו התוס' דהא הוי שיעור ג' גריסין ועוד שאם היינו מחזיקין שבא בג' פעמים על הבגד הי' יולא מחשש מאכלות לא הי' קשה דנימא שראתה בשתי פעמים רק דקושיית חכמים כיון דבתרתי ופלגא דיש שיעור שתי ראיות להוליא ממאכלות ועוד יותר, וכיון שראתה כבר שני ימים מגופה באותו מקום הי' לנו לומר שאף בפעם ג' שראתה פחות מכאן ועוד אפ"ה יש יותר לתלותו שהוא מגופה ואפ"ה לא מטמאין לה, ה"כ בג' גריסין מה"ת להחזיק שראתה בכל פעם מלומלס גריס ועוד, נימא דחזי' בשתי פעמים שני גריסין ומחלה ואידך דס' מאכלות, ורבנן ס"ל דאפ"ה הוליא ואיכא לפלוגי גריס ועוד לכל יומא דנפיק בכל פעם מדם מאכלות לא תלינן שוב כלל בדם מאכלות, כן נ"ל ברור בפ"י התוס', דשיעור שלש ראיות היינו חס' הי' בא בשלש פעמים על החלוק הי' טמא משום כתם, דנפקא מדם מאכלות וא"ל ראייה יותר ממה שכתבתי לעיל מהא דרבי דה"ל גריס ועוד, רק לאפוקי מדם מאכלות ולא משום חשש לדין וחלילה להמליא דבר חדש שלא נמלא זכר בראשונים וברש"ב א' מבוחר להיפוך, וכמבואר להדיא בגמ' ה"ל, ע"כ מלך זה רחוק להמליא תרופה להענייה האומללה :

ומ"ש ר"מ מלך ס"ס כדברי הגאון ורופא שבתשובת עבד"ג ושמא מחמת המכה, אפי' חומר כי ס"ס כו' לא מלינו, אף שהרמ"ה כתב ס"ס שמה מן הלדדים ושמה מן המכה, היינו במכה שבמקור ר"ל תוך המקור דבזה חס' אנו באין לומר שהרס בלא מן המקור אמרינן שמה בלא מן המכה שבמקור, וכמ"ש הש"ך שם, אבל בג"ד שאין לתלות רק מחמת שנתקו קשרי האם שהוא חוץ למקור א"כ תיבך כשצאנו לומר שבא מתוך המקור, שוב אין מקוים לתלות אטו חס' יהי' לה שני מכות נדון אותו לס"ס גם הרופא עלמו שבתשובת עבד"ג כתב שהוא מחמת שהאשה מרובת בדמים גידים קטנים דקים האלו מושפעים בדמים וע"י צדיקה נפתחים אלו הגידים ומוליאים טפת דמים, ע"כ ודאי אין כל הנשים שוות, ואפשר באשה חולנית שאינה מרובת בדמים אין מקוים לחשש זה כאשר שמעתי שהרופאים בע"מ ווארשא שופטים ענין כזה שבא מחלישת האם, ב"ש באשה זו שנעקר מקורה ואינו על מקומו הלאו שמסתבר יותר לתלות בזה,

אך לפמ"ש ר"מ באגרת השנית שתמיד נופל בכל יום מקורה לבית החילון, י"ל שקלקלתה הוא תקונה עפ"י מה שהורה זקן הגאון מו' יהונתן זללה"ה בס' תפארת ישראל להקל עפ"י דעת הר"ש במקום עיגון באשה שנפל מקור' להקל במה שמולא ע"י צדיק' עד, אבל עכ"פ צדיק' הפסק טהר' וראשון ופציעי יהי' נקי לגמרי כמ"ש בש"ע, ואף שבי' מעלתו שאי אפשר להטהר אס' נלויכ' עוד שני צדיקו' דהיינו ראשון ופציעי, מ"מ אי אפשר להקל בלא זה, ותרצה למעט בהילוך באותן הימים מאי דאפשר, ואולי טוב לה יותר שהשאר מושכב במטה שלא יעור המקור ממקומו, ושאר הימים לא תבדוק, וזאת כשחרגים קלת ובהנה אחרי שהגאון ה"ל סיים וד' הטוב יכפר בעדי, קשה צעיתי להכניס עלמי בענין חמור בזה, ואני לא אומר לא חיסור ולא היתר, אף המורה הרולה לסמוך במקום עיגון אחרי החקירה שמקורה נופל לה תמיד לבית החילון, אין אפי' מוחה בידו, כי יש לו חילן גדול להשען עליו, והי' זה שלום :

דק' שלמה זלמן במוהר"א מ פתנן

דלפיין אף למפרע, ולענ"ד נדחקו מאד בתירולם, ע"כ
לולי דבריהם ה' נ"ל דכוונת התוס' הוא כך, דהנ"ל באשה
כיון דאין נ"מ כלל מכאן ולהב' רק למפרע, ע"כ לא ילפיין
מסוטה, דהא השהא בודאי טמאה, משא"כ במקרה [אע"ג
דלענין המקור אין נ"מ מכאן ולהב' מ"מ עיקר ספק טומאה
הוא על האדם שצב דמקור גופי' ל"ש טומאה וטהרה],
דהספק הוא אף למכאן ולהב', דאם ה' המקור חסר
טמא האדם מכאן ולהב' ע"כ שפיר ילפיין מסוטה, ונ"ל
להוכיח סבה זו ממ"ש התוס' לקמן לשמאי מנגע בא' בלילה
ות' דשמאי ס"ל דאשה בדוקה היא, וקשיא מהא דקתני
בתוספתא בראיוהו חי מצערב ברה"י טמא, והא התם
נמי הוי בדוקה כיון דראיוהו חי, אצל לפי מ"ש ח"ש,
דמעיקרא לא הוי קשיא להו להתיס' רק אהא דטמא אף
ברה"ר דלא חתי' מסוטה, אצל הא דטמא ברה"י לא
קשה כלל, ד"ל התם היינו טעמא, כיון דהספק הוא על
האד' הגוי' לשמאי אף מכאן ולהב' ע"כ ילפי' מסוטה משא"כ
באשה דהספק הוי רק למפרע, ע"כ לא ילפיין מסוטה,
ועי' לקמן (דף ד' תוס' ד"ה שכל הטומאות כשעת מליאתן)
שכתבו וי"ל דאיך טהרות אחזקתן, וקשה הא ברה"י לא
איך אחזקה, ונ"ל דהוי טומאה למפרע ובמדומה שכן
מפורש בספר סדרי טהרה, ולפמ"ש דזה לא הוי בכלל
למפרע כיון דהספק הוא למכאן ולהב' ג"כ הדרא הקושיא
לדוכחי', אמנם לי ה' נראה דכוונת התוס' משום תרתי
לריעותא, וכעין זה מלאכי אח"כ בתבואת שור בחידושו
למועד קצן יעיי"ש, ואף דלכאורה קשיא למ"ש התוס' דל"ש
לומר תרתי לריעותא, רק היכ' דשייך חסר ואתא, וא"כ קשי'
במחצ' שבורה דנראה דל"ש לומר חסר ואתא, אמנם נ"ל
ד"ל דמעיקרא לא קשה על מחצ' שבורה, דמה"ל נימא
שנשברה כאן, ונ"ל לחלודה שהוא דבר ההוא מלד עלמותו
ע"כ שפיר איכא למיחש דלמא בעלתה כאן חלודה, משא"כ
בנשברה אלו באתה לכאן שלימה איך נשברה כאן, כן נ"ל
נכון ליישב דברי התוס' והוא מוכרח לענ"ד.

והנה ס' ה"ל שכתבתי דחוק' הגוף לא ילפי' לטמא
מסוטה, נ"ל להוכיח מדמטרי ר"מ צנעו באתר
בלילה, ובתבו החוס' דהוא משום חזקה, ח"כ מוכח דחזקה
הגוף עדיף משאר חזקות, ורצין דמטמאין היינו רק
צקדשים כמ"ש התוס', אך לפ"מ דס"ל להמפרשים דאף
זה הוי בכלל למפרע לא מוכח מידי, אך לפמ"ש להוכיח
דזה לא הוי בכלל למפרע מוכח ע"כ דהיכא דאיכא חזקה
הגוף לא ילפיין מסוטה, וכן מוכח בתי' השני של התוס'
דלא מחלקין בין טומאת למפרע, רק בין טומאות שעי'
דאיה לטומאה שעי' נגיעה, ולפי תי' זה נראה לכאורה
דלא מחלקין בין למפרע למכאן ולהב', וא"כ מוכח בע"כ
דבחזקת הגוף מעליא לא ילפיין מסוטה, טוב רחיתי בפני
יחוש חלק ד' בחידושי חולין שהקשה שם כן איך ילפיין
חזקה מנגע הא בספק טומאה ברה"י לא אולנין בתי'
חזקה יעיי"ש, והנראה לענ"ד הקלושה כתבתי.

עוד אמרתי בסוגי' זו בדין חזקה שאינה מצוררת
שכ' התוס' ראייתו צמ' צמ' שתי' איך אפשר לומר
דלא הוי חזקה, ח"כ תקשי מסוגיא דשמעתא גופא שאנו
עוסקין בה, דהא בנדה גופא הוי חזקה שאינה מצוררת
דאף שרואה עכשיו העד שהוא נקי מ"מ דלמא עם סילוק
ידים ראתה, וע"כ משום חזקה, והוי חזקה שאינה מצוררת
ותמה מאד על התוס' בזה, ולכאורה ה' אפשר לומר
דנתי בלישנא קמא לא אמרינן טעמא דשמאי משום אשה
מרגשת היינו לזמן מרובה, דחיישינן שמא סברה הרגשת
מי רגלים, אצל לזמן מועט דהיינו מזמן בדדיקה באתה

מקום עד שרואה לבדוק אחר העד בזה ודאי יש מקום לסמוך
על טעמא דהרגשה, וע"כ הוי חזקה מעלייתא, ובפרט
בזמן שנותנת לב לדעת אם היא טהורה ודאי שפיר
אמרינן אשה מרגשת, וע"כ שפיר הוי חזקה צרורה:
אמנם עדיין קשה לפ"ז קושיית הגמ' הא איכא שוטה
דלא נוכל לסמוך על הרגשתה, רק על
בדיקת הפקחת שמתקנת אותה כדל' פ' כל ביד, ובלישנא
קמא דטעמא דשמאי משום חזקה משמע להדיא דאפילו
בשוטה מטהר שמאי למפרע כפשטי' בלישנא כל הגשים דין
שעתן, רק בלישנא דמרגשת מקשה הגמ' והא איכא שוטה
ודחיק לומר מודה שמאי בשוטה, ולפי הסברה הנ"ל דאף
בלישנא קמא לריד לבא לטעמ' דהרגש' הקשי בלישנא קמא
שוטה ליטמא למפרע, אך עדיין אין הדבר מוכרח, דהא
כהבו התוס' לקמן (דף ג' ע"ב) דאף בשוטה מהני טעמא
דהרגשה, ומוכח דאף בשוטה שייך קלת טעמא דהרגשה,
וא"כ י"ל דע"כ לא פסיקא להגמ' דבשוטה לית' היינו לזמן
מרובה דאיכא עכ"פ הרגשת מי רגלים ושוטה אינה מצויה
להבחין בין הרגשת מי רגלים להרגשת דם, ואף
דבשאר נשים לא חייש שמאי לזה, מ"מ ודאי דאיכא למיחש
לזה בשוטה, אצל לזמן מועט צין הבדיקה בזה"מ לבדוקת
העד דאיכא למחלי בהרגשת מי רגלים כ"כ כיון שבדוקת
לדעת אם היא טהורה ע"כ מהני אף בשוטה עכ"פ שלא
להיות חזקה שאינה מצוררת:

אמנם מלבד זה נ"ל דיש ליישב דנראה להסביר סב'
התוס' מ"ש דחזקה שאינה מצוררת לא הוי
חזקה, ולריד להבין טעמו של דבר, כיון דענין חזקה הוא
ס' דאורייתא לסמוך ע"ז להעמיד על החזקה, וכיון דפוק
סוף אנו יודעין עכשיו שלפני יב"ח ה' בהבמה ודאי כשורה
למא לא נעמידנה על החזקה, ע"כ נ"ל ביון דענין חזקה
לא הוי מלד הסברה רק שהוא גז"כ כדי שלא להכריזות
בספיקות נתנה התורה גדר להעמיד על החזקה, וכבר
כתבתי במק"א הוכחה לזה מחידושי רשב"א שכתב לתרץ על
הקושיא מנ"ל דאולנין בתי' רובא, והקשו הא רובא וחזקה
רובא עדיף, וכיון דאולנין בתי' חזקה מכ"ש דאולנין בתי'
רובא, ותי' דזהו לאחר שידעין דאולנין בתי' רובא,
ודבריו אינם מובנים לפאורה, דע"כ הוא מסביר חילוק
דרוב עדיף מחזקה, דלולי זאת אכתי מנח ידעין, ואי'
נ"ל לתרץ דסברת רוב אחר דגלי לן רחמנא דניח בתי'
רובא הוא מטעם צירור דסמכין לומר שהוא מהרוב, אצל
חזקה אין סברה כלל להיות צירור, רק דגלי לן רחמנא
שא"ל לחוש לספק להוליא בדבר מחזקתו, וע"כ עכשיו דגלי
לן רחמנא דאולנין בתי' רובא, וע"כ דהוי ענין צירור ע"כ
עדיף מחזקה דלא הוי ענין צירור, אצל כל כמה דלא ידעי'
כלל דאולנין בתי' רובא דלא סמכט התורה להיות צירור
ע"י רוב שפיר מלינן למימר דגרע אפי' מחזקה שהי' עכ"פ
פ"א עומד בביתר, ע"כ גזרה התורה שלא לחדש ספק,
ועי' נזיר פ"ט שחזקת טמא טמא שרגלים לדבר, שפירש
הרמב"ם צפי' המשניות הביאו התויו"ט שפי' רגלים לדבר
הוא לכל הספיקות יש רגלים עד אין סוף, ע"כ הולרנס
התורה להעמיד על החזקה עיי"ש שכתב וז"ל, ופי' רגלים
לדבר שהענין ילא לדבר שאין לו תכלית כ"ז שנגד אחר
האפשרות, ואמנם העיקר כשנתקיים איזה ענין נניחאו
בחזקתו עד שיצא דבר מבוחר שיצטלה מזאת החזקה,
וכ"ד שיהי' צו ספק ואפשרו' אחר כרי זה לא יסתלק החזק'
ע"כ, וסיים התויו"ט ולדבריו ח"ש שזה שכתב שרגלים לדבר
הוא טעם למה נלך אחר החזקות משום דלולי זאת לא נוכל
בשום ענין לעמוד על צירור עיי"ש בתויו"ט, ולפ"ז מובנים
דברי

דברי התוס' בחזקה שלא נתברר דמעות לא הי' לפניה
שעת כשרות ועומדת בספק נשאר הדבר לעולם בספק כיון
דאין לנו מחדשין הספק, ודוק הדק הטעם בזה.
ועפ"י סברא זו מוכח מד"ת דחזקה שלא נתברר לא
היו חזקה אפילו היכא דאין ריעותא לפנינו,
דאל"כ הדרא קושיית התוס' לדוכתי, מנ"ל למילף מפר"א
דאזלינן בזה רובא דלמא משום חזקה, וכיון דכשהיתה בת
י"ב חודש ועדיין לא הי' ריעותא לפנינו היו מחזיקין אותה
לכשרה כיון דודאי נולדה כשרה וכיון שכבר העמדנו אותה
בחזקה כשרה אין לנו לחדש ספק אף היכא דאיכא ריעות'
לפנינו, ע"כ מוכרח לומר דלסברת התוס' דחזקה שאינה
מבוררת לא הי' חזקה, אפי' היכא דאין ריעותא לפנינו לא
הי' חזקה, ולפ"ז יקשה לכאורה איך אפשר לטהר חשה
לבעלה ע"י בדיקת הפסקת טהרה דלמא עם סילוק ידי'
ראתה וסברה הרגשת עד הוא [א"נ דזכו ס' דאורייתא]
ול"ע :

סימן בו

הרמב"ם ז"ל פסק במקום כסתמא דמתניתין דהוי
טומאה ודאי, ובחביות פסק דהוי ספק
והוא נגד סוגיית הגמ' לכאורה, וכבר תמה בזה הכ"מ
ובמשנה למלך בהל' מקוואות כתב ג"כ בזה יעיי"ש, כי
הוא דחוק לענ"ד.

והנראה לענ"ד ד"ל כך, דרש"י כתב דמתניתין
דחביות אהי' למ"ד חומץ ויין שני מינים
והתוס' כתבו דאפילו למ"ד דהוי מין אחד מ"מ כיון דדעתו
הי' להפריש יין על יין ונמלא חומץ הי' טעות, וע"כ לא
הי' תרומה, וכן פסק הרמב"ם ועיי"ש בכ"מ, אמנם נ"ל
להוכיח כפרש"י דסוגיית הגמ' אולא למ"ד חומץ ויין שני
מינים, דהנה המוהרש"א הקשה על לשון אדרבא דקאמר
הגמ', ותי' דקושיית הגמ' היא כיון דאיכא למימר ג"כ
העמד מקוה על חזקה ליהוי עכ"פ ספק, רק בחביות
דבאמת הוי ספיקא קשה מאי מקשה אדרבא, והג"ל עפ"י
הסברא שכתבתי לעיל דחזקת הגוף עדיף משאר חזקות, וכן
ראיתי בחידושי הרמב"ם שכתב אהא דקאמר הגמ' והלל כיון
דמגופה קחזיא לא חוקי אחזקה, והקשה א"כ מ"ט דהלל
דל"מ רק בקדשים ולא בחולין, ותי' משום דמוקמינן טהרו'
על חזקתו, רק כיון דלא הי' חזקה מעלייתא ע"כ מחמיר
בקדשי', ולפ"ז יש ליישב קושי' המוהרש"א הג"ל, דפשיטו' ליי'
להגמ' היכא דאיכ' חזקת הגוף מעלייתא לא מהני כלל חזקת
טמא, וע"כ הקש' הגמ' שפיר אדרבא העמד מקו' ע"ה, וכן
בקושיא השניה אדרבא העמד יין על חזקתו, דכיון דלשמאי
חזקת הגוף ראשה הי' חזקה מעלייתא, ע"כ ממינא לא
אזלינן כלל בזה חזקת טבל, והולרך לשינויא דהוי תרתי
לריעותא, דכיון דעכ"פ איתרע חזק' של המקוה והיין,
ע"כ אזלינן בזה חזקת טבל, והנה בזה דשני הגמ' שאני הכא
דאיכא תרתי לריעותא, הקשו התוס' בכתובות בשמעתין
דהיו זה מומין אהא דאמר רבא ל"ת טעמא דר"י דלא
אזלינן בזה חזקה, ופי' התוס' דרבא אתי' לאשמעינן דר"י
אזיל בזה חזקה אף דאיכא חזקת פנוי' כנגד חזק' ג', והקשו
התוס' אהא הוי תרתי לריעותא העמיד חשה בחזקת פנוי'
והרי מוס לפניך, ותי' דחזקת פנוי' ל"ת כלל חזקה נגד
חזק' ג' :

והדברים אינם מובנים לכאורה, מ"ט ל"ת חזקת
פנוי' כלל, מ"ט מחזקת טומאה וכדומה
והי' נ"ל בזה דטעמא דמלתא כיון דבאמת נתקדשה בחופן
המועיל, רק דבאין לבטל הקידושין מחמת התנאי שהתנה
על מנת שאין זה מומין, ואלו לא הקפיד על המומין היתה
מקודשת גמורה, וכיון דנעשה בה מעשה קידושין גמורים
רק דיש ספק לבטל הקידושין ממקום אחר, ע"כ ל"ת חזקת
פנוי' חזקה כלל נגד חזקת הגוף, ולא דמי למקוה דהתם
הם הי' המקוה חסר אין שם טבילה כלל, משא"כ בקידושין
דהי' עכ"פ קידושין גמורים אלו לא הקפיד, ות"ל
ראיתי בפ"י שם שפי' כן ד"ה דשם, ולפ"ז נ"ל לדמות הא'
דחביות למומין דהתם למ"ד חומץ ויין מין אחד, א"כ כבר
סוחל ענין הפרשת תרומה, דאלו הי' רולה הי' יוכל להפריש
מחומץ על יין כמו במומין דהתם, אף שסתם ב"ת מקפידין
דאפילו בקדשה סתם תלא בלא כתובה אפ"ה כיון דאלו
דלה הי' מקדש' אף שיש לה מומין, וע"כ כבר איתרע חזקת
פנוי' לגמרי, ה"ה הכא כיון דאלו רלה הי' יכול להפריש
חומץ על יין, ע"כ איתרע חזקת טבל, וע"כ הוכרח דרש"י
לפרש דסוגיית הגמ' אולא למ"ד חומץ ויין שני מינים, דאז
שפיר דמי למקוה, דאלו הי' חומץ אין כאן התחלת תרומה
ואף דרש"י פ"י כן בקושיית הגמ' מ"מ כיון דלמסקנא מוכרח
לומר דסוגי' הגמ' אולא למ"ד חומץ ויין שני מינים, ע"כ
פ"י דרש"י היכא כן, יתי' אף שיהי' דברי דרש"י מוכרחים
אליבא דאמת, ובזה מיושב מה דקשה, כיון דכבר שני ליי'
במקוה דהוי תרתי לריעותא מאי מקשה מחביות, ולפ"מ
א"ש, דבחביות הוי ס"ל לדידן דקיי"ל חומץ ויין מין אחד
ל"ש לומר דהוי תרתי לריעותא, וכיון דשני ליי' אפ"ה דהוי
תרתי לריעותא בע"כ לריך לומר דאחי' כמ"ד חומץ ויין שני
מינים :

כל זה לשמאי דס"ל דחזקת הגוף ראשה הי' חזקה
מעליית', וא"כ הי' ראוי דבחביות יתי' ודאי תרומה
משום חזקת הגוף של יין, ול"ל משום תרתי לריעותא,
וקשה הא חזקת טבל איתרע לגמרי כמו חזקת פנוי' במומין
ול"ל דאחי' כמ"ד חומץ ויין שני מינים, משא"כ להלל דס"ל
דחזקת הגוף ראשה איתרע, הואיל ומגופה קחזי' וה"ה
לחזקת מקוה ולחזקת יין דאיתרעו הואיל והקלקול בא
מגופי' וכיון דחזק' הגוף איתר' רק דאפ"ה לחולין מטעמין
משום דחוקי טהרות על חזקתן כמ"ש הרמב"ם ז"ל וא"כ לא
קשה כלל חביות המקוה, דבמקוה מש"ה הי' טומאה ודאי
כיון דחזקת המקוה איתרע וחזקת טמא לא איתרע, ע"כ
אמרינן העמד טמא על חזקתו, משא"כ בחביות לדידן
דקיי"ל חומץ ויין מין אחד, וא"כ נהי דחזקת הגוף דיין
איתרע מ"מ ליכא למימר דהוי ודאי טבל, משום העמד טבל
על חזקתו דהא חזקת טבל איתרע, כיון דעכ"פ הי' שם
הפרשה, וכמו במומין שכתבו התוס' דלא הי' חזקה כלל,
רק דהתם הי' חזקת הגוף מעליא, ע"כ אזלינן בזה חזקת
הגוף, משא"כ הכא דחזק' איתרע ע"כ הי' ספיקא, וכן
לשמאי לתי' האחרונים דטעמא משום הרגשה וכו' י"ל דאף
לשמאי לא הי' חזקה מעלייתא, הואיל ומגופה קחזי',
[והא דמטבר שמאי לחולין אף היכא דל"ש טעמא דהרגשה
כמ"ש התוס' לקמן, י"ל פז"ש הגי' תוס', דאף בשופט'
מהני קלת טעמא דהרגשה, או כמ"ש הרמב"ם ז"ל לחולין מהני
חזקת טהרה], וע"כ שפיר מלינן לחלק בין חביות למקוה
דבמקו' הי' חזקת טומא' גמור' משא"כ ביין דל"ה חזקת
טבל גמור לדידן דקיי"ל חומץ ויין מין אחד כמ"ש,
רק דעיקר קושיית הגמרא לא הי' רק לתי' זה דלשמאי
הי' חזקת האשה חזקה מעלייתא, וכן חזקת מקוה
וין

תשובה

ע זה באתי להשיב בקלרה מה שנלענ"ד, הנה לפי"מ שמבואר (בסי' קע"ז) דעת ט"ז הו"ל ואין הכיחוס נכתב בשטר חסור לקבל רווחים אף אם ירלה הלוא ליתן דהוי חזק ריבית קרוצ לשכר כמבואר להדי' בט"ז, ולכאורה כיון דהר"א ש' מדמי ל' לחזק ריבית ובחזק ריבית קיי"ל אף שאינו יולא בדיונין מ"מ חס עדיין חייב הלוא להמלוה אינו לריד לשלם, דכזה לא שייך לומר סלוקי בלא זויי אפוקי מיני' הוא כדאי' (בסי' קע"ב) ח"כ הי' נפטר הלוא לגמרי מכל החוב כיון שנתן חזק ריבית העולה לסך החוב, אך לפמ"ש הב"ח שם הביאו הס"ד דס"ל דוקא בט"ז אינו יכול לגבות אבל אם נתן מדעתו מותר לקבל, ח"כ מהשנתן לשם ריוח אינו יכול לנכות, אך מה שאומר שנתן לו הקרן ודאי ראוי לנכות אף אם הי' המדובר ליתן ריוח מכל עסקיו אף בלא נסיעה לפ"מ מ"מ כיון שעדיין לא נתן חי אפשר לגבות ממנו בט"ז, ואף שבהגהות דגול מרצב כתב בפשיטות דחייב ליתן רווחים אף אם עדיין לא נתן ורולא לדחוק בלשון הר"א ש' לכווננו לדעתו, אמנם המעיין בב"ח שם יראה שאין דברי תשו' הר"א ש' שהבי' הב"ח סובלים כלל דברי הדגול מרצב, גם חשתמיט ל' תשו' הר"א ש' (כלל פ"ח סי' ז') מבואר להדיא דחסור ליקח ריוח צנידון כזה היכא שעשה שט"ח גמור על הקרן ותנאי העסקא הי' בט"ז, ואף שיש לפקפק קלת ברחמי' הר"א ש', מ"מ הו"ל וכבר הורה זקן רבינו הר"א ש' להדיא דהו"ל והשטר נכתב בחיסור חסור ליקח ריבית ולא מליט מי שחלוק עליו וכב"י בסכים דעת הרמב"ם לדעתו איך אפשר להוליא ממנו נגד דעתו :

א זה אפשר לומר דאף לשיטת הר"א ש' מה שנתן להדי' לשם ריוח אין לנכות על הקרן די"ל דקיל מאחזק ריבית דעלמא והוי כמו ריבית מוקדמת או מאוחרת דקיל מאחזק ריבית אע"ג דחסור לעשות כן ובפרט שיש בזה שני דעות אם מנכין או לא, ואע"ג דקיי"ל דמנכין חזק ריבית על החוב מ"מ בחזק ריבית כזה י"ל דלא מנכין על הקרן אבל על כל פנים מה שאומר שנתן על הקרן נראה ודאי דמנכין ל'.

ו לענין נאמנות במה שאומר שנתן על הקרן נראה ממאי דאיתא בחו"מ (סי' פ"א) בנתן מעות סתם ואומר ח"כ שהי' על הקרן דנאמן בשבועה, ואע"ג דכתב הס"ד ע"מ דאיתא שם במודה שנתן לשם ריוח ח"כ האלריד הודאתו דוקא מלוה ע"פ אבל מלוה בשטר אין לריד הודאתו, היינו דהמלוה נאמן שנתן לו לשם ריוח כיון דשטרו בידו אין הלוא נאמן כלל שנתן רק משום הודאת המלוה והמלוה אינו מודה שקיבל רק על הריאות אבל היכא שהמלוה מודה שקיבל סתם אף במלוה בשטר נאמן הלוא שמה שנתן הי' על הקרן כיון שהמלוה מודה שקיבל מעות איך יכול להוליא נגד הבדי' של הלוא שהנתיני' הי' על הקרן, וכן משמע ממ"ש הס"ד על דברי הר"א ש' דבמלוה בשטר אינו נאמן לומר משטה, מוכח להדיא דוקא בנתן לשם ריוח אינו נאמן אבל בנתן סתם דלא לריד לומר משטה יכול לומר שנתן על הקרן ואפילו שבועה אין כאן מקום צירור לחייב הלוא דבשלמא ההם לריד לישבע כיון שהוא מתעסק לריד לישבע שמהי' ריוח, וא"כ אף אם מה שנתן הי' על הקרן מ"מ לריד לישבע ספק שמהי' ריוח ולריד ליתן לו משא"כ היכא דאם לא נתן ריוח ח"ל ליתן לו ונהי דאם נתן להדי' על הריאות י"ל דלא מנכין ל' מ"מ אין מקום לחייבו שבועה על הספק ודי בחרם סתם :
ומה

ויין, ובין דהוי חזקה מעלייתא הא דלא חליטין בתרי' היינו משום תרתי לריעותא, דלולי זאת אפילו ספק אינו עושה חז"ט, כדמוכח מקושי' אדרבא, ול"ל דחומץ ויין שני מינים, דלולי זאת הוי תרתי לריעותא נגד חזקה הגוף מעלייתא, ע"כ הקשה שפיר ורמי חזיות אמקוה, אבל אליבא דחמת דחזקה הגוף לא הוי חזקה מעלייתא שפיר מליטין למימר דחזקה טבל לא הוי חזקה מעלייתא, כמ"ד חומץ ויין מין אחד, וע"כ לא הוי רק ספיקא, וע"כ פסק הרמב"ם צדור אליבא דחמת, כן גרסה לפי ענ"ד גמון דוק :

ו רפ"ז ים מקום אחי ליישב קושיית הכ"מ אהא דפסק הרמב"ם בהורס חזית של יין ונמלא חומץ לא הוי תרומה, דעל ההיא דהי' בלבו ל"ק כיון דכוונתו הי' בפירוש על יין דוקא, והקשה הוא מהתוספתא דהי' התם אם ספק ספק דברי ר"י אומר חומץ ויין שני מינים וחכ"א מין אחד, והקשה הוא דלפ"ז מוכח דטעמא דר"י דוקא משום דהוי שני מינים, אבל אי הוי מין אחד הוי תרומה אף שהוא תרם בחזקה יין, וכתב דלריד להגיה התוספתא, וקשה אופן ההגה"ה בתוספתא, ועפ"י החמור ים לומר דהגירסא הוא להיפוך דברי ר' יוסי שר' יוסי אומר חומץ ויין מין אחד, והיינו משום דהוי מין אחד ע"כ איתרע חזקה טבל, וע"כ לא הוי רק ספק דלא הוי תרתי לריעותא כמ"ש לעיל, משא"כ אלו הוי סובר דהוי שני מינים הוי תרתי לריעותא דומיא דמקוה, והנה מהתוספתא ההיא ים לכאורה להוכיח כדברי הרמב"ם דלדידן בחזית הוי ספק, דהא בתוספתא תני' דברי ר' יוסי על ההיא דחזית, ובפ' שני דמקואות במתני' דמקוה שנמדד בין ברה"ר בין ברה"י טמאות מסיים שם בד"א בטומאה חמורה, אבל בטומאה קלה ספק טהור, ור' יוסי מטמא, משמע להדיא דר"י לא פליג ברישא, דבין ברה"ר ובין ברה"י טמאות, וקשה לר' יוסי מההיא דחזית דס"ל דהוי רק ספק :

שוב ראיתי צה"ש שהביא תוספתא הג"ל ובעתיק דברי רבי שאמר חומץ ויין שני מינים, אך בב"מ העתיק כמו גי' דידן דברי ר' יוסי, אך מלבד זה קשה לגירסא זו, דבירושלמי תרומות פ"ב איתא להדיא דר' יוסי ס"ל חומץ ויין מין אחד, אמנם לפ"מ שכתבתי לעיל ליישב הגירסא דברי ר' יוסי שר' יוסי אומר חומץ ויין מין אחד ח"ש, ועיין :

סימן כז

שאלה

שני שטרי חובות ים לראובן על שמעון העולים מאה ותשעים אדומים ונכתבים כנוסח הוועכסלין הנהוגים וטען הלוא שנתן לו כבר על שט"ח אלו שני אלפים שמונה מאות וזהבים, והמלוה טוען שנתן לו המעות להתעסק דהיינו שיסע לפ"פ ומכל נסיעה יתן לו עשרה אדומים והלוא קיים את דבורו, ומשנת הקס"ו לא נסע לפ"פ רק אעפ"כ נתן לו לאחדי' סחורה כפי הסך שאומר הלוא, והלוא טוען כיון שקבלת העיסקה הי' רק ליסע לפ"פ ובשלל נסע פטור מליתן ריוח וע"כ מנפה הסך מהקרן :

ומה

שטען הלוח שהתנאי ה' דוקא על נסיעת פ"פ וע"כ כיון שלא נסע לפ"פ לא ה' לריד ליתן לו ריוח וכן ה' בדעתו שכל מה שנוהג יח' על הקרן נראה דאין טענתו טענה, אע"ג דלכאורה הו"מ למימר כיון דשינה מדעת הבעלים ואם ה' הפסד לא היו הבעלים לריכין לקבל ההפסד, וא"כ הוי קרוב לשכר ורחוק להפסד וא"כ אין רשאי ליטול ריוח, אך הדבר מבוחר להדיא בש"ע חו"מ (סי' קפ"ג סעי' ה') בהגה"ה הנוהג למחלית שכר ושינה המקבל אם הפסיד הפסיד לעצמו ואם הריוח הוי להמלע, וע"כ ל"ל דלא מיחשב קרוב לשכר כיון דתחילת קבלת המעות ה' בהיתר קרוב לשכר ולהפסד:

אך

אעפ"כ נראה דאין להוליא מהלוי, ומ"ס בדגול מרובה להוכיח מתשובת הר"ם (כלל ס"ו סי' יו"ד) דמותר ליקח ריוח אף שנתן שטר, הנה כבר כתבתי לעיל דהר"ם (כלל פ"ח סי' ז') כ' להדיא דאסור ליקח, וע"כ לריכין אנו ליישב דבריו שלא יהיו דברי הר"ם סותרין זא"ז, ולפוס רביטא בהשקפ' ראשונה רליתי לומר דלרווחא דמלתא כתב התם כיון שה' שלא בשעת הלוואה לא נשתעבד כלל, אמנם אחר העיון נראה דלק"מ, דשם כתב שה' תוצע שיתן לו כל מה שהריוחו המעות ע"כ ל"ל שטענתו ה' שנתחייב להתעסק עבורו בחנם וכל הריוח יח' של הנותן וע"כ תוצע כל מה שהריוחו המעות דבעיסקא אין לו לתבוע רק המחלית, וכיון שש"כ ל"ל שטענתו ה' שהבטיחו ליתן לו כל מה שריוחו המעות ולא הוי פלגא מלוה כלל וע"כ אין כאן איסור ריבית אע"ג שקיבל עליו אחריות מותר דהוי כמו מתנה ש"ח להיות כשואל כיון דאין להמקבל חלק בריוח וכדאיתא להדיא (סי' קע"ז ס"א) בהגה"ה והוא פשוט וברור, וע"כ הולך הר"ם לפטרו משו' שלא נשתעבד כלל לזה הואיל וה' התנאי שלא בשעת קבלת המעות, אך עכ"ז נראה שראוי לפשר ביניה' כי ראיתי בתשוב' ש"י (סי' ל"ה) פקפק מאד בדברי הר"ם שראיותיו אינם מוכרחות מיהו אם יבא לבצע הדין דוקא נראה דפטור הלוח וכמו שכתבתי, הכ"ד:

הק' שלמה זלמן מפוזנז

סימן כח

ריד יד' הרב המאה"ג החריף כש"ת מהו
אברהם אבלי אב"ד דק"ק ביאלי דליטא נ"י.

ער

שאלתו בס"ת שטעה הסופר אלל חלקים לא תקלל צפ' משפטים שלריך להיות סתומה וטעה הסופר וכתב באותה שיטה רק השלשה תיבות כי חנון אני, והתחיל תיבת חלקים בשיטה שלאחריה ועשה פתוחה, וכתב כ"ת שיש מקום לפסוק דלא כרע"ק ממאי דאיתא במס' סופרים חלקים לא תקלל משמע קודם ומשמע חול רש"א קודם, וקשה ל' לר"ם מנ"ל אזהרה לקללת דיין, והנה על קללת דיין אין קושי' דלמא באמת אין אזהרה ע"ז, רק דקשי' על קללת אב, כיון דהעונש כתוב להדיא ואין עונשין אלא מזירין, ע"כ לריד למלוא מקום לאזהרה, וע"כ רלה לומר כפי' היפ"ת.

ראיתי

בס' נור הקודם שדחה פי' היפ"ת כי באמת הוא דוחק, ומ"ס ר"מ להכריח פי' זה

מחמת קושיא הנ"ל מנ"ל לר"ם אזהרה באב אי משום הא לא חרי' לפי מ"ס הכ"מ חליב' דהרמב"ם דנפקא ל' חליבא דאמת מלא תקלל חרם ודאי דאין כאן קושי', אך לפירש"י ותוס' נראה ליישב, דהא לריד להבין נפח"ס התיס' יליף קודם מחול לא בדרך ילפותא, דבאמת לא מליין למילף ד"ל שאני הדיוט שמילך ודואג ומתבטל בכך, רק דהילפותא הוא מדאפקי' בלשון חלקים, ולכאורה לריכס אנחנו להטעים דבריהם דהא אשכחן לשון חלקים על דייני' עד חלקים יבא דבר שניהם, ול"ל כיון דתלה האיסור בלשון חלקים שהוא לשון מרות, והענין שייך מכ"ס בקודם ע"כ ילפינן משא"כ למ"ד קודם לא מליין למילף מלשון חלקים דבענין מרות גופא אין ערוך למורה שמים:

ולפ"ז

י"ל בכוונת רש"י לא תקלל שתי קללות במשמע וחלקים גמי שתי לשונות יס בו, היינו עכשו דיש לן ילפותא מלא תקלל דקאי על שני דברים שפיר ילפינן מזה קללת דיין, כיון דשם מרות שייך ג"כ בדיין, וע"כ אף דנאמר דשם חלקים האמר כאן הוי רק קידש מ"מ מליין למילף ג"כ קללת דיין מחמת הילפותא של הגמ' מדלא כתיב לא תקל:

וי"ל

בכוונת רש"י שהולך לומר דס"ל כפי' הפשוט דנפקא ל' מקרא דחלקים לא תקלל ולא כפי' הרמב"ם שכתב הכ"מ חליבא דהרמב"ם דמפרש חליבא דאמת כפ"ל מלא תקלל חרם, ורש"י ס"ל כפשוט' דשמעתת' דל"ק חליבא דיליף מקר' דחלקי' לא תקלל, וקשי' לרש"י אמאי באמת לא יליף מלא תקלל חרם, ע"כ פירש"י דמלא תקלל לחוד לא מלי למילף דקאי על ענין שאין משמעות בפסוק כלל, ע"כ הולך לפרש הואיל וחלקים הוי לשון מרות דשייך בדיין ג"כ שפיר מליין למילף מלא תקלל ולעולם י"ל דהוי קודם לחוד, גם אי נימא דמשמעו קודם וחול לא הוי לריד למילף מלא תקלל, ומה דקשיא ל' לפי פי' הפשוט דת"ק ס"ל קודם וחול לא נ"מ בפלוגתת' מדי כיון דע"כ לריד לקדשו ואסור למוחקו, לענ"ד נראה דלמ"ד קודם לחוד אם קידש השם לכוונה שיהי' משמש קודם וחול, י"ל דאינו מקודש בכך כמו דאשכחן בפסח וחטאת בשחטו לשמה ושלא לשמה דפסיל, וע"כ למ"ד קודם לחוד לריד לקדשו לשם קודם לחוד, וע"כ אין ראיה לפסוק דלא כרע"ק דעכ"פ משמש קודם ואסור לקדרו:

ובענין

הספק אם קדש אותו למ"ד דהוי חול אם נימא דלא מהני דנימא דהוי במקדש בעלי מומין, כמו שר"ל ר"מ לפרש כן בדברי הס"ד ודלא כס' בני יונה, עס כי אין הכרח לפרש כן בש"ד וכמ"ס כ"ת בעלמו, אמנם לענ"ד אף אם נאמר גבי וסייתם בחלקים במקדש בעלי מומין י"ל דה"ט דתיכף כשגמר הכתיבה וסיית' בחלקים נראה להדיא שאי אפשר להיות קודם, משא"כ בכותב שם חלקים לחוד וקדשו תיכף כשגמר הכתיבה יוכל להיות קודם, אף שבמקום זה אין מקומו, מ"מ שם חלקים בעלם ראוי להיות קודם, ובפרט בנידון זה כיון דילפינן קודם מחול וילפינן מזה אזהרה לברכת ד' ע"כ מי שכותב חלקים לא תקלל וקידש שם חלקים, ודאי דיש משמעות נכון לפי כוונתו, ע"כ לא דמי למקדש בעלי מומין ולא דמי לשאר שמות שאין להם משמעות קודם כלל כמו תיבת וסיית' בחלקים שאי אפשר בשום אופן להיות קודם, ע"כ שפיר י"ל דהוי במקדש בעלי מומין אם נפרש כן בהס"ד, אמנם באמת אין הכרח כלל, וראיתי בפ"י מס' גיטין (דף ד') שהעלה בקושיא על התשב"ץ דס"ל שם שכתב שלא בקדושה מותר למוחקו, ולפי פי' שפ"י שם במה דאמרי רבנן אין השם מן המובחר, היינו דעכ"פ אסור למוחקו אע"ג דלדינא כתב

כתב העיון לא היו כתב חפ"ה חסור למוחקו ומשמע לי
 חפ"ה בלא העביר קולמס כלל חפ"ה חסור למוחקו עיי"ש
 וס"ס וע"י מ"ס חפ"ה דמותר למוחקו ללורך תיקון ויש לי
 לדקדק, ולפי דבריו חפ"ה ידעין שלא קידם השם ול"ע,
 חמנס כבר תמסתי על דבריו חפ"ה לעג"ד חשתימיט לי דבריו
 היחושלמי שהביא חפ"ה חפ"ה חסר במקומו, שהקשה לרצון
 כיון דלא היו כתב כלל למס חמרו חינו מן המובחר, ותו
 בשם הירושלמי לדבריו דר"י השיבו בן והיינו דר"י חומר
 מעביר קולמס דכתב עליון הוי כתב, ע"ז חמרו רצון דאס
 יעשה בן לא יהי מן המובחר, וע"כ דהוי רק ענין לכתחיל
 וח"כ מוכח ע"כ דבלא העביר קולמס מותר למוחקו, דלסלק
 היריעה ודאי דנקרא דיעבד, וח"כ מוכח ע"כ דללורך
 תיקון מותר למוחק שם שנכתב בלא בקדושה וכדברי חפ"ה
שוב עיינתי בירושלמי פי' הבונה שהביא חפ"ה חפ"ה
 ושם הובא דבריהם, הרי שהי' לריך
 לכתוב השם ונתכוון לכתוב יסודה וטעה ולא הטיל בו ד'
 השם במקומו הוא מוחקו ומקיימו הוא בקדושה, וכפי זה
 מפורש הדבר להדיא בנכתב שלא בקדושה דמותר למוחקו
 ללורך תיקון כמ"ס חפ"ה, אך בנ"ד שאלתי הסופר מובהק
 דפה ולדעתו פשוט הדבר שדאי קדשו הסופר וחמרו שכן
 הוא מנהג פשוט ע"כ קשה צעני לקדור השם, זאת נ"ל באס
 חפ"ה לגרר חזוהו שורות אחר שורה שכתוב חלקים לא
 תקלל, ותחת אותה שיטה יניח מטלית ויקדור מקודם
 התיבות שלאחר חלקים לא תקלל, וכשיהי' מונח המטלית
 יחתך השיטה של חלקים לא תקלל ויזיז אותם ג' תיבות
 לסוף השיטה, וכפי אשר דברתי עם הסופר דפה גר"ה שהוא
 נקל לעשות כך וזה י"ל שאינו בכלל קדירה, ומלך הסברא
 נראה דעדיף ממ"ס חפ"ה להחיר באס הי' כתוב על המטלית
 צפרט בלירו' הספק חולי לא קידם והספ"ר לריך להיות חומן
 וזרז שיטתה הדבק קודם פרידת תיבת חלקים מהיריעה
 שתיכף כסויו חותו לשם הי' נדבק וח"ל להגביהו מהעמוד
 כלל, גם הקלף באותו מקום לריך שיהי' דק מאוד שלא יהי'
 הדיבוק נראה להדי', גם בתיקון התיבות יסגור היטב שלא
 ישנס משארי תיבות, וע"י (סס"י רע"ט) ובזה נראה לעג"ד
 דאין קפידא במקום לורך תיקון לכבוד שמות הקדושים שלא
 לגנוז היריעה, כן דעתי נוטה, ככ"ד :

חק' שלמה זלמן מפוזנן

סימן כט

גשאתי עמדינה אחת לבאר להם הדין אם נתגיירה
 גיורת אחת עפ"י נשים לבד מהו הדין
 וזה אשר השבתי :

דגה רבינו הגדול בש"ע (סי' רס"ח) כתב דלכ"ע
 קבלת המלות לריך שלשה רק לענין טבילה לא
 צעי ג' רק לכתחילה, ולדעת הר"י וחרמב"ס חפ"ה דיעבד
 לא מנסבין לי' רק דלא פסלינן לברי', חמנס אחר העיון
 במולא הדין איבא לספוקי טובא דרעת הר"י ז"ל, שכי'
 צפ' החולץ ואי קשיא הא חמר ר"י גר לריך שלשה וקיי"ל
 דהלכתא הכי, היינו לכתחילה וכו', וסגה פשטא דלישנא
 דהרי"ף ודאי משמע דאין חילוק בין קבלת המלות לטבילה
 רק שהרמב"ן בחידושו הקשה על הד"ף מהאור גר דאחי
 לקמי דר"י וחמר נתגיירתי ביני לבין עלמי, וח"ל נחמן
 לח

התם לפסול עלמך ואין התם נחמן לפסול בניך, משמע
 דלדבריו חק' הבנים פסולים, ואמאי וסא לא פסלינן לברי'
 וחק' אס גחמר דחק' לברי' לא מכשירינן לכתחילה, מ"מ
 חק' קחמר לי' ר"י לדבריד נכרי. התם יעיי"ש
והנה לכאורה לעג"ד הקלושה הי' חפ"ה להביא רח"ה
 מזה לשיט' הר"י ונתר' קושי' הרמב"ן כאשר אבאר
 בעזה"י, דקשיא לי טובא, חק' חמר לי' ר"י נחמן התם
 לפסול עלמך דהיינו להיות חסור צבת ישראל, וקשיא לי
 לפמ"ס התוס' הטעם דנחמן לפסול עלמו לא הוי רק משום
 דשו' חנפשי' חתיכה דהיסורא, ולכאורה לא ידעתי היכן
 מלינו שיהא חסור לבא על צת ישראל, רק היא מלווה חבל
 הוא חינו מלווה רק על עריות דהיינו חסת חס, וכמ"ס
 חרמב"ס בהלכות מלכים והוא מגמ' דסנהדרין, וח"כ חק'
 שייכה בזה שו' חנפשי' חד"ה כיון דלדידי' אין חסור כלל
 ואין חמר דלפי דבריו הוא חסור עליה וסייד לפני עור לא
 תתן מכסול לגבי דידי', דהא כתבו התוס' בע"ז דחינו מלווה
 על לפני עור :

אד אי נימא דמדאורייתא לא צעין שלשה רק מדרבנן
 לשיטת הר"י ח"ה, דבאמת כיון דישראל גמור הוא
 מדאורייתא ומלווה על לפ"ע ע"כ סייד שו' חנפשי' חד"ה
 לומר דהוא חסור מדרבנן ועובר על לפ"ע, ולקושיות
 חרמב"ן דח"ל לדבריד נכרי חתם י"ל דהכי קחמר לי',
 כיון דהוא בא לפסול את בנו שנתגייר בינו לב"ע, והיינו
 ע"כ משום דלכתחילה החמירו שלא להיות לו דין גר, שלא
 נתגייר בצ"ד וח"כ קחמר לי' ממנ"פ אי נימא דלא הוי גר
 שוב חינו נחמן משום דהוי תרי חומרי דסתרי אהדדי, דתו
 מחמירינן עלי' שלא להיות לו דין גר ממילא חינו נחמן וחק'
 דמדאורייתא הוי גר וי"ל שפיר להחמינו לענין פסול דרבנן
 מ"מ י"ל דהוי תרי חומרי דסתרי אהדדי, ולא החמירו
 חז"ל בצעין זה, וחק' שזה דוחק קלת, מ"מ הי' ג"ל לפרש
 כך כדי ליישב הקושית הנ"ל שיהא סייד לומר שו' חנפשי'
 חד"ה :

אמנם עדיין לא הוגח לי לפמ"ס התוס' סוף נדרים
 להקשות על משנה אחרונה, דחומרת טמאה
 חני נך ח"ה, והקשו התוס' למה לא נימא שו' חנפשי'
 חד"ה, ותו' בשם הר"י חליעור משום דהוא חניס מלווה
 וע"כ ל"ס שו' חנפשי' חד"ה, וקשה מה בכך, נהי דהיא
 ח"מ על גוף החיסור של טומאה מ"מ על חיסור של לפ"ע
 היא מלווה, ח"ה דל"ס שויה חד"ה רק משום לתא דידה
 שלא תהי' עושה גוף החיסור, חבל משום לפ"ע לית לן
 בה כיון דבאמת חניס נחמנת לגבי צעלה ואינו עושה חיסור
 ע"כ ל"ס לפ"ע, ונהי דהתוס' התם דחו תו' זה מ"מ לא
 מן השם הזה דחו תו' בר"ס חליעור, וח"כ כיון דמשום
 לפ"ע ל"ס לומר שו' חנפשי' חד"ה דהר"ה הקושי' לדוכתי'
 חק' לפי הפי' הנ"ל בשיטת הר"י ח"ה כיון דנכרי חינו מלווה
 שלא ליקח צת ישראל היאך סייד שויה חנפשי' חד"ה,

ועדיין הוי מקום לקיים הפי' הנ"ל עפ"י שיטת
 חפ"ה וחר"ה דס"ל דחפ"ה היכה דאחזק
 חיסורא לגבי חנפשי' נחמן לומר שידע נגד החזקה, ובאר
 הפי' דעתם באורח בסוגיא דתרי ותרז, ולפ"ז מל"ס דנחמן
 לחסור עלי' חס חומר שידע נגד החזקה חק' בלא שו'
 חנפשי' חד"ה, וח"כ הכא כיון דהא דבניו כשרים משום
 דהוי בחזקת ישראלים וכמ"ס רש"י ז"ל, [ובזה ק"ל על
 התוס' דרזו להוכיח מזה דאס בא וחמר ישראל חני נחמן
 ולפי מ"ס רש"י אין רח"ה, די"ל דהפ"ה משום חזקה הוא]
 ולפ"ז כיון שהוא חמר ברי נגד החזקה י"ל דמעיקר ברי
 נחמן

נאמן לגבי ידי' בלא שוי' אנפשי' חד"א עפ"י סברת
 הרשב"א הנ"ל, וא"כ י"ל דשייך לפ"ע כיון דהוא אומר ברי
 נגד החזקה, והת"ס' שם בנדרים י"ל דאולי לשיטתם דלית
 להו סברת הרשב"א בסוגיא דתרי ותרי, ע"כ לא הקשו רק
 משום שוי' אנפשי' חד"א, וא"כ ה"ס תי' הי"מ ולא קשיא
 להו מלפ"ע כיון דקלים נאמנותה, משא"כ לשיטת הרשב"א
 דנאמן לומר נגד החזקה י"ל שפיר דשייך אפילו לפ"ע :

אמנם

בחמת יש לחלק טובא בין חזקת ח"א דהיינו
 חזקה דמעיקרא דקאי הרשב"א עלי', דהתם
 ודאי כיון דמלך הסברה אין לנו ראיה שלא נתגרסה רק
 סבך גזר' התור' להעמיד כל דבר על חזקתו, וכן משמע ממה
 שפי' הרמב"ם הביאו התויו"ט במיר פ"י על מהני' שרלי' לדב'
 עיי"ס, וע"כ שפיר י"ל היפא שהוא אומר שידע שהוא נגד
 החזק' שנאמן לגבי ידי' כיון דהף לדידן לא בריר' לן מלת'
 משא"כ בחזקה דהשתא שרליטתו נהג בדת ישראל דעל
 כרחק מחזיקין לי' שמשמא נתגביר כדון י"ל דהו בירור
 גמור לדידן, בזה י"ל דאינו נאמן אף לגבי דנפשי', וכן
 מלאתי שכתב מחותני הגאון בס' סדרי טהרה (סי' קפ"ה)
 ועפ"י סברה זו נ"ל זה זמן רב ליישב קשיית הגאון בית
 מאיר סי' בלליות הבית (סי' ח') על הרמ"א (סי' רס"ז)
 שכתב דסימנים מובהקים לא מהני בתרי ותרי, וקשי' לי'
 דהוי ק"ו מחזקה דמהני בתרי ותרי מכ"ס סימנים מובהקים
 דמוליאין מחזקת ח"א, ולענ"ד הי' נראה דחזקה היא דמהני
 דכך גזר' התורה להיות הדבר העומד בחזקת היתר עומד
 בחזקתו עד שנדע שנאסר, אבל לא מלך הסברה דנאמר
 הואיל ועומד בחזקת היתר ע"כ בודאי הוא מותר, דאין
 סברה כלל לומר אם זרק קידושין לפנייה הואיל ועומדת
 בחזקת פנייה ע"כ ודאי נפלו הקידושין קרוב לו רק דהתור'
 הניחה כל דבר על חזקתו לא מלך הסברה, וע"כ בתרי
 ותרי כיון דהדבר ע"כ עומד בספק ע"כ אוליין בתר החזקה
 ולא קשה הא תרי כמאה ומאי מהני החזקה, די"ל ודאי
 כל בירור שבעולם לא מהני נגד עדים דתרי כמאה, משא"כ
 חזקה שגזרה התורה להיות רק שהדבר העומד בספק
 לעמידנו על חזקתו, ע"כ מוקמינן אף בתרי ותרי על
 חזקתו משא"כ סימן מובהק דמהני מטעם בירור הדבר
 דאמרינן בודאי הוא שלו ע"י וסימן מובהק זהו ח"א לומר
 כיכא דהוי תרי ותרי דהסימן מובהק ודאי לא מהני יותר
 ממאה עדים ותרי במאה :

ובזה

אשכחנא פתרא ליישב צו"ס בחידושי הרשב"א
 בחולין ליישב קשיית התוס' על הגמרא מנ"ל
 לחולין בתר רובא ות"ל דרובא וחזקה רובא עדיף, ותי'
 צו"ס ד"א דהא דאמרי' ההוב' וחזקה רובא עדיף הוא אליב'
 לאמה, דהבב' ידעינן דאוליין בתר רובא אכל כל כמה דלא
 ידעינן דאוליין בתר רובא לא אמרינן רובא עדיף, ולפאו'
 לצרי' תמוס'ס, דממנ"פ עדיין מנ"ל דהובא עדיף, ולפמ"ס
 ח"ס, כיון דרוב הוא מלך בירוריינו דלא יישי' לחשש רחוק
 לומר שהוא מן המיעוט, וע"כ יהוי מלך בירור, וע"כ ודאי
 מסתבר דעדיף מחזקה דלא יהוי מלך בירור, רק דהדבר
 עומד בספק ואפ"ה אוליין בתר חזקה, שאך כ"ז לבתר
 ידעינן דהרוב מברר הדבר והיינו דאוליין בתר חזקה,
 אבל כל כמה דלא ידעינן זה ע"כ ליישב דחזקה עדיף, וכן
 נראה לענ"ד נכון :

ועפ"י

סברה זו יחסי' ב"ג דתרי ותרי וחובא לא אוליין
 בתר רובא כיון דהרוב הוא מלך בירור לא מהני
 במקום עדים, ואח"כ מלאתי דאיה' לזה צו"ס' כהנאות
 (דף כ"ב ג"ה) דאמרי' דהוב' דוקא בשנים אומרים עבד
 אתה ושנים מוימן דהוב' דליכא למימר שחומר' יחסינו עבד

דא"כ ל"ס לומר העמידנו על חזקתו, וקשה לפי מה שכתבנו
 התוס' ביבמות דרוב הבאים בחזקת יהדות אינם נכריס
 ס"ג מליין למימר דרוב אינם עבדים, ודוחק לחלק ביניהם
 ולומר בזה לא הוי רוב, האמ"ס לפמ"ס י"ל דתרי ותרי ורוב
 לא אולי' בתר רוב' כיון דהוי מלך בירור, ובירור לא מהני
 בתרי ותרי דתרי כמאה :

עכ"פ

ודאי דאיכא סברה גדולה לחלק בין חזקה
 דמעיקרא דהדבר נשאר בספק, שפיר י"ל
 דנאמן נגד החזקה, משא"כ בחזקה דהשתא דברירא לן
 מלתא מחמת שנתחזק י"ל דאינו נאמן כלל נגד החזקה, רק
 מטעם שוי' אנפשי' חד"א והדרת הקייסא הנ"ל לדוכתי'
 דמוכח דמשום לפ"ע ל"ס לומר שוי' אנפשי' חד"א, [ועפ"י
 סברה זו] ויש לדחות ב"כ תי' הפ"י על קשיית התוס' בפלגא
 דהאי סימנא קטל נפשא, גם בל"ז קשיא עלי' הא דחבר
 ח"ל התראה, ולפ"ז אף בחבר שייך התראה, וכן מלאתי
 במהרי"ק שכתב לחלק בין חזקה דמעיקרא למאי דמחזיקין
 און דהוי בירור גמור, וא"כ אין ראיה משיטת הרשב"א
 הנ"ל, היכא דאתחזק לישראל שיהא נאמן לומר נגד החזקה
 רק משום שוי' אנפשי' חד"א והדרת הקייסא הנ"ל לדוכתי'
 אף לשיטת הרי"ף לפי הפ"י הנ"ל, ול"ע לענ"ד, אעפ"כ
 היינו יכולים לדחוק ולפרש לדבריד דנכרי אתה כמ"ס לעיל
 בלא ראיה הנ"ל :

ועוד

נראה לענ"ד ליישב קשיית הרמב"ן על הרי"ף
 דהתוס' פ"י אהא דקאמר ר"י גר לריך שלשה מ"ט
 משפט כתיב צ"י דהיינו דרשא דר"י לקמן ושפטה לך דקאי
 נמי דכתיב משפט אחד יהי לכם, ול"ל דחזיקא לאו לתוס'
 לפרש דר' יוחנן יליף מושפטים משום דאמר משפט כתיב
 צ"י, ע"כ הביאו התוס' קרא דמשפט אחד וכו', ולכאורה
 קשה על ר"י גופי' וכי כעורה זו דמשנ' ר"י דיליף מושפטים
 ונ"ל לפי מה שראיתי בסנהדרין (דף ח') דדריש התם בין
 ח"ס ובין גרו אפילו בין תנור וכירים ופי' רש"י גרו לשון
 דירה, א"כ אי אפשר לדרוש מזה דגר לריך שלשה ע"כ יליף
 לי' ר"י ממשפט אחד, ולפ"ז י"ל דודאי לר"י דיליף מושפטים
 לך דעיקרא דקרא כתיב לענין הדין ס"ל דהרשא גמורה
 היא, וכן משמע ליסגא דר"י דקאמר שלא בפני צ"ד אינו
 גר, משמע דלא הויגר כלל, וכיון דקפני בצרייתא מכאן
 אחר ר"י י"ל דודאי רבנן פליגי עליה וס"ל דגרו אתי דרש'
 הנ"ל, וע"כ יליף לי' ר"י ממשפט, ודרשא דמשפט י"ל דהוי
 אסמכתא וע"כ נקט ר"י גר לריך שלשה ולא כליסגא דר"י
 דאין גר בלא שלשה עפ"י הכלל דאמורא לריך לפרש דבריו
 ותנא ח"ל לפרש דבריו, והכא הוא להיפוך, וכעין שכתב
 הט"ז בח"ח (סי' ל"ו ס"ק י"ד) דבתאמת ר"י רק לכתחילה
 אמר, ואף דהרי"ף פסק להלכה הא דאמר לי' ר"י נאמן
 אתה לפסול עלמך משום לדבריד נכרי אתה, י"ל הא
 בל"ז כתב ה"מ צ"ן לדידן דקיי"ל נכרי ועבד הבא על בת
 ישראל הולד כשר לריך לאשבוחי נ"מ בצנוגי אחריתא, א"כ
 י"ל נהי דחזיקא להרמב"ן לפרש במאי דאמר נתגברתי ביני
 לב"ע שמעולם לא טבל לקרוי, שיינו גמשים דמכ"פ סי' לו
 לר"י לשאלו עליכך, וליסגא דנתגברתי ביני לב"ע אינו סובל
 לומר שלא טבל מעולם, מ"מ צ"מ מהא איכא היכא דאמר
 להדיא שלא טבל מעולם לקרוי וכן איהא למדתה שנתאמן לגבי
 דנפשי' וא"ל לענין הבנים, ע"כ לכאורה נראה לענ"ד דיש
 לפרש דברי הרי"ף כפי משמעותן דא"ל שלשה לשיבובא יאפי'
 לקבלת המלות :

אמנם

הרמב"ן ז"ל הקשה עוד מסוגיא הקדושתין
 דקאמר הגמרא גר כמי ילאו בידו חתך יגד
 לריך שלשה מי יומר דמודקקו לי' תלשא וא"כ יהי בדבר
 של

שלא בא לעולם ואינה מקודשת , וא"כ מוכח דלא הוה בידו כלל דאפי' דיעבד לא מהני , והנה חף כי לכאורה ה"י נראה לדחות דברי הרמב"ן באומר לה הרי את מקודשת לי אחר שתגייירי , מסתמא כיונתו על גירות גמור כדן בפני שלשה וזה חינו בידו , אמנם נראה דהא ליתא מתרי טעמי , חדא דנתי דאמרינן מי יימר דמודקקו לי תלתא י"ל דהיינו רק בתחילת גירות שכל זמן שלא נתברר כוונתם לשמים חין מקבלין אותם , ע"כ י"ל שפיר מי יימר דמודקקו לי דיכולי להשמיט ממנו מכמה טעמים , ואין המליה מוטלת כ"כ על הב"ד לקבלו , משא"כ ה"י נאמא דגתגייירא בינה לב"ע הוי גירות גמורה , רק דלכתחילה לא מנסבין לה , נראה פשוט דהמליה מוטלת על הב"ד לגיירא כדת שלא תחזור לסורה כיון דבאמת ה"י גירות גמורה , וע"כ ה"י הרמב"ן שפיר דבזה חין סברא כלל לומר מי יימר דמודקקו לי תלתא .

ועוד כ"ל לפ"מ דקיי"ל באומר שדה זו שאני מוכר לך לכשאקנה ממך תקדם הקדש דקדשה מכוס דבידו לקדשה עכשיו , ה"כ ה"י נאמא דבינה לב"ע הוי גירות גמורה דיעבד וא"כ ה"י בידה לקדשה עכ"פ לאחר שתגיייר בינה לב"ע , וכיון דה"י בידה להיות נגמרים הקידושין , ה"כ חף אם תלה הדבר בגירות גמור חף דלא ה"י בידה מ"מ או לא מקרי דבר שלא בא לעולם כיון דבידו לקדשה ואיני רואה שום חילוק בין בידו לקדשה עכשיו ובין בידו לקדשה לאחר זמן ע"י תנאי דלא ה"י דבר שלב"ל , ואין לומר כיון דאסורה לו לכתחילה בגירות בינה לב"ע לא מקרי בידו , ז"ל , דהא כתב רש"י בלאחר שיהלון לך יצמד דה"ל כמ"ד חין קדושין תופסין ביצמה לשוק , משמע דלולי זאת ה"י מקרי בידו לקדשה עכשיו וה"י מקודשת , חף דעכשיו אסורה לו , וה"ל תלה התנאי בלאחר שיהלון לך , ה"ל כיון דהקידוש תופסין תו מקרי בידו לקדשה , ולא ה"י דבשלב"ל , וע"כ הקסה הרמב"ן שפיר דמוכח דחף דיעבד לא ה"י גירות שלא ב"ד .

אמנם אפשר לומר , כיון דחף ה"י אמרינן דא"ל ב"ד מ"מ עדים צעין שטבלה וכמ"ס הש"ך , ולפ"ז ז"ל ה"י דאמרינן מי לא טבלה לגדתה וקסה ה"י ה"י בלא עדים כמ"ס התוס' , ול"ל דדבר הידוע לכל ה"י כמו עדים רק דהתם כתב בשם י"מ דה"י אפילו פמו ב"ד , וזה לא ס"ל לרוב הפוסקים אבל מ"מ י"ל דה"י עדים , אבל זה סדבר ברוה דעכ"פ עדים צעין , וא"כ י"ל נתי דקאמר הגמ' מי יימר דמודקקו לי ב"ד , משמע דאלו מאוס דבני עדים לא ה"י דבר שלב"ל מאוס דערי' בכחיה"ל דהיינו ה"י עיקר הדין דלא לריד ב"ד כלל ודאי הוא דבר נקל לגייר עלמה עפ"י עדים , אכל עפסו דאמר ר"י גר לריד שלשה , ואמרינן מי יימר דמודקקו לי ה"י תלתא י"ל דעפ"י עדים ה"י יוחר דבר שלב"ל דמהיכי תיתי יעשו נגד הדין כיון דלכתחילה לריכין שלשה .

ובאופן שיה"י הדבר גלוי לכל דה"י כמו עדים לא תוכל לעשות , דכל כמה שלא נשאת ל"ס לומר מי לא טבלה לגדתה פמו בגשאת , דאז יודעין הכל דאלו לא טבלה ה"י קול לדבר ופדומה משא"כ כ"ז שלא נשאת חף ע"י עדים ה"י דבר שלב"ל ואינו בידה , כיון דמלד עיקר הדין לריד ב"ד לכתחילה ודאי לא יודקקו לה עדים כן נראה לענ"ד שיש מקום בזה ליישב דברי הרי"ף ז"ל ושלא לסוליא מפשטי , ואפי' הנראה לכאורה חף הרמב"ן לא ברירא' לי' פירושו בדברי הרי"ף מחמת סתימת לשון רק שכתב להעמיד דברי הרי"ף , ע"פ דבר זה מתורתו של הרי"ף ז"ל עדיין לא למדנו דלריד דוקא ב"ד בקבלת המלות לעיכובא , חף הרמב"ן , פי"ג מהל' א"ב ה"ז) כתב להדיא

טבל בינו לב"ע נתגיייר בינו לב"ע חינו גר , ואפי' בפני שנים , וזהו הלשון ודאי משמע דאפילו דיעבד חינו גר , ומשמע דחף הטבילה לריד ב"ד לעיכובא ובפ"י הגמ' דקאמר מי לא טבלה לגדתה פ"י הרמב"ן וה"מ דס"ל דה"י פ"י כיון דנוהגת דת ישראל מסתמא נתגייירה כדת , ומה ילא לו הדין שכתב הרמב"ן שם (הלכה ט') ולפ"ז דברי הרב"ן ב"ע המוסי' לכאור' , דבסעי' ג' כתב ולהרי"ף והרמב"ן חף הטבילה מעכב דלא מנסבין לה לכתחילה , נראה פשוט להרי"ף והרמב"ן דבחדא שיטה קיימי , עפ"י פ"י הרמב"ן ברה"ף , וזהו לא נזכר בדברי ה"מ כלל , וגם לפ"ז קסה מאין ילא לו הדין שכתב הרמב"ן (הלכה ט') והביאו הב"י שם סעיף י' :

ג קסה טובא מה שהקסה הרמב"ן על הרמב"ן ברה"י עובדא דטבל לכוחית לשם אינתתא , דמשמע שה"י ידוע שה"י הגירות שלא עפ"י ב"ד , וא"כ מאי קאמר יכולי לאכשורי לה וברתה מדרב חסי ה"י חינו ענין לזה כלל , דהתם מחזיקין ע"ז שנתגייירא פדיו , משא"כ היכא דידעי' שלא נגייירא עפ"י ב"ד שלא טבלה רק לשם אינתתא , וא"כ מנ"ל דמהי כד הקסה הרמב"ן בחידושו , ולע"ג :

והנה ה"י אפשר ליישב עפ"י מה שהקסה ה"מ והרמב"ן דלפי פ"י הרמב"ן קסה למה נקט מי לא טבלה לגדתה וכן לקריו שעי"ז מחזיקין לי' שנתגיייר כדן , למה לא נקט שאר מלות , וכמו כן קסה מה שהוסיף הרמב"ן לומר שמפרשת חלה לעיסתה , למה בחר דוקא בחלה , ואי' נראה דאפשר לומר שאר מלות לא מהני , די"ל שעושה אות' ע"י חינו מלוו' ועוסי' ולא מחזיקי' לה שעי"ז יהא מוכח שנתגייירא , משא"כ בטבל לקריו , דקיי"ל נכרי שראה קרי ונתגיייר ח"ל טבילה לקריו דקרי של נכרי חינו מטמא , ח"כ ל"ס לומר שעושה ע"י חינו מלווה ועושה דטבילה ל"ס לגבי ידי' כלל , וכן לגבי חלה קיי"ל גר שנתגיייר והיתה לו עיסה מגולגלת קודם שנתגיייר פטורה דגגול נכרי פטור , ח"כ ל"ס לגבי ידי' לומר שעושה ע"י חינו מלווה ועושה , כיון דאפילו ישראל מותר לאכול עיסת הנכרי בלא חלה , הלא ודאי שעושה כן בטביל שנתגיייר לגמרי .

ולפ"ז ה"מ לפרושי לשיטת הרמב"ן דמפרש כמ"ס ה"י דטבלה לשם אינתתא בפני ב"ד , רק דה"מ למימר דטבילה זו לא תעלה לשם גירות , דמנ"ל דטבלה לשם גירות , אולי ה"י ע"י חינו מלווה ועושה , וע"ז מיייתי שפיר ראי' מדקאמר ר"א מי לא טבלה לגדתה , דע"י זה מחזיקי' לה שנתגיייר כדן , והא דנקט דוק' טבילה ל"ל דבזה ל"ל לומר ח"מ ועושה , ע"כ ממילא דמהי לשם גירות כיון דע"כ עשתה כן שרולית להיות גיורת :

אמנם באמת דחיקא לי לומר כן , דאטו כ"ע דיני גמירי , ואי' נאמא דבשאר מלות איכא למיחס שעושה ע"י ח"מ ועושה , אולי גם בטבילה ובחלה כן דעתה ותו דהרמב"ן ז"ל הביא ראי' מהירושלמי דקאמר על מלתא דריב"ל שאך תעלה טבילה קלה לטבילת חמורה , ע"כ מוכח לפדיוא דטבילת נדה עולה בעלמה לטבילת גירות , ולא אמרינן דזהו ראי' שנתגייירא פבר , גם שיטת הש"ע ז"ע לפי זה שהעתיק להסכים שיטת הרמב"ן לשיטת הרי"ף , וע"כ ראה להסכים שיטת הרמב"ן לשיטת הרי"ף עפ"י פ"י הרמב"ן כדרכו תמיד , וכדן שכי' הרמב"ן (בהלכה ט') בראי' שטובלת לגדתה ומפרשת חלה מעיסתה , י"ל דילולו מפשטא דברייתא , דקתני כי יצור אתה גר במוחזק לך , בא הוא ועדיו עמו מנין , ומפרשי' בגמ' בא הוא ועדיו עמו פשיטא ל"ל כגון דקאמרי שמענו וכו' , ואי' נאמא דרישא מייירי בעדים גמורים וסיפא מייירי

מיירי שנים שחומרים שמענו קסיה מוצא ליסנה דברייית
 דברייית נקט במוחזק לך, ואח"כ בא הוא ועדיו עמו,
 הו"ל למתני חין לי חלף עדים גמורים עדים שחומרים
 שמענו מנ"ל, מאי האי דמחלק בין רישא לסיפא במאי
 דנקט בא הוא ועדיו עמו, ע"כ נ"ל דהרמב"ם הי' מפרש
 אתך במוחזק לך שהוא מוחזק ע"י מעשיו שעושה כל המלות
 כדרך ישראל, וע"ז שייך שפיר לשון במוחזק לך, ואח"כ
 נקט בא הוא ועדיו עמו דהיינו קודם שנתחזק לפנינו רק
 תיקף כשבארולה להיות לו ד"וע"ז לריך עדים, וא"כ מוכח
 שפיר דינו של הרמב"ם ז"ל כן נלעג דבפי' הצריי'.

ועוד נ"ל ראה גדולה לשיטת הרמב"ם מהאי דאחי
 לקמיי' דר"י ואמר לי' נתגיירתי ביני לב"ע, אמר
 לי' יש לך עדים, ופירשו התוס' פי' יש לך עדים שנתגייר'
 צינך לב"ע, והקשו ע"ז למ"ד חד גמי כשר, והנה
 מדהקדמו התוס' פי' יש לך עדים שנתגיירת נראה שבהו
 לשליל דהוי מליגה לפרושי' יש לך עדים שהיית נכרי דאז
 ודאי הי' נאמן לפמ"ש התוס' לעיל, דכל הטעם דא"נ
 הואיל דמחזיקי' לי' לישראל גמור, ולפי פי' זה לא הי'
 קשה קושייתם, ואפ"ה לא רנו לפרש כן דלישגח לא משמע
 הכי, רק דמשמע על מה שאמר לו נתגיירתי ביני לב"ע,
 ע"ז אמר לו יש לך עדים, אמנם לפ"ז קשה באמת על ר"י
 למה לא שאלו יש לך עדים שהיית נכרי, ואף לאחר שקשיבו
 חין לי עדים על הגירות הי' לו לשאלו על כך ובפרט דעל
 זה שכיחי יותר עדים דיכול להיות שהרבה בני אדם הכירוהו
 צניותו, אמנם לשיטת הרמב"ם ח"ס, כיון דאתחזק לנהוג
 דת ישראל לא מהני עדים שהי' נכרי:

ולפ"ז נראה לדחות דוחיו של הרמב"ן על קושייתו
 מבריייתא, דר"ל שלא טבל מעולם לקרוי, גם
 תירוצ' הראשון דאף בצרי' הוי לבתחילה, ולפמ"ש הה"מ
 דלריך טבילה דוקא דהוי מענין גירות, וא"כ לא מהני
 החזקה רק אחר שראינו אותו טבל לקרוי, ח"כ מוכח בע"כ
 הכא דטבל לקרוי, וא"ה קרי לי' בינו לב"ע, וגם התי'
 הראשון דאף בצרי' הוי לבתחילה דלפמ"ש הרמב"ם דלכתחי'
 לא סמכינן על חזקה זו, ח"כ הו"ל עדיין לשאלו אם יש לו
 עדים שהי' נכרי, דאז לא הוי רק מטעם חזקה ולא מהני
 לבתחילה בצרי', ח"ו מוכח מבריייתא זו דשלשה לריך לעיכוב
 לפחות בקבלת המלות, אמנם לטבילה מוכח דלא צעינן
 שלשה מחמת קושיית הרי"ף מי לא טבל לקרוי, וקשי'
 דצרי' הרמב"ם לפ"ז מ"ש (בהלכה ז') טבל צינו לב"ע
 ונתגייר צינו לב"ע ואפילו בפני שנים אינו גר, דמשמע
 להדיא דאף הטבילה שלא בפני צ"ד מעכב, ונראה לענ"ד
 דאפשר ליישב ענ"ז, עפ"י מ"ש שם הרמב"ם (בהלכה י"ז)
 גר שלא בדקו אחריו או שלא הודיעו לו המלות והעונשין ומל'
 וטבל בפניו' הדיוטות הרי זה גר, וכתב הה"מ שם ע"ז
 פשוט שאין הודעות המלות מעכב, והיי' נראה לענ"ד
 פשוט דאף שכתבו כל הפוסקים דצעי קבלת מלות, והה"מ
 עלמו הביא (בהלכה ט') דצעי קבלת המלות בשלשה
 לעיכובא, וכאן כתב פשוט שאין הודעות המלות מעכב:
ע"כ נראה לענ"ד דקבלת המלות והודעות המלות
 שני ענינים הם, דקבלת המלות היא בסתם
 שקיבל עליו ליכנס בדת יהודית דזה הוי ממילא קבלת
 המלות, והודעות המלות הוא להודיע לו ענין המלות
 בדחיתא בגמי' חללת חלב וכו' וכן שכן ועונשן כדחיתא
 שם, וזה אינו מעכב, ולעולם בקבלת המלות בסתם
 מעכב, דזהו עיקר הגירות שגכנס לדת יהודית, ובה
 אחי שפיר דצרי' ה"ע, שבתחילה כתב דקבלת המלות

לריך ג' לעיכובא, ובסוף הס' העתיק הרמב"ם ה"ל
 גם הוסיף שם תיבת שכן של מלות יעיי"ש, ולעולם קבלת
 המלות ודאי דמעכב, רק דזה נכלל בטבילה גירות
 דכיון שטבל עלמו להיות גר ולהכנס בדת ישראל, ממילא
 הוי קבלת המלות, כך הי' נראה צעיני פשוט, אח"כ
 ראיתי בצ"ח שכתב וז"ל, העפ"י שכתב הרמב"ם דכשר
 העפ"י שלא הי' קבלת המלות כל עיקר מלשון זה נראה
 שהבין דהרמב"ם לא צעי קבלת המלות כלל, ולפ"ז יסתרו
 דבריהם"ע אהדדי, אבל לפי מ"ש ח"ס.

ואף שמשון הס"ע שהעתיק דצרי' הרמב"ם (בהלכה
 ט') משמע דהודעת קלת מלות מעכב מ"מ
 נ"ל דלאו דוקא, ועיקר אחי לאורוי' דלאחר קבלת המלות
 מהני טבילה צינו לב"ע, אבל מ"מ מוכח להדיא דקבלת
 המלות מעכב, ולפי מ"ש ח"ס, והנה הרמב"ם נקט (בהל'
 ז') גר שטבל בצ"ע ונתגייר בצ"ע, ולל"פ כוונתו עמ"ש
 נתגייר צינו לב"ע מהו ענין הגירות, ול"ל דעיקר הגירות
 הוא שטבעו עמו ולא הו"ל להסתופף תחת כנפי השכיני' וקבל
 עליו דת ישראל לכנס בקהל ד', וע"ז נופל לשון גירות, ואחי
 לאורוי' לן דכיון שהי' הטבילה וקבלת המלות צינו לב"ע
 או בפני שנים, ע"כ לא הוי גר, וממילא משמע דאם
 לא הי' רק אחד מהן בלא צ"ד מהני דדיעבד דטבילה לחוד
 מהני, דטבילה הוי ממילא קבלת המלות כיון שטבל
 לשם גירות, וכמ"ש הרמב"ם (בהלכה י"ז) וכן אם נתגייר
 בפני צ"ד דהיינו קבלת המלות מהני ג"כ דדיעבד, אף
 אם לא היתה הטבילה בצ"ד, דליכא למימר דהוי וי"ו
 במחלקה, ופי' טבל או נתגייר צינו לב"ע לא מהני, ג"כ
 דדיעבד אף אם לא היתה הטבילה לחוד בצ"ד דלפמ"ש מוכח
 דטבילה לחוד ודאי מהני בלא צ"ד, וטבילה גירות הוי
 ממילא קבלת המלות, וע"כ מוכח דדוקא אם הוי שניהם
 בלא צ"ד הוא דלא מהני אף דדיעבד, אבל אם הוי קבלת
 המלות בצ"ד מהני ח"כ הטבילה צינו לב"ע דדיעבד, וכן
 משמע קלת דבהלכה וי"ו כתב ולריך לטבול בפני שלשה,
 ואח"כ כשבא לבאר היאך הדין דדיעבד הוסיף לכתוב טבל
 ונתגייר, ולפמ"ש ח"ס, ואף דאינו מבוחר בהרמב"ם
 דדיעבד לא מנסבינן לי' דהא מלינן למימר דדיעבד
 מהני לגמרי, מ"מ מנ"ל להקל כ"כ, ולמד סתום מן
 המפורש בדברי הרי"ף, דלכתחילה לא מנסבינן לי' עד
 דטבל בפני שלשה, דכל כמה דמלינן לתקוני' הוי לבתחילה
 וכן משמע מדלא כתב בהלכה וי"ו בהדי' חיןך דדיעבד
 הוי גר, משמע דבזה כיון דהוי בלא צ"ד כלל גרע מבטילה
 וכתחילה לא מנסבינן לי', גם לכאורה ראיית הרי"ף
 מר"י דאמר לריך ג' וס"ל דכ"ע סברי דגירות אף הטבילה
 לריך לעיכובא לענין דלא מנסבינן לי' וכיון דהרמב"ם כתב
 ג"כ זה הלשון, ע"כ מה"ת לחלק השוין, ע"כ כתב הס"ע
 להסכים שיטת הרי"ף והרמב"ם:

ובזה דצרי' הס"ע נכונים שהסכים שיטת הרמב"ם
 לשיטת הרי"ף ז"ל, ונסתייע זזה לפרש
 מהרי"ף ג"כ דקבלת המלות בצ"ד מעכב כשיטת הרמב"ן
 והרשב"א, אף שכתבתי לעיל דאפשר לענ"ד ליישב קושיית
 הרמב"ן על הרי"ף, מ"מ מסתבר להסכים עם שיטת
 הרמב"ם כדרכו תמיד להיות תמים יחדיו, ולפ"ז חין מקום
 כלל לכאורה להחמיר, דכל הפוסקים הלל הס הרי"ף
 והרמב"ם והרמב"ן והרשב"א וכן התוס' והרא"ש והטור
 והס"ע"ל דלכל הפחות קבלת המלות מעכב אם לא הי'
 בפני צ"ד, זולת לשיטות שהביאו התוספות והרא"ש כיון
 שידוע לכל הוי כמו בפני צ"ד י"ל דהיינו לאחר שקבלה
 המלות

עוד אמרתי לפוס רשימה לפי מ"ס הרמ"א (סי' מ"ו) דלדידן לא מצטיין קלא, אמנם נ"ל מדלא הגיה הרמ"א (בסי' ט"ו סק"ז) קידש אחת בחזקת היתר ונמלא שהיא ערוה א"ל גט, א"כ מוכח היכא דלא תפסי קידושין כלל לא חיישין לקלא, כן נראה לי לפוס רשימה.

הק' שלמה זלמן מפוזנ

סימן ל

לכבוד ידידי הרב הגאון המפורסם ע"ה פ"ה"י
בקש"ת מהו' ארי' לייבוש נ"י חב"ד דק"ק פלהלק :

ראשית אמרו לייבב קושיית הרמב"ן על סרי"ה דכתב דהא דאמר ר"י גר לריד שלשה סיינו לכתחילה, והקשה הרמב"ן מהא דאמרין בקידושין מי יומר דמזדקקו ל"י הלחא, וע"ז כתב מעכ"ת הרמב"ם ידידי ש"י ד"ל דמסתמא ה"י כוונתו על גירות גמור, וע"ז שפיר אמרין מי יומר, באמת גס לי ה"י נראה כן בהקפס ראשונה, אמנם אחרי ההתבוננות נראה לענ"ד דדברי הרמב"ן מוכרחים, דנראה פשוט הא דאמרין מי יומר דמזדקקו ל"י תלתא סיינו בתחילת גירות, דאין חיוב מוטל על שום אדם להזדקק לו, אף דהדין נוהג אחרי שרואים שכוונתו רלוי' שאין מרצין עליו ומקבלין אותו מיד כדילפי' מושרא כי מתחמל' היא וכו', מ"מ אין חיוב כ"כ להזדקק קוד' קידושין בצירור שכ"ה, דאמרין דא"פריספרס והרבה המתלחות יש להשמיט מזה, וע"כ שפיר אמרין מי יומר, משא"כ אם נימא דאפילו נתנייר בינו לבין עלמו ה"י גר גמור וישראל גמור לכל הענינים, רק דלכתחילה לא מזדקקין ל"י, וא"כ ודאי שאינם רשאים לגרוס שיחזור לסורו כיון דה"י גר גמור רק מדרבנן לריכין לטובלו, וא"כ פשיטא דהחיוב מוטל על כל ב"ד לטובלו להיות מותר ליטא חסה, וע"כ ל"ס מי יומר, והקשה הרמב"ן שפיר, כן נראה לענ"ד ברור.

ומקבר זאת נראה לפ"מ דאמרין בכתובות פ' העפ"י האומ' שדה זו שאני מוכר לך נכסאקח' ממך תיקדש דקדשה הואיל ובידו לקדשה מעכשיו א"כ חזין דהיכא שבידו לקדשה חעפ"י דעכשיו שמוכר השדה ה"י דבר שלב"ל אפ"ה לא מחשב דבר שלב"ל, כיון דבידו לקדשה, א"כ לפ"ז נראה אפילו אם נימא דהגירות ע"י שלשה הוא דבר שלב"ל, מ"מ כיון דבידו לקדשה לאחר שתנייר צינה לבין עלמה, וא"כ אף דקדשה לאחר שתנייר כדן מ"מ תו לא ה"י דבר שלב"ל, כיון דסוף סוף יש בידו לקדשה, ואיני רואה שום מקום לחלק בין אם בידו לקדשה מעכשיו ומתנה על דבר שלב"ל או שבידו לקדשה לאחר בחופן דלא ה"י דבר שלב"ל רק שמקדשה בתנאי דה"י דבר שלב"ל לעולם, ע"כ נראה לענ"ד דראיית הרמב"ן מוכרחת, דלקבלת המלות צעי שלשה לעיכובא :

ומ"ש מעכ"ת הרמב"ם דלא נהלמו לו דברי סרי"ה עפ"י פ"י הרמב"ן דקש"י ל"י דלא ה"י לריד לחלק בין דיעבד לכתחילה, רק דר"י מיירי לקבלת המלות והכא מיירי לענין טבילה, לענ"ד נראה דכוונת סרי"ה דמוכח דר"י מיירי מכל עניני גר דצעי שלשה, מדמקשה הגמ' לקמן שני ת"ח עומדים לה מבחון והא אמר ר"י גר לריד שלשה, א"כ מוכח דגמ' ס"ל דר"י מיירי לכולי מילי דצעי שלשה

המלות צפני ב"ד, וכן לריד לפרס לכל השיטות סג"ל וכיון דאין לריכין רק לידע מעשה טבילה בצירור י"ל שפיר דדבר הגלוי לכל ה"י כאלו עומדין שם וה"י צירור גמור, משא"כ לענין קבלת המלות שהוא דבר המסור ללב ודאי אלימא מלתא דב"ד היכא שמקבלת צפניהם ממש, ואין לנו רחיה לומר דאף לענין זה מה"י דבר הידוע לכל דסיף סוף הא לא קבלה צפני ב"ד, ולא מצעי' לפי מ"ס סב"ח בפירוש הרמב"ם דטבילה גיורת לחוד לא ה"י קבלת המלות, וא"כ אין כאן דבר הגלוי לענין קבלת המלות, ואף לפמ"ס לעיל ד"ל בטבילת גירות או בטבילה לנדתה להחזיק דת ישראל י"ל דה"י ממילא קבלת המלות, רק דלא ה"י הודעת מלות, דאינו מעכב דיעבד כמ"ס הרמב"ם ז"ל, מ"מ י"ל דזה לא מה"י רק אם טבילה צב"ד, משא"כ דבר הגלוי לכל י"ל דלא מה"י לענין דה"י קבלת מלות אף לשיטת הרמב"ם.

אך עדיין איכא לעיוני לפמ"ס המרדכי לתרץ קושיית התוס' בשם הר"י בשר"ר יו"ט, דמדאורייתא חד נמי, וכ"כ שמלא למורו בשם רבינו שמח' כד שהקשה על ת"י זה דהא חסה פסולה לדון, וכן הקשו התוס' דמוכח מדתנן כל הכשר לדון כשר להעיד, ולייבב דעת הגדולים סג"ל אפשר לומר דכיון דאלרכו חכמים תלתא דייני ממונו' מסי' דבי תלתא ה"י אפשר דלית בהו חד דגמיר, י"ל מש"ה נשים פסולות לדון דלא שייך בהו חד דגמיר, אבל מדאורייתא אפשר לומר דנשים כשירות לדון, ואפ"ה כיון דמדרבנן פסולות נקט שפיר במתניתין כל הכשר לדון כשר להעיד, דנשים אינן כשירות לדון מדרבנן מיהו אבל מדאורייתא י"ל דנשים כשירות לדון, כן נראה לענ"ד לתרץ שיטת הגדולים סג"ל :

גם התוס' צב"ק ובגדה כתבו לייבב הא דכל הכשר לדון, ד"ל דמיירי באנשים דוקא, ואף דהרמב"ם פסק ג"כ דמדאורייתא חד נמי כשר ואפ"ה כתב דגבי גר צעי שלשה לעיכובא, י"ל דהרמב"ם מדמה ל"י לגזילות וחבלות, והנך גדולים ס"ל לדמותו להודאות והלואות, והנה סב"ח חסה"מ (סי' ג') כתב להחמיר בשנים שדנו לענין קידושין, ואף דהש"ך כתב התם דאין להחמיר, דקיי"ל שנים שדנו דיניהם דין היינו טעמא דהפקר צ"ד הפקר דכיון דאלרכו חז"ל ג' אף דמדאורייתא חד נמי כשר לשיטת הרמב"ם דפסק כר' אליעזר, מ"מ כיון דאלרכו ג' הפקר צ"ד הפקר ואין דיניהם דין כלל, משא"כ לענין שלא יסי' הגירות י"ל דלא שייך זה דכיון דמדאורייתא ה"י ישראל גמור :

והנה כאשר כתבתי להרב חב"ד שבאות' המדיני לבאר לי היטב מקום ספק שלו והשיב לי שספיקו הוא באשר לא ה"י שם ענין גירות כלל, רק כתב שיש מקום לחוש אולי בדרך סבובה באה לפני ב"ד וריבוי דברים שדברה ה"י כמו קבלת מלות, ואף כי לדידי נראה לענ"ד כ"ז שלא נזדקקו לה צ"ד שתקבל המלות צפניהם כדי לגייר אותה ואף שאומרת שרולית לקבל אין שם קבלת מלות ע"ז, [ורחיה גדולה לזה ממה דאיתא בקידושין מי ימר דמזדקקין ל"י תלתא, ואי נימא דמה שאמר שרולית לקבל מלות ה"י קבלת מלות, נראה פשוט דה"י בידו שיכול לילך במקום מושב צ"ד ולומר כן], וכש"כ שגס זה אינו ידוע אם ה"י כך צפני ב"ד, מ"מ בהלערפות כל החסות סג"ל דהיינו לפמ"ס לעיל דדעת סרי"ה ז"ל לא ברירא לן, דצעי ג' לעיכובא, ודעת הגדולים שהציא המרדכי דס"ל דאפילו חד נמי כשר, על כן מכל ה"י טעמי לא אדון את הדבר הזה לא להיתר ולא לחיסור.

שלשה, והתוס' הוכיחו להדיא מזה דבעי שלשה לטבילה, דא"ל משום דמודיעין לה אז ג"כ קלת מלות וע"ז הקשה הגמ' דקשה דלמא כיון דכבר הודיעו לה תו לא לריך שלשה בשעת טבילה, ובאמת התוס' בקידושין תירלו כן דמשום הודעת המלות לריך שלשה, אמנם הכא לא משמע להו להתוס' כן וכן י"ל כוונת הרי"ף וקולר בלשון כדרכו.

ומ"ש מעכ"ת ביטוב הרי"ף מקושיי הרמב"ן מעובד' דהאי גר דאתי לקמי' דר"י דמוכח דאף דיעבד לא מהני גירות בינו לב"ע, ותי' דהתם מיירי לענין בניס הגולדים קודם שנתחזק בדת יהודית, דעכ"פ בעי זמן מה להתחזק בד"י, ותמך יסודתו על דקדוק לשון הגמרא לגדותה ולקרי'ו, לא ידעתי מה הואיל בזה, דסוף סוף קשיא מאי הולך הרי"ף לחלק בין לכתחילה לדיעבד הו"ל למימר דר"י מיירי לענין שיהי' תיכף גר ע"כ לריך שלשה דאלומי מלתא דב"ד, ולעולם אף בלא שלש' היכא דאתחז' מהני אף לכתחילה, ואי משום דמוכח מעובדא דגר דאתי לפני ר"י דא"ל נאמן אתה לפסול עלמך מוכח לכתחילה לא מהני אתחזק, מ"מ מה שהקשה מר"י לק"מ, א"כ יותר י"ל כמ"ס לעיל, דס"ל דר"י מיירי לכל מיני, כדמוכח מקושיית הגמ', גם מלשון הרי"ף לא כתב רק לגדתה ולקרי'ו, אף לפי גירסת הגמ' הי' נראה דמש"ה נקט לשון רבים כיון דעכ"פ לריך עדים כדאיתא בש"ע וכ"כ הש"ך שם, וא"כ בשלמא בהרבה פעמים לא ימלט שהיו רואין אותו טובל לקרי'ו פעם אחת עכ"פ, וכן היא נכנסת למקום טבילה כדרך הנשים, והיו כמו עדות שטבלי' אצל בפעם אי' אולי לא ראו אותו עדים אז, ע"כ נקט לשון רבים, דלא ימלט בהרבה פעמים שראו עכ"פ פ"א:

ומרבר זאת איני רואה להעלות חתוכה בזה לקושיי הרמב"ן דהא אמר ר"י לדברך נכרי אתה וכו', ולשון זה אי' אפשר לפרש בענין אחר רק דעכשיו בשעת עדות הוא נכרי, ואי נימא דהואיל ואתחזק הוא מדאורייתא גר גמור א"כ למה קאמר ל"י נכרי אתה, וגם למה לא יהי' נאמן כיון דעכשיו הוא גר גמור מדאורייתא ואין זה ענין כלל לתחילתו וסופו בכשרות כיון דממילא אין באין דין עדות גמורה, ע"כ אין לזוז מפירושו של הראשונים רבותינו ז"ל, וכמ"ס הג"י להדיא דדעת הרי"ף היא כדעת הראשונים דלקבלת המלות בעי שלשה, [מ"ס] עוד מעכ"ת ד"ק ביטוב לשון הרי"ף לברי' דנ"מ לענין שיהי' כשר לחליה, תמיהני עליו, הלא בחליה בעי שיהי' אביו ישראל ממש לא גר, וא"כ למה כתב הרי"ף דלא פסלי' לברי' משום דאביו הוא גר, הא בעי בישראל דוקא, והנה מדברי התוס' לתי' השני מבואר ג"כ דלקבלת המלות בעי שלשה לשיכחא, דאי הו"ל דאף לקבלת המלות מהני דיעבד הו"ל לשינוי' דהכא מיירי בדיעבד, אס לא דלדחוק ונימא דס"ל לאכשורי, משמע דדיעבד הוי גירו' גמור ומנסבין ל"י בת ישראל וקשי' להו מגר דאתי לפני ר"י דאמר נאמן אתה לפסול עלמך, א"כ מוכח דלכתחילה ל"מ להו, וע"כ הוכרחו לחלק בין קבלת המלות לטבילה, והנה מלבד דזהו דוחק גדול לומר דמדאורייתא א"ל כלל שלשה רק מדרבנן, ואפ"ה נחלק בין קבלת המלות לטבילה לומר דלכתחילה בדרווייהו בעי שלשה ודיעבד יש חילוק דבקבלת המלות לא מנסבין ל"י ובעבילה מנסבין ל"י הוא בתכלית הדוחק, אמנם ראיתי במכתבו שרולה לפרש ד"ת דאף לקבלת המלות לא בעי שלשה רק לכתחילה, דס"ל דהכא לא הוי אף קבלת המלות בשלשה, ולפ"ז לא הבנתי כלל מאי הולכו התוס' לחלק בין טבילה לקבלת המלות לימא דהתם לכתחילה והכא דיעבד, ע"כ אי' אפשר לפרש

רק כפי' המרדכי דהכא הי' קבלת המלות בשלשה :
ומה שהביא למעכ"ת לפרש כך, דקשיא ל"י לשון התוס' לקמן שהקשו תימא למ"ד חד נמי כשר וקשי' ל"י דהיכא מבואר זאת, א"ו דסמכו אדלעיל, לא ידעתי איך יתפרש לפ"ז סיוס דבריהם דדיעבד אפילו חד נמי כשר הו"ל דדיעבד אפילו בינו לב"ע כשר דממ"כ אס משפט ל"ה דרשא גמורה אפילו בינו לב"ע כשר רק עדים לריך כמ"ס הש"ך, ומה זה שסיימו אפילו חד כשר :
אמנם לפי דעתי נראה פשוט דכוונתם למ"ס התוס' אפילו למ"ד בנסהדרין דמדאורייתא חד נמי כשר, מ"מ אין דרך נשים להביא עמהם ח"ט, מ"מ נראה דאיכא למימר חד נמי כשר, וע"ז קאי קושייתם, וכן התוס' בקידושין כתבו בזה דאיכא למימר דחד נמי כשר וכן איתא במרדכי תי' זה, וע"ז הקשו שפיר, ובאמת הי' נ"ל ליישב קושייתם ד"ל היכא דבעי תורת ב"ד היינו לאלומי מלתא לריך שג"כ הוא יהי' יודע שיש שם ב"ד, דהטו אס אחד הודה בינו לבינו והב"ד שומעים מבחוץ אטו הוי הודאה לפני ב"ד זה לא ניתן להאמר, והאריכות בזה אף למותר, וע"כ איכא לאשכוחי שטבל בינו לב"ע ולא הי' יודע שיש אנשים מבחוץ וע"כ אין עליהם שם ב"ד רק עדים, כך הי' נ"ל פשוט ליישב קושיית התוס'.

אולם י"ל דכוונת התוס' כך, דהתוס' הקדימו ים לך עדים פי' שנתגיירת בינו לב"ע, ולריך להבין כוונתם, ומאי בעו בזה לשלול בפירושם, ונראה פשוט דלכאורה הוי מלי לפרש ים לך עדים שהיית נכרי דכיון שהיו עדים שהי' נכרי א"כ לריך להביא עדות שנתגייר ואפי' לר"י דב"ח ל"ל להביא ראיה מ"מ היכא דהוא אומר ג"כ שלא נתגייר פשיטא שנאמן, כך הוי מלי' לפרושי, רק דלהתוס' לא משמע להו ליטנא הכי דא"ל ים לך עדים משמע שהי' שאלו על דבר שאומר אס ים לו עדים ע"ז, דאל"כ הו"ל לפרש, וע"כ ממילא אין לפרש שכוונתו הי' אס נתגייר באופן הנ"ל, דא"כ הי' לו לפרש כוונתו או שהי' לו לשאלו באמת אס ים לו עדים שהי' נכרי, ולפ"ז נסתר ג"כ תירולו דמעכ"ת על קושיית התוס' :

ורפ"ז נ"ל ליישב פסק הש"ע שכתב דלהרי"ף והרמב"ם לא מנסבין ל"י, ואח"כ הביא פי' הרמב"ם כמ"ס הש"מ דלדעתו הפי' דמחזיקין ל"י שנתגייר מסתמא לפני ב"ד של שלשה כמ"ס ג"כ מעכ"ת על הש"ע, וגם על פי' הש"מ קשה מההוא עבדא דאטביל להאי כותית (בדף מ"ה ע"ב) שם, דפשיטא דליטנא משמע שהי' יודע שלא הי' שום גירות, והנה מ"ס רומ"פ ליישב דתלי' בצרירה, לבצי לא כן ידמה, דלדעתי אין זה ענין לצרירה, רק ד"ל דתלי' בהוכיח סופו על תחילתו ואין רלוני להאריך בזה לע"ע, בפרט שמעכ"ת נדחק הרבה בפי' הגמ' יותר מדאי סכינא חריפא מפסקא לקראי בין דר"א לר' יהושע ב"ל עוד בא בד"ק להקשות על הש"ע שסותר עלמו, שהעתיק לשון הרמב"ם דמשמע דא"ל לקבלת המלות כלל, מדכתב גר שכל וטבל ולא הודיעו לו המלות כו', ובתחילה כתב דקבלת המלות לריך שלשה, והנה הש"מ כתב על לשון הרמב"ם פשוט שאין הודעות המלות מעכב, ובתחילה העתיק שיטת הרמב"ן א"כ יפול הקושי' ג"כ על הש"מ :

אך לדעתי נראה פשוט וברור דאין כאן קושי' כלל, דקבלת המלות הוא שמקבל עליו בסתם לכנוס בדת ישראל, ולעשות ככל התורה והמלוה והודעת המלות הוא שידיעו לו איכות וחומרות המלוה כמ"ס בגמ' בתחילה חכמת חלב וכו' חללת שבת אי' אתה נסקל, ע"ז כתב שפיר שאין הודעת המלות מעכב, ורבינו הגדול בשלחנו הטבור ביאר

ביאר להדי' הודעת שבר המלות ועונשן , אבל לעולם קבלת המלות דהיינו שרולה לכונוס בדת יהודית פשיטא דלריד , כן נ"ל פשוט וברור דהודעת המלות וקבלת המלות שני ענינים הם :

וליישב פסקי הש"ע מה שהסכים תחילה דעת הרמב"ם להדי' ה' ואח"כ הביא דברי הרמב"ם דמשמע דמחזיקין ל' שטבל בפניו ב"ד של שלשה, נ"ל די"ל הא דכתב הרמב"ם אס' הוחזק אחד לישראל א"ל עדים , רק כיון שרוחין שטובל לקריו ועושה כל המלות הוא בחזקת גירי לרק וא"ל לראי' , נ"ל שילא לו מהא דקאמר ל' ר"י יש לך עדים וס"ל ג"כ כפי' התוס' דלישנא משמע יש לך עדים שנתגיירת בינך לב"ע , וקשה למה לא שאלו אס' יש לו עדים שהי' נכרי , דהא אלו הי' לו עדים שהי' נכרי היו גם בניו פסולים , ואף לאחר שהשיב חין לי עדים הי' לו לשאלו נהי' שאין לו עדים על חופן הגירות מ"מ יוכל להיות שיש לו עדים שהי' נכרי , ע"כ הוכיח הרמב"ם דכיון שרוחין שטובל בדת יהודית הוא בחזקת ג"ל וע"כ לא הי' מועיל רק עדות שנתגייר בינו לב"ע לפסול בניו , וא"כ מוכח ספיר דינו של הרמב"ם , וכיון דחין לנו ראי' רק דהגירות מהני בדיעבד החמיר הרמב"ם דלכתחילה חוששין לו עד שיטובל בפניו , ולפ"ז י"ל דבהא דמי לא טבלה לנדתה ולקרי' מפרש ג"כ כפי' הרי"ף , ובדין ז' כתב הרמב"ם טבל בינו לב"ע ונתגייר בינו לב"ע ואפי' בפני שנים , והנה לשון גר י"ל דהוא על יליאתו מדתו והכנסו לדת ישראל דע"ז נופל לשון גר , והרמב"ם כתב טבל ונתגייר מלשון זה נראה דוקא היכא דשניהם היו בינו לב"ע או בפני שנים הוא דלא מהני , אבל היכא דהי' רק אחד בפני שנים דהיינו הטבילה , וקבלת המלות הי' בפני שלשה או להיפוך , דקבלת המלות הי' בפני שנים וטבילה הי' בפני שלשה מהני , והנה אס' הטבילה הי' בפני שלשה , היינו שטבלה עלמה לשם גירות דהיינו לכונוס לדת ישראל , א"כ הוי קבלת המלות דחין הודעת המלות מעכב וכמ"ס לעיל רק הטבילה כתב הרמב"ם להדיא דלריד שלשה , וליכא למימר דס"ל לעיכובא בעי שלשה , דא"כ הי' לו לכתוב רק טבל בינו לבין עלמו , ולמה קאמר טבל ונתגייר , וליכא למימר דהוי וי"ו המחלקת דטבל לחוד לשם גירות בפני שלשה ודאי מהני דכיון דטבלה לשם גירות הוי ממילא קבלת המלות כיון דחין לריד הודעת המלות , על כרחך מוכח דטבל מהני בדיעבד בפ"ס , ונהי' שלא נתבאר בדברי הרמב"ם אי לא מנסבין ל' או דהוי רק לכתחילה , מ"מ ילמוד סתום מן המפורש בדברי הרי"ף רבו , דאי הי' חולק עליו הי' לו לבאר , וג"כ קלת סעד לזה ממ"ס צדין ט' דהיכא דלא הוי גירות גמור לא מנסבין ל' כנ"ל בעזה"י נכון לקיים פסק הש"ע שלא יהיו דבריו סותרין זא"ז .

ועפ"י הסברא שכתבתי לעיל נכונים דברי הב"ח ביישוב הטור שכתב דבעי עדים על הטבילה , והרא"ש

כתב דחין דרך נשים להביא איש עמהן , דודאי לענין זה מהני דבר הידוע לכל שהי' כמו עדים , אבל דיהי' ב"ד י"ל ספיר דל"מ דסוף סוף לא אליס מלתא , וכמו דאיתא בב"ק והא ר"י אב"ד הוי חוץ לב"ד הוי יעיי"ש ברש"י , דכיון דלא הוי במושב ב"ד אין עליו שם ב"ד , ה"ה נמי לענין זה י"ל דלא הוי ע"ז תורת ב"ד , רק אס' מקבלת המלות בפני שלשה ממש , אבל לענין דהוי כמו עדות י"ל דכ"ע מודו דמהני ואפילו לפי הי"מ שכתב דדבר הידוע לכל הוי כמו ב"ד י"ל ולחלק ג"כ בין טבילה לקבלת המלות דטבילה לא הוי רק מעשה בעלמא י"ל דהוי כאילו הי' הב"ד

שם , משא"כ מאי דתלוי בקבלת הלז לדעת אס' עושה הדבר בלב שלם ל"ל דוקא בפני ב"ד ממש , אמנם באמת נראה שכל הפוסקים לא ס"ל כתי' זה כמבואר בדבריהם יעיי"ש , הכ"ד :

הק' שלמה זלמן מפוזנז

סימן לא

ש א ל ה

נשאלתי איך לנהוג בצבור שנוגד אחר מיתת אביו , שכתב הרמ"א שנהגין לתלות עליו טס של כסף ולכתוב עליו שלא נפדה כדי לידע לפדות עלמו לכשיגדיל והס"ך כתב (סי' ד') שטוב יותר שהב"ד יפדוהו שעפ"י רוב נאבד הטס ולא ידע לפדות עלמו לכשיגדיל , ודעת הטורי זהב שאין לפדותו ע"י ב"ד דהוי ל' קלת חוב , דאולי ירלה לעשות המלוה בעלמו , ע"כ למעשה ל"ע בדת מה לעשות :

ת ש ו ב ה

הנה הס"ך בנקודת הכסף האריך להשיג על ה"ט"ז דכל יסודו של ה"ט"ז ממ"ס התוס' כתובות (דף י"א סוף ד"ה גר קטן) דבדבר שאינו חובה כלל זכין אפי' לקטן , ותרומה שאני שמא ירלה הוא להעדיף או להמעט וע"כ כתב ה"ט"ז דה"ה חובה קלת , מדאיבעי' לן בנדר"י (דף ל"ו) התורם משלו על של חבירו לריד דעת או לא , מי נימא זכות הוא או דלמא מלוה דילי' הוא , ונהי' דפסקי' זכו' הוא לומ"מ מה"ת לומר דהא דמלו' דילי' הוא ל"ה אפי' קלת חוב , וע"כ י"ל דוקא בגדול דהוא בר שליחות ועל כן זכין לו אפילו צמידי דהוי קלת חוב מה שאין כן בקטן דאף קלת חוב מעכב הואיל ואינו בר שליחות ודאי חין תורמין משלו עליו , וה"ל בפדיון הבן י"ל דהוי קלת חוב דלמא ירלה הוא לקיים המלוה ולפדות בעלמו , והס"ך השיג דע"כ אליבא דאמת הא דמלוה דילי' הוא ל"ה ס' כלל , כדמוכח מגר קטן דמטבילין אותו ע"ד ב"ד וכתבו התוס' משום דהוי זכיה גמורה , וקשה דלמא ירל' הוא לגייר עלמו , וגם בתרומ' קשה למה הולרכו התו' לומר משום שמא ירלה להעדיף או להמעט , ת"ל משום מלוה דילי' , תו כתב הס"ך היכא דמזכין לו המעות הוי מלוה דילי' , וע"כ אף אי נימא דלא נפשט האיבעי' בנדר"י אפילו הכא בפדיון הבן כיון דמזכין לו המעות הוי מלוה דילי' :

והנה לכאורה יש להביא ראי' לדברי הס"ך ממ"ס הרמב"ם , תורם משלו על של חבירו חין לריד דעת , ועיי' במ"ל שהשיג על טעמו של הכ"מ , וכתב הטעם הוא דנפשט' האיבעי' ממאי דאיתא בצבורות בפטר חמור הפודה משלו על של חבירו פדיונו פדוי , אך התוס' כתבו שם דמהא ליכא למפשטי , די"ל דוקא בתרומה דכתיב אתם גם אתם מה אתם לדעתכם , משא"כ בפטר חמור דלא בעי צעלים , ותמה המ"ל דבכל התורה ילפי' מתרומ' עיי"ש , ולענ"ד הי' נראה כוונת התוס' , דעיקר מלות פדיות פטר חמור י"ל דשייך בכל אדם כמו בצעלים , כיון דסתמא

חמדת חלק יו"ד לא שלמה

דסתמא כתיב פטר חמור תפדה בשה, ותדע דהא הגמ' רלה שם לדמותי להקדש כיון דאסור בהנאה לא הוי של הבעלים, ומש"כ איבעי' אס פדיונו לבעלים או פדיונו לפודה, ובהקדש כל אדם יכול לפדות, רק מלות גאולה באדון הוא קודם, כדאיתא ספ"ק דבכורות, ונהי דמסקינן דפדיונו לבעלים משום דיל' זכות דביי וביי, מ"מ לא משמע בשביל זה דהמלוה מוטלת דוקא על הבעלים וע"כ ל"ס לומר מלוה דילי' היא, משא"כ בתרומה דעיקר המלוה על הבעלים, כדכתיב אתם גם אתם, ומש"כ צעי לדעתכם, וע"כ י"ל תורם משלו על של חבירו לריק דעת משום מלוה דילי', ואתיין ד"ת על נכון, וא"כ אין ראיה לפשוט האיבעי' דנדרים, וקשה על הרמב"ם מנ"ל לפסוק לקולא, ולפי שיטת הס"ך דמדמטבילין גר קטן מוכח דמלוה דילי' לא הוי סברא כלל, וע"כ י"ל דנפשטה האיבעי' מרב הונא דהכא ולא מרב הונא דבכורות, דמלינן לומר כמ"ס התוס':

א לפ"ז אדרבא הוי סתירה לדברי הס"ך, מדחולרמו התוס' לדחוקי דלא מוכח מר"כ דבכורות לפשוט האיבעי' דנדרים, ולא ניחא להו לומר דלא חס הגמרא לפשוט מר"כ, הא עדיין קשה דהו"ל לפשוט מר"כ דכתיבו מדמטבילין גר קטן, וע"כ מוכח לכאורה דלא כהס"ך, מיהו אפשר לומר דתוס' אזלי כאן לפי הראשון שכתבו בכתיבות, דלא הוי רק גירות מדרבנן, ונהי דע"כ מוכח דמלוה דילי' לא מעכב מידי דהוי זכות, ואף חי נימא לתירוץ זה דאפילו קלת חוב מעכב בגדול, ואיבעי' לן בגדרים חי הוי קלת חוב, מ"מ מוכח לפ"ז מדמטבילין גר קטן דלא הוי אפילו קלת חוב, מ"מ י"ל דלא רלה לפשוט מזה, די"ל דבמלתא דרבנן לא חסו לזה, משא"כ במידי דאורייתא, ועוד י"ל דלפי תי' הראשון של התוס' אפשר לומר דכשנעשה גדול טובל עלמו לגירות דאורייתא, וע"כ לא הוי אפילו קלת חוב:

ג אפשר לומר לפ"מ דהוי קשיא לי ע"ד התוס' שדיומו גירות קטן לשליחות, ולכאורה ה"י נראה בעיני פשוט דאין זה ענין לשליחות, כיון דמעשה הגירות נעשה בגוף הקטן, וע"כ הא דמהני היינו דנפקא ל"י מסיני שהיו שם כמה קטנים ועיקר חדושו של ר"ה דלא אמרינן בהפקידה ניחא ל"י, והא דקאמר הגמ' תנינא זכין לאדם שלא בפניו היינו דלולי זאת לא הוי הב"ד מכניסים עלמם לכך עד שמלאתי ת"ל את שאלהם נפשי בתוס' סנהדרין ר"פ בן סורר ממש כדברי, ולפ"ז י"ל דהתוס' בבכורות אזלי עפ"י שיטתם בסנהדרין, וע"כ אין לפשוט מגר קטן לענין תרומה דבעי' שליחות:

אמנם עדיין נ"ל להוכיח דלא כסברת הס"ך דבגירות ל"ס כלל מלוה דילי', דחי נימא דאף בגירות שייך לומר שיותר נוח לו להתייר בעלמו כמו בתרומה א"כ נראה דה"ס בגר שנתגייר בגיו עמו שייך זה החוב, נהי דיותר הוי זכיה בנתגייר עם אביו מנתגייר בלא אביו וע"כ לריק ר"ה לאשמעינן, מ"מ חס נראה לדמות קלת חוב דהכא מה דהוי מלוה דילי' לתרומה, אף בנתגייר עם אביו שייך זה, דסוף סוף הוי יותר מלוה אס מגייר מבחירתו הטובה ממה שנתגייר ע"י אביו, וא"כ תקשי לשיטת התוס' בכתיבות למה לא פשוט הגמ' האיבעי' בגדרים ממהני' דגירות שנתגיירה פחותה מבת שלם, דמוכח דמלוה דילי' לא הוי סברא כלל לפי מסקנת התוס' דלריק להיות זכיה גמורה, דמה דלא פשוט הגמ' מרב הונא דבכורות או מר"ה דכתיבות י"ל כמ"ס המ"ל דאורייתא דגמרא רק לפשוט מברייתא או ממשנה ולא ממימרה

דאמוראי, אבל לפמ"ס דלפי שיטת הס"ך אף בנתגייר עם אביו שייך עכ"פ סברת מלוה דילי', א"כ הו"ל למפסע ממתניתן דגירות שנתגיירה פחותה מבת שלם, וע"כ לומר דהכא ל"ס כלל סברת מלוה דילי':

והנה ראיתי בתשובת זכרון יוסף שתמה על הס"ך כיון דקיי"ל הגדיל יכול למחות, א"כ עדיין יכול לקיים המלוה בעלמו, ותי' לפמ"ס הר"ן אהא דכיון שאגדיל שעה אחת שיב איני יכול למחות, וקשה הא חי אפשר ללמס שימחה תיכף כשיצא שתי שערות, ותי' דלריק אה"כ לעשות איזה מעשה יסדות, ולפ"ז היכא דלבו לשמי' ודאי ינהוג דת יהודית ושיב לא יכול למחות, ולענ"ד תירולו לא מחזור לי, דכיון דלריק רחיש בגדלות שרולה להשאר בד"י, וע"כ לריק לנהוג דוקא דת יהודית אחת שנתגדל ושוב א"י למחות, א"כ בשלמא אס רולה למחות בהגירות לגמרי א"י למחות, דאמרינן שכבר נתרלה בדת יהודית, אבל אס לומר שרולה לגייר בעלמו, ואין ראיה ממה שנהג דת יהודית שנתרלה בגירות הקודם רק שרולה לגייר מחדש מה"ת לא יוכל לעשות כן, וע"כ ממילא לא הפסיד מלוה דילי' כיון דזה שנהג דת יהודית ה"י בשביל שרולה לגייר בעלמו, ורחמנא לבא בעי, ואס נימא בישיב קושיית הזכרון יוסף דראיית הס"ך הוי מאבוי ורבא דמקשה על רב יוסף מקנס וכתובה וס"ל דחינו יכול למחות אבל אליב' דאמ' ל"ס לומר מלוה דילי' בגירו' כקש' זכרון יוסף הנ"ל לא קשיא קשיא הנ"ל על הס"ך מסיגי' דנדרים אף לשון הס"ך משמע בפשיטת דאף אליבא דאמת שייך מלוה דילי', דאל"כ י"ל באמת לפוס קשיית אבוי ורבא ע"כ הו' לריקין לומר דמלוה דילי' אין סברא כלל, אבל אליבא דאמת מהי תיתי לומר כן, וע"כ אין קשיא על הס"ך:

ולענ"ד נראה דכוונת הס"ך דעיקר מלות גירות הוא מי שנתגדל בין הנכרים מגעוריו ואח"כ

בא לחסות תחת כנפי השכינה, וכמ"ס בועז גרות ותעוובי את אביו ואת אמו ותבא אל עם אשר לא ידעת מתמול שלשים, משא"כ מי שהחזיק בדת יהודית מגעוריו והורגל בכך אין לו נעים כלל למחות, וע"כ לא מקרי מלוה דילי' ומש"כ כתב הס"מ בשם המפרשים אף דיכול למחות מניחין לו לישא בת ישראל ולא חיישינן כלל שימחה דמסתמי' לא ימחה, וע"כ אף דיכול למחות אפ"ה הוי קלת חוב וע"כ מוכח דמלוה דילי' לא הוי אפילו קלת חוב, וא"כ דהרא קשיא הנ"ל לדופתי' דהו"ל לפשוט האיבעי' דנדרים ממתני' דגירות, ע"כ נ"ל דבשלמא בגדרים דהוי שני ענינים שאינם דומים, דהזכות הוא שמרוח ממון, והחוב הוא שאינו עושה המלוה, שפיר י"ל מלוה דילי', דלמא חפץ יותר בהמלוה, ואס יתן איש את כל הון ביתו באהבה בזה יבזו- לו, משא"כ בהגירות דהזכות הוא שלא יכנס בספק שיסאר נכרי כשיטעום טעמא דאיסורא וכיון דהב"ד שהם שלוחי דרחמנא מחשבים זה לזכית יותר מהספק- סיגייר עלמו בגדלות שיב לא הוי אפי' קלת חוב כיון דעפ"י התורה יותר ראוי שלא לכניס בספק, פשיטא דכל אדם מחוייב לעשות עפ"י התורה אשר יורו אותו:

ו הס"ך מדחולרמו התוס' לומר דשמא ירגל להעדיף או להמעיט ולא תירלו שמא ירגל בעלמו להפריש, מוכח דמלוה דילי' אין ס' כלל י"ל לפמ"ס הס"ך בעלמו דהיכא דתורמין משל קטן מקרי באמ' מלוה דילי' רק מ"ס הס"ך דא"כ בפה"כ גמי היכא דזכין לקטן המעוה מקרי מלוה דילי', וגם היכא דיש להקטן מעוה יכולין לפדותו במעותיו אינו מוצן לענ"ד, כיון דהקטן לא

לא הוי בר חיובא מה"ט נוכל להוליא מעות של קטן למה שאינו מחוייב, ול"ד למ"ט בסי' ר"ץ בח"מ דרשות ציד האפטרופס לקנות לו לילית, היינו כדי לחנכו במלות שהן תדירות, מה שאין כן בפדיון הבן דלית ב' משום חינוך, וע"כ ממילא חף להקנות לו המעות משל אחרים אין תקנה, דממנ"פ הם מקנים לו המעות לגמרי לכל לרכיו שוב אינו יכול לפדות בהן דהוי כ"עוהיו, ואם אין מקנים לו רק ללורך פדיון שוב לא מקרי מלוה דילי כיון דאינו יכול להשתמש עם המעות כלל רק לפדיון :

ועוד נראה לענ"ד דיש לגמגם בעיקר דברי הש"ך, מ"ט היבא דעושים ממעות הקטן הוי מלוה דילי כיון דסוף סוף אינו עושה מעשה והוא לאו בר מעבד מלוה הוא, רק שהמלוה נעשה ממילא, ודאי י"ל דהוי קלת חיוב, שרולה לעשות המלוה בצחירתו ואין מקבלין שטר רק על המעשה, ומ"ט ראה מתוס' הנ"ל מדלא כתבו דהוי קלת חיוב שמא ירלה הוא עלמו להרוס, אפשר לי לומר דלכאורה קשה להבין על איבעי הגמ' למה לא נימא דהוי חיוב שרולה בעלמו לעשות המלוה, ומכ"ש לפמ"ש הרמב"ם דהאיבעי נפטר לקולא לריך להבין טעם הדבר, ובפרט מי שנודע לאדם חסוד ומדקדק במלות למה לא נימא מליה דילי הוא ובמלותיו חפץ מאד, והרמב"ם סתמא קאמר דלעולם הוי תרומה.

ע"כ נראה לענ"ד דו"ל עפ"מ שכתב רש"י בגיטין (דף מ"ז ע"ב) דמוכר שדהו לנכרי נוקח ומביא בכורים משום דאין קנין לנכרי להפקיע מקדושתו, וכתב רש"י דאפ"ה אינו לריך ליתן תרומות ומעשרות מהשדה של הנכרי, דמעשר טביא ואסיר לי' באכילה, ולאוי מלוה דרמי' עלי' הוא, אלא ח"כ אובלן אומוכרן דמשתרשי לי' אכל בכורים מלוה דרמי' עלי' הוא, נראה מדברי רש"י דמלות תרומה ומעשרות אינם רק תיקון סיהי מותר לו לאכול ולמכור דמשתרשי לי' חלקו של כהן ע"כ לריך להפריש וליתן להכהן חלקו, אכל הם אינו אוכל אין המלוה מוטלת עליו כלל, ואי כמו שחיתא דהוי ג"כ מ"ע וזבחת כשרולה לאכול אכל אין המלוה מוטלת עליו, וע"כ י"ל שפיר כיון דאין מוטלת עליו כלל ל"ש לומר מלוה דילי, כיון דלא נתחייב עדיין במלו', [ועי' בתויו"ט ספ"ג דגיטין ד"ה הרי זה חושש, ולפ"ד רש"י הנ"ל י"ל היבא דאכלן אין חיוב הפרשה כלל, ומשתרשי ל"ש לומר דאכילת איסור לא מקרי הגהה, עי' סוף פ"ה דבכורות], וע"כ י"ל שפיר דנסתפק הגמ' אי הוי חיוב או לא, [וי"ל דהגמרא בופא נסתפק בסברת רש"י זו אם תרומה הוי מלוה דרמי' או לא], ואליבא דאמת י"ל דלא הוי אפילו קלת חיוב, וכמו שרלה הש"ך בנקודת הכסף בתחיל דבריו לדייק מלשון הגמ' עיי"ש, משא"כ במלוה שכבר מוטלת עליו כגון בפדיון הבן י"ל מלוה דילי, אכל במלוה שלא נתחייב עדיין ואינה מוטלת עליו כלל י"ל דלא שייך מלוה דילי, דגם עם מה שמרויח ע"י הפרשת התרומה יוכל להכניס עלמו להביא לידי חיוב מלות לדקה וכדומה.

ולפ"ז מה דפשיטא לי' להט"ז דהיבא דהאב קיים יכול אחר לפדות בלא רשותו, דבגדול אינו מזיק מה שהוא קלת חיוב, רק בקטן אינו יכול לפדותו משום דהוי קלת חיוב, ולפמ"ש י"ל דבגדול ודאי אינו רשאי לפדותו בלא רשותו, דל"ד לתרומה כיון דהמלוה מוטלת עליו, וגם בקטן י"ל דאינו יכול לפדותו, דנהי דמלך שהוא קטן אינו בר חיובא, מ"מ המלוה כבר באה בגבולו והוי חובת גברא, ע"כ י"ל דרולה לעשות בעלמו המלוה ולפ"ז ע"כ לריכין לבא לתי' התוס' בבכורות, דפטר תמור

מ

היינו טעמא שיכול לפדות בלא דעת חבירו משום דלא כתיב בעלים, וכמו שפירשתי לעיל דבריהם, דאל"כ חף הם בתרומה לא אמרינן מלוה דילי מ"מ בפטר חמור דהוי מלוה דרמי' עלי' ואפילו רולה לשהות החמור באיסורו אינו רשאי, גם מלות פדיה קודמת למלות עריפה, דכתיב הם לא הפדה וערפכו כדאיתא ספ"ק דבכורות, וע"כ הוי מלוה דרמי' עלי' ואף שבתחילה רלו התוס' לדמותם היינו מכח כ"ש יש לפשוט האיבעי דנדרים, אכל לפ"מ דמסקו התוס' י"ל דל"ד לתרומה מטעם שכתבתי, ולפ"ז ע"כ ל"ל דמש"ה פסק הרמב"ם דהאיבעי לקולא מטעם שכתבתי, וכמו שהביא המל"מ שם בסופו סיוע לדבריו מדברי תוס' דלפמ"ש דבפטר חמור ע"כ טעמא אחרינא איבא כמ"ט התוס' :

ג לפי הסברא הנ"ל נראה להמתיק סברת התוס' קלת מ"ט דאלו בעי דעת ה' נראה שפדיונו לבעלים והמשנה למלך תמה בתחילה על הצ"כ שכתב סברא זו מדעת עלמו, דמה ענין זה לזה, ובאמת הוא תמוה לכאורה כיון דסוף סוף הוא שולחו רק הם לריך דעת ה"ט דלריך לגלות דניחא לי' ואינו חושש למלוה דילי מ"מ למה יהי לפ"ז יותר שייך לבעלים, מאי הו"א דמסתמא ניחא לי' דהא בתרומה דע"כ משום שליחות הוא ואפ"ה קיי"ל דטובת הגאה לתורם, ואף הם נפטט שם ג"כ דח"ל דעת היינו דמסתמא הוא מרולה והוי כמו שהי' מדעתו בפירוש ואפ"ה טובת הגאה לתורם, וא"כ אפילו ח"א דלריך לגלות דעתו בפירוש שאינו חושש למלוה דילי מ"מ טובת הגאה לתורם וה"ה בפטר חמור, ולפמ"ש י"ל דסברת התוס' הוא דאלו בעי דעתו ע"כ משום דעיקר המלוה מוטלת עליו, כלומר דפטר חמור נמי בבעלים תלוי, וכיון דהוי מלוה דרמי' עלי' ע"כ מה שפודה אחר הוי לגמרי כאלו הוא פודה, וע"כ ע"כ פדיונו לבעלים, ול"ק מתרומה חף דבעי שליחו וע"כ דהוי כמו מדעת ואפ"ה קיי"ל טובת הגאה לתורם, היינו נהי דבעי סיהי מרולה משום מה אתם מדעתכם חף שולחם לדעתכם, מ"מ ח"ל להיות כאלו הוא עושה המלוה כיון דלא רמי' עלי', וכשתרם אחר משלו סוף סוף לא משתרשי לי' ממון כהן, וע"כ ממילא נפטט שפיר כיון דהגהתו לתורם ע"כ דלא הוי מלוה דרמי', וע"כ מלוה דילי אין סברא כלל, ולפ"ז גם מ"ט הש"ך ראי' מדקיי"ל אפטרופסין תורמין להניח ולפמ"ש אין ראה מתרומה לפדיון הבן דהוי מלוה דרמי' עלי', גם לפמ"ש דפדיון הבן הוי מלוה דרמי' עלי' י"ל אפילו אי הוי זכות גמור מ"מ כיון שהוא קטן ואינו בר חיובא וע"כ על הב"ד אינו מוטל החיוב כמו במילה דגלי לן רחמנא המול לכם כל זכר שמוטל על הב"ד משא"כ בפדיון הבן, ח"א להב"ד לעשות המלוה בסבילו כיון דהוא אינו ב"ח, והנה הש"ך הביא בס"ק י"ח בסופו שם המע"מ הואיל וקטן לאו בר חיובא אין הב"ד יכולים לפדותו, ונראה לכאורה כוונתו מטעם הנ"ל, אך ראיתי במע"מ עלמו שכתב הטעם דהוי כמו תוך שלשים עיי"ש, ובאמת זה אינו מוכרח כמ"ש הש"ך עליו, ומכ"ל להמליא לומר כך, אכל לפמ"ש הטעם הואיל והוי חובת הגוף מלוה דרמי' נראה לענ"ד דאין מקום לפדיות הב"ד, ולא דמי לתרומה.

ולפ"ז ממילא גם מ"ט הש"ך שם דע"י זכיות ב"ד מהני אפילו היבא דהוי קלת חיוב, וראי' שלו מקדושין, למ"ש חף ראה לעשו' מלוה למי שאינו בר חיובא ובעיקר דברי הש"ך ה' נראה לכאורה להבי' ראי' לדבריו ממה דהשמיט הרי"ף הא דר"י אם הגדיל יכול למחות, ותמה הרמב"ן עליו וכתב דל"ל דס"ל דר"י לא קאמר רק

בגר

חמדת חלק יו"ד לא שלמה

בגד שנתגייירו בניו עמו, אבל לר"ה דמטבילין אותו ע"ד
צ"ד חינו יכול למחות משום מה כח צ"ד יפה, ולפמ"ס
הש"ד לדמות להא דיתומים שבאו לחלוקה"י אפשר לומר
דלא לריד לדחיק דר"י לא קאי אמצבילין אותו על דעת
צ"ד, רק די"ל דתלוי בפלוגתא דשמואל ור"כ דשס ביהומי
שבאו לחלוק, וי"ל דר"י כשמואל סבירא ל"י אבל לדידן
דקיי"ל כר"כ משום מה כח צ"ד יפה, יש לומר דר"י
למחות, וגירות שפיר יש לדמות לתרומה דלאו מלוה דרמי'
עלי' הוא, אך בעיקר דברי הש"ד לריד לי עיון, היכא
קפשיט מר היסורא ומידי דמלוה ממון, די"ל משום הפקר
צ"ד נגעו בה, גם לפמ"ס הת"י שם דוקא צבאו לחלוק, וכי
דממחלוקת ארץ חין ראה, דה"י עפ"י הדיבור ואו"ת,
נראה דלא הוי ילפותא גמורה ועיקרא משום הפקר צ"ד
נגעו בה, או כמ"ס הר"ן שם דחלוקה גילוי מלתא בעלמא
הוא, ולעכ"ל ה"י נראה דאפ"ל בישיב הרי"ף הנ"ל עפ"י
שיטת התוס' בסנהדרין דגירות ה"עשה בקטן לאו משום
זכיה ושלוחות הוא, רק הואיל והמעשה נעשה בגופס הוי
גירות, וע"כ הולכנו נומר הא דיכילין למחות, משום
דקבלת מלוה לריד להיות בגדלות, דה"י הוי משום זכיה
ושלוחות הטעם פשוט כמו מקבל מתנה בזכיו ע"י אחר
ולוח מיד שנודע לו דודאי חינו מתנה רק בשתק ולבסוף
לוח נחלקו ח' אמרינן היכי סופו על תחילתו, וע"כ הולכנו
לפירושם לומר הטעם משום קבלת מלוה, וגפ"ז נראה
דעיקר הגירות מתלית, רק אם מקבל אח"כ עליו המלוה
הוי גר גמור, ומהני הטבילה למפרע.

ולפ"ז י"ל לשיטת הרמב"ן ר"פ כל הגט בישיב קושיית
רש"י הא דכל תנאים ל"ד לביריה, וע"מ
שיראה אבא מדמה הגמ' לביריה משום דתנאי התלוי
ברלון תלוי בביריה משום דרלון עשוי להשתנות, וא"כ
נראה דאין הטבילה מהני על תנאי שיקבל אח"כ מלוה
כיון דתלוי ברלון חין ברירה לדידן, בשלמא לשיטת התוס'
דכתובות דטעמא משום זכיה, רק אם מוחה מגלה דעתו
שמבטל הזכיה יש לדמותו לעל מנת שלא ימחה אבא, ואף
שגם זה מפיקפק בעיני, די"ל בשלמא ע"מ שלא ימחה
אבא חין עיקרו תלוי ברלון, דאפשר אף אם לא ימחה
מ"מ לא יכנס עלמא לבטל מעשה צנו, כיון דאין הדבר
נוגע לו לעלמו, מה שא"כ בגירות המחאה תלוי ברלון,
דאם לא ימחה מרולה ממילא ימחה, רק דלכאורה קשה
ע"ז מוזכר מתנה ע"י אחר, וע"כ ל"ל דהתם ל"ח כלל
שלא ירלה, וע"ד זרות הוא שלא ירלה, אך אם נרלה
לדמות חששא דמחאת גירות לזה דה"י ע"ד זרות, קשה על
קושיית אב"י ורבא מכתובה וקנס דלמא לא חיישינן לזה
כלל, ולא הוי אפילו בגדר מיעוט, ועיין ס"מ, מ"מ ה"י
אפשר לדחוק בכל זה שלא לדמותו לביריה, אך לשיטת
התוס' דסנהדרין דעיקר קבלת המלוה לריד להיות בגדלות
נראה דתלוי בביריה, ולתוס' לשיטתם לא קשה שכי
דבדבר העומד להסתבר אמרינן ברירה ה"ג עומד להסתבר
אבל לשיטת הרמב"ן קשה, והנה לפמ"ס רש"י הטעם למאן
דמחלק בין תולה בדעת עלמו לתולה בדעת אחרים,
דתולה בדעת עלמו א"ל לומר ברירה, כיון דה"י אפשר
לברר ולא ברר ע"כ אי אפשר לומר היברר, משא"כ
תולה בדעת אחרים, ולפ"ז י"ל דקטן המטבילין אותו ע"ד
צ"ד דאי אפשר לברר עכשיו מקרי תולה בדעת אחרים
ולפ"ז י"ל לפמ"ס התוס' בעירובין (דף ל"ו ע"ב) דר"י ע"כ
ס"ל ברירה בתולה בדעת אחרים ע"כ שפיר מלי סבר
הגדיל יכול למחות, אבל לדידן דלא מחלקינן בכך מוכח
ע"כ דחינו יכול למחות.

בחזור אל הראשונות, דלענ"ד קשה מאד לפדות
בקטנות, לא מצע"י לפמ"ס ד"ש לחלק בין
תרומה לפדיון, משום דה"י מלוה דרמי' עלי' ע"כ ה"י
יותר חוב מתרומה משום מלוה דילי, וגם די"ל דאי אפשר
להכניס עלמו לפדותו כי הוי חובת הגוף והיחזקא, ול"ד
לתרומה דבא רק לתקן שלא יהי' טבל, הן אמת כי מקלת
מקומות יש לי מקיס עיון ע"ד רש"י הנ"ל במסכת בכורים
צפ"ב דחשיב כל החילוקים שיש בבכורים מה שאינו בתרומה
ומעשר, ולא חשיב בבכורים הוי מלוה דרמי' עלי' אפילו
הם חינו רולה לחלו, משא"כ בתרומה ומעשר, ואפשר
לפמ"ס רש"י הטעם הואיל וטובל משא"כ בכורים אפשר
להכניסו במה דתני התם יש בתרומה ומעשר שאוסרת
הגורן משא"כ בבכורים, וצפ"ב דתרומה' תנן מנין שיקדימו
בכורים לתרומה וכי' אלא יקדמו בכורים שהן בכורים לכל
ולפמ"ס רש"י הנ"ל יש טעם פשוט להקדים בכורים הואיל
וה"י חובת הגוף מלוה דרמי' עלי' ואפשר ויעדיפה מיני'
קאמר, וצפ"ה דמעשר שני משנה ח' אמר ר' יהודה
בראשונה הוי שולחין וכי' עד שבא רע"ק ולימד שכל הפירות
שלא באו לעונת המעשרות פטורים מן הביעור אבל הם
הגיעו חייבים להפריש, אעפ"י שאינו חובל עדיין, ול"ל
דשעת ביעור שאני הואיל וטבל אקרי קודם הוא בכלל
בערתי את הקודש כמ"ס הר"ש שם בשם הירושלמי, ולענין
קאן חין ג"מ צוה, כיון דסיף סוף הוא חינו יכול לבצר
עכשיו, וא"כ מלוה זו שחלה עכשיו אי אפשר לו לקיים,
ע"כ חין סתירה מזה לדברי רש"י ולא ראיתי שיש חילוק
על דברי רש"י חלו, ומלבד זאת אף אם ה"י אמרינן
דתרומה הוי ג"כ מלוה דרמי' עלי' י"ל כיון דעכ"פ עיקרו
הוא לתקן הכרי יש לאפשרופס לעשות בשביל הקאן לתקן
הכרי, [ולא גרע מנכרי דתנן ספ"ג דתרומות הנכרי
והכיתו שתרמו תרומתן תרומה, אעפ"י שאינם בני מעבד
מלוה, ועיין רפ"ב דקדושין], משא"כ בפדיון הבן דעיקרו
הוא למלוה, וכיון שאינו בר חיובא אי אפשר לעשות המלוה
בשבילו, ע"כ ה"י נראה לענ"ד שאין לעשות מעשה צוה,
ושב ועל תעשה עדיף, אך עכ"ז קשה עלי' הואיל והש"ד
כתב שרוב פעמים נאבד הטעם ובא לידי ביטול מלוה,
קשה עלי' לתקוע עלמי בדבר הלכה אף להיות שבוא"ת
נגד רבינו הש"ד שהוא בתרא.

ולענ"ד ה"י נראה דאפשר ללאת ידו כל הדיעות
דהיינו לתלות טעם ולכתוב שלא נפדה כמ"ס
הרמ"א, ולזכות להבהן המעות על תנאי שאם יפדה עלמו
יהיו המעות מתנה, ואם לא יפדה עלמו יהיו לשם פדיון
ותנאי זה נראה לכל השיטות דחינו תלוי בביריה לא מצע"י
לשיטת התוס' כיון דעומד להסתבר ודאי א"ש, ואף לשיטת
הרמב"ן חין זה תלוי ברלון, כיון דמחוייב לפדות את עלמו,
מ"מ אפשר לזכות להבהן בחשאי שלא יודע לשום אדם, גם
אפשר לעשות התנאי שאם יודע לו שהוא בכור יהי' מחוייב
לפדות עלמו ויהי' הנתינה קמייאת לשם מתנה, וכעין
תנאי זה אשכחן בא"ח (סי' תפ"ט ס"ג) ועיין במג"א,
ונראה פשוט דאע"ג דהתנאי תלוי בשני דברים אם יחזיר
המעות ואם לא יודע לכשיגדיל לא מקרי מתנה על שני
דברים דלשיטת הרמב"ן תלוי בביריה, דרק התנאי הוא
אם יתקיימו שני הדברים, מיהו בזה"ל יש לגמס לשיטת
הרמב"ן אפילו בלא ע"מ להחזיר, כיון שמתנה על המעות
שנותן אם לא יודע יהי' לשם פדיון ואם יודע יהי' לשם
מתנה, א"כ הקנין שנקנה המעות לכהן הוא על שני דברים
ולא דמי לשאר תנאי דאם לא יתקיים התנאי חינו נעשה
שם דבר, אבל הכא ממנ"פ מקנה לו המעות או בתורת
פדיון

פדיון או בתורת מתנה ופ"כ"ל דתלוי בצרירה, ול"ע, רק הו"ל ודין צרירה גופא תלוי באשלי רבצני, והר"ן פ' בל הגט הכריע דלא כספרת הרמב"ן, ע"כ נראה דהעפ"כ נפק לעית כן.

ולשיטת רש"י ג"ל ליישב דקדוק עלום בר"פ הא"ט מקדש דמקשה אדתינן פ"ג דתרומות מי שנתן רשות לשלוחו לתרום תורם כדעתו של בעה"ב ואם ה"י דעתו תורם צביענית פחת עשרה או הוסיף עשרה תרומתו תרומה, ומקשה הגמ' שליחות מנ"ל, וקשה למה לא מקשה ממשנה קמייתא דתרומות דתנן נכרי שתרום את של ישראל אפילו ברשות ח"ן תרומתו תרומה, מוכח דישראל התורם ברשות תרומתו תרומה, וקשה שליחות מנ"ל, ודחיקא לי לומר דזה מקרי דיוקא, וע"כ ר"ל לפרוך ממאי דתני בהדיא, והנה לפמ"ש הפ"י שם ליישב מאי דהולך לתתויי הסיפא פחת עשרה או הוסיף לשיטת הפוסקים דזכיה לאו משום שליחות, גם דקדוק זה י"ל עיי"ש, אך לשיטת התוספות דזכיה משום שליחות קשה, ולפמ"ש י"ל דמהעכו"ם שתרם לא מלי לאקשו"י צפשיטות דהו"מ למימר דמיירי בתורם משלו על של ישראל כמו מתניתין דנדר"י ותורם את תרומתו דר"ל לאוקמי בתורם משלו, וכיון דלא הוי מלוה דרמ"י עלי"ל דל"ב שליחות, וע"כ ישראל אחר מלי לתרום:

והנה במתניתין דפ"ג ה"ג מי שנתן רשות לשלוחו לתרום ג"כ הו"מ לדחוקי ולומר דמיירי שיתרום משלו ואפ"י תורם כדעתו של בעה"ב, דמסתמא אדעתא דהכי הו"מ לתרום, אבל מדקתני פחת י' או הוסיף י' תרומתו תרומה מוכח דאם תרם צעין יפה יותר ח"ן תרומתו תרומה, ואי מיירי בתורם משלו נהי דלפחות ח"ן רשאי דלא ניחא להבעה"ב לתרום על פירותיו צעין רעה, אבל אם הוסיף מאי קפידא י"ש, אלא ע"כ דמיירי מפירות של בעה"ב ולזה ודאי לריק שליחות להתפס על פירות חבירו שם תרומה והקשה ספר שליחות מנ"ל, טוב נזכרתי בעזה"י מסוגיא דר"פ הפועלים (דף פ"ח) דדריש ע"י תעשר ולא מוכר, דאפילו מוכר ח"ן חייב מדאורייתא לשיטת ר"ת שם דמיירי אחר מירוח י"ש רח"ה לשיטת רש"י ה"ג, אך הרמב"ם (פ"ב מה"ל מעשר) רח"ה דקדק לכתוב ח"ן חייב מדאורייתא אלא הגומר פירותיו לאוכלן לעלמו, אבל הגומר למכור פטור מן התורה, ולפ"ד י"ל דהחוב מוטל עליו תיכף כשגמרן לאכול, ה"ל ח"ן ח"ן אוכל עדיין, ולשיטת הרמב"ם י"ל קושיית הת"ס שהקשו דהו"ל לומר קח ממורחם ד"ל דלא שכיח שימרח להדיא נמכור ולא לאכול דמן הסתם ממרח גם אדעתא דנפשי לאכול, כיון דלדידן ס"ס חייב במעשר מדרבנן ואין לו"מ צוה, ומתי' שתירלו התוס' על קושיא זו דדמי למן החוב על הפטור, הו"ל ואם לקחו הבעלים הראשונים חייב מדאורייתא מלחתי ח"ן לי למ"ש בשאלת חמץ שעבר עליו הפסח [ה"ב א"ח סי' א'] דלקוח דפטור ממעשר בהמה אם חזרו המוכר וקנאו י"ל דחייב, וכבוד רומעכ"ת הגאון ש"י כתב צפשיטות דלא מסתבר לו לומר כן, אלא כיון שמכרו כבר נפקע חיובו, ומד"ת אלו מבורר כמ"ש, ואינו רואה מקום לחלק בין מעשר דגן למעשר בהמה, ואם נאמר כסדרתו דמר, מוכח כשיטת הרמב"ם, וצחמת מסוף פ"ק דבכורות דמקשה על ה"ל דגכנס לדיר להתעשר כ"ל דה"ל תנין הלקוח ושניתן לו במתנה פטור מן המעשר, ואי נימא דאם חזרו הבעלים ולקחו ח"י הו"מ לאוקמי בהכי, ורש"י כתב להדיא שם ואפילו חזר ישראל ולקחו ממנו, ולשיטת התוס' לריכ"ס לדחוק דאם חזר ישראל ולקחו

פשיטא דכוב לא נקרא פדיון פטר המור, ול"ע לשיטת התוס'.

עכ"פ לשיטת התו' נרא' להדי' דעשר תעשר ואכלת הוא כפשוטו וכמ"ש רש"י, דקודם שאוכל לא הוי מלי דרמ"י עלי', ולשיט' הרמב"ם נהי דלא מוכח רש"י מ"מ י"ל דס"ל ג"כ כרש"י קודם שאוכל לא רמ"י המלוה רק אם גמרן אדעתא לאכול חייב הלקוח כשצ"ל לאכול, ועיי"ש בנטיין פרק השולח בחידושי הרמב"ן והר"ן, מלשונם משמע דלא ניחא להו סברת רש"י בצכורים י"ה לריק ליקח, אבל על גוף הדין של רש"י בתרומה לא נחלקו ע"כ לענ"ד י"ש סברה גדולה לחלק בין תרומה לפ"ה, וכמ"ש לעיל:

שוב בא לידי ספר יו"ד ע"ס ביאורי הגאון מוהר"א ווילנא זלוק"ל ורח"ה שכתב ג"כ צפשיטות דאחר יכול לפדות בלא ידיעת האב, ודבריו נפלאים ממני, מ"ש רח"ה מפ"ד ופ"ה דמעשר שני דמוכח התם דיכול לפדות מ"ש ונטע רצעי ש"ח, לא נזכר התם דמיירי שלא מדעת הבעלים, ועיי' צ"ק (דף ס"ח ע"ב תוס' ד"ה הוא דהמר כלנועים) שכתבו להדיא דצעי דעת בעלים, רק היכא דודאי הוא זכות וכמ"ש שם בסה"ד, והקדש שאני דח"ן לבעלים זכות זו, ומ"ש עוד וכו' ש"ה הכא דלא הוי הלא פריעת חוב, וכי הפורע חובו של חבירו שלא מדעתו לא נפטר הלוה, וה"ל הוי פריעת חוב דהשתעבד נכסי, כדחיתא בצכור' וקידושין אלא דלכתחיל יותר מלוה ב"ה כמו גבי מילה וכו' עיי"ש, ולפמ"ש ד"ל הו"ל והוי מלוה דרמ"י עלי' י"ל דחינו רולה בכך, ורולה לעשות המלוה בעלמו שהיא אחת מהרי"ג מלות ומברכין עליה, גם י"ל בפריעת החוב אם המלוה ח"ן רולה שיפרע לו ח"ן כחן מלוה כלל, וע"כ פשיטא כשחחר פירע בצבילו ח"ן כחן מלות פריעת חוב כלל, משא"כ הכא דנוה"כ הוא פדה תפדה, ואם הכהן רולה למחול לו קודם נתינה נראה ודאי דח"ן פדיו, וע"כ ה"ל דאחר פודה ע"כ לריק ליתן בשליחות האב, דאם ח"ן נותן רק להשתיק הכהן [אפילו במכירי בהונה] שלא יתבע אותו נראה פשוט דלא מהני, וע"כ לריק שליחות, וא"כ אי נימא דהוי חוב י"ל דלא מהני, ועיי' ש"ך סוף הלכות רבית הביא רח"ה מספק צבור, דהמוליד מחבירו עליו הרה"ה, מוכח דספק ממון אפילו בלתיא דאיסורא הוי לקולא, דה"ל פדיון הבן הוי מ"ע דאורייתא, מוכח ג"כ דס"ל דלא דמי לשאר חייב ממון.

וגדירה מוז מלינו צסעף י"ג כהן שגולד לו בן חלל דלריק להפריש ה' סלעים ומעכבן לעלמו, מוכח דלאו משום פריעת חוב לחוד הוא עיקר הפדיון, דשם ח"ן מקום לפריעת חוב אלא הפדיון הוא מליה בפ"ע וכן נראה ממה דחיתא בצכורות, היכא דליכא רק חמש סלעים דכ"ע מלוה דגופי' עדיף, וכיון דכבר נתחייב בחמש סלעים של בנו אפילו מת הבן, מה לי פריעת ה' שלו או של בנו, אלא נראה דהפדיון הוא מליה מלבד פריעת החוב וע"כ לא דמי לשאר פריעת חוב, וע"כ דברי הגאון נפלאים ממני.

ועוד נ"ל ליישב הרמב"ם שפסק תורם משלו על של חבירו א"ל דעת, עפ"י מה שכתבתי צעין שצבורא דאורייתא, על דברי הרמב"ם שכתב בה"ל חגיגה הפריש עולת רח"ה חייבים יורשים להביאו עיי"ש, והו"ל מזה דמוכח מקושיית הגמ' על ר"י דאמר הכל לריכין דעת חוץ ממחוסר כפורים שהרי אדם מביא קרבן על בנו ובנותיו הקטנים, ומקשה הגמ' אלא מעתה יפריש פסח על חבירו שכן אדם מפריש פסח על בנו הקטני וקשה מאי קושיא, דלמא התם ה"ט דלא הוי חובה כלל, כיון

יעול לתמן, אך מה חטטה אם איש כלבבי גזר אומר לז' גם אנכי במנין אמרתי יהי מה חרולה עד איש חלקים לקיים מלותו, ואבא כנושא ונותן בדבריו, וזה החלי: **כ"ש** מעכ"ת בדיון המחלוקת שבין הט"ו והט"ז דין בכור שגולד אחר מיתת אביו אי הכי יכולים לפדותו, ותמה כ"ת על הט"ז, דבריו נכונים וברורים ואיסיף לתמוה על הט"ז דמה רחיש ממטבילין, דבשלמא במטבילין זכות הוא לקטן שמכניסו בדת יהדות ולתת לו חלק לעה"ב, וכן לתרום חין לקטן שום חוב, כיון דע"כ כשיגדל ילטרך ליתן לכהן, ואין בו חוב רק משום הא דאמר שם דמלוה דילי עדיף, או שמא רוצה להעדיף או להמעיט [ומה שכתב מר"ג דתרומה לאו מלוה דרמי עלי' הוא כמ"ש רש"י בגיטין לצימגמגס בה, דבגברי שאני שאין עתיד לאוכלו דלאו דידיו הוא, משא"כ בתורם משלו על של חבירו, דסוף סוף כשיבא לאכלו חיסר מלוה], אבל בפדיון הבן כיון דחוב של ממון הוא, וכל זמן שאין הקטן בר חוב לשלם ויכול להרויח מה"ת יגבו הט"ז ממנו לשלם להכהן, הא פריעת בע"ח ג"כ מלוה, ומ"מ אמרין יתמי לאו בני מיעבד מלי' נינהו ואם יפדו ממעותיה' בנ"ה זכוי ג"כ אינו נראה לפענ"ד, דהא כתב הרב בהג"ה (סי' ש"ה) דחין לפדות ע"י השליח, וכבר תמהו רבים על זה.

ולפי ענ"ד נראה דבדלתי חין דעת הרמ"א בשלח שולח מעותיו לכהן לפדות זה ודאי מהני, כיון שהכהן קבלם בתורת פדיון לא גרע מהקפו כהן דהבן פדוי והכהן נותן להבעלים דמי טובת הגהה כמבואר בתוס' בסוגיא דתקפו כהן, רק הכוונה לעשות שליח שיפדה ממעותיו זה לא מהני, דדוקא בקדושין שהוא קנין מהני כשאחר נותן המעות מדיון עבד כנעני, אבל בפ"ה שהקפידה התורה בדמי הפדיון שרקע ושטרות לא מהני ודוקא בשט"ח אמרו ד"ת בנו פדוי לכשתן, משמע הא אחר שנותן המעות לא מהני, ולא מצעי' שחיסר מלוה, דכמו שאין לו מלוה כשעושה שליח לחבירו שחבירו יתן לדקה ממעות עלמנו בשליחותו ושיהי' נחשב לו ללדקה, וכמו דלא מהני במתנות עניים כשעושה שליח שהשליח יתן מעות עלמו ושיהי' נחשב לו למלוה, כמו כן לא מהני במתנות כהונה, וכן בשקלים פירש"י בכתובות (דף ק"ח) בשוקל לו חת שקלו, ששכר מלוה על הנותן, ובדבר שהוא זכות חין חילוק בין עשאו שליח או לא, וא"כ ודאי שחיסר מלוה, אך נראה דלא זו שחיסר מלוה אלא אפילו אינו פדוי כלל ולא דמי לשקלים דכשלאחר שוקל שקלו פטור הוא מליתן שקלו דשאני שקלים שנתנתן הוא כדי שיהי' לכל אחד מישראל חלק בקרבנות, וכיון שכבר נתן אחר בעדו וכבר יש לזה חלק בקרבנות שמעות האחר מועיל לקנות חלק בקרבנות דבכל דבר קנין מהני מעות אחר מדיון עבד כנעני, כמו בקידושין, וכיון שכבר יש לו חלק בקרבנות שוב אינו לריך ליתן שקלו, שהשקלים לורך קרבנות הן אבל מלוה שהוא רק חובת הגוף ואין בו סרך קנין מה בכך שחבירו נתן בעדו, כיון שמלוה זו חובת הגוף הוא וכשחבירו נתן בעדו חיסר מלוה, וכמו שפי' רש"י גבי שקלים, הרי המלוה שהיא חובת הגוף עדיין עלי' רמיא כיון דלא נפטר ממנה עדיין, ומחוייב הוא לעשות במלוה דחייבי' רחמנא חובת הגוף, ואם הט"ז מזכין להקטן יפה הקשה מעכ"ת דאם מקנים לו המעות לגמרי שוב הוא מעות קטן, ואם מקנים לו רק למעות פדיון, כמעות אחרים ובקנוי ע"מ להקנות דמי, והוא כפודה ממעות אחרים דלא מהני כנ"ל:

אמנם

כיון דל"ש לומר מלוה דילי שרונים לעשות מממונם כיון שאין להם, משא"כ להפריש פסח על אחר י"ל דהוי חובה משום מלוה דילי' ומוכח מזה דסתמא דגמרא ס"ל דמלוה דילי' חין סברה כלל, וע"כ רק משום גזה"כ לריך דעת כמו דאמר ר"י הכל לריכס דעת, וע"כ בצניו הקטנים שייד זה, ומוכח שפיר מפסח דפסח ח"ל דעת, עיי"ש בנדרים (דף ל"ו ע"א) ואע"ג דשם (ע"ב) ה"ת לאיצע"י דתורם משלו על חבירו, מ"מ מוכח דסתמא דגמ' הוי"ס"ל בפשיטות דח"ל דעת, דמלוה דילי' חין סברה כלל רק משום גזה"כ לריך דעת, ע"כ הקשה שפיר מפסח, ועיי"ש בתחילת הסוגיא הא דאמר ר"י הכל לריך דעת דמיייתי רחיש מייני', דאף דנימא כהנא שלוחי דידן חפ"ה יכול להקריב עליו קני' זבין משום דמחוסר כפורים ח"ל דעת ולכאורה קשה מאי רחיש כיון דזכי' מטעם שליחות עדיין קשה דלמא גם במחוסר כפורים לריך שליחות, וע"כ רחוי להיות חסור במודר הגהה אי נימא שלוחי דידן, ולבנים קטנים מש"ה מיייתי קרבן דהוי זכיה וזכין לקטן דמדידהוי זכות גמור מהני לקטן אפילו אי הוי משום שליחות, עיי' בתוס' בכתובות (דף י"א) בסוגיא דגר קטן שהבאתי ווא"כ מאי רחיש מיייתי ר"י דמחוסר כפורים שאני, אלא מוכח דהא דאמר ר"י לריך דעת הוא ענין אחר דלריך דעת ממש שידע שמפרישין עליו קרבן אפילו הוי זכות גמור, חפ"ה מגזה"כ לריך דעת, וע"כ מוכח שפיר דמחוסר כפורים שאני, כיון דיכול האב להפריש עליהם בלא דעתם ומוכח דמחוסר כפורים שאני, ע"כ י"ל כיון דשני מכל הקרבנות י"ל דשליחות ג"כ לא צעי' :

ומזה נראה למ"ש במק"א בטעמא של הרמב"ם שפסק דוקא הפריש עולת רחיש ח"ל דפסק שבעבודת דאורייתא, משום דבכל הפרישו ח"ל להצילו בלא דעתו וכיון שמת חין כאן דעת, ואע"ג שמציהן מנכסיו עכ"פ לא הוי דעת, כן נ"ל נכון וברור, ומזה יש ג"כ קלת רחיש דלא כט"ז בפדיון הקטן שמת אביו, דכתב ד"ל מלוה דילי' הוי עכ"פ קלת חוב, דא"כ תקפי מאי מקשה בגמרא יפריש אדם פסח על חבירו שכן אדם מפריש פסח על בניו הקטנים, כיון דהוכחתי דבקרבות הוי גזה"כ דלריך דעת, וא"כ מנ"ל בזה למילף מקטן בפסח, נימא חין לך בו אלא חידושו, דהתם לא הוי אפילו קלת חוב, משא"כ בפסח שמפריש על חבירו הוי קלת חוב משום מלוה דילי', וע"כ מוכח דמלוה דילי' לא הוי אפילו קלת חוב, ולפ"ז מוכח דלא כמ"ש לעיל דיש לחלק בין תרומה דלא הוי מלוה דרמיא עלי' לפמ"ש רש"י בגיטין ובין מלוה פדיון הבן דהוי מלוה דרמיא עלי', ולפי מ"ש להוכיח מפסח מוכח דאפילו מלוה דרמיא לא הוי אפילו קלת חוב :

הק' שלמה זלמן מפוזנן

סימן לב

תשובת הגאון המפורסם מופת הדור האב"ד דק"ק ליסא על הג"ל חלי :

רב שלום וברכה ורב טוב לכבוד ידיד נפשי ורב חביבי הרב הגאון האמיתי חביר הרועים שר וגדול בעל נפשים לעוף פגשר בשמים מהו זלמן נ"י :

יקר מכתב קדשו הגיעני, ומי אנכי לבא עד הלום מקום ספיר ויהלום, באתר זקוקן דנור מאן

לכהן וזאת שלא יפדה עלמו בגדלות י"א מעכשיו מתנה להבן ע"מ שיהי' פדוי זכן , בזה גס דעתי העניה מסכמת לכ"ת , שכל שאפשר לתקוני לקיים מליה דרחמנא מה טוב הכ"ד המתענג בזכרונו , ודו"ס צלצ ונפש קשור בעבותות אכבה :

הק' יעקב חונה פ"ק דיסא

סימן לג

לידדי הרב המאוס"ג האלון המפורסם החרף והבקי כבוד שמו מהו' יוסף דוב צערוש הכהן נ"י אבד"ק וואידסלוב :

ע"ד שאלתו באיש אחד שקנה צדק מסויים כצנים , וביניהם מצורות הרבה , והאיש האל לא שאל כדתמה לעשות , ומכר לנכרי ולדות אשר יולדו צדק מה , והנה שתיים הנה קורות האיש , מכר צדק , גס הולדות הוי דבר שלא בא לעולם , כמבואר ביו"ד (סי' ט"ד) והענין הוא הפסד מרובה מאד , כי גס נתערבו הצורות באחרים , ואם התור' חסה על ממונו של ישראל חיד לא נחוס אנחנו עכ"ל בקי"ור .

מה שגראה לענ"ד להשיב בקלרה מפני הכבוד של מעכ"ת הרמה , עם כי אין הזמן נכון לזה , ועם כי אני מגמגם מאד במ"ש רו"מ דאלמות הנכרי מועיל בצכור מלשון הגמ' דחי לא יתיב דמי תפיש לולד והוי יד נכרי באמלע , לענ"ד אין ראיה דזה לא הוי מחמת האלמות די"ל כיון דנהגו כך אדעתא דהכי קבלו ישראל ולענ"ד יש להביא ראיה לזה ממה דאיתא התם העמד וולדות החת אמותיהם וולדי וולדות פטורין , [עי' תויו"ט במשנה שם] ופירש"י מחמת דלא הוי לריד לפרש כיון דממילא כן הוי ע"כ אמרינן דכוונתו על וולדי וולדו , ואי נימא דל"ה רק מחמת אלמות מה שלוקח הוולדות , י"ל דהתנה בפירוש שלא יהי' טענה ותערומות על התופס , אבל אי אמרי' דהוי מלד הדין מחמת שנהגו כך אדעת' דהכי קבלו , שפיר הוי לישנא יתירא , ומוכח דכוונתו על וולדי וולדות ואע"ג דהוי מלד הדין , אפ"ה הוי רק משום גז"כ בצכור דיד נכרי באמלע פטור , כיון דעדיין לא זכה כלל בהולד .

אמנם לענ"ד הוי נראה דיש מקום לומר להיות הא דמעו קונות בצכרי הוי ספיקא דדינא ולפמ"ש הפמ"א בהשוב' נראה מדעתו לפסוק להלכה דכרי קונה בצדק , גס יש להלטרף סברת המ"ב בחמץ כיון דרולה להקנות מחמת איסור חמץ בגילוי דעתא סגי ומהני כסף לחוד , ולענ"ד הוי סברא נכונה , והנה כבר ראיתי זה זמן כביר בס' מק"ח להגאב"ד לוי' זל"ל שהשיג ע"ז דלרי' דעת קונה ובהקונה ל"ש סברת המ"ב ואני כתבתי להגאון צשו"ת [לעיל בח' א"ה סי' א'] כי לענ"ד נראה מוכח דלא תלי כלל בהקוני , וראי' לזה מסוגי' דקידושין , דאיבעי' להו קרקע לזה ומטלטלין לזה אי מהני באגב וא"ל דמלד הקונה ל"ל הקנין , א"כ נראה פשוט דל"מ , דלגבי הקונה לא הוי אגב צטמא בהמקנה י"ל דהוי אגב דמקני לזה הקרקע צק"ג מקנה לזה המטלטלין צק"ג , אבל לגבי הקונה דאינו קונה בקרקע איכא שיך אגב , א"ו דעיקר הקנין הוא רק מלד המקנה

אמנם נראה לפענ"ד דמעו פדיון הבן ל"ד לשאר מלות , דצטאר מלות ליכא' שעבוד נכסי אצל בפדיון הבן יש שעבוד נכסי כידוע , ונראה לפענ"ד דרחמנא אקני בגוף הנכסים , וכאלו יש להכהן חלק צנכסים דמי , וכיון שיכולין ליתן התרומות והר"ה להכהן כיון שהן של כהן ה"נ הנכסים של הבן יש להכהן חלק בהן בגוף הנכסים , דאי לא תימא הכי קשה הא דספק בכורות אחד צכור אדם ואחד צכור בהמ' תקפו כהן א"ן מוליחין מידו ואלו לא הוי' לכהן חלק בגוף הנכסים לא הוי' מהני תפיסת כהן , דאפ"ל דדררא דממונא חינו מועיל תפיסה רק כשטוען על גוף החפץ שהוא שלו , ולא צטוען מחמת חוב כמבואר בתומים בכללי תפיסה , וגס למה מועיל תקיפת כהן וא"ל להחזיר רק דמי טובת הנאה לצעלים , הא כיון דרק חוב הוא על הצעלים יכול לומר מפייס הוינא לכהן לקבל ממני החמש סלעים צמתנה ע"מ להחזיר , אלא ודאי דרחמנא אקני לכהן בגוף הנכסים ודידי' תפס כמו בתרומ' וראשית הגז , ולא זיכה רחמנא לצעלים רק צטובת הנאה וכשמחזיר הכהן דמי טובת הנאה דידי' הוא , דבתרומה מהני ג"כ נתינה צמתנה ע"מ להחזיר , ואפ"ה כשתפס הכהן א"ל ליתן לצעלים רק טובת הנאה והמותר דידי' הוא ועוד ראיה דהא צטאר מליה אי אמר לא צעינא למעבד מליה אין ציד צ"ד לירד לנכסיו , רק מכין אותו עד שתלך נפשו , וכן צפריעת צע"ח למאן דסבירא לי' דפריעת צע"ח מליה , והכא טורפין הצ"ד מן הלקוחות מדאורייתא , ושעבוד נכסים לא כתיב הכא , ומ"ש מליה זו צטאר מלות שיכול לומר לא צעינא למעבד מליה , אלא ודאי דכל מתנו' כהונה שקולין הן , ובגוף הנכסים אקני רחמנא לכהן , והכהן יכול לתקוף הנכסים , א"כ ה"ה צקטן , ומה צדק שאין מוטל על הקטן כיון שמוטל על הנכסים יכול הכהן ליקח , וצלקחת הכהן נפדה :

ורפ"ז כמו שגובין מהקטן מתנות כהונה זרוע לחיים וראשית הגז , כמו כן גובין חמש סלעים מנכסיו ואפילו אם אינו רק שעבוד על נכסיו , כיון דרחמנא שיעבד לנכסיו אם רולה לאכול כל נכסיו הוי כרולה הקטן להזיק שעבודו של חבירו , והצ"ד מונעין אותו כמו קטן אוכל נבילות , ואפילו צטור מועד שלו שהזיק כתבו התוס' צצ"ק (דף ל"ט) דחייב , רק שכתבו שהוא רק תקנת חכמי' מטעם דאפילו הוי עלמו שהזיק פטור עיי"ש , א"כ הכא דרחמנא חייבי' ושעבדי' לנכסיו מה"ת לא יצטבד רחמנא נכסיו של קטן , ואין לומר כיון דכל שעבוד נכסים אינו אלא רק מטעם ערבות , וכיון דשעבוד הגוף ליתא צקטן גס שעבוד נכסים ליתא , נראה דע"כ הכא לאו מטעם ערבות הוי דלעולם ליכא שעבוד הגוף , דממון שאין לו תובעין הוא , אלא ודאי דגוף הנכסים הן של כהן , וכמו שאם תופסן הכהן אלל הגדול אין הגדול יכול להתבוע ממנו ולומר לאחר אתן , כן אם תפס אלל הקטן מהני , וכיון דמועיל תפיסה שיהי' פדוי מכ"ש צצ"ד גובין מנכסי הקטן , כן נראה לפי ענ"ד , אך כ"ז למעשה ל"ע נגד סברת הט"ז :

ובגידון שבי' כ"ת לפדות עכשיו ע"ת , הנה ממעות הקטן ודאי דאי אפשר להתנות שיהיו מעות מתנה , דא"ל ליתן מתנה ממעות יתמי , וממעות אחרי' אין תקנה לפי ענ"ד , מטעם שכתבתי לעיל אם לא שחבו המעות לקטן ע"מ לפדות , וכשמזכין לגדול מעות ע"מ לפדות עלמו בהן נראה לפי ענ"ד דמהני , דלענין זה ודאי דהוי שלו שיכול לפדות עלמו בהן , ויכולים להקנות ולזכות ע"ת שכתב כ"ת שאם יפדה עלמו בגדלות יהי' מתנה

המקנה, ועוד הבחתי רחיה לזה, ע"כ לענ"ד נכון סברת המ"ב, וי"ל דה"ה בצבור ג"כ כיון דרלונו להקנות שלא לבא לידי מכשול י"ל דגמר ומקני בכסף:

והנה לענ"ד נראה פשוט להיות הדבר נוטה בהרבה לדדים שקנה הנכרי, עס כי לא נוכל להחליט

הדבר בצירור, עכ"פ חי תפיס הנכרי נראה לענ"ד דלא מפקינן מיני' ל"מ לשיטת הסוברים דבספיקא דדינא תקפו חין מוליחין מידו, כן נראה מדעת הרמב"ם, ואם אמנם כי הנכרי הרמ"א דלא בדעת הרמב"ם וס"ל דמוליחין מידו, אמנם להיות דכאן יש הרבה ספיקו' מלבד הספיק' דדינא לפי מ"ס הפמ"א דנ"ל הכרעת הפוסקים דכסף קונה בנכרי, גם הלטרפות סברת המ"ב דהואיל ועשה רק להפקעת היסור ודאי גמר ומקני, א"כ י"ל להלטרף הס' הג"ל דעכ"פ חי תפיס לא מפקינן מיני' וע"כ הוי יד נכרי באמלע ופטור מלד הדין ולא לריד לבא ללד חלמות, והוי אפילו לענין חמץ דלהוי גורם לממון דעת הראב"ד דמלד חלמות ל"מ גורם לממון, ואף לדעת הרמב"ם דהוי גורם לממון היינו דשיד גבי' לא ימלא שהוא מלוי לו שלריך להשיג עליו, אבל לענין צבור קשה הדבר מאד, אבל לפי מ"ס דמטעם תקפו חין מוליחין ספיר י"ל דהוי יד נכרי באמלע כיון דעכשו יכול לזכות מלד הדין, והנה מ"ס ר"מ לסתור דעת הסוברים דלא צעי' דעת קונה מדברי המג"א (סי' רמ"ו סק"י) נפלה בעיני הדבר דלא דמי כלל דהתם א"י שזכה בהדבר כלל ע"כ ל"ס זכיה, אבל הכא דרולה לזכות בהדבר רק חופן הזכיה לא נודע לו חיד ובמה יזכה אמרינן דמסתמא ניחא לי' שיהי' באופן היותר מועיל, והוי כקניית הבהמה לכפילא, חמו חס המפקיד ע"ה נימא דלא קנה השומר הכפל, א"ו פשוט דרולים לקנות ולהקנות באוה"מ, ומלבד זאת חין מקיס לדחית דברי הראשונים שהבי' אביו הגאון ז"ל הראב"ד והרשב"א, ודבריהם מוכרחים מגמ', הן אמת לפמ"ס אביו הגאון ליישב דברי הטור כתב לחלק דל"ל בנכרי לריך ודאי דעת הנכרי, ולענ"ד י"ל דחין על המדידה שס קנין כלל חס עושה רק לזורח המדידה, אמנם בנ"ד נראה דא"ל לכך הואיל ורלון הנכרי לקנות מסתמא דעתו שיהי' בכל חופן היותר מועיל וכמ"ס, וע"כ מלד קנין הכסף, ובענין מה שתמה מעכ"ת על דברי הרמ"א (שצס"ס ש"ך) דקשה דהוי דבר שלב"ל, והנה הבאר היטב כתב דברי מוהרי"א דהוי מטעם נעשה, אמנם הדבר ל"ע דהרי הת"ס בעלמו לא רלה לסמוך רק בלירוף לז שריותא די"ל דחלב פוטר, ומפני היכא דיש עוד לז להתיר, והדבר תמוה על הרמ"א וח"על הכ"ה שלא כתב מזה כלום, ולענ"ד נראה לקיים דין שכתב הרמ"א בעזה"י, הנה מעכ"ת הרמה האריך דלמה לא נימא דלא הוי דבר שלב"ל, דעכ"פ יש לו חלק בהעובר שהי' צעת הקנין במעי אמו:

והנה לפמ"ס כ"ת בהשאלה שמכר לו הולדות אשר יולדו, משמע שלא קנה העובר כלל רק לכשילדו

ונהניתי כי מלאתי א"כ בספר נה"מ שכתב כן דמיירי שמכר לו לכשילדו, רק לפ"ז קשה לפמ"ס הרמ"א יס אומרים דלכשילדו לא הוי דבר שלב"ל, ועיי"ס דלשיטת זו ל"ל דמיירי במעכשו לכשילד, ואין רלוני להאריך בנוף הדין לענין הקנין של העובר לפמ"ס אביו הגאון ז"ל הואיל ומכסי, ור"מ הקשה ממכר לו השחול, ולדעתי חין זו קושי' דבשלמ' מגוף הבהמ' הוי חתיכה מהבהמ' אינו מזיק מה דמכסי, משא"כ העובר דהוי דבר צפ"ע לענין קנין, עכ"פ זכינו לדין לפי מ"ס שמכר לכשילדו יס לז לומר דלא הוי כלל דבר שלב"ל ויש עוד לז להתיר, ויש ג"כ סברא לומר דתקפו מהני לפי מ"ס הפוסקים דבס"ס חין מוליחין מהתוקף, חדא מטעם סברת הת"ד משום נעשה כמו שהקנה הבהמה להולדות, שנית די"ל דלא הוי דבר שלב"ל וע"כ י"ל דמהני תקפו, והוי שפיר יד נכרי באמלע:

וקצת ראוי לסברת הת"ד דחזוין דבמשייר לגפשו דבר שלב"ל אמרינן דשייר משום דבעין יפה

משייר ונראה דה"ל הואיל ועיקר כיונתו לטובתו שלא יכשל באיסור, גם שאין לו תועלת מהצבור רק טובת הנאה וכל זמן שאין בו מוס אפילו טובת הנאה אינו, מה"ת שלא לומר בעין יפה מכר, ולא דמי לשאר מכר די"ל זוזי הוא דאנסי', וע"כ בלירוף ה"ל נראה דהוי ס"ס גמורה וא"מ מידו בתקפו והוי יד נכרי באמלע, [ולא נראה כלל לחלק דספיקא דדינ' גרע דעכ"פ עדיף טובא מחלמות], ועוד יש להאריך בזה לומר דתפיסה ודאי מהני דלא הוי נגד חז"מ דלבעלים חין להס רק טובת הנאה, גם קודם שהומס חין כאן טובת הנאה, גם לפמ"ס הרא"ה בצבורות גבי חלב פוטר יש מקום להעמיד הילד בחזקת

שלא הי' צבור כשהי' במעי אמו, והדברים ארוכים אללי בעזה"י בעינינו חלו,

עכ"פ עפ"י הדברים הנ"ל ג"ל

סווע גדולה לשיט' המקילין

ואם הדבר הפסד

מרובה נראה דיש

מקום להקל לענ"ד

ולזר ישראל

יללני משניות

ויוירי מתורתו

נפלאות

הק' שלמה זלמן מפוזנן